

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

ALAPITOTTA:
RAVASZ LÁSZLÓ

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:
Dr. IMRE LAJOS
Dr. TAVASZY SÁNDOR

XI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR
MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.,
1930.

TARTALOMJEGYZÉK.

Az Ige tükrében.

lap.

<i>Dávid Gyula:</i> Szolgálatunk egyoldalúsága — — — — —	177
<i>Horváth Jenő:</i> Nézni Isten szemével — — — — —	253
<i>Horváth Jenő:</i> Nincsen semmitek, minden a tiétek — — — — —	323
<i>I. L.:</i> A parancsolat jelentősége — — — — —	1
<i>I. L.:</i> Az ellenállhatatlan Lélek — — — — —	113
<i>I. L.:</i> A só és világosság — — — — —	145
<i>Knýper Á.—Csűrös J.:</i> A büntetés rajta van — — — — —	85
<i>Thurneysen L. u.:</i> Mit kell tennünk? — — — — —	217

Élet és munka.

— . — .: Az igazi pap — — — — —	178
A lelkészek hivatali szolgálatáról — — — — —	38

Igehirdetés—Kultusz.

<i>Barth K. u.:</i> Az igehirdetés mint vakmerőség és mint lehetőség — — — — —	4, 51
<i>Dávid Gy.:</i> Kálvin, mint írásmagyarázó (Két fordítással Kálvin írásmagyarázatából) — — — — —	39
<i>G. L.:</i> A mi istentiszteletünk — — — — —	149
<i>G. L.:</i> Ágendás könyvünk kritikája írásban és gyakorlatban — — — — —	291
<i>Járosi Andor:</i> Németországi liturgiai reformmozgalmak — — — — —	255
<i>Thurneysen E.—Dávid Gyula:</i> Az elveszített paradicsom — — — — —	180

Vallásos nevelés.

A Heidelbergi Káté 54. kérd. magyarázata (Stehelin Házi Kintse u.) — — — — —	154
<i>Dr. Lévaý Lajos:</i> A gyermek lelke a nevelő kezében — — — — —	102
<i>Dr. Lévaý Lajos:</i> A testi és lelki szemléltetés — — — — —	223

Gyülekezeti munka.

<i>Horváth Jenő:</i> Egyházunk feladatai a szoc. demokr. munkásság megnyerésében — — — — —	219
<i>I. L.</i> Egyházi öntudatra való nevelés — — — — —	186
<i>Kósa Mihály:</i> Nőszövetségi munkánk alapkérdései — — — — —	98

László Dezső: Hogyan segít az Úr szolgálatában a Zarándok Útja?	— — — — —	124
László Dezső: Hogyan szolgálók, mint a Szentlélek eszköze?	—	160
Zólyomi Jenő: A lelkipásztori hivatás politikai vonatkozásai	—	89

Tudomány és Világnézet.

Lap

Dávid Gyula: Hogyan maradhat a lelkipásztor theologus?	311, 325
I. L.: A Szentírás használatának módszerei	— — — — — 226
Nagy Géza: Károlyi Gáspár	— — — — — 263
T. S.: A Dogmatika, mint az Isten ígéről szóló tan	11, 55, 115
A vizsolyi Biblia előljáró beszéde	— — — — — 272

Irodalom.

A Londoni Külmisziói Társaság jelentése (Horváth Jenő)	26
„Az Úr csodásan működik“ (Járosi Andor)	— — — — — 68
Fiers Elek: Isten pénzügyei (J. A.)	— — — — — 70
Keeble S.—Ince G.: A Szentírás szociális tanításai Zólyomi J.)	71
Tóthfalussy J.: Meg van írva! (I.)	— — — — — 75
A Tordai Ref. Nagyhét Emlékkönyve (I. L.)	— — — — — 165
Tájékoztató a romániai magy. főisk. hallgatók számára (J.)	— 206
Makkai Sándor: A mi Utunk (I. L.)	— — — — — 240
László D.: Bethlen Gábor ker. élete (Járosi Andor)	— — — 316
„Az Úr csodásan működik“ II. évf. (Hégyi András)	— — — 332
Dr. Tavaszy S.: A dial. theol. (Dávid Gyula)	— — — 333
Dr. Imre L.: Isten és az emberi lélek (Dávid Gyula)	— — — 335
Dr. Tavaszy S.: A kijelentés feltétele alatt (Dávid Gyula)	— 337
Folyóírátszemlék:	
Pastoralblätter (dr. Mezey Mihály)	— — — — — 77
Ev. Missions Magazin (Dávid Gyula)	— — — — — 203
Heidenbote (Dávid Gyula)	— — — — — 205
Ref. Schweizer Zeitung (Dávid Gyula)	— — — — — 205
Monatsblätter f. d. ev. All. (I. L.)	— — — — — 337

Vasárnapi Iskola.

Allandó melléklet a v. isk. vezetők részére	31, 81, 109, 141, 172, 211, 248, 287, 318, 341.

Megbeszélések.

Horváth J.: Gyülekezeti lap kell!	— — — — — 23
Márk Mihály: A gyül. lap kérdése	— — — — — 107

Egyházi Szemle.

A belmisziói bizottság gyűlése	— — — — — 21
Az ifj. Ker. Egyesület Szenior osztályának alapelvei	— — 21

	Lap.
A belmisszió és az egyház (I.) — — — — —	62
Egyh. m. belm. előadók konferenciája (I.) — — — — —	66
A mi zsinatunk (I. L.) — — — — —	167
Ifjúsági konferencia után (M. Nagy Ottó) — — — — —	169
Adatok a Világszövetség helyzetéhez — — — — —	208
A nagykarolyi napok — — — — —	243
Az Ifj. Ker. Egy. Szenior Oszt. határozatai — — — — —	246

Szerk. és kiadóhivatali

üzenetek, nyugtázások — — — — —	215

AZ IGE TÜKRÉBEN.

A parancsolat jelentősége.

Máté 5: 19.

Ez az ige egy súlyos ingadozásra mutat rá, melynek a keresztyénség történetében gyakran lehetünk tanui, mely a parancsolat érvénye és jelentősége körül forog. Van idő, mikor inkább az ilyen ige szól hozzánk: „a szabadságban, mellyel Krisztus megszabadított, álljatok meg”; „nem vagytok a törvény alatt, hanem a kegyelem alatt” mikor a mi emberi és mindig rész szerint látó szemünk Isten akaratából és törvényéből apró parancsolatokat csinál, melyeket emberi szempontok és eljárások tárgyaivá akar lealacsonyítani. Máskor, és ilyen a mai kor is, épen az ezzel ellenkező ige szól különösen, az olyan, aminők közül egyiket ide felülírtuk. Olyan időkben, mikor az evangéliumi „szabadság” az Isten akaratát alárendeli az emberi belátás és oportunizmus szempontjainak, amikor az, hogy nem vagyunk a törvény alatt, minden isteni akaratnak, a tőlem való függését és az általam való magyarázatát hozza magával és az Isten gyermekei „szabadsága” útát nyit a világ fiai szabadságának, kérdésessé és illuzoriussá téve mindent a magam ítéletén kívül.

Ez az ingadozás természetes is, mert az ember sohasem is lesz képes Isten akaratát gazdagságát teljes mértékben felmérni és megérteni, és mert az emberi bűnös akarat mindig ki fogja használni azokat a lehetőségeket, melyeket szavak és azok értelme változásai nyújtanak neki. Még akkor is, ha ezt nem tudatosan cselekszi, keresni fogja az ember mindig azt, hogyan és hol könnyebb, kevesebb felelősséggel járó, nagyobb öntérvényesülést engedő, kibuvókkal és megalkuvásokkal ki-egyenlíthetőbb módokat lehet kapni, melyek legalább a látszatát megőrzik annak, hogy mikor én a magam kedve szerint járok, indokolhatom eljárásomat Isten akaratával. Az Isten igéje, mely „egy kor nyelvén beszél” melynek ez, vagy amaz a

IGEHIRDETÉS — KULTUSZ.

Az igehirdetés mint vakmerőség és mint lehetőség. *)

„A ker. igehirdető merészel Istenről és az emberről annak Istenhez való viszonyában beszélni.” Így írhatjuk le azt a factumot, melyből a dogmatika kiindul az imént vázolt új vizsgálódási eljárás föltétele alatt, valamint föltéve azt is, hogy magam e factumnál — mint igehirdető — szerepet játszom. Hogy beszédem tartalma valóban Isten Igéje-e, mint azt az előbbieken aránylag egyszerűen személytelenül „keresztyén beszéd”-nek jelöltük meg, ha a „keresztyén beszéd”-et szólom, nyilván teljességgel kérdéses s különösen, mert tény gyanánt csak annyit állapíthatok meg, hogy én „Istenről és az emberről annak Istenhez való viszonyában” — *beszélek*? Sőt csak: beszélni merészelek. Hogy ez a vakmerőség sikerül-e, hogy valóban Istenről beszélek-e, éppen ez itt a kérdés. Mindenesetre: én merészelem. Most ezt a vakmerőséget kell meghatároznunk és mint ilyet jellemeznünk.

a) Ez a vakmerőség nyilvánul abban a tettben, ami közöttünk az igehirdetés neve alatt történni szokott, mindegy akármilyen fajú, vagy minőségű legyen az, bármilyen formában jelenjék meg s akárminő hatalommal és terjedelemben történjék. Mindnyájan elkövetjük ezt a vakmerőséget, akik igehirdetők vagyunk. Talán csak úgy, hogy az Istenről és az emberről, annak Istenhez való viszonyában szóló beszéd az Ámen előtt egy pár homályos mondatban történik kifejezett formában, szinte engedelemkérőleg, hogy legalább a végén azt a fő dolgot is megemlíthesük, Talán éppen megfordítva, szélesen, az unalmaságig nyíltan és magától értetődőleg, mintha misem volna könnyebb és természetesebb, mint azt a Nevet emlegetni. Talán a hanyatló nyugat könnyedségének és nyelvi finomságának megfelelőleg a tulságosan is ismert szó szándékos kerülgetésével, pótolva azt a „Föltétlen” szóval, vagy más ilyen hiperbolákkal. Talán, ép ellenkezőleg, újabb tudatos hangsúlyozással: „Isssten!!!” erőteljesen és teleszájjal. Talán úgy, hogy a beszéd összefüggése, az igehirdető személye és a textushoz való közel-

---

*) Ez a fejezet Barth K. *Dogmatik* c. lapunk más helyén ismertetett műve I. feje. 5. §-ából való, mint az igehirdetés és dogmatika kapcsoló alapkérdéseit föltáró fejtegetéseket közöljük fordításban.

járás által az egység benyomását ébresszük fel, azt a benyomást, hogy itt csakugyan Istenről van szó. Vagy fordítva, mindenféle köztudomású összecserélések útján Isten, istenek és bálványok között. Lehet az az igehirdetés eredménye tudatos saját szellemi munkának, vagy fecsegő majmolás arról, amit másoktól hallott, vagy tanult. Talán egy olyan ember akaratosságával és önbizalmával van előadva, aki tudja, vagy legalább is azt hiszi, hogy tudja, mit csinál. Vagy talán magán viseli egy nagy belső bizonytalanság látható jeleit. Semmiféle személyi, homiletikai vagy dogmatikai ügyetlenség, ostobaság vagy tévelygés, amibe esetleg beleesem, nem változtat e dolgon: vakmerőségem tárgya az, hogy beszéljek Istenről és az emberről, annak Istenhez való viszonyában. Egy emelkedett helyről közléseket teszek, melyek a hallgatók részéről hitet igényelnek, egy magatartást, melyet nyilvánvalóan meg kell követelnem tőlük, amennyiben szándékomban van az, hogy nekik csakugyan Istenről beszéljek. Állításokat hangoztatok, melyek nyilvánvalóan a végső igazságra vonatkoznak, nem az igazságra a létben, hanem minden lét fölötti igazságra. Azzal az igénnyel lépek fel, (és nem bújhatok azon kifogás mögé, hogy nem is magam, hanem igehirdetői hivatásom tartalmazza ezt az igényt) hogy az ember legmélyebb kérdéseire a legmélyebb feleleteket megadom. A hallgatókat odaállítom egy áttekinthetetlen, feloldhatatlan és áthághatatlan megszólítás elé: Te, ami a hallgató Én számára a legközelebbi épűgy, mint a legtávolabbi, barátja vagy ellensége, élete és halála egyformán lehet. Merészelem ezt tenni — nem csoda, ha kétség merül fel, hogy vajjon magam hiszem-e, amit ott mondok! — Merészelem tenni úgy, mintha számomra a filozófia egész története a legmegnyugtatóbb vagy mindenestre a leghatározottabb eredményekkel lezáródott volna, mintha a világ minden bölcsességét feldolgoztam és áttekin tettem volna, a minden dimenziójában és szemléletében olyan mérhetetlen természetet, az elmúlt és jövőendő történelem sfinxét, az emberi kultúra csodáit és borzalmait, az egyéniség talányát, a sexualis és socialis nyomorúságot s az abstraháló gondolkozás soha véget nem érő válságát, bűnt és bűnhődést, betegséget és halált — mindezt mintegy túlnőve, zárjelbe téve és meggondoltan csak kívülről érintve, mikor ilyen szavakat mondok felőlük, mint Teremtés, Bűn, Megváltás, Bizonyosság, Istenországa, Örökkévalóság. Merészelek „kötni” és „oldani”, mikor az embereknek ítéletet és bűnbocsánatot, az evangéliumot és a törvényt hirdetem.

b) Vakmerőségnek nevezünk egy olyan kísérletet, melynél világos, vagy legalább is világosnak kellene lennie, hogy a siker lehetősége ellen sok és alapos okot lehet felhozni. De mégis, ez a szó „merészeli” tulságosan gyöngye kifejezés. arra

a kísérletre, amit a theologus hajt végre. Valami olyat merészel, aminek sikerülte ellen minden ok megsemmisítő erővel szól. Jellemezzük ezt a vakmerő tettet, mint olyat, közelebbről:

1. Mikor azokról az okokról beszélünk, melyek az Istenről való beszélést számunkra tulajdonképp lehetetlenné teszik mostanában, legalább is az egyetemek közelebbi vagy távolabbi környezetében elsősorban arra a nehézségre szoktak gondolni, amellyel találkozik az, aki Istenről, akiről predikálni kell, tudni, az Ő valóságát mint az igehirdetés központi alanya valóságát, mint igazságot felfogni akarja. Ennek a nehézségnek komolyságát, amely csakugyan nemcsak elméleti és nem is csak egy újkori probléma, úgy állíthatjuk magunk elé legjobban, ha megnézzük, hogy a modern theologia és vallásfilozofia hogyan szokta az Isten felől való tudásnak a lehetőségét állítani és bizonyítani. Ezen egyébként oly különböző állásponton álló kutatók ebben a kérdésben tapasztalható és látható nagy egyhangúságát nem lehet észre nem venni dacára annak, hogy mindnyájan nyilván fontos, vagy talán nem is olyan fontos különbségeket árulnak el. Világos, hogy mindezeket a formulákat módszerei szempontból vissza lehet vezetni a Descartes féle istenléti bizonylatra, akire Wobbermin és Scholz kifejezetten utalnak is: mert az Isten eszméje meglétéből mibennünk, következettelnek Isten léteire önmagában, azzal a különbséggel, hogy a modern teológusok a velünk született eszme helyett szívesebben szerzett élményről, vagy hitről beszélnek. Tegyük fel, hogy a következtetés határozottsága az alanyról erre a tárgyra, magában megáll. E határozottság ezen teológusok és vallásfilozófusok szerint *feltételes*, az élmény, vagy a hit által feltételezett. És most inkább egy körről beszélünk, mint közülük valamelyikről. Mutassunk azonban a tétel szubjectiv oldalára, melyet ezen eljárásokban mindenütt ismertnek és adott-nak tettek fel. Mit jelent tudni Istenről még ebben a föltételes értelemben is, ha nekem, hogy erről a tudásról bizonyos legyek, először éppen azt a föltételt kell betöltenem: a magam vallásos élményét hozzámérni egy apriorikus észtartalomhoz, ezt a vallásos élményt mint minden tudás és minden érvényesség ősréálításának egyik sarkát kell megértenem, magamat a keresztyén tapasztalat specifikus tartalma birtokosának tudni, vagy éppen olyan embernek, aki az „Összehasonlíthatatlant” és „Elutasíthatatlant” megéli, aki magában létének e „változhatatlanságát”, vagy „abszolút alapját” felfedezte, vagy a saját személyiségének alapján Isten föltétlen személyiségét, aki magát „föltétlen megköötötnék” és „abszolút szabadnak” tudja, vagy éppen aki a saját maga tárgyas tudatát, mint egy ócska ruhát magáról lehántva részes Isten öntudatában? Hát eféléket egy-

szerűen nem lehet állítani magamról!! Hogy jövök én ahhoz, hogy az isteni tárgyra való e következtetésnek csak a lehetőségét is meglássam, ha ilyen a követelmény, mely az alany elé van írva, hogy erre képes lehessen és ha ez az az előfeltétel, melyet nekem be kell tölteni, ha olyan dolgokat kell magamról állítanom, melyek józanul nézve egyszerűen nem igazak? Mindezek, amikkel az „élmény” fogalmát így megtöltöm (még ha hitelmény gyanánt írják is le azt), ha komolyan vesszük, ezt a fogalmat megsemmisítik. S mi lenne a tárgyra való következtetés lehetőségével, ha az alanyra vonatkozó fenti előfeltételeket (t. i., hogy magamat *föltétlen* megkötöttnek és *abszolút* szabadnak tudom) nem venném olyan halálos komolyan, amily komolyan azok a fenti megállapításokban hangzanak és értetődnek? Jobbról is, balról is meg vagyunk evvel a kérdéssel szorítva. Igazán Istenre következtettem-e, mint tárgyra, ha az én megélésem (az én megélésem, amint azt existencialiter gondolkozva kell megítélnem!) ennek a következtetésnek kielégítő alapot szolgáltatott, vagy az így következtetett Isten nem valami más-e, valami kisebb, mint Isten maga, egy tárgy a többiek mellett, egy darab világ, ha még olyan mérhetetlen és felséges is? És megfordítva: valóban a *magam megéléséből* következtettem-e (a *magam megéléséből*, amint azt existencialiter gondolkozva kell megítélnem!), ha az állítmányokat, melyekkel a megélést ellátom, komolyan veszem, úgy, hogy ez a megélés az Istenre való következtetésnek megfelelő alapja gyanánt tekintetbe jöhet, vagy a megélés emez állítmányokkal való ellátása nem jelenti-e minden lehetséges emberi alany pusztulását és megsemmisülését? Valóban vakmerőség Istenről beszélni, ha úgy áll a dolog a legújabb vallásfilozófia által kezünkbe adott lehetőséggel Isten megismerését illetőleg, hogy vagy nem Isten ismerjük meg vele, vagy, hogy nem *mi* vagyunk azok, akik Istenről azáltal tudunk. Egészen eltekintve attól, hogy az Istenről való ígehirdetői tudásunknak nyilvánvalóan egészen másnak kell lennie, mint egy lehetséges, föltételezett tudásnak. Nem lehetetlen-e tehát a vakmerőség, hogy mindennek dacára predikáljunk?

2. De az Istenről való tudás nehézsége csak egyik oldala a ker. ígehirdetés vakmerő voltának. Ennek a jelentőségét nem szabad lebecsülnünk, talán túl sokat mondunk, ha azt, mint K. Heim könyve alcíme gyanánt „a vallás életkérdésének” nevezi. Tegyük fel, hogy ez a tudás a leírt módon tulajdonunkká lett, akkor tovább kérdezhetjük, honnan veszük a *bátorságot*, hogy ennek az Istenről való tudásnak kifejezést adjunk. Az Istenről való tudás, vagy gondolhatóság útjai mind olyan homályosak, olyan kevés ember által ismertek, hogy aki Istenről beszél, ezáltal egy olyan tényállást ad elő, amely a világ

szempontjából valami, talán szép, de nagyon gyakorlatiatlan álmodozásnak tűnik fel. Aki merészel Istenről beszélni, végül is Istennel egészen *egyedül* kell azt merészelnie, mert egy végső, nagyon világos idegenség van Isten között és minden között, ami a világban nagy, megindító és érdekes s amivel túlságos nagy merészség nélkül nem lehet szembeállítani. Igen, ha Isten helyére egyik istent állíthatnánk, ha arról volna szó a mindenható Szerelmet hirdetni, vagy az érték fölötti élet csodáit, vagy a magyarok Istenét, vagy a haladás szellemét! De aki igazán Istenről tud, a minden istenek fölötti Istenről, aki semmivel össze nem hasonlítható, össze nem cserélhető, versenybe és kapcsolatba nem állíthatóan áll szemben a legnagyobb és a legkisebbel, ami a természetben, történelemben, kultúrában és civilizációban isteni, — milyen szorosan össze kell zárkózni annak ajkainak! Milyen lehetetlen magánosságban, a sokak országújától távolesőleg és époly távolesve a legjobb és legnemesebbek útaitól, kellene élnie annak, aki valóban Istenről tudna és szólni merészelné! Továbbá, aki Istenről beszél másoknak, az követelőleg lép föl azokkal szemben. Nem elégedhet meg azzal, hogy megengedik, hogy beszéljen és érdeklődéssel hallgatják. A hitből való engedelmesség sajátos, egyedülálló figyelmességét, háládatosságát és készségét kell követelnie. Az embereket Isten elé akarja állítani, Isten szolgálatára igénybe akarja venni, a lelküket akarja megnyerni és megmenteni, egész létüket akarja rabságba ejteni Isten országa számára. Van ugyan egy theologiai naivitás, amely egész becsületesen azt gondolja, hogy erre mind képes az ember, amely azt hiszi, hogy mindenféle nyilvánvaló eredmények előidézésére van hivatva, mely az evangéliumban kifejezett kétség fölött, hogy vajjon mikor az embernek Fia eljön, talál-e majd hitet a földön (Luk. 18:8) boldogan megy el, hogy az üldözött próféta arcvonásait öltse fel, ha hitetlenséggel találkozok. De ha az ember egyszer megszabadult ettől a naivitástól, akkor odaáll a hitetlenség elé, (amelynek a legerősebb és legmérgezősebb formája a kegyes hitetlenség!) a világ és különösen az En makacs ellenállása elé, mely nem akar újjászületni, az Isten országa elől való egyetemes menekülés elé; az emberekben levő Judás Iskariotes elé, (akit saját magában felismert), mint egy kőfal elé és mégis kénytelen avval a belátással, minden illúzió nélkül Istenről beszélni! Szükség van bátorságra ahhoz, amit ugyan maga is lehetetlennek tart. Továbbá: aki Istenről beszél és az emberről annak Istenhez való viszonyában, annak az ember principiális nyomorúságára kell rámutatni, mely mellett az ember egyes nyomorúságai számításba sem jöhetnek. Olyan békességet hirdet, melyet egyetlen

város és falú lakosai sem neveznek békességnek, sőt éppen visszaborzadnak tőle, ha távolról meghallják, miről van ott szó s olyan örömet, melyet minden osztály és műveltségi réteg s minden lélektani típus rémülettel fogad. Istenről szóló valóságos beszéd, ez minden emberi társadalom, rend és megosztottság körein belül jelenti azt, amit sok régi franciskánus templom homlokzata csúcsán látható nem szimmetrikusan odaépített ablak jelentett: a töviset, a korrektívumot, az örökéletre való emlékeztetést, a legnagyobb isteni megzavarását az életnek és az isteni kérdést, amelyhez egyedül lehet kapcsolni a reménységet. És aztán éppen úgy hirdetni kell az Isten szeretetét, a Teremtő, Megbékítő és Megváltó szeretetét, aki minden emberen segíteni akar, az isteni „Lehajlást”, amely nem rak senkire sem terhet anélkül, hogy ne segítene is annak, amely megaláz, mert maga is leszáll a mélységbe, hogy a magasba vezessen. Aki Istenről beszél, annak ezen egy igazság miatt magára kell vennie sok odiumot és sok felelősséget, sok lelkiismereti konfliktust és a kísértést, hogy emberi szomorúságát az istenivel s Isten haragját a bűn felett saját haragjával az emberek és maga felett összecseréli — tulságos sok mindezekből, hogyne beszélhetnénk hát ebben az értelemben is vakmerőségről. Így a világnézeti kérdés egészen eltörpül azon kérdés mellett, hogy még ha tudok is Istenről, honnan veszem a bátorságot, hogy róla beszéljek.

3. De tegyük fel, hogy az Istenről való tudás mellett a bátorság is, hogy róla beszéljek, valahogy tulajdonomban van, még akkor is megmarad a harmadik és legnehezebb kérdés: honnan veszem a jogot, hogy ezt tegyem. A világ csendes ítélete a theologusokról — s a legtudósabbak és legbátrabbak felől leginkább — egyhangúlag így hangzik: minden cselekedetük tapintatlan tolakodás és önhittség. Ki tett tulajdonképpen bennünket a szentek-szentje őrzővé és gondviselőivé? Voltak-e tulajdonképpen nyomós okaink, hogy a legvégsőbb és legtitokzatosabb felőli tiszteletteljes hallgatásunkat, amit a legtöbb ember talán nem is csak istentelenségéből szokott megtartani, erőteljes szavakkal megszakítsuk, lelkünk legbensőjét kéretlenül kifelé fordítsuk s époly kéretlenül az emberek lelke legbensőjébe bebeszéljük? Vajjon tulajdonképpen komolyan hittünk-e a mi fölhatalmazásunkban, hogy hirdessük nekik a hitet és bűnbánatot predikáljunk és ajánljunk? Nem vagyunk-e egészben véve hivatlan esküdözők és kalandorok, akiket joggal akarnak az emberek távol tartani maguktól? Nem állíthatjuk magunkat elég alaposan e kérdések Damokles-kardja alá, mielőtt és mialatt mások odaállítanak bennünket. Vajjon velük szemben a theologiai tudomány által elsajátított vallási szak-

ismeretekre hivatkozzunk-e? Vagy inkább tapasztalatokra, megvilágosításokra és élményekre, melyek a hátunk megett vannak? A pillantás, mely teljes ellentétet árul el előttük a között, amit mondunk és a közt, amik vagyunk s amit teszünk, az ítélet, mely alatt állunk, mikor állandóan arról beszélünk, ami nekünk is magasan felettünk van, valószínűleg lehetetlenné teszi az ezekre való hivatkozást még mielőtt azok ajkainkra jönnének. Az egyházi megbízatásra való hivatkozásunk pedig minden esetben olyan előfeltételeken nyugszik, melyek megismeréséhez az első lépést nem egyszer, de mindig újból annak a belátása fogja képezni, hogy tulajdonképpen hivatlanok vagyunk. Amint tehát tényleg le kellett mondani a tudásról és a bátorságról, hogy Isten felől beszéljünk, úgy meg kell tagadnunk magunktól ehhez a jogot is.

K. Barth u.

(Folyt. köv.)

A Dogmatika mint az Isten ígéről szóló tan.

Die christliche Dogmatik im Entwurf. Erster Band: Die Lehre vom Wort Gottes. Prolegomena zur Christlichen Dogmatik. Von D. Karl Barth o. Professor an der Universität Münster i. W. 1927. Ch. Kaiser Verlag München, XIII. 473.

1. A dialektikai theologia fejének: K. Barth-nak a Dogmatikája már egy év óta a kezünkben van. S habár csak az első kötet is áll még előttünk, ennek alapvető természete elegendő arra, hogy a Barth dogmatikai felfogását megismerjük és megítéljük. Előre jelezhetjük, hogy olyan theologiai művel állunk szemben, amelyet nem a professzori szükség, nem is az irodalmi alkotás vágya, de nem is valamely közszükség, vagy közérdeklődés hozott létre, hanem magának a keresztyén ügynek a válsága, a keresztyén ügyért való szolgálat kétségbeeséséig jutott felelőssége és ama belső szükség, amelyet a prófétai lelkek mindig így fejeztek ki: „Mert nem tehetjük, hogy amiket láttunk és halottunk, azokat ne szóljuk.” A Barth Dogmatikája tudós professzori formában prófétai mű. Az utolsó évek meglehetősen gazdag dogmatikai irodalmával szemben Barth a saját Dogmatikáját „egy kezdő kísérleté”-nek nevezi. Kezdő, aki nem egy élet eredményeit terjeszti elibénk, hanem egy keresztyén zarándok, egy szakadatlanul útban lévő lélek keresztyén ismereteit. Barth ama theológusok közé tartozik, akik, — a közeli években is a már elmúlt időkhez tartozó nagy „befejezett” lelkű mestereivel szemben, — mindig „kezdők” maradnak, mert sohasem akarnak mások lenni, mint „a Lélek zsengei” „Kezdők” abban a magasabb értelemben, hogy nem a saját nagy készülségük, vagy geniálitásuk felhalmozott ismereteire építenek, hanem arra a mindig új megszólításra, arra a mindig új isteni kezdeményezésre, amely Isten kijelentéséből származik a Lélek által az élő hit ismereteiben. De valóban „kezdő” Barth abban az empirikus értelemben is, hogy már akkor hozzányul a dogmatikai alkotás nagy munkájához, amikor még nem vált nála rutinná a dogmatikai tudományos technika.

2. Mielőtt emez előttünk fekvő Dogmatika ismertetéséhez és megítéléséhez kezdenénk, jöjjünk először tisztába azzal, amit nekünk a könyv terjedelmes és sok kérdőjelet tartalmazó

címe mond. Először is „Entwurf“-nak nevezi *Barth* a Dogmatikáját abban az értelemben, hogy a dogmatika problémáit akarja itt elibénk adni. Valóban egy nagyszerű „tervrajz“-zal állunk szemben, amely felöleli mindazt, aminek alapján a keresztyén tan domja részleteiben kiépíthető. *Barth* első kötetében tehát nem valamely alapvető részletkérdésekkel van dolgunk, hanem a keresztyén tan „egészé”-vel, amely nagy körvonalaiiban is tisztán és határozottan mutatja azt a stílust, amely a keresztyén dogmatikában uralkodik, vagy amelynek uralkodnia kell. A keresztyén tannak ez a sajátos, magában a keresztyén tan valóságában rejlő, annak megfelelő stílusa *Barth*-nál a „református” prédikátum által fejezhető ki. A másik, a címben rejlő terminus, amelyre előlegesen fel kell hívjuk a figyelmet, „a prolegomena” szó. A „prolegomena” szó alatt merőben mást ért *Barth* mint az őt megelőző liberális teológusok értettek. Prolegomena alatt értették a dogmatikában általánosságban azoknak az egyetemes vallásfilozófiai problémáknak (a vallás, a keresztyénség, a protestántizmus „lényege”) tárgyalását, amelyek olyan általános „vallási” igazságok birtokába juttatnak, amelyek a „speciális” keresztyén tan alapjait szolgálnak s amelyeken, mint egyetemeseken épülnek fel a különlegesek. Ez a felfogás a speciális keresztyén tant úgy nézi, mint az egyetemes vallási igazság determinációját. *Ezt a helytelen felfogást, amely a nem-keresztyéni és a keresztyéni között fennálló kvalitatív különbséget nem veszi figyelembe, merőben mellőzi Barth is, valamint az egész dialektikai theologia.* Mit jelent hát *Barth*-nál a címben jelzett „prolegomena”? Egy korábbi dolgozatán¹⁾ kérdésbe teszi, hogy vajjon a theologia lehet-e több, mint a christologia prolegomenája? Valószínűnek látszik előtte, hogy a theologia a prolegomenáiban *mindent* elmond, amit egyáltalában mondhat. A theologia épen azért dialektikai, mert soha sincs lezárva, mindig prolegomena, — a szó igazi jelentése szerint, — mind abban, amit csak mond, vagy mondhat. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a *Barth* értelme szerint a prolegomena nem a dogmatika tudományos módszeres elvi kérdéseit foglalja magában. A modern dogmatikák Prolegomenái ilyen módszerei kérdések fejtegetésével nőttek meg annyira, hogy csaknem elnyelték magát azt az ügyet, amelyre vonatkoztak s kimerültek, mire tulajdonképpen tárgyukhoz jutottak volna. Példaképpen idézi *Barth* Wobbermin-t, akinek a „Systematische Theologie”-jében a prolegomena, azaz a bevezetés és az ügy tárgyalására fordított terjedelem közötti viszony az 5 : 2 arányának felel meg. Merőben távol áll *Barth*-

¹⁾ Das Wort Gottes und die Theologie. 178. lap.

tól, hogy a prolegomena-nak ilyen értelmezést adna. Dogmatikai prolegomenája nem ilyen értelmű rákészülés a tárgyra. A Barth Prolegomenája alatt az Isten igéjéről szóló tanban a jó dogmatikai feladatok lehetősége és jelentése felett folytatott elvi értelmezést érti. A Barth Prolegomenája nem formális kritikai kérdések megoldásával foglalkozik, hanem a dogmatika léte és nem-léte felett döntő Isten-igéjére vonatkozó keresztyén tanokkal, mint merőben tartalmi kérdésekkel, amelyek a dogmatika igazi kérdései. Ebben az értelemben Barth-nál a „Prolegomena zur Dogmatik” maga a Dogmatika.

3. A Barth Dogmatikája, mint az Isten igéjéről szóló tan a Bevezetés után négy Fejezetet tartalmaz. Az egyes Fejezetek címe a következő: I. Fejezet *Az Isten Igéjének valósága*, II. Fejezet *Isten kijelentése*. III. Fejezet *A Szentírás*, IV. Fejezet *Az egyház igehirdetése*.

Az Isten igéjének valóságáról szóló I. Fejezet arra a nagy kérdésre ad feleletet, hogy az *Isten igéje* micsoda módon képezheti módszeres kiindulási pontját a dogmatikának, azaz miképpen válhatik Isten igéje a dogmatika tárgyává?

A Barth kiindulási pontul szolgáló problémája mindenestre meglepi azokat, akik a modern dogmatikai gondolkozást ismerik. A modern protestáns dogmatikák kiindulási pontját minden további magyarázat nélkül a keresztyén hit képezi, mint amely a vallásos keresztyén embernek közvetlenül adva van. A hit realizálja az ember számára azt a valóságot, amelyet mint kijelentést az Isten igéje jelent és hordoz. Barth egyenesen elutasítja ezt a befogást, amikor határozottan kimondja, hogy a *dogmatika tárgya nem a keresztyén hit, hanem az Isten igéje*. „Nem az Isten igéje van a keresztyén hitben megalapozva és nem az foglaltatik ebben, hanem a keresztyén hit van az Isten igéjébe fundálva és a keresztyén hit foglaltatik az Isten igéjében.” Ha ezt a viszonyt meghamisítjuk, akkor szükségképpen válik dogmatikai munkánk minden ponton fonákká (87). Barth tehát Dogmatikájában objektív kiindulási pontot vesz fel a tárgyat is úgy állapítja, hogy az felette és kívül áll minden szubjektív önkénynek. Ugy, de az Isten igéje sem tekinthető olyan tényszerű adottságnak, amelyre a Dogmatika, mint tudomány közvetlenül vonatkozhatnék. Hogyan lehet tehát az Isten igéje a dogmatika tárgya? Csak egyetlen formában, úgy, amint az a keresztyén beszédben, az Isten igéjéről szóló bizonyágtételben, vagy amint a keresztyén igehirdetésben adva van. Hogy a keresztyén egyházak beszélik, ígét hirdetnek, kiki az ő sajátossága szerint, ez tény. „Az ige prédikáltatik” a világban, ez oly bizonyos és annyira észrevehető, mint az, hogy „esik”, épen úgy kétségbe nem vonható

az, amint ez nem vonható kétségbe. Ha tehát a kijelentés és az ige nem adottságok s így a tudomány számára meg nem köze íthetők, a keresztyén beszéd kétségbevonhatatlan adottság. Ezért mondja Barth Bevezetésében, hogy „van keresztyén dogmatika, mivel van *keresztyén beszéd*” s ezért adja a Dogmatikájának azt a meghatározást: „Dogmatik nennen wir die Bemühung um die Erkenntnis des rechtmässigen Inhalts christlicher Rede von Gott und Menschen. Dogmatikának nevezzük az Istenről és az emberről szóló keresztyén beszéd valódi tartalmát képező ismeretért folytatott fáradozást.”

A keresztyén beszédnek a tiszta formája pedig az egyházi igehirdetés, amely azzal az *igénnyel* lép fel s az a *várakozás* veszi körül, hogy az emberi szavakon, mint eszközökön át Isten saját zava hirdettetik az embereknek *megbízás-szerűleg, felelősséggel és hitelreméltóan*. „*Eme előfeltétel alatt válik — mondja Barth — az egyházi prédikáció a dogmatika módszeres kiindulási pontjává és praktikus céljává.* (18.)

Egészen következetesen merül fel e kérdés, *hogyan jut a Dogmatika tárgyi kapcsolatba a dogmával és a dogmákkal, ha kiindulási pontját és célját az igehirdetés határozza meg?* Erre a kérdésre a Barth felelete épen olyan következetesen hangzik, mint maga a kérdés. Az az adottság, amelyből a dogmaképzés kiindult, az az egyszerű tény, hogy az ige prédikáltatik, de emberek által prédikáltatik, tehát különbözőképpen, úgy, hogy szükségképpen merült fel a további kérdés a valódi tartalom után. *Felmerült az egyházi igehirdetéssel kapcsolatban az igazság és a tévelygés, a tiszta tan és a hamis tan, az építő és a nem-építő hatás közötti különbségtétel és azok után való kérdés.* „Die christliche Rede von der christlichen Sache war der Stoff, und die menschliche Fallibilität dieser Rede war der Anlass der Dogmenbildung. A keresztyén ügyről való keresztyén beszéd volt az anyaga, a keresztyén beszéd emberi fallibilitása volt ez alkalma a dogmaképzésnek.” (31.) A dogma az a fórum, amely a keresztyén ügyről szóló keresztyén beszéddel kritikailag és normatíván áll szemben. A Dogmatika ezeknek alapján nem egyéb, mint az a tudomány, amely a dogma után kérdez, hogy az Istenről és emberről szóló keresztyén beszéd normáját megállapíthassa. A Dogmatika és a keresztyén igehirdetés közötti viszony annyira szoros, hogy bizonyos akcidentális értelemben kész kimondani, hogy a Dogmatika „selbst eine Predigt in wissenschaftlicher Form...” (31.) Barth sajátos és eredeti tanítása szerint tehát a dogmatika nem arra hivatott, hogy világosságot derítsen afelett, amit hinni kell, vagy amit tanítani kell, nem is arra, hogy a hit tanításait összhangzásba hozza a mai ember gondolkozásával, vagy

dőntsön afelett, hogy mit kell igaznak tartanunk, hanem arra hivatott, hogy az Isten igéjének igazságát tudományos formában előterjessze az igehirdetés, a dogma, és a dogmák alapján, azzal a céllal, hogy az Isten igéjének hirdetése öntudattal történjék.

4. Az eddigi ismertetésünkből világos, hogy annak, hogy a Dogmatikának a tárgya az Isten igéje lehessen, a kezessége a keresztyén egyházi igehirdetés, mint a keresztyén beszéd legtisztább formája, ennél fogva a Dogmatika kiindulási pontját is s célját is a prédikáció szabja meg. Tovább azonban azt kell megállapítanunk, hogy nem történhetnék keresztyén igehirdetés, ha nem történt volna a próféták és az apostolok által való bizonyoságtétel. Isten igéje nem csak a jelenben hirdetik a prédikáció formájában, hanem hirdettetett a múltban is egészen határozott történelmi felételek alatt, a prófétai és apostoli bizonyoságtétel: a kanon formájában. Isten igéjének eme két alakján keresztül az eredeti, a tulajdonképpeni isteni beszéd hangzik, mint ama pregnáns, primér, exk usiv Deus dixit, Dei loquens persona, maga az autor, aki nemcsak egyedül illetékes magáráról hírt adni, de aki az egyedüli kanon, ama parancsoló, aki csak maga-magára utal. (41–42.) Az Isten igéje tehát három határozott alakban jön hozzánk: 1. mint prédikáció, 2. mint kanon, 3. mint kijelentés. Hangsúlyozzuk, hogy itt nem háromféle isteni igéről van szó, hanem Istennek ugyanazon igéje három alakjáról („die drei Gestalten des Wortes Gottes“). Mi Isten igéjéről csak azért beszélhetünk, mert három alakban jelenik meg az számunkra. A πρότερον πρὸς ἡμᾶς a reánk nézve első a prédikáció, a második a kanon és a harmadik a kijelentés; a πρότερον ἀπλῶς, a feltétlenül első a kijelentés, a második a kanon és a harmadik a prédikáció. Idézzük Barth szavait: „Wir unterscheiden also: Das Wort Gottes in einer ersten ursprünglichen Gestalt oder Anrede, in der es unmittelbar und exklusiv, in der Geschichte, aber an der Grenze der Geschichte, in der Urgeschichte gesprochen, Gottes Wort ist — das Wort Gottes in einer zweiten Gestalt oder Anrede, in der es eingeht in das Wort einer bestimmten Kategorie von Menschen, der Offenbarungszeugen, der Propheten und Apostel — das Wort Gottes in einer dritten Gestalt oder Anrede, in der es durch das Mittel des Schriftwortes Inhalt der christlichen Verkündigung wird. Különböztetnünk kell tehát a következőképpen: Az Isten igéje a legelső eredeti alakjában, vagy megszólításában az, amelyben közvetlenül és exklusive, a történetben, de a történet határán, az őstörténetben szól az Isten; az Isten igéje a második alakjában, vagy megszólításában úgy szól, amint az a határozottan emberi kategória által alkotott szóban,

a prófétáknak és apostoloknak a kijelentésre vonatkozó bizonyosságtételében megjelent és a harmadik alakjában, vagy megszólításában úgy szól és úgy jelenik meg, mint a keresztyén igehirdetés tartalma az Írás szavai, mint eszközök által. (46.)” Az Isten igéjének eme három alakja között a különbséget így is megtehetjük; Isten igéje a prédikációban, mint eszköz, mint közvetítő, a kánonban, mint bizonyosságtétel és a kijelentésben, mint „őstörténet” nyilatkozik. A kijelentésről, mint Isten valósága transzcendentális feltételéről tesz bizonyosságot a kánon s ennek eszköze az igehirdetés. E három azonban csak a mi szemléletünk előtt válik háromfelé, valójában egy egység. Az Isten igéjének valóságában megkülönböztetés tehetünk, de szétválasztást nem végezhetünk. A dolog épen úgy áll, amint Isten egy, örök, igaz valóságát illeti. Isten valóságában megkülönböztetjük, még kell különböztetnünk a három isteni személyt, de egységüket szétválasztani nem lehet istenségük kára s az Isten valóságának megtagadása nélkül.

Hogy a Barth dogmatikai felfogását világosan és a dialektikai theologia szellemének megfelelően ragadhassuk meg, vessünk egy pillantást arra a kérdésre, hogy mint nézi és mint ismeri ő az Isten igéjének természetét. Isten igéje nem valami absztrakt általános és nem valami theoretikus állítások summája. Isten igéje nem valami megmerevült, konservált és az Isten cselekvő személyétől elvont dologi valóság. Isten igéje Isten cselekvő aktusa. Az Isten igéje az időben végbement és szakadatlanul végbemenő eseményt jelent, amely mint személyes megszólítás jön közel az emberhez, mint akarat ragadja meg az emberi akaratot. Az Isten igéje szellemi természetű, ennél fogva nincs alávetve a kizárt harmadik elvének, tehát nem mondhatni, hogy vagy rész, vagy egész, mert Isten igéje mindig mint egy ugyanazon egész jelenik meg. Ezért nem beszélhetünk igékről, hanem csak ígéről. (63.) És még egyet jegyezzünk meg: „...wir erkennen das Wort Gottes nicht durch uns selbst und in uns selbst, sondern wir erkennen es durch Gott und in Gott. Isten igéjét nem önmagunk által és nem magunkban, hanem Isten által és Istenben ismerjük meg. (102.)” Ez a nagyon egyszerű s mégis olyan nagyszerű megállapítás természetes következménye mind annak, amit Isten igéjéről fentebb már megállapítottunk.

Ha Isten igéje ilyen rendkívüli és páratlanul álló valóság, akkor valóban *egyenesen vakmerőség az ígét hirdetni, azt prédikálni*. Ezt a vakmerőséget azzal próbálta a theologia és az igehirdetés megnyugtatólag megoldani, hogy Cartesius nyomán Isten létét a bennünk lévő isten-ideára alapította, vagyis ami ezzel egy, a szubjektív hitből, vagy élményből indult

tehát Istent az ismerő, vagy az őt átélő, vagy hívő embertől tette függővé. Ennek a sornak a tökéletes megfordítása teszi az igehirdetést lehetségessé, azaz lehetségessé a lehetetlent. Ez utóbbi meggondolásnak az előfeltétele pedig abban áll, hogy az Isten ígéjének a valósága feltétlenül önmagán nyugszik. Isten ígéjét annyiban ismerjük, amennyiben benne Isten által megismertekké válunk. Isten valósága önmagában független minden tudattól, minden élménytől, sőt minden hittől, bár Istent egyedül csak a hitben ismerjük meg.

Ilyen irányú fejtegetések nyomán jut el Barth a Dogmatikának arra a végső meghatározására, amelyet az I. Fejezet utolsó §-ban így állapít meg: „Dogmatik ist die methodische Besinnung vom Menschenwort der Predigt auf das in ihr verkündete Wort Gottes. Diese Besinnung geschieht durch kritische Erläuterung der Beziehung des Predigtwortes zu der in der Schrift bezeugten Offenbarung. Der Begriff des Dogmas zeichnet die endgültig erkannte Wahrheit dieser Beziehung: er ist ein eschatologischer Begriff. Ihm gegenüber können also mit den von der Kirche öffentlich anerkannten Dogmen, auch die Sätze der dogmatischen Wissenschaft nur Annäherungsversuche bedeuten. A Dogmatika módszeres reflektálás az emberi szó által üzent prédikációban hirdetett Istenigére. Ez a reflektálás ama kritikai megvilágítás által történik, amely a prédikáció szava és a Szentírásban megbizonyított kijelentés közötti viszonyra vonatkozik. A dogma fogalma ennek a viszonynak a végérvényesen megismert igazságát jelzi: ez tehát eschatologikus fogalom. Ezzel szemben az egyház által nyilvánosan elismert dogmák, valamint a dogmatikai tudomány tételei csak a megközelíthetőségre való törekvés kísérletét jelentik.” Nagyon tömören és sokatmondóan így foglalja össze Barth a Dogmatikáról, mint Isten ígéről szóló tan tudományos fogalmát.

5. Az Isten ígéjének valóságáról az Isten kijelentésének a nagy kérdésére tér át Barth a II. Fejezetben. Ebben a Fejezetben három szakaszt vesz fel, u. m. 1. a Szentháromság Isten, 2. az Ige megtestesülése, 3. a Szentlélek kitöltetése.

Nem egy dogmatikai szisztéma proporcionális felépítése vezeti át Barth-ot az Isten ígéjének valóságáról az Isten kijelentéséről szóló fejezetre, hanem a keresztyén beszédben kifejezett ügy belső kényszerítő ereje. A 9. § thézise (a II. Fejezetben az első §) szösz szerint így hangzik: „Gottes Wort ist Gott in seiner Offenbarung. Gott offenbart sich als der Herr. Er allein ist der Offenbarer. Er ist ganz Offenbarung. Er selber ist das Offenbarte. Isten ígéje Isten az Ő kijelentésében, Isten kijelenti magát mint az Úr, Ő egyedül a kijelentő. Ő egészen kijelentés. Ő maga a kijelentett.” (126.) Ebben az új Fejezetben,

amint az ezt megnyitó tézisben látjuk, ismét csak Isten ígéjéről van szó, mint amelyen alapszik a dogmatika s mint amely lehetségesíti a dogmatikát, mert hiszen az Isten kijelentésében Isten adja magát az Ő szavában. Míg az előbbi Fejezetben alulról, a keresztyén beszédből, az egyházi igehirdetésből, a prédikátor és az ige-hallgató szituációjából, mint az egyetlen nagy valóság tünetkezéseiből indult ki s haladt „az eredet” felé, addig ebben a II. Fejezetben — a dogmatikai tárgynak megfelelő, „ügszerű” — hogy felülről lefelé, a kijelentéstől a Szentíráshoz és az egyházi prédikációhoz vezető vonalat is végig kísérje. Amikor az Isten kijelentéséről beszélünk, tulajdonképpen az Isten ígéjének az előfeltételéről beszélünk. Amikor pedig erről az előfeltételről beszélünk, tulajdonképpen „az Isten szól”, a Deus dixit subjektuma, prédikátuma és objektuma után kérdezzünk. A kijelentés pedig csak a trinitárius formában nyer értelmet és valóságot. A Szentháromság-Isten valósága nélkül nincs értelme és valósága a kijelentésnek sem, de a Szentháromságon kívül nincs értelme és nincs valósága Istennek sem. A valóságos élő Istenről csak az Ő kijelentése alapján beszélhetünk, az Ő kijelentése pedig involválja az Ő Háromságát is. A reformáció óta, kevés kivétellel, a dogmatikusok a Szentháromság-ról szóló tanításukat tárgyalásuk végén vették elő és helyezték el. Eljárásuk magyarázata pedig abban van, hogy, a formális logika követelményeinek megfelelően, abban a vélekedésben éltek, hogy a Szentháromság ismeretének az előfeltétele az Isten létének és tulajdonságainak az ismeretében van. A kijelentés által involvált Háromság és a Háromság által involvált kijelentés semmiféle előfeltételben nincsenek fundálva. A keresztyén prédikáció Isten ígéje, de csak amennyiben a Szentírásban van fundálva, a Szentírás Isten ígéje, de csak azáltal, hogy a kijelentésben van fundálva, „Gottes Offenbarung aber ist Gottes Wort ohne Begründung in einem Anderen. Isten kijelentése azonban Isten ígéje valamely másban való fundáció nélkül.” (131.) A kijelentésben Isten az Ő szuverénitását jelenti ki. „Gottes Offenbarung ist Offenbarung seiner Herrschaft, seiner δύναμις, seiner δόξης: dem Menschen gegenüber, an den Menschen, über den Menschen, für den Menschen. Isten Kijelentése az Ő szuverénitásának, az Ő δύναμις-ének, az Ő δόξης-ének a kijelentése: az emberrel szemben, az emberhez intézve, az ember felett és az ember számára.” (132.) A kijelentésben azért kell pedig Isten szuverénitásának a kijelentését látnunk, mert „csak” ember az, akihez ez a kijelentés szól s Isten ennek a „dacára” ellenére legyőzi a korlátot s a „csak” embert, ezt a bűnöst, ezt a rébellist „megszólítja” megáldja és megszen eli (133).

A kijelentés = „Isten szól“. Kérdezzünk ennek a mondatnak az alanya, az állítmánya és a tárgya után. 1. *Ki szól?* Az Úr szól, tehát egyedül Ő a kijelentő. Az apostolok, a próféták, a „históriai Jézus“ nem kijelentők. Egyedül az Isten az Ő monárchikus személyének erejében kijelentő s egyedül az Ő tette által van a kijelentés (134–35).

2. *Mi történik itt?* Az Úr szól. Ez azt jelenti: „Er ist ganz Offenbarung.“ Isten merőben az Ő kijelentésében van. Isten valóságának nincsenek részei, amelyek az Ő kijelentésében nyilvánvalókká ne lennének. Az Isten ismeretével nem úgy vagyunk, mint az antropozófusok az ők „magasabb világuk ismeretével“, hogy t. i. a misztériumok első, második stb. rétegei megvilágosíttatnak, a többi, vagy a hetedik homályban marad. „Az Isten szuverénitása egyszerű igazság, amely vagy egészen, vagy egyáltalában nem ismert.“ (137.) A dolog nem úgy áll, mintha a saját kijelentése mögött álló Istenben lenne egy olyan quantum, amely ismeretlen a kinyilatkoztatásban lévő ismerettel szemben. *Istenre semmiféle quantitativ szempontot alkalmazni nem lehet.* Ezért mondja Barth „Der verborgene Gott (Deus absconditus) ist auch der offenbare Gott (Deus revelatus)“, aminthogy megfordítva is mondhatjuk (137). Mégis a mi isten-ismeretünk mindig résszerintvaló, mindig dialektikai. Minden a mi részünkről kiinduló isten-ismeret számára Isten annál inkább elrejtett marad, minél inkább kinyilatkoztatja magát. Isten még az Ő kijelentésében is teljesen elérhetetlen marad. *Az isten-ismeretnek egy útja és egy módja van az Isten által megismertnek lenni.*

8. *Mi mondatik, mi nyilvánítatik ki itt?* Az Úr azt mondja: Ő az Úr, „Er ist selbst das Offenbare“ Ez azt jelenti, hogy Isten kijelentése nem azonosítható semmiféle átvitt értelemben vett ú. n. kijelentéssel, mint pl. az értelem megvilágításával, vagy az ember vallásos képességeinek az aktuálizálásával, de másfelől a kijelentés nem hozható kontinuitásba semmiféle emberi tevékenységgel, mintha annak „kifolyásai“ vagy folytatásai lennének (138–39).

Ime! mekkora gonddal igyekszik Istennek az Ő kijelentésében adoit valóságából kizárni minden hamis és az igének ellenmondó momentumot.

Isten kijelentette magát három „módon“ (!), amelyek szétválaszthatatlanul összetartoznak és folytonosan megkülönböztethetők, mint Atya Isten, Fiú és Szentlélek Beszél Barth „die Dialektik des Trinitätsgedankens“ s kedvvel hivatkozik a Kálvin által is nagy előszeretettel idézett (Inst. I. 13, 17) *Nazianzi Gergely* szavaira, amelyek a Háromság gondolatának dialektikáját híven tükrözik: „Nem gondolhatok úgy az egyre, hogy a

háromnak fénye körül ne sugározzon s nem tudom a hármat úgy szétválasztani, hogy legott ismét egyre ne szálljak vissza.” (165) A Deus unus trinus a „háromszor személyes” Isten, aki soha a gondolkodás tárgya nem lehet. A három személy sohasem gondolható egymástól elválasztva, még az egységében sem. Mihelyt az egyes személyeket egymástól elválasztva gondoljuk, azzal objektiváltuk s ezzel gondolatban urrá lettünk Isten felett. Ez az, amit a Szentháromság-tan kizár. Amennyiben egyáltalában Istent gondolhatjuk, csak annyiban tehetjük, amennyiben Őr felettünk. „Wir können ihn nicht meistern. Wir können nicht hinter ihn kommen. Wir können ihn nicht begreifen *wir können uns nur als von ihm begriffen erkennen.*“ (170.)¹⁾ T. S.

(Folytatjuk.)

¹⁾ A ritkítás tőlünk származik.

Egyházi Szemle.

A belmissziói bizottság gyűlése

Az egyházkerületi közgyűlés előtti napon az egyh.-ker. belm. bizottság gyűlést tartott. A gyűlés folyamán a következő nevezetesebb határozatok hozattak: Kimondta a bizottság, hogy szükségesnek tartja, hogy évente legalább kétszer tartassék gyűlés, hogy így szorosabb összeköttetés legyen fenntartható az egyh.-ker. belm. ügyei és a bizottság közt s ez utóbbi több ízben vehessen tudomást és folyhasson be irányítólag ezen ügyekbe. Hasonlóképp szükségesnek látta a bizottság évente legalább egy konferenciát tartani az egyházmegyék belm. előadói számára, ahol az egyes munkaágak kérdései és állapota részletesebb megbeszélésben részesülhetne. Az egyh.-ker. újonnan kezdeményezett munkái (diakonissza-képző, árvaház, nőszövetség) ügyében elhatározta, hogy a bizottság egy-egy tagja fog felkérni ezek tanulmányozására, az ott felmerülő szükségek és irányító lépések előterjesztésére. Foglalkozott a bizottság az alkoholizmus elleni küzdelem kérdésével, katonák, cselédek és inasok pásztortációja problémájával, utasítást adott az utazó titkárok munkájára vonatkozó szabályzat kidolgozására.

Az Ifj. Ker. Egyesület Szenior Osztálya alapelvei.

I. Név: Ifjúsági keresztyén Egyesület Szenior Osztálya. (I. K. E. Sz. O.) — II. Vezérlő: Mi módon őrizheti meg az ifju az ő útját, hanem a te beszéded megtartása által. Zsolt. 119:9. — III. Cél: 1. Az I. K. E. vezetőit és végzett tagjait lelki- és munkaközösségben együtt tartani. 2. Az I. K. E.-ben állandó munkaszervet biztosítani. — IV. Szervezet: Az I. K. E. Sz. O., mint az I. K. E.-nek szerves része, annak céljával, munkájával, közösségével és terhével teljes egyességet (szolidaritást) érez és vállal. Az I. K. E. elnöke egyben elnöke a Sz. O.-nak is. A Sz. O. ügyeit egy, esetleg több megbízott (ügyvezető) szenior tag végzi. Ez idő szerint Horváth Jenő ref. lelkész Aninósa, Hunyad vm. — V. Tagok: a) aki az I. K. E.-nek rendes tagja volt s benmaradását, ill. a Sz. O.-ba való belépését szeniori konferencián való megjelenésével, ill. írásban

kifejezte vagy ezután kifejezi; b) aki az I. K. E.-nek vezető munkása, vagy szívvel-lélekkel barátja, (tehát theol. tanár, lelkes, tanító, tanár, lévita s bármely u. n. világi foglalkozásu ember) amennyiben a Sz. O.-ba való belépését Szenior konferencián való részvétellel vagy írásban kifejezi. A Sz. O. és minden szenior tag állandóan benne van az I. K. E.-ben, úgy mint bármelyik rendes tag. — VI. Munka: Az I. K. E. Sz. O. tagjai: 1. mind csendes óráikban, mind ifj. bibliakörükben imádásaikban hordozzák az ifjuság gondját, különösen szerda este, mely az I. K. E. imnapja; 2. tevékeny keresztyén munkát végeznek az ifjuság közt azon a helyen, ahol vannak s e munkát mind teljesebben igyekeznek az I. K. E.-hez kapcsolni; 3. állandó kapcsolatot tartanak fent az I. K. E.-el, ismerik az I. K. E. mindenkori életmozzanatait, az I. K. E. valamennyi gyűlésén képviselve is vannak egy szenior tag által (jelenleg László Dezső által), készek az esetleg igényelt munkára az ifj. konferenciákon, vagy az I. K. E. szervezett munkáiban sajátos külön feladatra; 4. állandó kapcsolatot tartanak fent egymás között egymásért való imádkozás, levelezés, testvéri segítségnyújtás, szenior lap és konferenciák által. A szenior lap 1929 januárjában indul meg, egyelőre kézirat gyanánt sokszorosítva. A szenior lapot minden tag ingyen kapja. Hasábjai minden szeniortag számára nyitva állanak s első sorban szenior tag írását közli. A konferenciákat a vezetőség rendezi és pedig, ha csak lehet, minden évben egy nagy konferenciát valamennyi szenior tag számára, mikor pedig ez rem. hívható össze, vagy a szükség úgy kívánja, kis konferenciákat a lehetőleg egyházmegyénként tömörült u. n. vidéki csoportok számára. 5. A szenior tagok előfizetnek az Ifjú Erdélyre, mint munkájuk elengedhetetlen eszközére s úgy a lapot, mint annak irattermesztését támogatják, anyagilag terjesztés vagy adomány, szellemileg híradások és esetleges cikkek által; 6. a Sz. O. anyagilag is felelősséget vállal az I. K. E.-ért, minden szenior tag évenként tagsági díjat (elenleg 100 leu) s ezen kívül tetszés szerinti szabad megajánlást küld be az I. K. E.-nek (Ifj. Ker. Egyesület pénztára. Cluj-Kolozsvár, Ref. Theologia).

Ez a kapcsolat a theol. fakultáson működő *Ifj. Ker. Egyesület* végzett tagjai között alakult és hosszas megfontolás és sok útkeresés után ma már munkába indultnak tekinthető. Egyik jele az újabb lelkipásztori nemzedékünk munkásságának s biztató jel arra nézve is, hogy azokat, akik bármely pályán (mert az I. K. E. nem csak theologusokat foglal magában) abban a szellemben munkálkodni akarnak, amely ez alapelvekből kitűnik, össze lehet majd kapcsolni az Isten országa és anyaszentegyházunk munkaközösségébe. Természetesen ez a Szenior osztály, épp úgy mint az I. K. E. nem akar külön egyesület és szervezet lenni.

Megbeszélések.

Gyülekezeti lap kell. *)

Erdélyi református egyházi életünk ismerői, részesei előtt már nem kell felfedezni a sajtó s éppen az Úr ügyét szolgáló sajtó nagy jelentőségét. Az összeomlás után bekövetkezett lelki megújulás egyik áldása Isten felénkforduló Lelkének egyik ajándéka ez is. Nyilvánvaló ez abból a tényből, hogy az evangélium szolgálatára kiadott lapok és könyvek egyre növekvő szerepe nem talentumok és szerencsét próbáló szerkesztők kezdeményezéséből, hanem felismert általános szükségérzetből született meg. Ez (és nem a reklám vagy leleményes szerkesztés) biztosította életképességüket is. Az utóbbi néhány év kétségtelenül rohamos haladást mutat az egyházi sajtó terén is (meghozta a kerületi iratterjesztést, gyermekeinknek „Az Én Kicsinyeim”-et, ifjúságunknak az „Ifjú Erdélyt”, a ref. intelligencia számára a „Kálvinista Világ”-ot, mindnyájunk számára könyveket, könyv- és füzet-sorozatokat, traktátusokat stb.), de még mindig sok hiány vár betöltésre. E lap hasábjain is volt szó a *ref. napilap* és egy *tudományos theologiai folyóirat* igényléséről; az Ifj. Ker. Egyesület „véndiákjai” *Széniorlapra* vágy-

*) Ez a cikk azelőtt jött be, mielőtt a *Református Család* megjelent volna, s kiadunk azért, mert az író által fölvetett „gyülekezeti lap” gondolatát a „*Református Család*” célkitűzése nem teljesen fedi. Nézetünk szerint két megoldás lehetséges. Vagy egy egyetemesen készült és kiadott gyülekezeti lapról lehet szó, mely anyagilag, nagy példányszám miatt olcsóbban és könnyebben lenne előállítható, vagy arról, hogy nagyobb gyülekezetek saját szükségüknek megfelelő és saját problémáikat tárgyaló külön gyűl. lapokat adjanak ki tagjaik számára, melyek természetesen így a központi gyűl. lapnál kisebb igényvel lépnének fel, s gyülekezeti tudósító jellegűek volnának. Tekintve, hogy erdélyi nemzeti életünknek vannak olyan gazdasági és kulturális követelményei is, melyeknek szintén lapok útján lehetséges a propagálása, s viszont egyházi lapjaink ezt nem végzik, azon helyzettel állunk szemben, hogy nem egyházi lapjainkat is beleszámítva, tagjaink számára és teherbíró képességéhez képest az erdélyi református magyarság túl van táplálva lapokkal. Mindenesetre szükséges lenne ennek a kérdésnek olyan elintézése, mely minden oldalú szempontot tekintve vesz és kielégít. A kérdéshez különben hozzászólásokat s. ívesen közlünk. Szerk.

nak, csakúgy, mint a Theologia közösségéből kikerült ifjak; hiányt akar pótolni a *Református Lelkészek Lapja* s a nem-keresztyén testvéreink iránt ébredező felelősségérzet előbb-utóbb megteremti az első erdélyi külmisziói folyóiratot.

Mindezek kétségtelenül hézagpótlók lennének, de egy sem annyira s egy sem olyan sürgősen, mint egy *olyan egyházi lap, melyet felnőtt híveink kezébe adhassunk, amely tehát Anyaszentegyházunk valamennyi tagjához szólana, valamennyi tagját egyetlen közösségbe fogná össze.* Annyira világos ez, hogy ámulat fog el afölött, hogy eddig egyáltalán megtudtunk lenni nélküle.

Mert eddig nem volt. A „Reformátusok Lapja” pusztán Kolozsvaré. A Harangszó nem is akart több lenni időszaki néplapnál, a „Kis Tükör”-t egy aránylag kis kör jellege nem engedte általánossá válni; nem is szólva arról, hogy az eddigi kísérletek nem számoltak egy egyetemes református gyülekezeti lap kétségtelenül súlyos követelményeivel, melyek lehetővé tennék elterjedését és feladatának teljes betöltését.

E sorok írója olyan korban van, hogy könnyen feltételezhető róla könnyelmű és meggondolatlan vélemény egy ilyen nagy dologban, de mégis ki merjük mondani, (mert nem álmódosítás és nem íróasztal-bölcselet, hanem maga a gyakorlati élet vezetett és kényszerít rá), hogy egy ilyen mindenkihez szóló református egyházi ujság még itt nálunk sem lehetetlen. Természetesen vannak le nem kicsinyelhető nehézségei, de ne feledjük, hogy ezek egyben egész egyházi közösségünknek is nehézségei. Ilyen *tartalmi* szempontból pl. a lelki és világnézeti különbségek áthidalása az egyes olvasók közt, *formai* szempontból a sok igényre néző szerkesztés találó technikai megoldása. Ám ahogy az evangélium, a maga utólérhetetlen mélységével tud szólni mindnyájunk szívéhez, úgy az ennek szolgálatába szegődött lapnak is meg kell találnia a módot rá. Egyszerűen az Igét kell hirdetni minden írásával.

Világos most már ezekből, hogy egy ilyen lapnak a gondja senkire másra, mint az egyház vezetőire van bízva. A lelkipásztorokra, akik akár az Igét, akár református magyar népünket a legjobban ismerik. Első áldását is ők fogják tapasztalni, amikor a vasárnap délután szerteszéledő hívőket a magukkal

vitt lap egész héten emlékeztetni fogja arra az egységre, melyben élnek. Melyik papnak ne volna szüksége erre a nagy segítségre, mégha annyira igyekszik is a köznapok minden alkalmának felhasználására gyülekezete lelkigondozásában? ! És melyik egyháznak felesleges egy ilyen hitbeli kalauz, hogy tagjait a lelkiélet személyes ápolására segítve, egy ilyen „hivatalos” lap, hogy tagjai tudjanak és *törődjenek* többet az egyházban történtek és egymás felől, hogy épüljenek egymás hite által? !

Magának a dolognak véghezvitelét illetőleg két dolgot már most leszögezhetünk: egy ilyen gyülekezeti lap (nem tudunk rá jobb nevet) megindítása nem lehet *magán-* és nem lehet *üzleti* vállalkozás. A *központi irányítás* adja meg egyetemes jellegét az egyházban, a *központi finanszírozás* pedig, mely egyúttal (legalább egyelőre) áldozatot is jelent, biztosítja a lap gazdasági létét.

Egyébként e vázlatos pár sornak nem lehet célja kidolgozott tervet adni a dologról, mindössze szóba hozta azt. Talán csak éppen ez hiányzott: szóválni s már régen imádkoznak érte és készülnek rá azok, akik valósággá teszik.

Horváth Jenő.

A Londoni Külmisziói Társaság (1927–28) jelentése.

A Londoni Külmisziói Társaság (Egyesület) (London Missionary Society) egyike a legrégebbi hittérítő mozgalmaknak. Alapítási éve (1795) óta 133 éven át szolgálja kibeszélhetetlen áldásuktól kísérve Isten Országának ügyét. Hogy csak egyre hivatkozzunk most: ez az egyesület küldte ki Afrikába annakidején a nagy úttörőt, Livingstone Dávidot.

A mozgalom általános képét csodálatos röviden megfogalmazott szabályzata (14 pontból áll, alig három nyomtatott oldalon) tárja fel előttünk legvilágosabban. Egyetlen célja Krisztus evangéliumának hirdetése a pogányok közt. Alapelve a felekezeti köziség, melynek értelmében az egyes misszionáriusokra van bízva, hogy Isten evangéliumát melyik felekezet útja-módja szerint hirdetik. Tagjai nemcsak a Társaság hittérítői, hanem mind-azok, akik 21 shilling (kb. 850 lej) vagy több adománnyal járulnak évente a társulat kiadásaihoz. A tagok minden év májusában nagygyűlésre gyűlnek össze Londonban, az ú. n. Livingstone Házban (Broadway, Westminster, S. W. 1.), ahol a Társaság székhelye van. A szükséghez képest rendkívüli közgyűlés is tartható. A Társaság ügyeit (gyűlés-tartás, adomány-gyűjtés, misszionáriusok kiküldése) az ingyen szolgáló igazgatók tanácsa fizetett tisztviselők útján intézik. Új missziói állomást csak a nagygyűlés alapíthat.

A mozgalom jelenlegi képét a nemrég megjelent (1928. III. 31.-ig terjedő) 336 oldalú vaskos évkönyv a legapróbb részletekig leírja. Hadd álljon itt belőle néhány meghatározó vonás. A Londoni Külmisziói Társaság ezidő-szerint hét munkamezőn végez hittérítői munkát, u. m.

I. Észak-Indiában (5 állomáshelyen; 1817 óta).

II. Dél-Indiában (13 állomáshelyen; 1822 óta).

III. Travancoreban (India; 7 állomáshelyen, 1818).

IV. Kínában (18 állomáshelyen; ez a legrégebbi munkatér, első állomása itt van 1807 óta Cantonban).

V. Afrikában (18 állomáshelyen, 1818 óta).

VI. Madagaszkárban (17 állomáshelyen, 1831 óta) és

VII. Polinéziában (az Ausztráliát környező szigetvilágban, 25 állomáshelyen, 1821 óta).

A 103 missziói állomáson van 295*) hittérítője a Társaságnak (168 férfi és 127 nő), 7263 bennszülött evangéliumi munkása, 111,781 úrvacsorával élő pogányból lett keresztyén egyházzaggal és mintegy 500,000 bennszülött hozzá-

*) A Társaság összes misszionáriusainak száma a 400-at is meghaladja, de ebből szabadságon volt a múlt évben 79, visszavonult 24, meghalt négy. Új misszionárius 14 ment ki a leg-utóbbi év alatt.

tartozóval. A 2324 vas. iskolába pedig 104.394 gyerek jár, az 1986 mindennapi iskolába pedig 107.199 lány és fiú. E gyülekezetek összes adakozása egy év alatt 92021 fontot tett ki (kb. 73 millió lej). Ezenkívül van a Társaságnak 47 kórháza ill. belpoklos-telepe, ahol 28 orvos-misszionárius, 22 ápolónő és 50 bennszülött orvos, 85 ápoló és 153 bennszülött ápolónő segítségével 20.822 bennlevő és 351.868 külső betegnek a gondját vette fel egy év alatt.

A Társaság összes kiadása a lefolyt év alatt 359.446 font és 14 és fél shilling volt, melynek fedezetül a begyűlt 365.962 font 9 shilling és 9 penny (kb. 293 millió lej) tagsági díjakból, alapokból, adakozásból és nagyobb adományokból telt ki.

Szédületes és beszélő számok. Ám ezek csak pusztá vázát adják a tulajdonképpeni — a belső munkának, melyet már számokban ki se lehet fejezni s melyben nyilván több része volt Isten Szent Lelkének, mint a Missziói Társaság lelkes seregének.

A Társaságnak a londoni központból irányított hatalmas munkájáról már a vezetők száma is nyújthat némi fogalmat. A Társaság elnöke (Mac-Luckie György) mellett u. két bizottsági elnök, két védnök, egy vezető-pénztáros, 42 tiszteletbeli igazgató, 312 igazgató és 20 titkár meg más főtisztviselő állandóan munkában van; csupán a nagyszámú igazgatók közül van egy 93+13 tagból álló, bizottság az állandó ügyvitelre kijelölve. Ez igazgató-bizottság jelentése számol be az év munkájáról. Isten iránti hálával emlékezik meg mindenekelőtt az angol kongregacionális egyházzal (The Congregational Union of England and Wales)** való kapcsolatáról, mely sok más áldásos hatása mellett különösen közel hozta a mozgalmat az egyházakhoz. (Említettük már, hogy a Missziói Társaság felekezetiközi elvileg, ám néhány év óta szoros kapcsolat fűzi a kongregacionális egyházhoz, mely — külmisziói munkájában — általánosan csatlakozott a Társasághoz. Ez a kapcsolat az elmúlt évben még mélyült, amit mutat nemcsak az, hogy a Congregational Union mindenkori püspöke (moderatora) egyben tiszteletbeli igazgató-tagja a Társaságnak, hanem különösképpen az a tény, hogy ma már a Társaság hittérítőinek mintegy fele (219) a kongregacionális egyházhoz tartozik).

A misszionáriusoknak a múlt évben különös jelentőséggel bíró tevékenysége az otthoni munka volt. Nem elsődleges feladat ugyan az ő számukra, de az az egyház számára, mert „a keresztyén testvériséget semmi sem fejezi ki és erősíti annyira, mint a külmiszió”. Ezért nagy jelentőségű a múlt évben az egyházi kapcsolat erősödése folytán különösen fellendült otthoni szolgálat, mely alatt nemcsak a szabadságra hazajött misszionáriusok személyes bizonyágtétele, hanem az egyházakkal való minden benső kapcsolat értendő.

A munka központi irányítására sokszor bénítólag ható, hét éven át tartó helviség hiány most megszűnt: ebben az évben nyílt meg a Társaság új és modern székháza, a Livingstone House. A megfelelő helyiségben kifogástalan adminisztráció tette lehetővé, hogy a széleskörű missziói

** Egyik protestáns, a gyülekezetek (congregations) teljes autonómiáját érvényesítő angol felekezet.

munkáról számban és betűben mindig pontos kép állott a vezetőség előtt. A Társaság iratterjesztése saját könyvesboltjában is terjeszthette most már missziói iratait, köztük több jelentős sajátkiadású könyvet („The Call to West and East”, „What China Wants”, „Robert Moffatt” stb.), sok füzetet s a Társaság két folyóiratát, a „The Chronicle”-t (A Szemle) és az ifjúsági „News from Afar”-t (Hírek messziről). Emellett nem szűnt meg a Társaság propaganda-osztálya előadások és konferenciák útján országszerte népszerűsíteni a külmisszió gondolatát.

A szolgálat gerince természetesen a pogányok közt folyt.

Indiában az utóbbi évek megnehezült politikai körülményeivel szemben érdekesen indokolatlan a munka fellendülése. „Nem is lehet ennek más, mint isteni oka” — tesznek bizonyosságot a directorok. A statisztika itt növekvő haladást mutat lélekszám és áldozathozatal tekintetében egyaránt. Az európaiak és indiaiak barátsága minden állomáshelyen megtalálható, ami egyben több bennszülött munkatársat is jelent. Sok indiai gyülekezet maga is imádkozott az október 2-i imanapon a misszióért.

Állandó a tanulmány és törekvés az új gyülekezetek, egyházak ú. n. indianizálása, azaz beépítése a szerves indiai élet e.

A misszionáriusok az adminisztratív munka helyett a személyesre egyre nagyobb gondot fordítanak. De kevesen vannak. A munkások közül a vasárnapi iskola, bibliakör és ima-óra bizonyultak a legerősebbeknek. A már egyházakba szervezett indusok közt élénk visszhangja mutatkozik az angol protestánsok unió-törekvésének.

A keresztyénség iránti közhangulat egyre érdeklődőbb lesz. Az indus lapok meglepően sok keresztyén anyagot tartalmaznak. Az országszerte most lefolyt női nevelési konferenciák pedig az érdekessége mellett sok biztatást is jelentettek, mert noha nem keresztyének rendezték, sok hittérítő, s éppen a Londoni Missziói Társaság kötelékéből, talált ezekben módot a Krisztus szolgálatára.

Különösen jelentősége van annak is, hogy az indus tudósok megelégnél érdeklődéssel fordulnak országuk régi kultúrája felé; úgyszintén annak, hogy az indus keresztyének igyekeznek jobban résztvenni a közügyek intézésében — mindkettő arra mutat, hogy Krisztus vallása kezd gyökeret verni az indus lélekben.

Kína számára a letűnt év a vihar éve volt, melyből egységes törvényfenntartó kormányzás sem tudott kibontakozni. A felfordulás épp a Társaság főállomáshelyein (Canton, Peking, Shanghai) volt a legnagyobb. Így a Társaságot sok anyagi kár érte, akár közvetlenül, akár egyes hittérítők személyes javai elvesztésében, de emberéletet ezek közül a missziói munkások közül nem követelt a nagy belháború. Másfelől sok misszionárius családotól kénytelen volt hazajönni, az itthoni készülők pedig nem mehettek ki.

Dacára e súlyos akadályoknak, a munka a megfogyott sereggel is biztatóbban folyt, mintsem idehaza hinné bárki is. Különösen az iskolák állták derekasan a nehéz idők ostromát. A Lélek erejének szép bizonyosságát adták a keresztyén kínaiak mind személyileg mind egyházilag, még olyan helyeken

is, ahonnan a hittérítők elűzettek. A kínai keresztyéni egyház — pár ellenkező esetet kivéve — általában megtisztult és megerősödött a megpróbáltatásokban. Próbára volt ez a Társaság hittérítőire is, kik közül nem egy hőiesen állta meg azt.

Az év második felében Hawkins F. H., a Társaság kínai utazótitkára, beutazta az egész missziói területet, segítség, nyugalom és áldás kísérte útját.

A legnevezetesebb esemény a kínai keresztyénség életében a kínai ker. egyházak uniójának megalakulása, Krisztus Egyesült Egyháza Kínában (United Church of Christ in China) néven, Sanghaiban, 1927. október 1-én; egyesítve magában mintegy 120.000 úrvacsorázó kínait. Nem sokkal azután történt ez, hogy az európai sajtó itt-ott már a kínai misszió teljes csődjét emlegette. Nem kell kommentár ahoz sem, hogy ez egyház első püspöke (moderatora), Dr. Cheng Ching Yi, előzőleg a Londoni Missziói Társaság lelkipásztora volt Pekingben.

Küzdelmes év volt, de éppen az biztat, hogy ennyi veszélyben is megővta az övéit, míg véghezviszi, amit elkezdett a kínai szívekben.

Afrika két különböző munkateret adott. Dél-Afrikában az évet kitarító, egyenletes munka jellemezte. Itt az iskolák, nevelőintézetek körül csoportosul a szolgálat, melyekben nemcsak betüvetésre, hanem földművelésre, iparra s evangéliumi munkára képezik ki az ifjúságot. Az elmúlt évben négy új iskola nyílt meg a Kuruman kerületben. Munkásra itt is sok helyen szükség van; többen meghaltak az év folyamán, köztük Moffatt Jane, a híres Moffatt Róbert misszionárius 87 éves leánya és a még híresebb Livingstone Dávid sógora.

Közép-Afrikában a sűrű személyi változások mellett is eleven, de talán túlságosan is szervezett misszió folyt. Itt is két új iskola nyílt s nagy szeretetnek és népszerűségnek örvend egy képzett gazdasz misszionárius, Porritt Norman. A Társaság hittérítői működése közeli kapcsolatban áll az angol kormányzó kulturális törekvéseivel.

A háromévenként tartatni szokott általános missziói konferencia itt, Rhodesiában folyt le a múlt évben, melyen a Londoni Missziói Társaságon kívül még 13 Közép-Afrikában működő missziói társaság hittérítői jelentek meg.

Madagaszkár szintén nem egy személyi változáson ment át az év folyamán; egyik fontos hely betöltésénél a Barátok Külmisziói Egyesülete (Friends' Foreign Missionary Association) nevű testvérmozgalom jött a Londoni Missziói Társaság segítségére.

Új egyházközsegek alakultak, különösen Anjokorobe kerületben. A régi gyülekezetek életében legjelentősebb volt az északi kerület lelkipásztorainak és diakonusainak egy evangélizáló körútja, mely felrázta a szíveket sok helyen.

Legszebben Betsileo kerületben látszott a missziói munkásság eredménye, ahol csak most kezdték a bennszülöttek elhányni bálványait. Iskolázás terén is gyorsan halad előre Madagaszkár. Az elemi- és középiskolák mellett már egy Theol. Szemináriuma is van, Fianarantsoában.

Polinézia, azaz Déli Tengerek és Pápua, mint az angolok nevezik, a

Csendes Óceánban, Ausztráliához nem messze eső szigetvilág (ugyanitt van az Admirális-szigetcsoport Mánus-szigetén Molnár Mária, a mi hittérítőnk) egyes apró szigetein nem ad egységes képet a munka. Míg a Cook és Niue szigeteiken még missziói iskola és bennszülött evangélisták útján lehet a lelkeket megközelíteni, addig Samoá-ban a bennszülött törzsfők harcai közepette középiskolákban sőt theol. főiskolán folyik a keresztyén képzés. Ide kapcsolódik Tokelau sziget misszionálása is, míg Ellice evangélizálását egy bennszülött végzi, csak évenként látogatja egy samoai hittérítő. A Gilbert szigeteiken iskolákat tart fenn a Társaság. Új munka indult Nauru szigetén.

Papua szigete külön gondot igényel már terjedelménél fogva is. A missziói állomások itt mintegy 800 km. hosszú partvonalat ölelnek fel. Legszébb eredmény mutatkozik a Port Moresby kerületben, ahol a misszió most lesz önfenntartó. Három hatalmas kerület még mindig misszionárius nélkül áll s a belterületen még nagy tömegekben él a pogányság. Az eltávozott vagy elhunyt hittérítők közt kettő is van negyven évet meghaladó szolgálattal. A látogató titkárja a Társaságnak az elmúlt évben tért innen haza.

A Csendes Óceán e szigeteinek szorosabb bekapcsolására a misszióba, az igazgatók még egy személyszállító hajó építését látják szükségesnek a régi mellé.

Mindent összefoglalva az igazgatók úgy látják, hogy a Londoni Missziói Társaság 1927—28 évi munkássága a külmmissziói érdeklődésnek és törekvésnek nagy lendületre ébredését jelzik. S ha ez így van, melléje kell állania mindenkinek, mert azt legalább mindenki megteheti s meg is kell tennie minden igazi egyháztagnak, hogy imádkozzék Isten Országának terjedéséért a pogányok között.

Imé ezekben próbáltunk megközelítő képet adni a világ egyik legnagyobb és legáldottabb egyesületének. Egyesület a szó legigazabb értelmében, ahol nem alapszabályokat csinálnak és méltóságok felett veszekednek, hanem egyesülnek. Lelkek egyesülnek s megszületik és a világot átöleli a legmagasztosabb munka Isten Országának kiterjesztése mindenhová, ahol emberi szív dobog.

Ma már milliók segítségével dolgozik — akár lelkekre, akár anyagiakra gondoljunk, — de a meginduláskor nem voltak ott se milliók, csak néhány odaszentelt lélek, akik összefogtak.

És m — a kezdeten is innen — mi vajon mire várunk? A milliókra? Vagy tán az a néhány odaszentelt lélek is hiányzik?!

Horváth Jenő.

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÚT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONIA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 1. SZ.

1929. JAN. HÓ.

A vezető előkészülete.

A mult számban arról beszéltünk, hogy a vezetőnek milyen lelki előkészület szükséges ahoz, hogy a gyermekek közötti munkában igazán az evangélium hirdetője lehessen. Hangoztattuk, hogy a Biblia naponként való tanulmányozása milyen elkerülhetetlenül fontos a jó v. isk. vezető számára. Most folytatólág rátérünk azokra, mik még szükségesek ahoz, hogy állandóan képesebbé tegyük magunkat a gyermekek közötti szolgálatra.

Szükséges képeznünk magunkat a Biblia ismeretén kívül más, az egyházunk életére és munkájára, multjára és jelenére vonatkozó dolgokban is. Először is olvasnia kell és tanulmányoznia kell minden vezetőnek a *Heidelbergi Káté-t*¹ és pedig úgy, hogy azt a Bibliával együtt olvassuk, felkeresve a Bibliában a Kátében található hivatkozásokat. Emellett szükséges ismerni egyházunk másik hitvallását, a *Helvét hitvallást*, mely ugyan kevésbé ismert, de melyet meg lehet szerezni, mert hitünk ismeretéhez ez is szükséges. Olvasni kell könyveket az *Egyháztörténet* köréből, ezek közül a könyvek közül, aki még nem ismeri, föltétlenül szerezze meg és olvassa el *Révész Imre: Aikre nem volt méltó a világ*² című könyvét, mely egyházunk történetének nagy alakjaival foglalkozik. Emellett más egyháztörténeti könyveket is kell olvasnunk s mindenki igyekezzék azon, hogy ilyen hasznos könyveket szerezzen be magának. *) Szükséges megismerkedni a belmisszió történetével,

¹ Ára 20 lei. Magyarázatul szolgál hozzá: *Makkai S.: Kegyelemből, hit által*, (ára 40 lei). ² Ára 40 lei, ez a könyv minden lelkészi hivatalban is megvan, onnan is elkerhető. ³ Ára 8 lei. ⁴ Ára 16 lei. ⁵ Ára 12 lei. ⁶ Ára 9 lei. ⁷ Ára 68 lei. ⁸ Ára 6 lei.

*) Különösen ajánlható: *Irwin C. H. Kálvin János és Tavasz: Kálvin élete*. Ára előbbinek 90, utóbbinak 4 lei. Mindezek az egyh.-ker. iratterjesztésből (a lelkészi hivatal útján) vagy az Ifju Erdély iratterjesztésétől (Kolozsvár, Ref. Theologia) rendelhetők meg.

kiváló alakjaival és a külmisszióval is. Sajnos olyan könyv nincs, melyet ajánlhatnánk erre nézve, hogy összefoglalja az erről szóló tudnivalókat, de vannak részletmunkák, melyek egyes kérdésekkel foglalkoznak, ilyen könyvek pl. Móricz M. *Ghandi*³; *Mimoza*, egy indiai leány története⁴; *Livingstone* Dávid, Afrika hőse⁵; *Carey* Vilmos, az indiai misszió előörse⁶; *Okoyong* fehér királynője⁷; *Williams* György, az első Ifj. Ker. Egyesület alapítója élete⁸. E könyvek mind kaphatók és mind-egyiket épüléssel és tanulásra olvashatjuk.

A felsorolt könyveken kívül esetleg az egyházközség könyvtárában még van olyan könyv, melyet hasznos a vezetőknek ismerni és olvasni, ezek közt különösen elsősorban ajánlható Kálvin János: A ker. vallás rendszere és kisebb munkái, melyek olvasásához már bizonyos előképzettség szükséges. A lelkész urak szívesen fognak ajánlani és adni bizonyosan ilyen könyveket, ha hozzájuk fordulunk.

Ezen állandó önképzés mellett szükséges a vas. iskolai *tanítási órákra* is rendszeresen előkészülni. Senki se menjen a gyermekek közé alapos előkészület nélkül, mert az ilyen tanításból csak kár és nem előhaladás származik. Az órára úgy kell előkészülni, hogy a Fankhauser-féle Vas. Isk. Tanítási c. könyvből alaposan végigolvasom többször is magát a történetet, kikeresve az ott felsorolt helyeket a Bibliából. Igyekszem megjegyezni a történet főbb pontjait, hogy tisztában legyek velük, se a gyermekek esetleges közbeszólása, vagy más ilyen ne hozzon ki a sodromból s ne verje ki a fejemből a történet további menetét. Azután az elmélyítést és alkalmazást olvasom át s azt is igyekszem jól lelkembe vésni. Keresem azt, hogy e történet elmélyítése és alkalmazása után nekem mit akar Isten mondani, mert csak ha nekem mondott valamit, akkor mond általam a gyermekeknek. Gondolkozom azon, hogy a csoportomban melyik gyermek az, akinek éppen erre az intésre, vagy vigasztalásra, amit az Isten ígése e történetben mond, legnagyobb szüksége van, általában az egész készülés alatt a csoportom gyermekeit tartom szem előtt, képezelem magam elé. A készülést egy rövid magános imádsággal fejezem be. Természetes, hogy a tanításra kerülő éneket és

aranymondást magamnak is jól meg kell tanulnom, hogy ne könyvből tanítsam, hanem magam is tudjam.

Ahol több csoport és több vezető van, ott nagyon szükséges, hogy a vezetők hetenként egyszer összegyűljenek előkészítő órára. Itt az előbb említett előkészület mellett meg kell beszélniök az esetleg felmerülő ügyeket, ünnepélyek programját, beszélni kell a gyermekek felől, melyiknek mire van szüksége, látogatások felől, ki kiket látogatott meg, mit tapasztalt stb. Ha még egy órára hetenként a vezetők összegyűlhetnek, tartsanak biblia- és imaórát. Nem szabad megelégedni ayval, hogy más bibliaórára járnak, ezenkívül nekik, mint v. isk. vezetőknek külön is szükségük van bibliaórára és együttes imádkozásra. Ha semmiképen nincs több idejük összegyűlni, akkor az előkészítő órát tartsák meg úgy, hogy előtte egy félóráig bibliaórát vagy máskor imaórát, a másik félórában pedig előkészítő órát tartsanak.

Fontos még az előkészületre nézve magának a tanítási órának az előkészítése, melyről a jövő számban fogunk beszélni.

A munka.

Vasárnapi iskolai albumok. Az „Ifjú Erdély” kiadóhivatala *kis albumokat* hozott forgalomba, melyek minden v. isk. évfolyam számára külön készültek azon történetek szerint, amelyeket az egyes évfolyamokba a Fankhauser-féle anyagbeosztás szerint fel kell venni. Az albumba különböző számú (a hat albumba összesen 100) képnek van helye, mindenik hely alá az azon történettel kapcsolatos aranymondás van nyomtatva. A hat album ára 100 képpel együtt 100 lei, s használata úgy van elgondolva, hogy az albumokat kiosztjuk a gyermekek között s mikor az illető történetre kerül a sor, a gyermekek a történethez való képet megvehetik 1—1 leiért. Így az év végére az album tele lesz képekkel, melyek alatt a megfelelő aranymondások emlékébe idézik a gyermekeknek a történetet is. Az albumok díszes kiállításuk, a képek a Leinweber-féle színes képek. Minden v. iskolának melegen ajánlható, hogy próbálja bevezetni őket, mert a gyermekeknek kedvét és emlékezetét

nagyon előmozdítják. Az albumokat lehet adni jutalom, vagy kitüntetés gyanánt is a szorgalmasabbaknak.

Központi alapunk állása. A v. iskolák központi alapja a múlt év végén a következőleg állott: I. *Bevételek*: áthozat az előbbi évről: 5941 lei, adomány 30 lei (ez a két összeg zárolt, nem kamatozó betétként van elhelyezve), jelen évi adományok v. iskoláktól: 2.033'50 lei, másoktól: 1.350 lei, összes idei bevétel: 3.383'50 lei, múlt évi maradvánnyal együtt: 9.354'50 lei. II. *Kiadások*: Vas. Isk. című lap nyomtatási ára szétküldési költsége: 2774'50 adomány gyanánt képek egy v. isk. számára: 19 lei. Összes kiadás: 2793'50. *Maradvány*: 590 lei. Ez évben 15 vas. iskola küldött be összegeket központi alapra, melyek nyugtázását lapunkban lehet megtalálni, ezenkívül többen küldtek be külmisszióra bizonyos összegeket, melyeket egyideig az egyh.-ker. pénztárhoz szolgáltatunk be, mostanában azonban, hogy a sok apró összeg kezelési nehézségein segítsünk, egy betétkönyvön tartjuk őket. E betétkönyvön a v. iskolák külmissziói adománya (a múlt év szept. közepe óta) 210 lei. Sok v. iskola van, melynek a jelentés szerint szüksége volna támogatásra, de az ilyen szükségeket csak akkor tudjuk kielégíteni, ha a v. iskolák beküldött járuléka ezt megengedi. Reméljük, hogy ez évben erre nagyobb alkalmunk lesz.

Nyugtázások: Közp. alapra: Aninosza 20 lei, Bágyon 300 lei, Déva 100 lei, Szamosujvár 40 lei, adomány 300 lei. Külmisszióra: Aninosza 20 lei, Bágyon 140 lei.

Református Család Előf. ára évi 160 lei. Cluj-Kolozsvár, Farkas-u. 21.	„Itt az Isten köztünk“ Csendes órai vezérfonal az év minden napjára. — Ára 25 lei. — „Ifjú Erdély“ kiadása Cluj-Kolozsvár, Ref. theologia.	Kálvinista Világ Előf. ára évi 120 lei. Cluj-Kolozsvár, Ref. theolog.

AZ IGE TÜKRÉBEN.

Ünnepek múltán.

Ézs. 58·13-14 v. és Ámós 8:10 a.

„Ha megtartóztatod szombatod lábadat és nem űzöd kedvtelésedet szent napomon és a szombatot gyönyörűségnek hívod, az Úr szent és dicsőséges napjának és megszenteled azt, dolgaiddat nem tévén, foglalkozást nem találván, hamis beszédet nem szólván; akkor gyönyörűséged lesz az Úrban; és én hordozlak a föld magaslatain és azt mivelem, hogy Jákóbnak, atyádnak örökségével élj, mert az Úr szája szólt!” De az Úr szája szólt akkor is, midőn azt mondja: „Ünnepeiteket búra változtatom és minden dalotokat szomorú énekké!”

Elmúltak a karácsonyi és újévi ünnepek. Ünnepek után vagyunk. Nem végzünk haszontalan munkát, ha egy kis számvetést csinálunk. Csak úgy a magunk számára. És csináljuk ezt minden fellengzéstől mentesen, de őszintén, elfogulatlanul. Úgy, ahogy a számvetéseket az életben csinálni szoktuk. A kétszerkettő törvénye szerint. A hozott befektetés, áldozat és a belőle származó nyereség mérlege szerint.

Abban talán mindnyájan egyetértünk, hogy az ünnepek arra valók, hogy adjanak valamit, amit a hétköznapiak nem adhatnak, vagy nem eléggé adhatnak nekünk. Olyan megállókna kell lenniök, hol a hétköznapioknak szinte erőnkfelett való terheiben, a folytonos szekatúrákban, megaláztatásokban megfogyatkozott testi és lelki energiák utánpótlást nyerjenek. Hiszen alig lehetséges ma, különösen magyar kisebbségi sorsban lévő ember, aki ne érezné sokszor szinte tehetetlenül, hogy „erőnk felett való utunk vagyom”...

Mit tettünk az elmúlt ünnepek alatt, hogy azok reánk nézve ilyen energiaforrásokká legyenek...? Miféle nyereséget hoztak nekünk az ünnepek...? Ezt most tudjuk megállapítani, mert az ünnep után következő napok mutatják meg, hogy hogyan ünnepeltünk...?

Nem akarjuk felsorolni azt a sok üres beszédet, egymást sebző élcek és ehhez hasonló egyebeket, amelyektől hangosak a mi ünnepeinken a vendéglők, a kávéházak és a tánctermek, de kérdezzük meg mi, akik történelmi időkben élünk, akik gyermekeink számára jobb jövőt kell hogy biztosítsunk, kérdezzük meg önmagunktól, hogy miről beszélnek a sápadt arcok, a beesett fáradt szemek, melyekkel ünneputáni napra felvirradunk s melyekkel az utcán lépten-nyomon találkozunk: nem erőnyerésről, nem megújulásról, hanem sorvadásról, kallódásról!

Megdöbbenő, hogy amikor ünnepek múltán ismerőseinkkel találkozáskor megkérdezzük hogylétük felől, a világ legtermészetesebb hangján felelik, hogy: „hát mint ünnep után rendszeren, rosszul, fáradtan, betegem“ Betegen és kimerülten testben és lélekben egyaránt. Mikor új látások fénye, nem e világból való energiák dicsősége kellene, hogy besugározza az emberek fáradtság- és keserűség-árnyékolt arcát!

Pedig, ha egyetértünk abban, hogy az ünnepnapok arra adtak, hogy valami olyant adjanak, amit nem adhatnak a többiek, vagy amiben megfogyatkoztunk a többi napok terhei között, úgy önként értetődő kell legyen mindenki előtt az is, hogy e nyereség érdekében annak megfelelő áldozatot is kell koznunk épen a reális gondolkodás törvénye szerint.

Ez az áldozat az Ige szerint abban áll, hogy: az ünnepeket az Úr dicsőséges napjának tartván, azt megszenteljük, nem üzvén kedvteléseinket, félbehagyván dolgainkat, nem szolván hamis beszédet...

Szálljunk magunkba és állapítsuk meg, mi, akik legalább hallgatásunkkal szankcionáltuk az úgynevezett ifjúsági előadásokat, matinékat, stb... stb... vasár- és ünnepnapok délelőtti idején, az urvacsoraosztással karöltve rendezett táncvigalmakat s akik magatartásunkkal meghonosítottuk azt a kálvinista világban nem létező absurdumot, hogy ünnepléseink általában kedvtelésünk hajszozásában zajoljanak le, — nos állapítsuk meg mi, hogy meghozzuk-e mi azt az áldozatot, melyből boldog nyereségként támadnának új meglátások és megszentelő erők részünkre, az ünnep-hordozta eszmék jelentésének újra és újra való átélésében...? Hogy ezek által „felül nőjünk önmagunknál“...!

Akkor aztán az Úrban lesz gyönyörűségünk. Mert míg a világgal való szövetségben a világ, a föld s annak kedvtelései bálvánnyá nőttek felettünk, hogy kegyeiért mindent, sokszor emberi méltóságunkat is odaadtuk, addig most. Abban lesz gyönyörűségünk, aki tiszta szellemi felsőbbbségében, a szeretet odaadó szolgálatában s a szolgálat királyi méltóságában és kiváltságában mutatta meg nem e világból való dicsőségét! Vele járunk „a föld magaslatain” ... azaz itt a földön és mégis mennyei magasságokban, mint a felhőkbe nőtt hegyek, melyek a világban vannak s mégis e világ felett, homlokukra nem ülepedik a mélységek pora s nem csaphat fel rájuk a mélységek szennyes árja! És Ő, az Úr „megcselekszi azt, hogy Jákóbnak örökségével éljünk” ... azaz egy tisztultabb, szellemibb, erkölcsileg megszentelt életnek, életfelfogásnak legyünk exponensei ebben a világban, hogy bennünk megáldassanak e föld nemzetségei ... elsősorban a miénk, a mi fiaink, az újnemzedék, mely helyünkre lép, ha mi kidőltünk ... Ez a mi örökségünk s tőlünk számőn kéretik, hogy ezzel az örökséggel hogyan sáfárcodtunk s hogyan mentettük meg az utánunk jövő nemzedéket!

Ha azonban nem tudjuk megbecsülni és javunkra használni azokat, amik avégre adattak, ha testi és lelki erőink tékozlására használjuk az ezekben való növekedésre adatott alkalmakat, ha minket elbűvöl és megigéz az emberi gondolat bármilyen magasztos legyen is az s mi ünnepeinken legjobb esetben is csak annak áldozunk politikai, irodalmi stb. találkozóinkon, akkor méltatlanná leszünk kálvinista örökségünkhöz, akkor mostani állapotunkban már az ítélet valósul meg rajtunk: „Ünnepeiteket búra változtatom s minden dalotokat szomorú énekké! ...

Ha pedig megáhitozzuk, hogy az élő Istennel való közösségben „feljebb nőjjünk önmagunknál” és ennek érdekében „hősies kockázattal” emberi önmagunkat megtagadjuk, az Úr megcselekszi azt a csodát is, hogy drága nyereséggé változtatja azt, amit eddig veszteségnek számítottunk s áldozatul hoztunk: kedvteléseink üzésének felhagyását!

Marosfalu.

Toró Gyula.

Élet és munka

A lelkészek hivatali szolgálatáról.

„Ne feledjék az egyházak lelkipásztorai, hogy ők nem a gyáva tétlenség, sem nem a külgazdász, hanem az Úr földén és vetésében való munkálkodásra vannak hivatva a nép vegyes tömegéből: azért teljes erővel igyekezzenek, hogy kötelességeiket minél hívebben végezzék és nagy szorgalommal tanítsanak. Mert jaj nekik, ha az evangéliumot nem hirdetik; és átkozott az, ki az Úr munkáját álnokul végzi! Azért a henyék, kik egészségesek és a tanításra kellő lélekadománnyal bírnak, mégis a tanítás munkáját kerülik és tunya tétlenségben trespédnek, vagy idejüket világi dolgokra fordítják, mint tehetetlen herék és haszontalan béresek lelkészi állomásaikból kivetendők és bizonyítványok nélkül eltávolítandók.

„Azonban a tisztés kézi munkákat, ha valamely sürgetős szükség úgy kívánja, csakhogy benne mértéket tartsanak s szent foglalkozásukat azok miatt el ne hanyagolják: a Pál példájára meg lehet a lelkésznek engedni; például valamely szőlőcskének akár sajátjának, akár a lelkészinek művelését, valamint az ártatlan szórakozásokat, de e szántóföldek s szőlőhegyek művelésének szerfeletti és kielégíthetetlen vágya, valamint a gyakori és szükségtelen szétkószálás főleg az úrnapokon nekik komolyan megtiltandók.

„A kik pedig lelkészszegőket megunva és a külvilág szerelmétől Démás módjára elragadtatva, bárha tisztességes hivatásuk és tehetségük is van a szolgálatra, állomásukat mégis minden igaz ok nélkül elhagyják és vagy a saját házukban vesztegelnek, vagy mezőgazdaságot, vagy valami szennyes kereskedést űznek, ha magukat hivatalok folytatására ráadni teljesen nem akarják, az egész közzsínat ítélete által tiltassanak el minden szent foglalkozástól s mint rendjöknek hűtlen elhagyói, ünnepélyesen közösi tessenek ki s nézessenek úgy, mint pogányok és fukarok.”

Geleji Kánonok. XXXVI–VII. kánon.

IGEHIRDETÉS — KULTUSZ.

Kálvin, mint írásmagyarázó.

Kálvin erről az oldaláról csaknem ismeretlen. Tudjuk, hogy elmagyarázta majdnem az egész Bibliát. De, hogy hogyan magyarázta, az nem volt fontos és ma sem az, amikor kálvinizmusunk öntudatosodásában oly nagy lépésekkel rohanunk előre. Ha ma valaki valami nagyszerűt akar mondani, mondanivalójába feltétlenül belekalkulálja e kifejezést: „öntudatos kálvinizmus”. Ha összegyűjtenők a megállapításokat, hogy ki mihez — vagy kihez fűzi kálvinizmusunk öntudatosodásának reménységét, ítéletes eredményre jutnánk. Bizonyára a nőszövétség vezetné a sort, s Kálvin csak a végén kullogna. És ez a mi ítéletünk: kálvinizmus Kálvin nélkül. Csupán egy dolog hiányzik a mi kálvinizmusunkból: az ige, jobban mondva az igének kálvini magyarázata. Ha pedig Kálvin tanítani merte, hogy az igének nem annyiféle az értelme, ahány ember olvassa vagy magyarázza, hanem kizárólagos értelmet hordoz magában, akkor nem volna felesleges jó cselekedet, az írás e kizárólagos értelmét éppen Kálvinnál ismerni meg, mert jól jegyezzük meg, a Kálvin igehirdetése oly hatalmas volt, hogy reformációt szült belőle a Szentlélek, ma pedig a letűnt élmény-theologia hatása* következtében ott állunk, hogy az igének minden egyes lekipásztor lelkén személyes bizonyágtétel formájában kell átszűrődni. Ez ma az ideális igehirdetés. Olyanná tettük az igét, amilyenek mi vagyunk, nem pedig minket tett az ige olyanokká, mint ő maga. A bizonyágtétel mindig az igehirdető véleménye az ígéről, vagy annak átélése. Ez a csődje igehirdetésünknek. Mert a Szentlélek véleményét, vagy pszichológiai megrendülést és annak kifejezésre juttatását nem siet elpeccsételni a szívekben. Minden bizonyágtétel már a születése pillanatában haldoklik; az idő és helyi alkalmasság megszűnése után az ilyen igehirdetés elveszítette aktualitását. Pedig az ige örökkévaló! Ebből a hirdetésnek is magán kellene viselnie valamit. Éppen azért, mert az örökkévaló ige öröktörvényű tartalma hiányzik az igehirdetésünkől, nem lehet elmondani ma egy tíz-tizenöt éves prédikációt, amiről különösen theologus ember meg ne jegyezhetné: nem alkalmasszerű. Viszont egy Kálvin prédikáció soha sincs annak a veszedelemnek kitéve, hogy az alkalmasszerűtlenség vádjával illethetné valaki.

S miért van ez? Mert Kálvin mindig tudja, hogy ő igét hirdet, vagy azt kell hirdetni, nem pedig véleményt és fel fogást. Tudja, hogy egyik oldalon itt áll ő, — a nyomorult szerszám, aki önmagától semmire sem képes, legkevésbé arra, hogy uralkodjék az ige felett, másik oldalon ott áll Isten, a végtelen, tökéletes és kegyelmes, aki a nyomorult szerszámot megszólításra méltatja. S ő mit tehetne mást, mint tovább mondani azt, amit Isten mondott. Tehát nem azt vallja feladatának, hogy amit mond Isten, rögtön homiletikai boncolgatásnak vesse alá, épen azt méltassa továbbmondásra, ami neki leginkább tetszik abból, amit Isten mond, hanem egyszerűen elmondja, mit hallott ő Istentől.

Egyik kiváló theologusunk azt ajánlja, hogy minden keresztelési beszéd elkészítése előtt olvassuk el, mit mond Kálvin a keresztségről. Milyen követésre méltó igaz tanács! Milyen jó volna, ha minden igehirdetésünk előtt eltudnók olvasni, mit mond Kálvin arról az ígéről. Amiképen egész bizonyosan — ha elolvassuk — nem fogjuk rá az Ádám maradékára, hogy „ártatlan kisded“, épenugy nem válna igehirdetésünk bizonytalan zengésű bizonyoságtétellé, hanem egyszerűen az Igének hirdetésévé.

Ha öntudatosak akarunk lenni kálvinizmusunkban, vissza kell mennünk Kálvinhoz. Hagyjuk el az üres jelszavakat. És ha hisszük, hogy a reformációt az ige és a Szentlélek szülte, akkor vissza kell mennünk a reformátori igehirdetéshez. Jelenlegi egyházunkból — a reformátori értelemben — szörnyű módon hiányzik az *igének* hirdetése. A sok predikáció még nem igehirdetés. *Egyházunk keblén belül* a sok akarás — a sok egyesületi és szövetségi akarás, a munka nagyszerűsége, a siker, elismerés, érvényesülés, mind azt a szomorú tényt hozzák napvilágra, hogy még komoly törekvésekben is nélkülözzük az igét. A mi egyházunknak, ha többet akar végezni, mint virágkoszorút fonni a dinamit körül (Barth), melyről sohasem lehet tudni, hogy mikor robban, akkor az igehirdetésre kell nagyobb gondot fordítania. Mégpedig a reformátori értelemben vett igehirdetésre.

Kálvin az Institúciójában épen úgy hirdeti az igét és épen úgy az igét hirdeti, mint pl. a Jób könyvéhez írt prédikációiban vagy a római levél kommentárjában. Mindenütt az ige szólal meg; ő csak engedelmes szerszám. És Isten milyen bámulatra méltó munkát végzett ezzel az engedelmes szerszámmal

Külső tekintetre is meglepő a Kálvin munkássága, ha ele tekintve értekezéseitől, vitairataitól, konfesszióitól, beszédeitől, törvénytervezetektől, kátéktól, levelektől, institúciótól, csak írásmagyarázataira vetjük tekintetünket. Magyarázatot írt a I. V

Mózes, Józsué, Zsoltárok, Ezsaiás, Jeremiás, Ezékiel, Dániel, Hozseás, Kis próféták könyvéhez. Végig magyarázta az új-szöv.-t II. Ján. levele és a Jelenések könyve kivételével. Mindezt részben az általa alapított genfi akadémián hallgatóinak, részben a Péter templomban a genfieknek. Örök minta minden egyes darab arra, hogyan kell az örökkévaló igét hirdetni.

A magyar Kálvin fordítók elismerésre méltó munkát végeztek, amikor lefordították és kiadásra került az Institúció, kisebb művei, és ezenfelül több kisebb írata. Több hasznára vált az egyháznak és igehirdetőknek és válik ma is, mint az a sok-sok prédikáció, amire nagyon sok esetben kár volt pazarolni a nyomdafestéket. Ha csak ennyi kárt okozott volna! Kommentárai közül le van fordítva, de nincs kiadva, amit a római levélhez és János ev.-hoz írt. (Pruzsinszky P. „Kálvin János” 2 kötet 525—526. old.)

Munkái latin nyelven vannak írva, részben francián. Összes munkái a „*Corpus Reformatorum*”-ban jelentek meg. Sajnos e kiadás ma oly drága és nehezen megzerezhető, hogy egy ember, — ha csak nem tőkepénzes — nem tud hozzáfélni. A theológiánk könyvtárában a C R. meg van. Másik nehézsége a latin nyelv. Nem kimondottan tudományos használatra *kommentárainak német nyelvű kiadása* jóval olcsóbban megszerezhető. (Müller kiadás. Verlag der Buchhandlung des Erziehungsvereins, Neukirchen, Kreis Moers.) A Müller-féle kiadás fordítását azonban a felületesség jellemzi. Brunner P. svájci theologus azt jegyzi meg a kiadásról (Vom Glauben bei Calvin 1925. Tübingen): „a fordítás az eredetitől nagyon eltér, némelykor jelentékenyen megrövidítve” a rövid megjegyzéshez hozzáfűzöm, hogy az eltérés abban áll, hogy szabad fordításhoz ragaszkodva — könnyebb érthetőség kedvéért — ma már letűnő theol. irány nyelvezetével van fordítva, ami az eredeti értelmet sok helyen jelentékenyen megváltoztatja: (pl. Deum cognoscere = Istent átélni és ilyesfélék). A Kálvin fordításnál más út — a lényeg veszélyeztetése nélkül — nem lehet követni, mint a szóról-szóra való fordítás útját. A fordítás nyelvezetét ez nehézkessé teszi, nem oly gördülékeny és zamatos a stílus, de benne van a szavakban elrejtett értelem és lényeg, ami esetleg egy theol.-i felfogás eltűnésével nincs veszélyeztetve. A kihagyások és önkényes betoldások a német kiadásban jelentékeny számban fordulnak elő. Ujabban a dialektikai theologia ifjabb hívei Barth P. és Niesel W. adnak ki Kálvin válogatott munkáiból „*Calvini Opera Selecta*” c. sorozatban, az eredeti latin szöveggel, (Chr. Kaiser Verlag. München). Ott könnyű kiadni eredeti nyelven, mert minden theologus bírja a latin nyelvet. A C. O. S c. gyűjte-

mény elsősorban azokat a K. íratokat foglalja magába, melyek a tudományos theologia szempontjából ma is figyelemre méltó alkotások.

Régi, eredeti szövegű kiadások vannak kollégiumaink könyvtáraiban is. Így jutottam én is a sepsiszentgyörgyi kollégiumnál, Gr. Mikó Imre hagyatékából odakerült genfi kiadású Kálvin-munkákhoz. A következőkben bemutatott fordítás is egy 1551-es kiadású gyűjteményes kommentárnak a szövege alapján készült. Hogy van-e különbség a hitelesnek általánosan elfogadott C. R. és e kiadás szövege között, nem tudom, de mivel K. életében adatott ki Genfben, valószínű, hogy a szöveg teljesen hiteles és azonos a C. R. szövegével. Kálvin az újszövetséget már 1551 előtt elmagyarázta, kezdve 1540-ben a római levéllel, ószövetségi kommentárai 1551 után jelentek meg, az Institúció végleges átdolgozása is 1559-ben, így feltehetjük, hogy az újszövetségi kommentárok újabb átdolgozására ideje sem lehetett.

Ami a Kálvin kommentárjainak *belső tartalmát* illeti a következőkben leközölt néhány vers magyarázata némi bepillantást enged. Kerüli a terjedelmességet, a felesleges szószaporítást. Tudja minden pillanatban, hogy nem a maga véleményét kell adnia, hanem Isten üzenetét. Kálvin egyebet nem tesz, meghallgatja ezt az üzenetet és alázatosan tovább mondja. Magyarázatáról azt mondhatjuk, hogy *dogmatikus*, ami alatt azt értem, hogy mindig az Isten abszolút kijelentésére tekint és ezt igyekszik érthetővé és egyedülvalóvá tenni a reális élettel való kapcsolatában. Ez biztosítja magyarázatának tömörségét és állandó értékét. Az egyes verseket sohasem szakítja ki a levél egyetemes gondolatköréből. Minden levél magyarázata előtt, frappánsan leírja a levél tartalmát, (tanulhatnának tőle az izagógika írók) és a rövid tartalmi ismertetés gondolata, mely a levélben adott kijelentés rövid foglalátja, végigvonul a magyarázaton. Pillanatnyi gyakorlati felhasználásra épen ezért a Kálvin magyarázata nem alkalmas. Ellenben arra, hogy komoly elmélyülés és tanulmányozás után mintegy kézenfogva bevezessen a biblia királyi birodalmába, elsőrendű kalauz. Bárcsak mindenki kezét megragadhatná és mindenki keze megragadná.

En e helyen is köszönöm „Az Ut“-nak, hogy helyet ad e bemutató fordításnak. Az efézusi levél magyarázatának fordítása, miután Péter Mózes a sepsiszentgyörgyi kollégium egykori érdemes igazgatója és ma is munkás görög-latin szakos tanára szíves lesz átnézni latinság szempontjából a fordítást, készen áll a megjelenésre. (Kb. 100 old.).

Tudom, hogy Egyházkerületünkben több lelkész társamnak és középiskolai tanárnak a kegyelmes Isten bővebb mértékkel

adott a latin tudományból, mint nekem, épen ezért hiszem és imádkozom érte, hogy ne az efézusi levél magyarázatának fordítása legyen a próbálkozás alfája és omegája.

A következő fordítások — *Joannis Calvini
in omnes D. Pauli epistolas, atque
etiam in epistolam ad Hebraeos
commentaria luculentissima,
Genevae, Apud Joannem Gerardum
MDLI.* — szöveg alapján készültek.

Az efézusi levél.

(Fordítás latin eredetiből.)

Tartalom.

Efézus sok tekintetben híres és eléggé ismert város volt Kis-Ázsiában. Hogy hogyan nyerte meg az Úr magának a Pál munkája által, hogyan keletkezett a gyülekezet és hogyan fejlődött, azt Lukács elmondja az Apostolok Cselekedeteiben. Én e helyen csak azokkal a dolgokkal foglalkozom, amelyek közelebbről tartoznak a levél magyarázatához. Pál az efézusiakat a tiszta evangéliumi tanra tanította meg. Amikor fogoly volt Rómában és látta, hogy szükségük van az erősítésre, ezen okból írta ezt az előttünk fekvő levelet.

Az első három fejezet különösen az Isten kegyelmének magasztalását tartalmazza. Mindjárt az első fejezet kezdetétől, az üdvözlés után, Istennek ingyen kegyelemből való kiválasztásáról beszél: be kell ismernünk, hogy csak azért hivattattunk el az Isten országába, mert örökéletre voltunk eljegyezve még mielőtt születünk volna. Istennek csodálatos irgalmassága ragyog ki abból, hogy fiaivá fogadott és e kegyelemből, mint örök forrásból foly az ember üdvössége. Továbbá, mivel az emberi ész érzéketlen, hogy egy ilyen magasztos titkot megragadjon, könyörgéshez folyamodik, hogy világosítsa meg Isten az efézusiakat Krisztusnak teljes megismerésére.

A második fejezetben, hogy a kegyelem nagyságát még egybevetés által is növelje, emlékeztetükbe idézi, hogy milyen nyomorútlak voltak, mielőtt Krisztus elhívta őket. Sohasem értjük meg eléggé, hogy mivel tartozunk Krisztusnak és nem fontoljuk meg érdem szerint, hogy milyen nagyok az ő jótéteményei irántunk, ha nem tartjuk szem előtt, hogy milyen szerencsétlen a mi helyzetünk nélküle. Továbbá kiemeli különösen azt, hogy mint pogányok milyen távol voltak az örökélet ígéreteitől, melyekre Isten egyedül a zsidókat méltatta.

A harmadik fejezetben elmondja, hogy az ő apostolsága különösen a pogányok számára jegyeztetett el, hogy azok, akik régen kívülvalók voltak, most Isten népe közé vétessenek föl. És mivel ez a dolog szokatlan volt és újszerűségénél fogva sokaknak lelkét nyugtalanította, ezért azt hosszú időtől fogva elrejtett titoknak nevezi, amelynek azonban sáfársága most rábízott. A végefelé könyörög ismét, hogy Isten töltsé be az efézusiak lelkét a Krisztus értelmével, hogy ne kívánjanak más egyebet is tudni. Szándéka ezzel nem annyira az, hogy az oly sok jótétemény kellemes emlékeit Istennel szemben megőrizték és iránta hálásnak mutatkozzanak, hanem sokkal inkább az, hogy elhivatásukat illetőleg minden kétséget megszüntessen. Ugyanis valószínű, hogy Pál aggódott értük, nehogy a hamis apostolok hitükben megingassák, mintha csak félig lennének a dolgok felől kioktatva. Az efézusiak pogányok voltak és a tiszta keresztyénséget karolták fel és semmit sem halottak a ceremóniákról és a körülméltelkedésről. De azok, akik a keresztyénekre a törvényt ráerőszakolták, erősen kiabáltak, hogy mindenki szentségtelen, aki nincs a körülméltelés által Istennek szentelve. Ugyanis ezeknek az volt az általánosan elcsépeelt nótájuk, hogy senki sem tarthatja magát Isten népéhez tartozónak, csak ha körülmélt és a Mózesztől rendelt szokásokat épségben tartja. Ennélfogva Pált hamisan rágalmazták, hogy ő a pogányoknak teljesen egyenlően, — mint a zsidóknak — hirdette a Krisztusban való közösséget és az ő apostolságát a mennyei tudomány megszenteltelenítésének nyilvánították, mivel a kegyelmi szövetséget a tisztátalan embereknek is kiválasztás nélkül kilátásba helyezte. Tehát, hogy az ilyen ármánykodással megrohant efézusiak ne ingadozzanak, segítségükre akart jönni azoknak. Így annál lelkiismeretesebben fejtegeti, hogy ők azért hivattak el az evangéliumhoz, mert a világ teremtése előtt már arra választatták el. Ellenben, hogy azt ne gondolják, hogy vaktában, ember akarataból jutott el hozzájuk az evangélium vagy véletlenül szállott oda, megmagyarázza, hogy Krisztusnak prédikálásával ment végbe náluk az örök elhatározás kihirdetése. Amikor előbb a szerencsétlen élet állapotát helyezi szemünk elé, egyszersmind emlékeztet arra, hogy Isten rendkívüli és csodálatos irgalmassága emelt ki abból a feneketlen örvényből. És amikor Pál a pogányok közötti apostolságáról beszél, ismételten erősíti őket a már elnyert hitben, hogy ők az isteni elhívás alapján vétettek fel az ekklezsia közösségébe. Ambár az egyes vélemények is, amelyeket itt találunk, épenúgy buzdítások, melyek háládatosságra ösztönzik az efézusiakat.

A negyedik fejezetben azt a módot írja le, amellyel Isten

a maga egyházát kormányozza és fenntartja: mégpedig az evangélium által, mely emberek által hirdettetik. Ebből az következik — egyrészt, hogy másképen nem őrizhető meg az egyház a maga tisztaságában és épségében, — másrészt, hogy igaz hivatásának más célja nem lehet. Az apostolnak ezuttal az a célja, hogy ajánlja az efézusiaknak azt a szolgaságot, amellyel Isten uralkodik közöttük.

Végül a prédikálás gyümölcsei felé fordul az apostol, melyek: feddhetetlenség és jámborság mindenféle szolgálatban. Nemcsak általánosságban tanítja, hogy milyen legyen a keresztyének élete, hanem személyes utasításokat is nyújt, amiket egyesegyedül az elhivatástól tesz függővé.

Kálvin János magyarázata Pálnak az efézusbeliekhez írt leveléhez.

I. rész. 1—6 vers.

Pál, Jézus Krisztus apostola Isten akaratából, az Efészusban levő és a Krisztus Jézusban hívő szenteknek. Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól. Áldott az Isten és a mi Urunknak a Jézus Krisztusnak Atyja, aki megáldott minket minden lelki áldással a mennyekben, Krisztusban: a szerint, a mint kiválasztott minket Ő benne a világ teremtése előtt, hogy szentek és bűn nélküliek legyünk az Ő tekintete előtt szeretet által: aki eleve elhatározta, hogy minket fiaivá fogad önmagában a Jézus Krisztus által az Ő akaratának jótetszése szerint, kegyelme dicsőségének dicséretére, mely által kegyelteké tett minket ama Szerelmesben.

Mivel minden levél üdvözlési formája majdnem ugyanaz, vagy legalább is nem sok eltérést mutat, szükségtelen is ismételni, amit másutt elmondottunk. Pál magát Jézus Krisztus apostolának nevezi. Ugyanis mindazok, akikre a megengesztelés szolgálatát bízta, ő érette járnak követséget. Mindazonáltal az apostoli elnevezésnek különös jelentősége van. Mert nem mindenki apostol, ha mindjárt szolgálja is az evangéliumnak — amint látni fogjuk a negyedik fejezetben. — Azonban bővebben erről a galaciabeliekhez írt levélben. Pál hozzáteszi még: *Isten akaratából.* Mert senki sem igényelheti magának e kitüntetést, hanemha várva Isten hívására, mely egyedül tesz törvényes szolgálkává. Szentek azok, akiket Krisztusban való híveknek nevez. Tehát senki sem hívó, aki egyuttal nem szent is, viszont senki sem szent, hacsak nem hívó.

Áldott az Isten. Mily dicsőn magasztalja Istennek az efézusiak iránti kegyelmét, hogy háládatosságra indítsa, sőt inkább,

hogy feltűzelje, hatalmába ejtse azoknak szívét és betöltse evvel a gondolattal. Mert akik felismerték magukban Isten mértéktelen jóságát, hogy semmi sem hiányzik a igazi teljességhez és ebben az elmélkedésben állandóan gyakorolják magukat, azok sohasem fogadják el az idegen tanokat, melyek azt a kegyelmet, amit magukban felismertek, inkább érthetelenné teszik. Tehát az apostol szándéka az, hogy hirdetve az isteni kegyelemnek az efézusiak iránti nagyságát, felfegyverezze őket, hogy megingatva a hamis apostoloktól, el ne hagyják hitüket, mintha elhívásuk kétes volna és az üdvösségre más út volna keresendő. Egyszersmind pedig megtanít, hogy a teljes üdvbizonyosság azon alapszik, hogy Isten az evangélium által az ő szeretetét nekünk k nyilatkoztatja. De, hogy minél nagyobb legyen a megerősítés, visszavezeti a legelső indító okra mintegy forrásra: Isten örökkévaló kiválasztására, mely által még mielőtt születünk voln, fiaivá fogadtattunk, hogy megtudjuk, hogy az üdvösség egyedül Isten örökkévaló és változatlan elhatározásán alapszik, s nem véletlenségen, sem esetlegességen vagy váratlan fordulaton. Az „áldani” szót pedig többféleképpen vehetjük, a szerint amint akár az Istenre, akár az emberre vonatkoztatjuk. Az írásban négyféle jelentését találom. Mi áldjuk az Istent, ha az ő jótéteményét magasztaljuk, Isten pedig megáld minket, amidőn munkánkban szerencsés előmenetelt ad és irántunk való jótéteményét gyakorolja, hogy nekünk jó dolgunk legyen és boldogok legyünk. Természetes, hiszen egyeilen tekintetétől boldogok vagyunk. Tehát jól megjegyzendő ez a beszéd, mivel oly pompásan kiemelkedik belőle az, hogy mekkora erősség van egyetlen szavában. Áldják még kölcsönösen is egymást az emberek, egymásért könyörögve. A papi áldás is az egyház fölött és minden egyes hívő fölött, a könyörgésen kívül amit a pap mond el az isteni jótéteménynek nemcsak bizonyossága, sőt záloga. Mert a papokra van bízva ez a tisztelet, hogy áldjanak az Úrnak nevében. Tehát Pál e helyen dicsérő hitvallomással áldja az Istent, mivelhogy megáld bennünket és eláraszt jótéteményével; és ez, ez a kegyelem. Nem mondok ellene Chrysostomusnak, sőt lelki gyönyör, hogy fenntarthatja a mózesi és Krisztusi áldás között meglevő, elhalgatott különbséget. A törvénynek ugyanis megvaírnak a maga áldásai, de tökéletesség nincs másban, csak Krisztusban, mert benne lett teljessé Isten országának kijelentése, aki bennünket közvetlenül vezet a mennybe. Ennélfogva semmi jelképre sincs szükség ott, ahol Krisztus megjelent. Amint mondja: megáldott a *mennyeekben*, azaz nem nagyon fontos, hogy milyen időben és milyen javakkal. Teljes mértékben fel-tárul a Krisztus által megmutatott kegyelem rendkívülisége,

mellyel nem a földön, hanem a mennyben és az örökéletben tesz boldogokká. A keresztyén vallásnak, amint másutt is tanítja, bizonyára megvannak az ígéretei, nemcsak a jövő-, hanem a jelen életre is. Célja mindazonáltal a lelki boldogság, amint hogy a Krisztus országa is lelki ország. Krisztust főlé helyezi a zsidók minden szimbólumának, melyel az áldást a törvény alá zárták. Ahol Krisztus, ott ezek fölöslegeseek.

A szerint, amint kiválasztott. Pál a mi kiválasztásunknak és minden javainknak, amiket Istentől nyerünk, alapjává és végső okává Isten örök kiválasztását teszi. Ha tehát okot keresünk arra, hogy miért hívott el Isten minket az evangéliumban való részesedésre, miért méltat napról-napra annyi jótéteményre, miért nyitotta meg nekünk a mennyet, mindig arra a végső okra térünk vissza: azért, mert kiválasztott minket, még mielőtt a világ lett volna. Ez az időmegjelölés mutatja, hogy a kiválasztás kegyelemből van. Mert miféle érdemességünket vagy jótettünket mutathatnánk fel a világ teremtése előtt? Kicsinyes dolog ugyanis az a szofisztikus szörszálhasogatás, hogy mi nem annyira azért választattunk el, mert már érdemesek vagyunk reá, hanem inkább azért, mert Isten előre úgy látta, hogy érdemesek leszünk reá. Bizonyára Ádámban mindnyájan megromlottunk. Ennélfogva Isten romlásnál egyebet nem lát bennünk, hacsak kiválasztásával meg nem szabadít a romlástól. Ugyanezzel az argumentálással él az apostol a Róm. levél 4. fejezetében, ahol Jákobról és Ézsauról van szó: „Mert mikor még meg sem születtek, sem semmi jót vagy gonoszot nem cselekedtek stb.” Egy másik szofista Sorbon¹ úgy gondolja, hogy a cselekedetek voltak azok, melyeket Isten eleve ismert. Pedig tévesen gondolják ezt a megromlott ember lényegéről. akiben nincs más, romlásra hajlandó tehetség. Megerősíti a kegyelemből való kiválasztást, amidőn hozzáfűzi: *Krisztusban*. Mert, ha Krisztusban vagyunk kiválasztva, akkor rajtunk kívül történik az, és nem a mi érdemességünkre való tekintetből, mivel a mennyei Atya jótéteményből már fiaivá fogadott és felvett a Krisztus testébe. Végre a Krisztus neve minden érdemet kizár, ami van az embereknek önmaguktól. Mert abból, hogy mi Krisztusban vagyunk kiválasztva, az következik, hogy önmagunkban érdemtelenek vagyunk.

Hogy szentek legyünk. Ezzel ismerteti a kiválasztás legközelebbi, de nem a voltaképeni célját. Ugyanis, az nem

¹ Sorbon Antal. A 13-ik században élt Franciaországban. A cselekedetek üdvszerző erejét tanította, 1250-ben nevéről elnevezett intézetet alapított Párisban, mely egyházi és vallási kérdésekben egyik legfőbb fórum egészen a 18. sz. végéig. (Fordító.)

lehetetlen, hogy ugyanazon dolognak kettős célja legyen. Amint a házépítésnek a közelebbi célja az, hogy lakóhelyünk legyen, úgy a végső célja, hogy legyen kényelmünk. Ezért az érintett cél mellett tüstént felhossa Pál a másik célt: Isten dicsőségét. Valóban nincs semmi ellenmondás, amennyiben Isten dicsősége a legfőbb cél, aminek a mi megszenteltetésünk alárendeltetik. Egyébként innen juthatunk el a szentséghez, ártatlansághoz és minden emberi jóhoz, mint a kiválasztásnak a gyümölciséhez. Ilyen értelemben, Pál e részecskével is helyes irányba tereli az érdem szemlélését. Ha Isten előre látta volna bennünk a kiválasztásra való érdemességet, akkor Pál teljesen az ellenkezőjét mondotta volna annak, amit itt mond. Mert az egész azt jelenti, hogy az, hogy mi szentül és bűn nélkül élünk, az Isten kiválasztásából származik. Honnan van mégis, hogy egyesek élnek kegyesen az Úrnak félelmében, mások odaállnak félelem nélkül minden gonoszság mellé? Kétségtelenül, — ha Pálnak hitelt adhatunk — az oka nem más, minthogy szentségre vannak hivatva, — kivéve, ha féken tartják természetüket. Ez utóbbi is bizonyára nem önerejüktől van. Tehát a kiválasztás nem függ a mi helyes életmódunktól, hanem Pál szerint a helyes életmód függ a kiválasztástól. Továbbá ez a rész azt is jelenti, hogy a kiválasztás nem szolgáltat alkalmat az emberek féktelenségének, ahogyan az istentelenek káromkodnak: éljünk gondtalanul, kényünk, kedvünk szerint, mert lehetetlen nekünk elveszni, ha ki vagyunk választva. Pál ellene mond pedig annak, hogy tévesen elválasszák az életszentséget a kegyelemből való kiválasztástól, mivel Isten azokat hívja el és igazítja meg, akiket kiválaszt.

A katharusok¹, a coelestinusok², a donátisták³ e szavakból gyakran azt következtetik, hogy mi már ebben az életben tökéletesek lehetünk. E beszédnek nincs semmi jelentősége. Ez ugyanis a végpont, amely felé egész életünk folyásában törekedünk. És sohasem érünk oda, ha nem küzdünk a téren előre. Hol vannak azok, akik a praedestináció-tantól visszaborzadnak és elmenekülnek, mint egy labirinthustól⁴, akik nemcsak haszontalannak, de ártalmasnak is tartják? Nincs hasznosabb tan ennél, ha helyesen és józanul szemléljük, mindenesetre úgy, ahogy azt Pál is szemléli, amiközben előadja abban Istennek irántunk gondolt mérhetetlen jóságát és hála

¹ Katharusok = tiszták. Ovakodtak az olyan dolgoktól, melyek be-mocskolják az életet (szerintük házasság, hűsevés stb.).

² Coelestius követői. C. ellenezte Augustinusnak az ember romlottságára vonatkozó tanítását.

³ Donatusnak hívei. A túlzó szigorúság pártjának feje.

⁴ Lab. Egy olyan épület, amelynek tévelygő útjain nehezen talál ki, aki oda bement. (Fordító.).

serkent. Ez az az igazi forrás, amelyből az isteni irgalmasság megismerését merítjük; ha más valamiben keresnek menedéket az emberek, a kiválasztás lehetetlenné teszi azt, úgy hogy sem nem merészkednek, sem nem tudnak maguknak semmit tulajdonítani. De emlékezzünk, miért beszél itt Pál a praedestinációról? Nem másért, hogy fejtegetéseinkben tekintetbe vévén a határt, veszedelmesen el ne tévedjünk.

Az Ő tekintete előtt, szeretet által. Az Isten tekintete előtt való szentség a tiszta lelkiismeret szentsége; őt nem lehet ámitani külső tettetéssel, ő a hitet veszi figyelembe, azaz a szívnek őszinteségét. A szeretet elnevezést, ha Istenre vonatkoztatjuk, értelme ez lesz: Istent egyedül az emberi nemzetség iránti szeretete vezette arra az elhatározásra, hogy minket kiválasszon. De én mégis helyesebbnek találom a következő mondattal kapcsolni össze, hogy figyelmessé tegyen arra, hogy a hívők tökéletessége a szeretetben nyilvánul meg. Nemcsak azért, mert Isten megköveteli a szeretetet, hanem azért, mert Isten félelmének és az egész törvény iránti engedelmisségnek ez a próbája.

Eleve elhatározta. Ami most következik, még jobban magasztalja az isteni kegyelem ajánlatos voltát. Megmondottuk már, hogy Pálnak mi a célja azzal, hogy oly őszintén elméjükbe vési az efézusiaknak Krisztust, a benne való fiúváfogadás kegyelmét és az örök kiválasztást, mely mindeneket megelőz. Valóban érdemes arra, mivel nincs még egy hely, amelyben nagyszerűbben adatnék elő az Isten irgalmassága, mint amelyet az előbb megfigyeltünk. Ebben a versben üdvösségünknek három okát emeli ki és nem sokkal utána a negyediket is hozzáfűzi. A teremtő ok: Isten akaratának jótetszése. A közvetítő ok: Krisztus. A végső ok: a kegyelem dicsérete. Most lássuk mit mond ezekről egyenként. Az egészre vonatkoztatja ezt az egész mondatot: eleve elhatározta, hogy minket fiaivá fogad önmagában. az ő akaratának jótetszése szerint és kegyelteké tett kegyelme által. E szó — elhatározta — jól megjegyzendő. Akkor nem tévedünk. Eszerint semmi érdem nem állott fenn a mi részünkről. Tehát nem főünk, hanem egyedül Istentől származik üdvösségünk oka. Pál azonban még ezzel sincs megelégedve, ezért hozzáfűzi: *önmagában.* A görög szöveg ezt jelenti. Ezzel Istent jelöli meg t. i. nincs más ok önmagán kívül; ő így akart minket eleve elrendelni. Majd még világosabban folytatja: *akaratának jóieszése szerint.* Kiegészíti Pál ezzel: akaratának; ugyanis gyakran hozzáteszi ezt, hogy ezzel minden olyan kívülről jövő oknak ellene mondjon, melyekkel Istent általában ingerelni vélik. De hogy kétértelműség ne álljon fenn, odatette ezt is: *jótetszése szerint.*

Ez a szó világosan távoltart minden érdemet. Tehát amikor az Úr fiává fogadott, nem vette tekintetbe, hogy milyenek vagyunk, sem személyünk valamilyen érdemességére nem alapított, hanem az ő örök jótetszése volt az egyetlen ok, amely nélkül fogva minket eleve elrendelt. Hogy nem szégyenlik a bölcselkedők más menedékhely után tekintgetni, amikor Pál oklelkismeretesen elhárít minden mást és egyedül Isten jótetszése van tekintettel! Ugyan árthat-e az valamit, amikor ezt így hozzáteszi: *Kegyelteké tett minket ama Szerelmesben*. Ez az jelenti, hogy ingyen való, nem megvásárolt szeretetből karolt fel minket Isten és fogadott magáévá, azaz kiválasztott minket, mikor még sem születünk és amikor még más, mint ő, el sem hívhatott. Mindazonáltal úgy az örök kiválasztás, mint a nyilvánított szeretet közvetítő okává Krisztust teszi, akit *Szerelmesnek* nevez, hogy megtudjuk, hogy általa árad szét az Isten szeretete mibennünk. Tehát azért választott ki, hogy megbékítsen minket. Majd hozzákapcsolja a legfőbb és végső okot: *kegyelme dicsőségének dicséretét*. Ha valaki ezt a dicsőséget elhomályosítja, Isten örök végzése ellen dolgozik. S vajjon a bölcselkedők tanítása, mely mindent felforgat, valóban erről az egy Istenről szól-e, ki minden dicsőségét üdvösségünkre ajándékozza?

Filippi 2:21. v. magyarázata Kálvintól.

„Mert mindenki a maga hasznát keresi
nem a Krisztus Jézust.”

Pál itt nem azokról beszél, akik teljesen megvetették a kegyesség iránti vonzódást, hanem azokról, akik neki testvérek voltak, helyesebben, akiket a maga társaságában tűnie kellett. Azokról beszél, akik az Isten munkájától elhidegültek. „A maga hasznát keresni” külső tekintetre nem látszik oly súlyos véteknél. De hogy mennyire tűrhetetlen ez a Krisztus szolgáira nézve, látható onnan, hogy egyenesen haszontalanokká teszi azokat, akiket hatalmába ejtett. Lehetetlen ugyanis, hogy az egyházért munkálkodjék, aki magát másra kötelezte. Hát Pál melengette maga körül a nyugtalan, semmitértő embereket és heréket? Én erre azt felelem: nem úgy kell felfogni, mintha annyira a maguk érdekeivel lettek volna lefoglalva, hogy a gyülekezet gondjával semmit sem törődtek, hanem magánérdekeikkel hálózta be magukat annyira, hogy a gyülekezet általános jólétének előmozdításában restekké lettek. Szükséges ugyanis, hogy a kettő közül valamelyik indulat uralkodjék bennünk: vagy önmagunk megtagadásával is Krisztushoz

sietünk és a Krisztus hasznát keressük vagy a mi érdekeink keresésében merülünk el oly nagy mértékben, hogy Krisztusnak csak immel-ámmal szolgálunk. Világos ebből, hogy milyen nagy akadály a Krisztus szolgálaira nézve a maguk hasznát keresni. Itt nincs helye az ilyen mentegőzéseknek: nem cselekszem jogtalanul, talán a magam ügyére is kell gondolnom; nem vagyok ép olyan köszívű, hogy a magam érdekeire ne legyek tekintettel. Le kell mondanod a magad jogáról, hogy szolgálatodat betölthesd. A te ügyedet nem állíthatod sem elébe, sem melléje a Krisztus dicsőségének. Ahová Krisztus elhívott, ott kell járnod serényen és elhagynod minden egyebet. Elhívásodat úgy kell felfognod, hogy elfordítsd gondolataidat mindentől, ami elvon mukádtól.

Lehet, hogy máshol tehetősebben élnél: de Isten ahhoz a gyülekezethez kötött, mely szegényesen épen hogy el tud tartani. Máshol több dicsőségben volna részed: de Isten azt a helyet juttatta neked, ahol megaláztatva kell élned. Máshol egészségesebb az éghajlat, kiesebb a vidék: de itt a te helyed, te ide rendeltettél. Szeretnél ott munkálkodni, ahol barátságosabb néppel van dolgod, bánt téged a hálátlanság, féktelenség, fennhéjázás, nem tudsz megszokni a nép természetével és szokásaival: ekkor is önmagad ellen kell harcolnod és minden erővel azon lenni, hogy valamiképen kipusztítsd céltalan kívánságaidat, hogy a földet, melyet kaptál megművelhesd. Mert nem vagy szabad és nincs jogod magadhoz. Végül felejtsd el magad, ha Istennek akarsz szolgálni. Ha Pál ilyen komoly szemrehányást tesz azoknak, akik inkább a maguk, mint a gyülekezet gondjával törődtek, milyen ítéletet várhatnak, akik teljesen a maguk ügyeivel vannak elfoglalva és a gyülekezet építését semmire se becsülik? Bármennyire ámtíják magukat, Isten mégsem fog megbocsátani. Az egyház szolgájának csak addig van megengedve a maga hasznát keresni, amíg vissza nem tartja az a Krisztus országa keresésétől.

Dávid Gyula fordítása.

Az igehirdetés, mint vakmerőség és mint lehetőség.

(Folytatás.)

Mikor az igehirdetés vakmerőségét jellemeztük, ezzel a szóval kellett lezárunk azt: lehetetlen! Ha most a theológusok a jól ismert lehetetlenség dacára is merészeltek és merészelnek Istenről úgy beszélni, mintha a róla való ismerettel, az ehhez való bátorsággal és joggal rendelkeznének, ebben két okra hivatkozhatnak: *Először*, belső fejlődési útjuk valamelyik-

fokán akár egyszerre, akár fokozatosan arra az elhatározásra juthatnak, hogy azt az ismeretes lehetetlenséget úgy fogják fel, mint valami csupán relatív, föltételes dolgot, hogy a tudomány, bátorság és jog kérdéseinek a hegyét úgy letörezzék, hogy a legyőzhetetlen ellentétekből, melyekre e kérdések parancsolólag mutatnak rá, ártalmatlan, úgynevezett „feszültségek” (Spannungen), vagy másképp kifejezve: a qualitativ ellentétekből quantitativ ellentétek legyenek. Az ilyenek egy kétségekkel küzdő periodus után megint vissza fognak térni azokhoz a lelkiismeretmegnyugtató megoldásokhoz, melyeket éleseszű theologusok és vallásfilozofusok minden oldalról kínálnak nekik s el fogják hitetni magukkal, hogy mégis csak képesek ezen megnyugtató megoldásoknak az alanyai lenni. Szokást teremtve az elevenség azon szerény, vagy szerénytelen mértékéből, melyben nekik is a többi élő teremtménnyel együtt részük van, meg fogják találni mindennek dacára „valamiképen” a bátorságot, hogy állítólagos tudásukat kifejezésre juttassák, csöndben megszerzik valahonnan maguknak a jogot, mely pedig tulajdonkép nem az övék s megnyugtattják magukat avval a ténnyel, hogy a világ, mely ezt a jogot el akarja tőlük vitatni, ugyanazt cselekszi. Ha ezt a lehetetlenségre épített lehetőséget mint megérdemli, figyelmen kívül hagyjuk, akkor — *tertium non datur* — csak egy másik ok marad hátra: lehet ugyanis, hogy a theologus, a már ismertetett lehetetlenség dacára is predikál, mert kénytelen vele, s kénytelen pedig azért, mert megbízása van. Ha Isten Igéje van s ha az igehirdető cselekedete arra irányul, amiben e cselekedetnek eredete és célja rejlik, hogy Isten Igéje van és ez az Ige reá van bízva, akkor az ezzel megadott lehetőség, hogy Istenről beszélhessen, valami olyan lehetőséggé válik, mely az előbb jellemzett lehetetlenséget semmiképen sem legyöngíti, hanem éppen azt kihangsúlyozza és megállapítja, sőt ennél többet tett: azt megmagyarázza és megalapozza. Akkor éppen a lehetőség adottságából fog kilátni, hogy az a szorongatottság, amelyben az ember, mint igehirdető van, tényleg olyan kikerülhetetlen és legyőzhetetlen és miért ilyen. Ennek az engedélynek és megbízásnak egyedülállósága és kizárólagossága, hogy az Istenről beszélnem kell, az ebben rejlő tudomány, bátorság és jog minden megnyugta-

tasát és vigasztalását afelől, hogy az embernek mindez birtokában nincs, felold, szétrömböl és megsemmisít. Talán az következhethetnék ebből, hogy azt a lehetetlenséget egyáltalában csakis a lehetőség hangoztatná ki egész merevségében és határozottságában, de ebből kénytelenek lennénk felismerni és kimondani. Ha van Isten Igéje s ha ez az ember körébe lép, akkor ez — természetesen az emberre nézve, aki e föltétel alatt Istenről beszélni kénytelen és akar — csak egy megbízást, de a legszorosabb értelemben vett megbízást, jelent. Az így megalapozott lehetőség Istenről beszélni, semmi módon sem lehet valahogy beleplántálva, vagy beléje öntve, vagy mint olyan tulajdon, mely fölött rendelkezik, a kezeibe helyezve az embernek, hanem csak akinek az egyedül és teljesen hatalmában van és marad, az adhatta neki át, megbízással. És ha ez az átadás tényleg a hordozásra való felszerelést is foglal magában, ehhez a tétthez szükséges tudás, bátorság és jog közlését, ez a fölszerelés ezzel az átadással áll vagy esik, s ez is megbízás és csak megbízás, tehát az adott lehetőség, Isten felől beszélni, a saját lehetetlenségén egy pillanatra sem változtatna egy jöttányit sem.

Az igehirdetés vakmerőségét ekkor úgy minősíthetnénk, mint engedelmességet, mely a legnagyobb felelősség és ígért jegyében lép elő, de akkor sem szűnik meg vakmerőség és pedig a lehetetlenség vakmerősége lenni. És ami több, ez azon egyedülálló és kizárólagos lehetőségen alapulna, amely nem a predikáló ember, hanem e megbízás lehetősége. Az igehirdető cselekedete tehát ezen a megbízáson alapulhat egyedül. Ebben az esetben az Istenről való *tudásunkat*, amire — és most már ilyen feltételezés mellett nem alaptalanul — igényt emelünk, nem vezethetjük vissza az alanynak e tudásra való eredeti vagy megszerzett alkalmasságára (sem egy vallásos organumra, vagy még kevésbé egy vallásos élményre!), hanem érthetjük alatta a mi alkalmatlanságunk minősítését, egy *docta ignorantia*t, egy engedelmes és ígéretteljes (és tárgyát annyiban megragadó, amennyiben az által megragadott) *nem-tudást*. A *bátorságot*, mely ilyen föltétel mellett az igehirdetői cselekedetben megnyilvánul, nem fogjuk másban keresni, mint a bátortalanságban, mely által merészeltük tenni azt, amit kénytelenek

vagyunk merészelní, nem mivel hisszük magunkban, hogy megtehetjük, hanem épen, mert nem bízunk magunkban, hogy ne merészeljük megtenni, mikor előttünk áll egy parancs, mely bár amennyiben lehetne, minden ponton ki szeretnénk kerülni, kikerülhetetlenül kényszerít. És itt ismét a cselekedetünket, anélkül, hogy jellemét és sajátágát elveszítsé, ebből a megbízásból kell minősítenünk s itt beszélhetnénk a desperatio fiduciaisról, a „bízó kétségbeesésről“

És azt a *jogot*, amivel az ígehírdető e feltétel alatt tényleg Istenről beszél, nem úgy fogjuk fel, mint a jogtalanságnak egy olyan korlátozását, amelyben az ígehírdető, mint ilyen, az emberekkel szemben áll, hanem, mint a jelen esetben teljességgel elégtelen, mélységesen jogtalan *jus humanum*ból való kivételkészt és a *jus divinum*ba való átöltözést, amely ennél fogva Isten joga, azaz Istennek felette való igénye és az is marad, amelyet nem tud lerázni, amely által nincs biztosítva, hanem amelynek magát egyszerűen kénytelen alávetni. Szó sem lehet tehát az Istenről való tudás, bátorság és jog e felszerelésének az emberiesítéséről, sem a szokásos tan értelmében, mely az úgynevezett vallás igazságát azzal akarta bizonyítani, hogy azt állítja, hogy az emberrel bizonyos dolgok vele születtek, vagy elsajátítás útján általa megszerezhetők, amely elmélet az ember fogalmával teljesen összeegyeztethetetlen; sem a Feuerbach-értelmében, aki ezen tan és az ő nyilvánvaló tévedése segítségével a vallás illúzió voltát próbálja hebizonyítani. Annak a megbízásnak, mely az Istenről való beszélést lehetővé teszi, az igazsága, ereje és dicsősége magáé ezé a megbízásé, és csakis ez az a feltétel, mely alatt Istenről beszélni lehet.

K. Barth u.

TUDOMÁNY ÉS VILÁGNÉZET.

A Dogmatika, mint az Isten igéjéről szóló tan.

Die christliche Dogmatik im Entwurf. Erster Band: Die Lehre vom Wort Gottes. Prolegomena zur Christlichen Dogmatik. Von D. Karl Barth, o. Professor an der Universität Münster i. W. 1927. Ch. Verlag München, XIII. 473.

5 Barth miután felmutatta Isten igéje alapján, hogy Isten az Ő igéjében adott kijelentésében az Ő maga szent valóságát úgy ismertette meg velünk, mint Szentháromság-Istent, rátér a Szentháromság-Isten személyeinek a tárgyalására. Mielőtt az egyes isteni személyekre vonatkozó keresztyén tant bemutatnók, ismétellen hangsúlyozzuk, hogy a Barth keresztyén kritikai beállításában, — a református keresztyén tannak egészen megfelelően, — a Szentháromság-Istenről szóló tanításától távol áll az a modern protestáns teológiában lappangó gondolat, mintha a Szentháromság-Istenről szóló tanítás csak fogalmi-ismereti koncepció lenne, az Isten valóságának spekulatív theologiai felfogására és kifejezésére. A dolog egészen ellenkezőleg áll. A Szentháromság-Istenről szóló tanítás Istennek az Ő kijelentésében adott valóságos lényegének a kifejezése. Vagyis a Szentháromság tannak nem ismeretelméleti, hanem valóban theologiai értéke van. A Szentháromság nemcsak fogalmi dogmatikai kifejezési formája az Isten valóságának, hanem Isten az Ő valóságában Szentháromság-Isten.

A Szentháromság-Isten valóságát és személyeinek egymáshoz való viszonyát erőteljesen állapítja meg a következő szavaival: „Der Deus unus trinus, der eine persönliche, aber nur der dreifaltig persönliche Gott, ist der Gott, der dem auf ihn sich richtenden Denken nie zum Objekt werden kann. Er ist in keiner Seinsweise ein Neutrum, vielmehr in jeder Subjekt, in jeder der Herr. In keiner von ihnen läst er sich abgesondert denken, aber auch nicht abgesondert in ihrer Einheit. Könnten wir ihn abgesondert, sei es in einer seiner Seinsweisen, sei es in ihrer Einheit, so könnten wir ihn eben damit objektivieren, so wären wir eben damit seiner in Gedanken selbst Herr geworden. Die Trinitätslehre verbietet uns beides. Sie stellt uns Gott so vor Augen, dass gesichert ist: er kann, sofern wir ihn überhaupt denken, nur der Herr sein in unseren Gedanken. Wir

können ihn nicht meistern. Wir können nicht hinter ihn kommen. Wir können ihn nicht begreifen, wir können uns nur als von ihm begriffen erkennen. A Deus unus trinus az, aki személyes, azonban csak a *háromszor személyes* Isten Isten, aki a reá irányuló gondolkozásnak sohasem lehet a tárgya. Isten egyik létmódjában sem neutrum, ellenkezőleg, mindenikben szubjektum, mindenikben Úr. A három közül egyik sem gondolható elkülönülten, sőt az egységben sem különíthető el egyik sem. Ha elkülönítve gondoljuk Istent, akár az ő létmódjai egyikében, akár az Ő egységében, ezáltal Őt objektiváljuk, aminek az lenne a következménye, hogy úrrá lennénk fölötte. A Szentháromság tan tiltja mind a kettőt. Istent úgy állítja a mi szemeink elé, hogy biztositja, hogy amennyiben Őt egyáltalában gondoljuk, csak Úr lehet a mi gondolatainkban. Nem meszterkedhetünk vele. Semmiképpen meg nem kerülhetjük. Meg sem ragadhatjuk a mi fogalmaink által, csak annyiban, amennyiben megragadott Ő minket (170).“

Barth az Atya-Istent, mint Teremtőt és mint Fons Deitatis-t tárgyalja. Erőteljesen hangsúlyozza, hogy *mielőtt* Istenről, mint Atyáról és Teremtőről beszélnénk, beszélnünk kell Istenről, *mint Atyáról önmagában*. („Vater in sich selbst“), mert *Isten mielőtt Atyánk, előbb az Ő „egyszülött” Fiának Atyja*. Isten mint az Ő Fiának Atyja jelenti ki magát, mint Teremtő és mint a mi Atyánk. Tehát Isten előbb nem Teremtő s azután, mint ilyen, a mi Atyánk s azután a Fiú-nak. a Jézus Krisztusnak Atyja, hanem megfordítva áll a dolog, s a Fiú nélkül a Teremtő, vagy a Miatyánk nem Isten, hanem csak bálvány. Nem a Teremtőben ismerjük fel az Atyát, hanem az Atya, és pedig a Fiú Atyja által ismerjük meg a Teremtőt. Mindezekből pedig az következik, hogy Jézus nem a Teremtőt, mint Atyát, hanem az Atyát, mint Teremtőt jelentette ki, azaz a Jézus Krisztus Atyját, „akiről neveztetik minden nemzetség mennyen és földön (Ef. 3 : 14–15”) (177. s köv.)

6. A *Fiú-Istenről* szóló §-ban mindenekelőtt rámutat arra, hogy ahol az Újtestamentum a Krisztus istenségéről tanít, mindenütt világos különbséget tesz közötté és az Isten között. Majd kritikai vizsgálat alá veszi azokat a christologiai eretnekségeket, amelyek a Fiú istenségét veszélyeztetik. Világosan megállapítja: „Der Satz von der Gottheit Christi hat nichts zu tun weder mit der Apotheose eines Menschen noch mit der Personifizierung des Göttlichen in ihm. A Krisztus istenségéről szóló tételnek semmi köze nincs, sem egy embernek az apotheozisával, sem pedig a benne lévő isteninek a perszonalifikálásával (185).“ Az a tény, hogy Krisztus az Atyát kijelentette, az Atya pedig maga az Isten, vetteti fel azt a kérdést,

hogy ki jelenthetné ki az Istent más, mint maga az Isten? Istent nem jelentheti ki sem egy felmagasztalt ember, sem egy felülről leszálló közlépény, hanem csak maga az Isten. Krisztus maga az Isten, minden levonás, minden korlátozás, minden „többé-kevésbé” nélkül. Semmiféle „Majdnem-Isten” ki nem jelentheti az Istent, mert „Finitum non capax infiniti”.

Krisztus a kijelentés maga, Isten maga s mint ilyen a kibékítés maga. „Mert Ő a mi békénk, aki a két elválasztott részt eggyé tette és az elkülönző válaszfalat lebontotta, (az ellenségeskedést) miközben a parancsok tételes törvényét testben eltörölte, hogy a kettőt egy új emberré teremtesse magában, békét hozva létre (Ef. 2:14–15).”^{*} Ezért állapítja meg Barth: „Offenbarung heisst Versöhnung.” Isten nemcsak egy fölünyes Úr *mindenek felett*, hanem győzelmes Úr *mindenekben* (189). Isten nem lenne Isten, ha mint egyes elszigetelt valóság, egyszerű önmagában lévő, „monadikos” lenne. A Fiú istensége az Isten győzelmes teljességét jelenti, Istent nemcsak közelebb hozza az ő megtestesülésével, mint az ő kibékítő szolgálatával, hanem Istent tökéletesen érvényre hozza. A Fiú Istenben lesz nyilvánvalóvá, hogy Isten nemcsak elvont és elrejtett Teremtő, hanem Kibékítő is, tehát nem a Kijelentés és a Kibékítés alkotta, hozta létre a Fiút, hanem a Fiú hozta létre, alkotta a Kijelentést s egyben a Kibékítést. Ha a Fiú és a Kijelentés teljes kongruenciában vannak, akkor nyilván következik, hogy a „Fiú” és az „Ige” kölcsönösen magyarázzák egymást. Ezért jut Barth arra a nagyjelentőségű megállapítására: „Die Kirche hat wohl daran getan, sich gerade auf diese beiden Begriffe festzu'legen, und wer klug ist, wird mit dem einen nie lange umgehen, ohne ihm durch den anderen die rechte Form oder den rechten Inhalt zu geben (196).”

7. A Szentlélek-Isten egyfelől; mint Megváltó, másfelől pedig mint az Atyának és a Fiúnak a Lelke jön tekintetünk elé. A Szentlélek-Isten Megváltó, azaz Úr, aki megszünteti az embernek önmagával való ellenmondását, de mint az Atyának és a Fiúnak Lelke eredetileg Önmagában Szentlélek, a kegyelem ajándéka, az ajándék, aki kitöltetése előtt már ajándék, mint „a békeesség köteléke az Atya és a Fiú között. (. . . eine Gabe, die Gabe, die Gabe aller Gaben, Gott als Geschenk Gottes, den ewigen Urquell der Gnade, den heiligen Geist (211).” Barth nagyszerű erejét kell meglátnunk ennek a tannak a tárgyalásában. Anélkül, hogy elveszne akár a dogmatikai szőrszálhasogatásban, akár a spekulációban, de egyszersmind anélkül, hogy modern magyarázatokkal elpsychologizálná a dol-

^{*} Czeglédy Sándor fordítása szerint.

gokat s a Szentlélekben valami általános emberi lelki erőt magyarázna bele, a Szentlélek-Isten valóságos, az Atyával és a Fiúval egyenlő Isten-voltát mutatja fel, de úgy, hogy e három személy nem azonos hanem egymással szemben álló, de egyszemélyes. A Szentlélek az Atyával és a Fiúval a legexaktabb módon együtt ható *harmadik* principium a kijelentésben (201). Hangsúlyozottan a *harmadik*, amely előmlik felettünk, mint bölcsesség és mint teljes ismeret, amely megtanít minket az Isten akarata titkának ismeretére (Ef. 1: 8–9). A három isteni személy egységét és különbözőségét fejezi ki gyönyörűen a Jelenések 22: 1 a következőképpen: „És megmutatá nekem az élet vizének tiszta folyóját, amely ragyogó vala, mint a kristály, az Istennak és a Bárálynak királyi székéből jöven ki.” A Szentlélek eredetét egyformán az Atyában és a Fiúban kell megismernünk. A Szentlélek ex Patre, Filoque, per Filium, A Szentlélek műve nem egy második kijelentés, hanem az egyetlenegy kijelentés beteljesítése. Ezért a Szentlélekről szóló tételek nem az emberről, sem az ő természetéről, sem az ő szelleméről, sem az ő szívéből, vagy az ő lelkiismeretéről, sem az ő tudásáról vagy az akarásáról, sem nem az akarásáról, vagy az érzelmeiről, tapasztalairól vagy éppen az élményeiről szólnak, hanem egyedül Istenről és az Ő uralmáról. Az ember elfogadja a Szentlelket s ezzel feleletet nyert azon kérdésre, hogy mint lesz az ember a kijelentés elfogadója (205). *Az elfogadott Szentlélek a kegyelem.* (209.)

8. A Szentháromság-Isten valóságára úgy kell tekintenünk, mint a kijelentés feltételére, de viszont más oldalról nézve a kijelentés feltétele pedig Isten háromságában van. Ezzel azonban a kijelentés valósága nincs még biztosítva számunkra. Barth a II. Fejezet 2. és 3. szakaszában az Ige megtestesülésével és a Szentlélek kitöltésével foglalkozik, amabban mindennek előtt a *kijelentés objektív*, emebben pedig mindennek előtt a *kijelentés szubjektív lehetőségével*.

A kijelentés által involvált Szentháromság s viszont a Szentháromság által involvált kijelentés kijelentéssé az Ige megtestesülése által válik. Nem szabad elfelejtenünk, hogy Isten az Ő kijelentésében, sőt éppen az Ő kijelentésében *elrejtett* Isten. Az előtt a tény előtt állunk, hogy Isten éppen azért elrejtett Isten, mivel önmagát kijelentő Isten, akinek istensége elől sem a transzcendenciából az immanenciába, sem megfordítva az immanenciából a transzcendenciába nem menekülhetünk, aki éppen akkor van távol, amikor egészen közel van és akkor van egészen közel, amikor távol van, mivel Isten Isten s éppen ezért sohasem lehet az ember számára objektum. Ezzel a kérdéssel kapcsolatosan veti fel Barth azt a paradox

kérdést: A kijelentés tehát nem-kijelentés? És valóban így van; mert erre a paradox kérdésre azzal a paradox válasszal lehet adózni, hogy a valóságos *Isten* jelenti ki magát, de ott áll az az akadály, hogy *Isten* az *embernek* jelenti ki magát (216–17). A kijelentés, amely egyúttal nem-kijelentés, azáltal válik lehetségessé, s ez itt a döntő, hogy a merőben más *Isten* az *Ő* kijelentésében nem egy objektum, hanem egy *En*, aki megismerteti magát, nem tudtuladás, hanem a találkozás által, amely találkozásban mint *Te* áll velünk szembe. *Istennek emberré kellett lennie*. *Istennek* az *Ő* isteni, megközelíthetetlen éniségét az emberi megközelíthető éniség fátylával kellett befednie, hogy *Őt* mint *hozzánkhasznolt* megragadhasuk *De miért kellett Istennek emberré lennie?* Két egymástól el nem választható okból. Az első ok az, hogy az emberben az énnak az összfoglalata lép elibénk, ennél fogva az ember a Szentháromság-Istennek alkalmas leple. A második okot röviden így fejezhetjük ki, hogy az emberrel egyedül embernek lehet valóságos találkozása s az *Isten* az *Ő* istenségében csak mint ember szólhat az emberhez, mert beszéd, megértés, közlés csak embertől emberhez lehetséges. (218–219). *Barth* különösen nagy gonddal foglalkozik *Isten* megtestesülésének kérdésével, miután *Keckermann*-nal vallja, hogy a megtestesülés tana „nucleus totius theologiae”. (220). Erre a tanra vonatkozó tanításai közül csak azokat emeljük ki, amelyekre különösen nagy gondot fordít. Ilyen mindenekelőtt annak a kiemelése, hogy *Isten* megtestesülése *Isten* Fiára, vagy az Igére vonatkozik. „Gottes Sohn oder Wort wird Mensch. Nicht die ganze Trinität, nicht der Vater und nicht der heilige Geist (221). Vagy ugyanott tovább még határozottabban hangsúlyozza: „Der Vater, von dem dieses Wort gezeugt ist, wird nicht Mensch. Der Geist, in dem der Vater und der Sohn sich lieben, in dem beide von Ewigkeit her sich selbst schenken, wird auch nicht Mensch. Nur der Sohn oder das Wort wird Mensch. Az Atya, aki által ez az Ige nemzetestt, nem lesz emberré. A Szentlélek, akiben az Atya és a Fiú egymást szeretik, akiben mindkettő az örökkévalóságtól ajándékozza magát, nem lesz emberré. Csak a Fiú, vagy az Ige lesz emberré (221). A megtestesülés tanát szigorúan a 451-iki Chalcedonicum alapján tárgyalja s annak jelentőségét különösen kiemeli s következetesen érvényesíti.

9. A Chalcedonicumon túl is megy *Barth* az Ige megtestesülésének értelmezésében s merőben új „a posteriori konstrukciókat” végez, amelyek a keresztyén dogmával szemben ellentéteses történelmi magyarázatok erejét akarják elvenni. Bevezeti a Dogmatikába az „Urgeschichte” fogalmát. A szó maga ere-

detileg F. Overbeck-től származik, Barth azonban átformálta és új veretét ad annak. Az Ige megtestesülésével felmerül az a nagy kérdés, hogy ha a kijelentés, mint az Ige megtestesülése a történetben ment végbe s ha a kijelentés utal a történetre, azonban a kijelentés nem történet és a történet nem kijelentés, akkor a kijelentés, mint az Ige megtestesülése és a történet milyen viszonyban vannak egymással? Erre a kérdésre Barth első felelete így hangzik: „Offenbarung ist Urgeschichte.“ Ennek az alaptételnek a legfőbb érdeke, megóvni a kijelentés primátusát és önállóságát a történettel szemben. A történet prédikátuma a kijelentésnek, de a kijelentés semmiképpen sem lehet prédikátuma a történetnek (232). Az „Urgeschichte“ fogalmának, mint theologiai fogalomnak az a rendeltetése, hogy a Jézus Krisztusban adott kijelentést a történeti viszonylatokba helyezze, de egyszersmind afölé is emelje. Az „Urgeschichte“ fogalmában úgy válik eggyé a Jézus Krisztusban adott kijelentés örökérvényűsége és történelmi feltételezettsége, hogy mind a kettőnek megmarad az önálló jelentősége, azonban ezáltal a fogalom által a kijelentés és a történet úgy kapcsoltnak egymáshoz, hogy egyiket a másik nélkül gondolni nem lehet. Az örökérvényű isteni kijelentést nem lehet elszakítani, nem lehet elvonatkoztatni a történettől, de viszont nem lehet azzal azonosítani, vagy abból levezetni.

Ha Istennek a Jézus Krisztusban, az Ő megtestesülésében adott kijelentését „őstörténet“-nek, „őstörténeti esemény“-nek nézzük, akkor az úgy áll előttünk, mint amely valóban az idő és az örökkévalóság között játszik le s mint amely egyik oldalon az örökvalóságban fundált, a másik oldalon pedig mint olyan, amely az időbe nyulik át. O. Ritschl „transzendentaler Hintergrund“-nak nevezi a történeti eseményekkel szemben.¹ Helyesebben nevezhetnők „transzcendentális feltétel“-nek a történeti eseményekre nézve. Azonban bármelyik kifejezést is használjuk az „Urgeschichte“ magyarázatául, két félreértést nem tudunk vele legyőzni és pedig egyfelől azt, hogy merőben immanens történeti tényté tesszük „az őstörténet“ fogalmát s ezzel elvettük örökérvényűségét, másfelől pedig azt, hogy az örökérvényűséget és a történetiséget szétszaggatjuk benne s vagy doketizmusra, vagy pedig relativizmusra jutunk. Az „őstörténet“ fogalmának Barth által adott helyes értelmét legfeljebb azáltal tudjuk megőrizni, ha azt olyan transzcendentális feltételnek vesszük, amely ugyan az idői-történeti reálításban benne érvényesül, attól elszakíthatatlanul, de mint olyan, amely az idő-történeti valósággal nem azonos, de annak létesítő feltétele. Vagy egy

¹ Theologische Literaturzeitung 1928. No. 10.

más konstrukció szerint. A kijelentést, amint az az Ige megtestesülésében adatott, nézhetjük úgy, mint középpontját ama koncentrikus köröknek, amelyek gyűrűzésükkel a történetiséget alkotják. Eszerint a szemlélet szerint *benne van* a történetben, *de nem kívülről* jutott oda, hanem létesítő feltételét képezte annak s mint ilyen, örökérvényűséget jelent arra nézve. Barth tanítása szerint tehát nyilvánvaló, hogy a kijelentés több, mint az örök történet, ami abban mutatkozik meg, hogy egy pont az idői történetben. De több, mint az idői történet, mert nincs az idői történeti események következményeihez kötve. A történet úgy viszonylik az őstörténéhez, mint a periféria a középponthoz, mint a jövendőlés a beteljesedéshez, mint Ádvent Karácsonyhoz (239). Az „őstörténet” úgy áll a történetben, mint a vertikális irányú vonal, amely áttöri a történetet, tehát benne van abban, azonban sem eredete, sem léte nem függ az átszelt történetről, de viszont annak életébe olyan válságot visz bele, amelytől sohasem tudja a történet függetleníteni magát s amely végérvényes irányt szab a történetnek. Miután a kijelentéssel, mint „őstörténet”-tel egy időtlen valóság vettett a történetbe, ennél fogva van a történetben egy pont, mégpedig ama fentebb említett koncentrikus körök középpontja, amelyre nézve nincs „előtt”, vagy „után”. A kijelentésnek, mint „őstörténet”-nek tehát nincs történeti kontinuitása (239), s tegyük hozzá, hogy nem is vonható be semmiféle történeti kontinuitásba. És mégis a történet ama „őstörténet”, amely hat egyenesen, közvetlenül, mint Isten szava úgy a legközelebbi, mint a legtávolabbi emberek számára, épen úgy ma, mint ahogy hatott azokra, akik az 1–30. előtt éltek (239). T. S.

(Folytatjuk)

Egyházi Szemle.

A belmisszió és az egyház.

Azt a kérdést, milyen viszonyban van az egyház a belmisszióval, mint mostanában sok félreértésre okot adó kérdést, szükséges alaposan és határozottan tisztázni. Fontos e kérdés tisztázása azok számára, akik számára ez a kérdés súlyosan aktuális, az egyház lényegével, fogalmával és jövődjével szorosan összeforrott és azt súlyosan befolyásoló probléma. Különösen szükségessé teszi e kérdés feletti elmélkedést egyik egyházi lapunkban megjelent cikk,^{*)} mely az egyház és belmisszió viszonyában olyanokról beszél, akik a „belmisszió bálványa” előtt hódolva, nem akarják elismerni és szolgálni azt az igazságot, hogy a belmisszió nem egyéb, mint az egyházi munka, a gyűl. munka maga „a gyűl. öntudatos részvételével”. A másik, szintén igen érdekes és olyan röviden el nem intézhető kérdésre: a belmisszió és adminisztráció kérdésére most nem térünk ki, de fenntartjuk a feladatot, hogy ahhoz a kérdéshez is tárgyilagosan és alaposan, lelkiismeretünk és tudományos elveink alapján, hozzászóljunk.

Hogy ezt a kérdést: az egyház és belmisszió viszonya, megbeszélhesük, szükséges bizonyos alapkérdéseket tisztázni, aminő az egyház lényegének, a belmisszió lényegének és mivoltának a kérdése. Ha ezeket nem látjuk tisztán, hiába beszélünk a kérdéstről s beleesünk abba a két nagy tévedésbe, mely az út szélén ásit: a missziót játszuk ki az egyházzal, vagy az egyházat a misszióval.

Az egyház lényegére nézve csak a következőket szögezzük le, mint amelyeknek ebben a kérdésben különös fontosságuk van: A láthatatlan anyaszentegyház, mint azt hitvallásaink és atyáink tanítják — a hívőknek e világból elhívott gyülekezete, (II. H. H. 27: 1.) melyet egyetlen földi egyház magának ki nem sajátíthat és magával nem azonosíthat. Az igaz egyháznak ismertető jelei vannak, (II. H. H. 27: 10) melyek nélkül igaz egyház nincs. Vannak idők, midőn a jelek annyira elhomályosodnak, hogy látszólag az egyház megsemmisül (U. o. 27: 13) de még ilyenkor is van gondja Istennek az Ő egyházára. Nem lehet állítani, hogy akik az egyházhoz számíthatnak mindnyájan szentek, élő és igaz tagok lennének, még ha külsőleg azoknak látszanak is, mert bár kegyességet színlelnek, nem tartoznak az egyházba (U. o. 27: 14; Inst. IV. 1 2) s így azt állíthatjuk, hogy a földi egyházban vannak olyanok is, akik nem hívottak el és nem tagjai az igazi egyháznak, akikben semmi sincs a Krisztusból, csak a név és a külszín, igen sok nagyra-vágyó, irigy, fősvény, rágalmazó és tisztátalan életű, akik csak ideiglenesen

^{*)} „Visszaestünk?” Ref. Szemle f. é. 2. szám

tünetnek meg (Inst. IV. 1: 7, különben a gyalom példázata is erre mutat) akikről az egyház igaz tagjait a hitük megvallásával, életük példájával és a szentségekkel való éléssel lehet megkülönböztetni. Az egyháznak vannak szolgálói, akiket nem az egyház, sem ők maguk saját akaratukból, hanem Isten rendelése állított oda, kiknek feladatuk az építés, Isten Igéje hirdetése s hogy köztük kellő fegyelem legyen. Az egyház szolgálói közül a hibázókat jó útra téríteni, a javíthatatlanokat elmozdítani, (II. H. H. 27: 18.) vagy kiközösíteni (Inst. IV. 12.) kötelessége az egyháznak. Világos tehát ezekből, hogy a látható egyház a maga egész szervezetével nem egyéb, mint Isten láthatatlan anyaszentegyházát részben hordozó törékeny cserépedény, mely az üldözések és nyomorúságok, a kísértések és bűnök háborúságai között csakis Isten kegyelmében bízhatik. Háló, melyben vannak választottak is és elvetettek is, hívók is hitetlenek is, igazak és gonoszok, megtértek és meg nem tértek. Először tehát attól a tévedéstől kell megszabadulni, mely arra vezet, hogy azt gondoljuk: mindenki, aki az egyházban van, már hívő, már elválasztott, mert a tapasztalat is, de az Isten Igéje is mutatja, hogy egyháztagok és egyházi szolgák között egyformán lehet választott és nem választott, hívő és hitetlen. (Démás példája). Természetes, hogy ez a megállapítás nem arra való, hogy ítéletet tegyünk egyén és egyén között, csak arra, hogy dicsőítsük Istent azokért, akik az egyházban Ővéi. (II. H. H. 17-10).

Az egyházat Isten arra teremtette, hogy az Ő gyermekeit az igaz hitben nevelje, (Inst. IV. 1-5.) mely nevelés három dologban áll: Isten Igéje igaz hirdetésében, a szakramentumok igaz kiszolgáltatásában és a lelkeknek Isten törvénye szerinti nevelésében a fegyelmezés és pásztrolás által. Ez a három teljesen kimeríti ma is az egyház munkáját, és kizárja azt, hogy az egyház intézmények állításában lássa a feladatát, mert minden intézmény, munka, ami az egyház kebelében van, csak eszköze e három feladatnak, és értéktelenné — sőt, károsá — válik abban a pillanatban, mielőtt az örökkévaló Isten dicsősége helyett emberi szándékokat, terveket, vagy eredményeket akar elérni. Amiből világos az, hogy Isten nem aszerint fogja megítélni az egyházat, hogy sok vagy kevés iskolája, nőszövetsége, milyen anyagi erőkkkel és jótékony táncmulatságokkal összeszerzett vagyonból felépített szegénygondozása stb. van, mert Istennek mindegy, hogy „sok, vagy kevés által szerezzon szabadulást”, hanem igenis, szigorú mérlegre veti Isten az egyházat, az egyház hivatalosait, tagjait, s mindenkit azért, azokat az eszközöket, melyeket ezekben adott az egyháznak, hogyan használta fel, nem dicsekvésre, nem velük való kevélykedésre, hanem a lelkek térítésére és nevelésére. Az olyan eszköz, melyet erre nem használt, akár milyen fényes és ragyogó legyen, Isten kezében nyomorult játék, egy fegyver, mellyel az az egyház saját maga ítéletét hajtja végre. Inkább ne legyen semmi ilyen eszközünk, mintsem azok az örök Isten dicsősége helyett a mi veszedelmünkét szolgálják. És itt rámutathatunk arra, hogy milyen súlyosan téved az a „belmisszio”, amely feladatát csak intézmények és külső eszközök alkotásában látja, mely dicsekszik a maga „eredményeivel”, akár megtért lelkek azok, akár megalapozott egyesületek, amely számszerű eredménye-

ket akar számbavenni, de nem akarja önmagát és mindenét aláztos eszköz gyanánt valóban odaadni az Úr kezébe. Az ilyen „belmisszió”, vagy az ilyen egyház tényleg vádolható avval, hogy bálványt csinál önmagából és a saját cselekedeteiből, mert Istennek csak az olyan cselekedet szolgál, melyet neki átadnak és egészen az Ő rendelkezésére bocsátanak. Nem lehet eléggé óvni egyetlen egyházat sem attól, hogy ilyen bálványt ne alkosson saját magából, hanem aláztatosan hajoljon meg Isten akarata előtt. És világosan kell látni már azt, hogy a „hitünk öntudatosításának” semmi féle intézmény és emberi erő nem lehet döntő factora, az „öntudatos hit”-et (mintha volna öntudatlan hit is!) egyedül a Szentlélek ébreszti a lelkekben. Távol kell tehát tartani magunkat először is attól a tévedéstől, hogy az egyházat — a földi egyházat — játszuk ki a belmisszió ellen. Tisztában kell lenni vele, hogy az egyházban csak az a munka ér valamit, amiben a Szentlélek dolgozik, az a vas. iskola. bibliakör, nőszövetség, bármi, amiben nem „embereket térítenek” lehet igen szép intézmény és mutató, de azt nem a Szentlélek tartja fenn, és nem a Szentlélek használja eszközü.

A másik, amit tisztázni kell, a belmisszió kérdése. Az a veszedelem, melyre a fentjelzett cikk utal, egy lehető, bár ma még csak csirájában meglevő veszedelem. A belmisszió, mint tudjuk, történeti alakjában az egyházban indult meg, azt „az egyház szolgálatának az egyházi szervezet betegrészein” (Lücke), „az egyház belső állapota javítására törő egyh. reformmozgalomnak” (Schäfer) nevezik, s abból a gondolatból táplálkozik, hogy az egyháznak missziói karaktere van. A róla megjelent egyik legújabb könyv* írója négy elemet különböztet meg benne: Az evangelisatorikus, diakoniai, socialis és az egyetemes felelősségre nevelő elemét. Ma már történetileg világos, hogy nem a belm. mint mozgalom, hanem egyrészt annak pietusmusa, másrészt a megcsontosodott egyházi szervezet által kiváltott elidegenedése, melynek az első korszakban** nyoma sincs, volt az oka az egyház és belm. elválásának. Ez elválás következtében, különösen a szabad ev. mozgalmakban, lehet beszélni egy ellenséges és bizalmatlan magatartásról az egyházzal szemben (bár itt is revizióra szorúl történetileg sok eset, mikor e magatartás az egyház hibájából éleződött ki) és a mozgalom elszűkülése és elnyomorodása következtében az egyházon belől is és kívül lehet beszélni arról, hogy a belm. „bálvánnyá” lett. Több oldalon is, de két okból. Egyért azért, mert az egyéni üdvélet egyoldalú célkitűzése következtében tisztán kegyességápoló konventikulumokat teremtett, másikért azért, mert elkülsőiesedése miatt intézményekben és szervezetekben, „socialis evangéliumban” akarta magát kiélni, („amerikanizmus”) mely mozgalom, bár ma már nem látszik, szintén a belm. történeti mozgalmának egyik sarjadéka. Az a törekvés tehát, mely, akár az egyházon belül, (mint az amerikai egyházakban) akár azon kívül, a ker. munkát, vagy az egyház munkáját intézményesíteni akarja, szervezeteket, organizációkat állít és azoktól vár mindent, méltán

* Steinweg Joh. D. Die Innere Mission d. ev. Kirche. Salzer, Heilbronn 1928.

** Wichern I. H. Die Innere Mission d. deutsch. ev. Kirche.

vádolható avval, hogy a belmisszióból bálványt csinál — nem menti az hogy nem tudja, hogy ez az egész mozgalom, mint mozgalom, a történeti alapjait a belmisszió mozgalmából veszi. Mert mindkét tévedéssel szemben világosan áll az, hogy az egyház maga az a terület, melyen a Szentlélek a lelkek megnyerését, — nem a lelkekért magukért — hanem, Isten dicsőségére végzi. Az egyház tehát, az evangélium tanítása szerint nem egy intézmény. Az egyház olyan terület, melyen Isten Lelke munkál embereken át, mint a korinthusi szentek gyülekezetében, melyben ki kellett zárni a vérfertőzött, felelni kellett a lelkek kérdésére, a családi élet, bálványáldozat, evés és ivás kérdésében, inteni kellett az istentiszteleten való helyes magaviseletre, az úrvacsorával való visszaélés ellen, fel kellett használni a lelki ajándékokat, fel kellett hívni a szeretetre a gyűl. tagjait, el kellett intézni a hit kérdéseit, meg kellett fejteni az igazi adakozás titkát, küzdeni és tusakodni sok bűn és kísértés ellen, szóval, „téríteni az embereket” (II. 5: 11) nem más okból, csak mert kényszerít és szorongat a Krisztus szerelme, s nem más célért, mint hogy követségben járjunk, kérve mindenkit, hogy béküljön meg Istennel. Így folyik ez a misszió, nem nagy szervezetekkel, de nem is azok nélkül (a macedoniai gyűjtő akció) feltéve, hogy ez a szervezet Isten dicsőségét szolgálja. Mi hát az egyház és a belmisszió? Két külön dolog? Két ellentét? Lehet az i g a z i egyház, melynek célja Isten dicsősége és az igazi belm., melynek célja ugyanaz, ellenség? Nem. Csak akkor, ha az egyik elveszti a maga célját és megelégszik magával, megszűnik Isten szigorú és nem szépítő ítélete alá adni magát.

Két dologtól kell, egyházunk, de főképp Isten országa érdekében óvakodni: Az egyik az egyház nélküli belmisszió. Előáll akkor, mikor az egyház nem végzi a kötelességét, mikor az egyház a maga dicsőségét keresi, mikor Isten Igéjét elalkudja, mikor Isten Lelkét megoltja. Nem beszélünk arról, hogy ez tényleges veszedelem a mi egyházunkban, de nincs egyház, amely kísértésnek kitéve ne lenne. Az egyházon kívüli belmisszió nem erőszakkal, nem lehetetlenné tévéssel lehet segíteni, csak úgy, ha az egyház maga dolgozik. Az egyházon kívüli belm. mindig Isten ösztökéje azon egyházon, amelyet fel akar ébresztetni. A másik, amitől óvakodni kell, a misszió nélküli egyház. Az alvó, saját erőiben dusskálkodó, önhitt egyházat fenyegeti az a veszedelem, hogy azt a feladatát (Máté 28: 18—20) elfelejti, megveti, elrestelli. A misszió nélküli egyház az ügynök legszélén van, s hozzá, bármilyen „gazdag” legyen jócselekedeteknek látszó munkákban, Krisztus ítélete szól (Jel. 3: 14—22). Az igazi missziói egyház mindig alázatos, magának semmit nem tulajdonít és nem cselekedeteivel, de hitében és szeretetében dicsekszik. Az igazi misszió alapja mindig Isten félelmes súlyában érzett megbízása. Az ilyen egyházban nem kell helyet keresni a belmisszióknak, nem félnek attól, hogy a belm. „bálvány” lesz, mert az egyházi munkát nem az egyháznak, hanem Istennek tulajdonítják. Nem is az-n dolgozik, hogy maga jobb legyen, hanem csak azon könyörög, hogy Isten iránti engedelmisségében lehessen eszköz az élő Isten kezében.

I.

Egyházmegyei belmissziói előadók konferenciája.

Ez a konferencia, mely f. év jan. 8—10. napjain volt Kolozsváron s melyen 12 egyházmegye előadói vettek részt, módszerében is jelentős volt, mert olyan konferenciai módszert vezetett be, ami az „értekezlet” és az eddigi konferenciai eljárás előnyeit akarta egyesíteni magában. Négy kérdést vett föl tárgyalásra: a gyermekek pásztorációja, ifjúság pásztorációja, szórványok és a nőszövevények kérdése s ezekben arra törekedett, hogy e kérdések mellékkérdéseinek feltárásával magának a főkérdésnek a megoldási lehetőségeit érje el. A főkérdések egyes részletkérdésekre voltak osztva, melyek ki voltak adva a jelenlevők között referálásra s melyekben a tárgyalás mindig három ponton ment keresztül: mi a jelen helyzet, mik a rendelkezésre álló eszközök, mi a legközelebbi teendő? A konferencia így ment volt a kérdések tekintetében minden elkalandozástól, mellékkérdésekben való elmélyedéstől, mindenütt a fő problémát: Isten országa szolgálata a megjelölt munka által, — tartva szem előtt. E tárgyaló konferenciák mellett a reggeli bibliaórák meleg testvéri beszélgetésben éreztették meg velünk a hivatásunk felelőssége súlyos kérdéseit, az esti imáórák pedig az egyedül munkálkodó Szenlélek közösségébe vezettek bennünket.

Az első kérdés: a gyermek Isten országa szolgálatában tisztázta a gyermekpásztoráció jelentőségét, hogy ennek Isten ígéje által kell történnie, avval a céllal, hogy a gyermek, lelkét Krisztus befogadására megmunkáljuk, mely a gyermek felekezeti és nemzeti öntudatra való nevelését az iskolaköteles kor előtt is már elő fogja segíteni. Megbeszélésre kerültek a gyermekpásztoráció eszközei: a családi nevelésben a mi hitünknek megfelelő külső látható eszközök (Szentírás, családi áhitat, asztali áldás), a gyermekek templombajárása, gyermekistentiszteletek, vasárnapi iskola különösen a pásztori hatások, a Biblia szeretete és imádkozásra nevelés elmélyítésével, vallástanítás, iskolai áhitat, hétköznapi bibliai tanítás, iratterjesztés gyermeklap formájában, a szolgálat önkéntes gondolatának bevitelére iskolában és iskolán kívül. Szó volt a tanítók bevonásáról a gyermekek pásztorációjába, a laikus munkás helyzetéről, kivel szemben felelősséget kell éreznünk s kinek személyi és munkabeli gyarapodását elő kell mozdítanunk. Ilyen laikus munkások elsősorban a lelkész családjából kellene, hogy kikerüljenek. Az akadályok között különösen a belső akadályok beszéltettek meg: a lelkipásztor, aki nem ismeri, vagy nem szereti a gyermekpásztoráció munkájának egyes eszközeit, lát maga előtt más eszközöket, mert valamivel csak végezni kell, erre felelősségünk kényszerít.

Az ifjúság pásztorációja kérdésében ugyanilyen menetű volt a megbeszélés. Eszközei közül az ifj. egyesület, bibliakör, az ifjúság templomlátogatása, esetleg külön ifj. istentiszteletek, vallástanítás, konfirmációi előkészítés, énekhar, énektanulás, összejövetelek, konferenciák, ifj. lap és iratterjesztés, egyének és bibliakörök levelezése, személyes beszél-

getés, látogatás beszélgett meg, különösen, hogy külön megbeszélés tárgyává teendő lesz egy következő konferencián az inas- és cseléd-misszió kérdése. A szektás hatásokkal szemben szükséges az egész munka határozott egyházi karaktere, annyiival inkább, mert a világi szórakozások is erősen hódítanak az ifjúság között. A munka akadályai között az ifjúság zabolátlansága, némely lekipásztornak a Biblia kézbeadása elleni aggodalma, a vezetők rendszeres képzése és összetartása hiánya, rendszertelenség a munkában, az összejövetelekre hely és idő hiánya szerepelnek. Fontos, hogy a vezető maga alkalmas legyen, hitével és munkájával előjárva, hogy így legyen eszköz egy olyan ifjúság nevelésében, mely több, mint a gyülekezet. Az adakozás és szolgálatra való nevelés igen fontos. Mindezekben a felelősség óriási súlya van rajtunk és egyházunkon az ifjúság iránt.

A szórványgondozás nagy kérdését is megmozgatta a konferencia. Jelentőségét a mai időkben rendkívüli módon kell látni, mikor egész egyházunkban óriási területeket fenyeget a desolálódás veszélye. Eszközei között az igehirdetés a legszükségesebb, aztán iratterjesztés (lapok és ingyenes iratok küldésével), személyes érintkezés, levelezés, a szórvány híveit arra nevelni, hogy maguk is tegyenek valamit. A theológusok segítő munkáját is fel lehet néhol használni. Szükséges egy egyetemes felelősségérzet felébresztése, különösen a nagy gyülekezetekben, de minden ref. lélekben. Nem elég erre pénz, a lelkek áldozata szükséges.

A nőszövetségek kérdését Pilder Mária vezette be. Hangoztatta, hogy a nőszövetségek célja a női lélekben Isten által elrejtett értékeket felszabadítani, ennél fogva az első feladat missziói, a lélek művelése s csak másodsorban szociális. Biblia nélkül nincs nőszövetségi munka. Eszközei a bibliaórák, nőszöv. napok, szociális munkára nevelés, önállóság, a papnék nevelésének fontossága. A beszélgetés során fölmerült az a gondolat, hogy szilárdan örködni kell a nőszövetségek egyházi karaktere felett, hogy az igazi nőszövetség a bibliakörből nőhet ki, a szórványok gondozásában és iratterjesztésben kell felhasználni s elsősorban a papné adjon példát.

E konferenciák mellett egyik este Helyzetkép egyházunk belső lelki életéről címen Makkai Sándor püspök tartott előadást, másik este az e. m. belm. előadó helyzetéről és feladatáról, harmadik este az egyes egyházmegyékben folyó munkákról és nehézségekről volt beszélgetés.

Az egész konferencia áldott hatásokat adott és megindította a lehetőséget arra, hogy az e. m. belm. előadók belső lelki közösségben intenzívebb munkát végezzenek az anyaszentegyházban. Remélhetőleg Isten még ez évben fog adni alkalmat az összegyűlésre s a további találkozásra. I.

Az Úr csodásan működik.

Bibliaköri vezérfonal. Az „Ifjú Erdély” kiadása Kolozsvár 1928.
„Élő könyvek” 10 sz. 66 lap. Ára 16 lei.

E címen jelent meg az „Élő könyvek” 10-ik füzeteként egy bibliaköri vezérfonal a romániai magyar ifjúság számára. Jelentősége nagyobb, mint az ember első pillanatban gondolná. A bibliaköri munka vezetése a legnehezebb dolgok közé tartozik. Az elvitathatatlan, hogy az Úr lelke nemcsak a világ nagy területein, de Erdélyben is csodásan működik! Indítására szívek, lelkek indultak meg, melyeknek csakugyan szükség az Ige; munkák indultak meg Isten érintésére. Az is igaz azonban, hogy még mindig csak *bibliaköri mozgalomról* lehet beszélni inkább, mint kimondott *rendszeres munkáról*, s ennek éppen az az oka, hogy *módszere* nincs a legtöbb bibliakörnek: vezetőnek épúgy, mint a közönség tagjainak. A módszer-hiány idézi elő a munka bizonytalanságát, tervszerűtlenségét, s idézheti elő egy közös munkának a csődjét. A bibliakör megindul nagy lelkesedéssel és lelkenedezéssel, s aztán cél- és tervszerűség hiányában, az egész munka, s az egyes órák előkészítetlenségében lassan ellanyhul: a vezető „kibeszélte” magát, a tagok egy bizonyos idő múlva nem tudnak új „témát” kapni: végül is így be kell következnie a munka elsatnyulásának, elhalásának. S ahol a munka így elhal, ott nehezen indul meg újra. Isten ad indítást, ad alkalmat, magából az Igéből meg akarja találtatni a módszert is, csak rá kell arra már jönnünk, hogy módszeres és rendszeres munkát vár tőlünk, kegyelmének nemcsak buzgó eszközökre de pontos utakra is van szüksége. Ilyen utat, módszert ad kezünkbe ez a kis füzet.

Két nagy részre oszlik. A két első ciklus „Jézus a Krisztus” főcím alatt (I. rész) az Ifjúsági Keresztyén Egyesületek három évre tervezett világprogramja első évi anyagának átdolgozása és a mi ifjúságunkhoz való alkalmazása. A „Jézus a Krisztus” főrész első ciklusa: „Az ifjúság örök kérdése és Isten örök felelete”, második ciklusa: „A világ és Istenországa” cím alatt ad 13—13 rövid bevezetést egy-egy órára s mindegyik bevezető után öt-hat fölvethető kérdést. A bevezető részek általános jellegűek, praktikus élethez elvi indítást adnak a felvett Ige alapján, a kérdések pedig egészen a praktikus élet irányí-

tására mennek ki. Mivel az egész főrésznek az a célja, hogy kifejezze „a kapcsolatot, amelyet Krisztus tart az egész világ keresztyén ifjúságával”, a művek ez a része egyetemes és általános jellegű szempontokkal dolgozik. Az egyes kis részek címei azonban mutatják, hogy ezt a nehéz feladatot is sikerrel oldja meg a könyvecske, mert nem „általánosságokat” mond, hanem *átfogó szempontokat* precíz összefogásban. Csak egy-egy címet mutatóul: Az örök kérdés., Isten felelete., Miért Jézus., A világ, amelyikbe Jézus jött. — A munkatársak, Szeretet vagy gyűlölet., stb. A bevezetők mindig nagy, az egész világ életében jelentkező egyetemes problémákat állítják az Ige kritériuma alá (szocializmus, fascizmus, kommunizmus, szociálizmus, kenyérkérdés, hatalomkérdés stb.), s így a folytonos érdeklődést is fenntartják, intellektuális szempontból is, másrészt pedig komoly szolgálatot tesznek a forrongás éveiben levő ifjúság gondolkodás-, érzés-, erkölcsi világának szilárd kiépítésében. Arra pedig, hogy az Ige kritériumával mérje lelki világának kiépülését a mai zűrzavaros, illetéktelen, bizonytalan értékű indítások áradása és hatása idején, az ifjúságnak, jelennek és jövődönnek nagy szüksége van. A bevezetőkhöz csatolt kérdések pedig nem engedik meg, hogy a bibliaórák theoretikus elsekélyesedésbe menjenek át, hanem készítetik a tagokat a személyes élet-megfigyelésre és az által való közvetlen irányításra.

A vezérfonal e főrészének nagy jelentősége az is, s ezt a vezetőnek hangsúlyoznia, s az imádkozásban szent komolysággal érvényesítenie is kell, hogy ez a főrész *világprogramm*. Ennek a hangsúlyozásával a munka nagyvonalúsága, világjelentősége, Istenországa kiszámíthatatlan nagysága is kimutatható s megéreztethető.

A második főrész azokról szól, akik győztek a világ felett, Noéről, Ábrahámról, Jákóbról, Józsefről, Mózesről, végül az utolsó fejezetben a világ „győzelméről”. A füzetnek ez a része alkalmas arra, hogy leszámoljon a legszűkebb értelemben vett egyéni keresztyén-élet menetével s a keresztyén embernek a fajhoz való viszonyával.

A harmadik rész a bibliakörben tartandó megbeszélések és előadások programját adja. Függelékként pedig a bibliakör vezetéséhez és anyagának kidolgozásához a mi körülményeink között is beszerezhető könyvek, lapok címét kapjuk.

Az *Élő könyvek*-nek eddig minden füzete élőkönyvvé vált; közülük a *Zengjen hálaének* máris kedves kézikönyve a bibliaköröknek. Az *Úr csodásan működik* is bizonyára áldást és örömet hozó könyvvé válik rövid időn belül; ha vannak is kisebb fogyatékosai (pl. a vezetőtől sokszor többet követel

tudásban, bibliaismeretben, mint a mi még mostani körülményeink között lehet), mindenesetre egyike azoknak a füzeteknek, melynek összeállításáért és kiadásáért igazán hálasak lehetünk.

Járosi Andor.

Isten pénzügyei.

Egy lelkipásztor naplójából. Irta: *Fiers Elek*. Az „*Ifjú Erdély*” kiadása, Kolozsvár 1928. „*Elő Könyvek*” 9. sz. 64 lap. Ára 25 lei.

Egy budapesti református, szegény munkásokból s tisztviselőkből álló, ezer gondban élő gyülekezet lelkipásztorának naplójegyzeteit tartalmazza ez a kis füzet. Már a cím is elárulja, hogy nem a megszokott, sablonos, kissé szentimentális, vagy meditációszerű lelkipásztori naplót kapjuk. Romantikát és álmodozásra készítő idylumokat itt hiába várunk. Egészen reális helyzetről, nehézségekről van szó s főképen nem emberi tettekről, de Isten szemmel látható, érzékelhető tetteiről, csodáiról. Eppen ezért jelentékeny gazdagodása építő irodalmunknak ez a könyv. Építő irodalmunk eddig nagyjából elmélkedéseket adott, az Igét igyekezett emberi szívekhez közelebb hozni, vagy a szíveket vitte az Igében élő Istenhez; ebben sikerült is az építő irodalom néhány magyar művelőjének áldott gyümölcsöket hozni, de amit ebben a könyvben kapunk, az más valami. Először is megdöbbentő realitásai: nehéz anyagi, lelki helyzete egy háború utáni nagyvárosi szegény gyülekezetnek. A sorok mögül kirajzolódik egy ilyen gyülekezetnek a szegénysége, a munkás- és tisztviselőnyomor kérdései stb. s mindezekben s mindezekkel szemben az ember tehetetlensége s a bűn irtózatossága. A szerző a Sátán munkáját és erejét, minden téren való érvényesülni akarását úgy meglátatja s úgy tárja fel, hogy már az első pár lapon benne élünk abban a világban, ahol két hatalom vívja nagy harcát, tényleges, személyes hatalom: Isten és a Sátán s amelyik világban a Sátán hatalma alatt álló embert Isten ki akarja szabadítani s fel akarja szabadítani átka alól. Ez a könyv szemet ad ahhoz, hogy látni tudjuk ezt a harcot; s a hit diadalainak föl sorolásaival bizodalmat ébreszt, életkedvet gyújt: propagandairás Isten dicsőségének érdekében. *Istenről szól*. Arról, hogy Isten hogy intézi a maga országának pénzügyeit egy lelkipásztor és gyülekezet életében. A pénzt, az *aranyat* Isten is és a Sátán is fölhasználja uralma érdekében s hogy az ember meglátja-e ezt és milyen módon él a pénzzel, pénzszerző alkalmakkal, azon fordul meg, hogy a pénzt Isten érdekében, vagy a Sátán diadalát szolgálva használja föl. A kísértések itt a legnehezebbek. Mivel pedig a Sátán emberi érzékiségnek, érdeknek szolgálá-

tába tudja állítani azokat az eszközöket is, melyeknek Istent kellene szolgálniok azzal, hogy igazi áldozatkívánással neveljék az embert Isten gyermekeként, az élő Isten nevét ajkán hordozó, de igazi életében részt nem vevő ember még ezeket az eszközöket s alkalmakat is kárhozatára, a Sátán intencióinak megfelelően használja. Okhiányul a szerző a hit hiányát mutatja föl, esetekkel mutatva ki, hogy hitetlenül hogyan él vissza így az ember Isten eszközeivel s javaival, másrészt, hittől hogyan tud kiszámíthatatlan nagy eredményeket elérni. A könyv stílusa távol van mindattól, amit „amerikanizmusnak” szoktak nevezni, aminthogy a tartalom is egy magyar lelkipásztor és gyülekezet életének egy része. Érdekes mindig, pedig sohasem szenzációra-hajhászó; közvetlen, mert Isten élete árad lapjai mögül; szemléltető, mert megtörtént esetekkel illusztrálja Isten dolgait. A pénzszerzésnek s az egyház pénzszerzése farsangi alkalmának idején lelkiismeretet számadoltató értékes könyv.

J. A.

A Szentírás szociális tanításai.

Több író közreműködésével kiadta és bevezette Keeble Sámuel.

Angolból fordította: Incze Gábor, budapesti vallásoktató lelkész.

Bevezető tanulmányt írt: Szabó Imre. (Ára 4'40 Pengő.)

Korunk keresztyén világának, de általában az egész emberiség társadalmi és állami együttélésének alig van aktuálisabb kérdése, mint az, amelyet szociális kérdés néven szoktak emlegetni. Minél nagyobb lendületet vesz a közgazdasági élet fejlődése, annál aktuálisabbá válik; minél nagyobb lehetőségei tárulnak fel a vagyoni eltolódásoknak, annál elementárisabb erővel törnek felszínre a szociális nehézségek, amelyek mindig megvannak ugyan, de fejlettebb gazdasági és kulturális viszonyok között tudatosabbak. Az ipari munkásság elproletárizálódásának számos veszedelme minden ország legégetőbbben megoldandó kérdései közé tartozik. Ez a veszedelem annál nagyobb arányokban jelentkezik, minél rohamosabb lépésekkel indult el egy állam az industrializáció felé. Miután pedig az egyházak (és ebben sajnos a mi kálvinista egyházunk sem kivétel) a maguk természetes konzervatívizmusánál fogva igen sokszor úgy szerepeltek és szerepelnek, mint a mindenkor uralkodó társadalmi rendek és azok az evangelium erői által nem mindig megszentelt tevékenységeinek erkölcsi igazolói, bár néha ezt az igazoló munkát csupán hallgatásukkal, kritikátlan magatartásukkal végzik, szinte természetesen következett be, hogy az ipari munkásság a maga kezdetben tisztára szociális természetű programját bizonyos vallás- és egyházellenes tenden-

ciával egészítette ki. Így történhetett azután meg, hogy a szociáldemokrácia a háború előtt szinte mindenütt egyben atheizmust is jelentett. Ha indultak is meg ennek ellensúlyozására komoly, bár nem mindenben egészséges szellemű törekvések (ker. szocializmus), mégis ki merné tagadni, hogy az egyházakat az evangelium szociális következményei radikális levonásában súlyos mulasztások terhelik.

Pedig a reformációnak létrehozásában is nem éppen lényegtelen szempont az evangelium szociális vonatkozása. Eppen ennek a szempontnak századokon átvaló semmibe vétele, elhanyagolása okozta azt a rettenetes rést, törést, amelyet a szociáldemokrácia ütött az egyháznak páncélnak hitt falán.

Az egyház bizonyos kényelemszeretetből, túlzott óvatosságból olyan Krisztust nyújtott, aki túlfűtött kicsi lett, megkicsinyedett szükségéhez képest, aki tehát szociális nehézségekig nem ért el, olyan Megváltót, akit az emberi észjárás, félelem, egyszóval gyarlóság összezsugorított és törpévé tett, akit az ember magához alkalmazott. Nem önön maga alkalmazkodott Krisztushoz, hanem Krisztust alkalmazta önmagához, a maga nézeteihez, vágyaihoz, álláspontjához. Vagy úgy tett, hogy Isten országát kezdte egészen áttolni a túlvilág keretei közé, bizonyos kényelmes opportunistá supranaturalizmus felé hajlott el, elfelejtette, hogy Krisztus erre a földre is hozta, akarja újból és újból hozni a mennyet.

Abból a tényből, hogy az egyház nem fordított elég figyelmet a szociális bajok gyógyítására (Krisztus gyógyításai!) végzetes veszedelmek folytak. Ahogy a faluból kiszakítódik a földmivelő ember ipari munkássá, rendszerint úgy veszett el az egyház számára mindörökre, úgy távolodik el mindattól, ami egyház, Isten országa, evangelium. És ha talán még maradtak benne vallásos szükségek, a szekták ölelésre kitért karjai közé vetve magukat, hamis táplálékkal igyekeztek vallásos éhségüket kielégíteni.

Hogy pedig ez milyen aggasztó jelenség nálunk Erdélyben is és fog lenni különösen a jövőben, hiszen Erdély útja is az industrializáció felé vezet, kellene hogy vezessen — erre nézve úgy gondolom — elég utalni a csak nemrég lezajlott parlamenti választásokra, amikor is a „Dolgozók Blokkjának” népszerű jelszava alatt, — amelyet úgy gondolom még jóakarattal sem lehetne az egyházak barátjának minősíteni — a magyarság testéből más nemzetekhez viszonyítottan aránytalanul nagy tömegekben szakadtak ki nemcsak ipari munkások de egész református falvak néhol szinte 100 %-os egységben (Marosmente Marosvásárhely környékén.)

Ezekből a megfontolásokból önként értetődik, hogy a

legnagyobb örömmel fogadjuk Incze Gábor nemes intenciójú vállalkozását, aki a „Keresztyénség és a társadalom” gyűjtő cím alatt sorozatos ilyen természetű szükségeket kielégítő művek kiadását határozta el.*

Első terméke ennek a sorozatnak Keeble S. „A szentírás szociális tanításai” című műve, melyben 13 író ennek megfelelő fejezetben ismerteti a biblia szociális alapelveit a következő anyagcsoportosításbn: A héber nép szociális története, a próféták szociális tanítása, a héber törvény, Zsoltárok, a héber bölcsesség-könyvek, a héber apokalypsis, a héber apokryfusok szociális tanításai: az újtestamentumban: a synoptikus evangéliumok, a jánosi iratok, a páli iratok, a Csel. könyve, héber levélnek és Péternek szociális tanítása, a keresztyén apokalypsis és az őskeresztyén atyák szociális tanításai. Már e felsorolásból is kitetszik, hogy itt a biblia szociális tanításait összefoglaló tartalmi ismertetésről van szó. Nem csoportosít bizonyos aktuális szempontok szerint, úgy, hogy ezeket az aktuális szempontokat a biblia összes iratain keresztül vezetné, hanem az illető bibliai írat szociális vonatkozású tartalmi ismertetése kapcsán futólagosan érinti az aktuális szempontokat. De nem is tehetné, hogy hosszasabban időzzön a különösképp aktuális vonatkozásoknál sém, mert hiszen ezt az óriási anyagot különben 215 oldal sorai közé összeszorítani lehetetlenség lett volna. Ezt minduntalan meg is említik az egyes írók, hogy ki van számukra mérve a tér, úgy hogy sok helyütt csak egyszerű utalásokkal elégettetik meg olvasóikat. Inkább „Kalauznak” vagy összefoglaló Bevezetésnek tekintendő munkájuk; csak általános áttekintést nyújtanak, anélkül, hogy részletkérdésekbe bocsátkoznának, egyszerűen csak arra mutatnak rá, hogy a mai embernek a kérdéseket hogyan kell megfogni, de ezentúl már az olvasóra vár a munka, hogy kezébe vegye a Szentírást és maga dolgozza fel.

Másrészt azonban nehéz feladat is volt különválasztani a biblia szociális természetű tanításait a „nem szociális” mondjuk individuális tanoktól azaz egyiket a másiktól abszolút mértékben izolálni. Így minduntalan az a helyzet áll elő, hogy szociális természetű ismertetéseik — tehát olyan természetűek melyek az egyén helyzetét a közösségi vonatkozásokban adn: célozzák — individuális síkban tolnak el, (123. oldalon: Soha még tanító által magyarázott egyetlen tan sem okozott olyan messzire nyúló és áldott hatásokat a világ szociális tör-

* Troeltschnek: „Die Sociallehren der christlichen Kirchen und Gruppen” című jelzi legközelebb kiadandónak.

ténetében, mint Jézus nagy tanítása, hogy az Isten: Atya.¹ “Más oldalról ez Krisztusnak a legindividuálisabb természetű tanítása.)

„Nem gazdasági részletekért — mondja Keeble — nem is apró cselekedetek különleges meghatározásaiért, nem különleges szociális rendszerekért, melyeknek az ember örökké változó civilizációjával úgy is változníuk kell, hanem az örök alapelvekért kell a Szentíráshoz folyamodnunk.”

Pedig valójában nem a Szentírás szociális alapelveiről kellene és lehetne beszélni, mint inkább: az *evangélium aktuális (tehát jelenkor szükségai, válságai, kríziseinek megfelelő) szociális következményei radikális levonásáról*. Jézus alapján véve nem is választja külön a szociális és individuális oldalt. Nem hiába hangoztatják némelyek azt a vádat, „hogy az új testamentumnak nincs is szociális üzenete vagy erkölcsisége, mert csak az egyénnel (individuum) foglalkozik” Nem sok bátorság kell hozzá, hogy azt állítsuk, hogy Jézusnak nincsen az individuumtól független szociális üzenete, hanem ez a két szempont Jézusnál ugyanannak az egy dolognak két oldala. A megtért egyén az ő megtérésének a közösségre vonatkozó gyümölcseit is meg kell hogy teremje (vagyis az egyén megjavulása a viszonyok megjavulását is kell, kellene, hogy jelentse.)

Ítt keresendő a magyarázata annak, hogy Jézusnak szociális tekintetben való jelentőségét illető nézetek két teljesen elentétes véglet felé tolódnak el. Az egyik véglet megteszi Jézust a legnagyobb szocialistának, a másik végül azt állítja, hogy a szociális kérdések teljesen kívül esnek működési körén. Való az, hogy az evangéliumok egyetlen komoly tanulmányozója sem sorozza Jézust a szociálisták közé, mert ez a legnagyobb anachronizmus volna. A mai értelemben vett szocializmusnak akkor nyoma sem volt.

Úgy gondoljuk, hogy nem is annyira megformulázott, rendszerezett, szépen definiált alapelvekért kell kutatni a bibliában, illetve ha ilyenek nem volnának, a biblia szociális tartalmianyagát tételes formákba csiszolni, hanem inkább magának a *szociális-individuális, vagy individuális-szociális evangéliumnak szociális következményei radikális levonását* kell vállalni merészelní. Nem idomított, elártatlanított, alkalmazott, idővel tudománnyal², em-

¹ Ebből a mondatból már kitetszik egy másik általános nehézsége is: dogmatikai álláspontjában Krisztus személyét illetőleg fejlődéstörténeti-evolutionisztikus szemlélet. Krisztus a többi tanítók között mint fejlődési eredmény, a fejlődés csúcsa.

² Keeble S. (22. old.) A szociologia az áldozat, a megváltás és a megigazulás tudománya?

berrel, szociálizmussal kibékített, különösen szociális tekintetben megszépített, kifoltozott, a fejlődésnek megfelelően kiépített, kifejlesztett evangéliumra (evolutionisztikus Krisztus már nem Krisztus), amelyik éppen a lényegét finomkodja el, de komoly, kérlelhetetlen, radikális, sokszor megbotrántoztató evangéliumhirdetésre. Vagy hogy mondanivalóinkat egészen apró pénzre váltsuk: vajjon evangélium-e: az előkelőknek és gazdagoknak a vallás puha kényelmébe, merengő, szemlélődő tétlenségébe fényűzően visszahúzodni és ugyanabban a testvéri közösségben a nyomorgó, éhező, de ugyancsak buzgó református lélek nyomorúságából semmit sem látni meg?! Vajjon az a nyomorgó, testben és lélekben elbetegesedett testvértelen testvér nem rémül-e meg éppen a testvéri közösség testvértelenségétől? Radikális evangéliumhirdetés pl. amit a 167. oldalon olvasunk: Az ölés gyilkosság még akkor is, ha lobogók lengenek felette és a nemzeti becsület védelméért történik is.

*

Aki látja az idők jeleit — már pedig minden erdélyi ref. lelkipásztornak látnia kell, — annak késedelem nélkül hozzá kell nyúlnia a szociális kérdéshez. Ebben mindenkinek nagy segítsége lehet az Irás szociális vonatkozásait feltüntetett bibliai helyekkel, a bibliai helyek mellékelt mutatótáblájával rendszeresen összefoglaló kézikönyve. De tartozunk annyi köszönettel Incze Gábor lelkésztestvérünk iránt, hogy megvegyük ezt a könyvet és lehetővé tegyük e sorozat további kötetének megjelenését.

(Abafája)

Zólyomi Jenő

Meg van írva!

Bibliai szentigék gyűjteménye azoknak, akik az evangéliumi ker. élet után vágyakoznak. Magyar nyelven feldolgozta és kiadta: **Tótfalussy József.**

Marosvásárhely, 1928. 8r. 373 l. Ára füzve 200, kötve 240 lei.

Mint az előszóból megtudjuk, ez a munka francia nyelvből van átdolgozva, egy hasonló című, eredetiben is, német fordításban is igen elterjedt munka után. Beosztása a Mát. 28: 19 alapján készült s a tanítás — intés — gyógyítás körébe eső igéket gyűjti össze. Az elsőben az ev. dogmatikát adja, a másodikban a bűnbánat, megtérés és a ker. élet kérdésére tér ki, a harmadik rész a vigasztalás és örök élet kérdésében adja a Biblia létfontosabb helyeit. Szerző, az előszó szerint, különös gondot fordított arra, hogy a műben egyházunk hitelveiről a szektákkal való vitakérdésekben, bibliai alapozást adjon, tehát így egy apologetikus célzattal is rendelkezik.

Két szempontból lehetne egy ilyen munkát végezni is és nézni is. Lehetne szó egy olyan munkáról, mely a gyakorlatot, vagy talán technikai oldalt mellőzve, a Biblia dogmatikai és etikai tartalma szerint tárná fel az igéket, s egy ilyen könyv szintén megbecsülhetetlen értéket jelentene. De lehet úgy készíteni és nézni egy ilyen munkát, ahogy ebben a könyvben áll előttünk. Kézikönyvnek a Biblia használatára, segédeszköznek, hogy a Biblia nagy világában az olvasó el tudjon igazodni. A jelen munkának ilyen gyakorlati, építő tendenciája van. Nézzük, hogyan felel meg céljának:

Általában meg kell állapítanunk, hogy Tóthfalussy József e munkával igen hasznos eszközt adott a Bibliával foglalkozók kezébe. Az olvasók nemcsak a Biblia theológiájával ismerkedhetnek meg, de a ker. élet egyes kérdéseiben is tájékozást nyújt s egyúttal segítségül szolgál arra, hogy a Bibliának egy kérdésről szóló nyilatkozatait összefüggően tanulmányozhassák. Az igehirdető és pásztor számára igen hasznos és áldott segédeszköz. Ezért nem is arra való csak — mint ezt a szerző az előszóban is kiemeli, — hogy egy folytában végigolvassák, hanem, hogy a Bibliával együtt használják. Igehirdetésre különösen hasznos útmutatást nyújt, ha egyes beosztásait és tételeit külön igehirdetés tárgyává tesszük, ezeknek variálása, még részletekbe menőbb felosztása pedig kimeríthetetlen textus gyűjteményt ad az igehirdető kezébe, akár gyűl. istentisztelet, akár bibliaköri órák számára.

Az egész munkára nézve az a benyomásunk, hogy jobb lett volna, ha Tóthfalussy nem lefordítja és átdolgozza a francia munkát, hanem az alapgondolatot megtartva, saját maga, önállóan készít egy ilyen munkát, amit ő nagyon szépen meg is tudott volna csinálni. Akkor ugyanis eloszlott volna egy néhány olyan nehézség, amit zavarólag vesz észre az ember, ha részletesebben tanulmányozza a könyvet. Maga a gondolatmenet pl. rejt ilyen nehézségeket. Az első főrész sokkal bővebben közölhetné a ref. hit alapigazságait, melyekből igen jelentős dolgok (Szentháromság, elválasztás) így kimaradtak, mások meg nem felelő helyre osztattak be. A jelen beosztásnak egy másik hibája, hogy nem tudja eléggé szétartani a fogalmakat, egyes tételei nem zárják ki eléggé egymást, aminek az a következménye, hogy nem tudja az ember, hogy egy ígét hol keressen. (pl. 336. l. 3. igéje a nyomorogókról szól, holott az az aggodalmazkodás ellen volt mondva; 329. l. 9. igéje nem csak öreg korúakhoz intéztetett, sem a 6., 7., 8., 11., ezek hiányoznak a Krisztus visszajöveteléről szóló részben; a 298. l. a szenvedésről szóló részben az „ember — sátán — Isten” beosztás egészen szerencsétlen. Az imádko-

zásról szóló részben [215. l.] hiányzanak a Jézus imádságairól szóló részek). Sok beosztási alap mesterkéltséggel (imádkozás, imádás). A könyv terjedelme miatt úgy látszik, kerülni kellett, hogy egy lókus többször forduljon elő, így sokszor ki van téve téves skatulyázásnak, vagy egyoldalú exegesisnek. Jobb lett volna az egészet pl. a Heidelbergi Káté nyomán csinálni, ez sokkal határozottabb és biztosabb beosztást adott volna. Végül egy technikai megjegyzést csak: az igéket a bibliai könyvek sorrendjében kellett volna közölni s a lókuszt rögtön az ige után zárjelben, a lap alján való közlés nehezíti a kezelést.

E megjegyzésekkel természetesen semmit sem akarunk levonni a mű értékéből. Nagyon jelentős dolognak látjuk, hogy: egy ilyen munka, itt Erdélyben és pedig magán kiadásban megjelenhetett és a legmelegebben ajánljuk mindenki figyelmébe s az a meggyőződésünk, hogy az egyh.-ker. iratterjesztésnek módját kellene ejteni, hogy a mű terjedését, esetleg a kiadása költségeiben való részvétellel is, minél jobban biztosítsa.

I.

Lapszemle.

Pastoralblätter. Szerkeszti: Dr. Erich Stange 71. évf. 1., 2., 3., szám. Október, november, december.

Az 1. és 2. füzet terjedelmesebb tanulmányt közöl *Prédikáció és politika* c. alatt Mahling Gy. lekipásztor tollából. Bár a prédikáció lényegével és feladatával nem kíván foglalkozni, hanem csupán a jelenkor időszerű s kivált politikai kérdéseivel szemben való állásfoglalást, igyekszik megjelölni, mégis érinti a prédikáció kérdését, Pál apostol meghatározásából kiindulva (Ap. 20. r. 24. v.) felsorakoztatja Barth, Schian, Fezer, stb. meghatározásait, s megállapítja, hogy mindenik definitónak közös magva és közös jellemvonása; a. bizonyosságtétel Isten kegyelmének evangéliumáról. A igehirdetésben 3 fontos tényező van; Isten az Ő igéjével, az igehirdető az ő bizonyosságtételével és a gyülekezet, aki a bizonyosságtétel által Isten színe elé kerül.

Két fő kérdésre kíván megfelelni; van-e joga, vagy éppen kötelessége a prédikációnak időszerű, vagy éppen politikai kérdésekkel is foglalkozni és milyen módszer alkalmazandó és minő elvek követendők?

Az első kérdésre adandó felelet megszerkesztésében is kiváló tekintélyekre való hivatkozás után a fent jelzett 3 tényező szempontjából minden ellenvetés dacára és meggondolással szemben odakonkludál, hogy nemcsak joga van a prédikációnak, de kötelessége is időszerű és még politikai kérdésekkel is foglalkozni. Mivel pedig az evangélium nem más mint követség az örökkévalóságból az örökkévalóság számára, mennél inkább az örökkévalóra irányul a prédikáció, annál időszerűbb kell legyen és ha valóban időszerű akar lenni, akkor örökkévalószerűnek kell lennie, Minden gyüleke-

zetnek épülésre van szüksége még pedig az új testamentom értelmében (I. Péter 2. r. 5. v. és Efez. 4. r. 15. v.) aminek határozott életalakulásában, a hit fokozódott erejében és valóságos szeretet-életében kell megnyilvánulnia. A kor áramlata a gyülekezetet is átjárja és ez nem mindig kedvező a gyülekezet hitéletére nézve, hanem ellenkezőleg, sokszor romboló hatásával szemben a védekezésre vagyunk utalva. Azonban győzedelmet csak azzal érhetünk el ami az Örökkévalóból ered. Ha minden időben hasonló is az emberi szív vágya, törekvése, szüksége és bűne, de mégis más a jelentkezési formája. Ezek fölött nem térhetünk könnyelműen napirendre. A gyülekezet istentisztelete ugyan a templomban kezdődik, de hatásával a mindennapi életben folytatódik s azért annak úgy a hivatás, mint az erkölcsi sőt még a politikai élet cselekedeteiben is felismerhetővé kell lennie, mivel az öntudatnak egyik sarkalatos elve amelyik mindig világos előtérben kell ragyogjon, hogy az ember minden ténykedésével az Isten előtt felelős.

Az uralkodó vagy divatos eszmékkel és törekvésekkel foglalkozni kell az igehirdetés keretében még akkor is ha a gyülekezetnek nem volna mindig inyére, mert nem azt kell hirdetnünk ami kellemes a hallgatóságnak, hanem amire szüksége van.

Az igehirdető személyiségét illetőleg azt mondja szerzőnk: mi, az evangélium bizonyágtevői kell legyünk, vagy pedig éppenséggel semmik sem vagyunk, ezért csak amikor egy meghatározott jelenségben és egy igazságban az Isten üzenetét halljuk, akkor van jogunk a szószéken a gyülekezetet tájékoztatni az örökkévaló és időszzerű kölcsönhatásának konkrét jelentkezéséről, mert azért vagyunk „lelkészek”, hogy mindig a lélek által ami az Isten igéjéből hat azt szóljuk. A hit nem egy kész állapot, hanem a világ befolyásával és bűneinkkel szemben naponként kell sokszor nehéz harcok árán kivívni és megtartani.

Nem szabad szem elől téveszteni, hogy régebben mikor még az élet csendes tempójú volt, az emberek a templomban ösztönzést kerestek ma azonban békére vágyódnak s azért, a jelenségek gyors változásából a maradandót kell megragdnunk és felkinálnunk. Foglalkozni kell az igehirdetőnek időszzerű és politikai dolgokkal, csak az a kérdések kérdése: „hogyan?” Melyek azok az irányelvek és módszeres eljárások, melyeket minduntalan figyelembe kell venni? Mindent meghatározó alapelv; az igehirdetőnek Isten és a gyülekezet előtt való személyes felelőssége. Ebből következik: a) az igehirdetőnek a jelen állapotait és eseményeit illetőleg világos látásra kell törekednie, hogy ne legyen örökös laudator temporis acti; b) Legyünk mérsekelték a korszerű kérdések megbeszélésénél. Az aktuális dolgok tárgyalását előzőleg alapos rostálást kell csinálni és minél ritkábban bocsátkozunk ilyen kérdések fejtegetésébe s mindenkor csak alapos átgondolás alapján, mert csak így érhető el kellő hatás; c) A lehető legnagyobb tárgyilagosságra törekedjünk és végül érezze meg a gyülekezet, hogy az Isten és a gyülekezet iránti tisztelet kényszerít minket néha kellemetlennek látszó dolgokkal való foglalkozásra.

A gyülekezet szempontjából elhatározó alapelv: a gyülekezet lelki szükséglete. Mi szolgálni akarjuk a gyülekezetet és nem felülről befolyásolni.

A gyülekezet lelki szükségletét szolgálni, pedig azt jelenti, hogy az Istennel való élő-közösség a mi bizonyágtételünk által szilárdságban és bensőségben gazdagodjék akkor is, mikor mi napi kérdéseket is érintünk. Minden esemény az evangélium szempontja alá állítandó. A modern áramlatok a kevésbé tájékozottakra könnyen veszélyessé válhatnak s azért a gyülekezetet óvni kell az eltévelyedéstől. A korszerű bűnökkel szemben csak a tapintatos felvilágosítással védhetjük híveinket.

Az evangéliumi oldalát tekintve a kérdésnek itt egyetlen követelményt kell hangoztatnunk: minden időszerű kérdés gyökerét az evangéliumból kell felfejteni és minden vonatkozásban valóban az evangéliumot prédikáljuk. Minden prédikáció végső célja: Krisztus megdicsőítése, ezért az időszerű kérdéseknek a prédikációba való bevonásával a Krisztushoz kell közelebb jutnunk s velünk együtt a gyülekezetnek is.

A *lelkipásztor biblia tanulmányozásához* címen a 3-ik számban egy nagyon közérdekű kérdéstről szól Hemmelgarn hannoveri lelkipásztor.

A cikkíró Girgensohn kiváló theológus és a pneumatikus exegesis hirdetőjének fejtegetéseiből indul ki, aki 3 szempontot különböztet meg a bibliával való foglalkozásban; a historia-psychologiait, mint előkészítő munkát, a pneumatikust mint a központi mozzanatot és mint az egésznek t. k. alapját és végül az ígéhirdető építő-alkalmazó munkájára irányuló szempontot. A historia-kritikai foglalkozás a tudományos megértésre nézve nélkülözhetetlen, de ez csak a Szt. Írás külső oldalát nézi és nem a lényegre törekszik. A Szt. Írás élő szellemé csupán szinte meghatározhatatlan és leírhatatlan, de személyes tapasztalat által közelíthető meg. Azonban ez nem csak a Sz. Írás gyakorlati-építői alkalmazását jelenti, hanem tudományos eljárást is, szoros összhangban a historiai-kritikai exegissal és tiszta, szabatos fogalmakban tükröződik. Ezt a belső tapasztalatot mindig magából a Szt. Írásból és csak általa és állandó összeköttetésből nyerhetjük. A Szt. Írás és hit, a kijelentés és tapasztalat korrelatív fogalmak. A pneumatikus exegesis kérdése nem más, mint a lélekkel telítődött személyiségek kérdése, kik a Szt. Írás lélekrokonságával magyarázzák azt. „Aki a költőt meg akarja érteni, menjen a költő hazájába.” A Biblia tanulmányozásánál is lélek kell a lélekkel találkozni, érintkezni. A lélek azonban nincs természetszerűleg, mintegy mágikusan a szóhoz — a Szt. Írás szavaihoz kapcsolva. A kettő kölcsönhatása isteni elhatározáson nyugszik „ex libera sua voluntate, quia ita Deo placuit”

Imádságos szeretettel kell elmélyedni az Írás szavaiba s ha Isten akarja, akkor kiárasztja reánk az Ő Szt. Lelkét; minden az Ő felségjogától függ. Mikor pedig az Ő Szt. Lelkével megajándékoz, akkor organikus kapcsolat keletkezik köztünk és az Írás szavai között, mivel Isten a Szt. Írást mintegy adaequat szövet állította be a lélek számára „... per verbum et sacramentum... donatur Spiritus Sanctus... ubi et quando visum est Deo, in iis, qui audiant evangelium...” (Conf. Augustana).

A Biblia-tanulmányozás módszerét már Luther meghatározta az oratio, meditatio, tentatio hangoztatásával. Először kérni kell Istent,

hogy ez Ő szent. Fia által adja nekünk az Ő szent. Lelkét, azután állandóan és kitartóan olvassuk a szent. Írást és elmélkedjünk felette és azután jön a próbakő, nemcsak érteni, tudni, hanem tapasztalni is; milyen igaz, hatalmas, vigasztaló Isten ígéje. Csak ezek nyomán lehet valaki igazi theológus és lelkipásztor.

Micsoda áldása van az ilyen bibliatanulmányozásnak, csak azok tudják felmérni, akik már elérkeztek ehhez az áldott foglalkozáshoz! A lelkipásztornak a lelki — mint az orvosnak a testi — diagnózist kell megtanulnia. Ezt pedig csak a biblia tanulmányozása által sajátíthatja el. Saját szívébe kell néznie először, hogy a másokéba is láthasson. A komoly önismeret óv meg a hitszegény pessimizmustól és a könnyen hívő optimizmustól. Csak ilyen módon lesz képes a helyes magatartásra szert tenni. Nem fog mindjárt gyáván kételkedni az emberekben, nem veszti kedvét a fásult szívű gyülekezet láttára, de nem is fog könnyen tulbecsülni sem embert, sem pedig gyülekezetet. A lelki diagnózisban való jártassága a helyes terápiához fogja segíteni. Mint valódi bizonyágtevőnek a szava nem vész el nyomtalanul. A gyülekezet lelke ritkán visszhangzik a mi igehirdetésünktől, mert csodálatos isteni intézkedés az, hogy csak annak a szava kelt visszhangot a más ember lelkében, kinek szavából az Istennel való állandó közösség melegsége áramlik szét. Nem elég csak „szolgának” lenni, hanem egyszersmind Krisztus „követőjének” is. Nagyon finom érzékszerve van a gyülekezetnek ezt megérezni és megtapasztalni. Jézussal pedig csak a biblián keresztül találkozhatunk.

Dr. Mezey Mihály.

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 2. SZ.

1929. FEBR. HÓ.

A dicsekedés.

1 Kor. 19:31,

Igy év elején, szükséges és hasznos végignézni azon a munkán, amit reám bízott Isten és számbavenni az elmúlt év munkáinak és eredményeinek tanulságait. A vasárnapi iskolai munka különösen olyan, melynél különösen fontos, hogy időnként ráeszméljek, megvizsgáljam és különösen szükséges, hogy a munkát mindig megvizsgáljam Isten akarata tükrében.

Láthattam az elmúlt év folyamán először is eredményeket, melyeket magam sem reméltem és magam sem vártam. Láttam gyermeki lelkeket, akikben mélyebb gyökeret vert az Isten igéje iránti szeretet, melyeket láthatatlan kapcsok fűztek oda ez évben még jobban a vasárnapi iskolához, láttam gyermekeket, akiknek a szívéből kifakadt az engedelmesség virága, akiknek a lelkében Krisztus nyilvánvalóan harcol a bűnnel és akik szívük egész melegségével fordultak feléje. Nincs a vezetők számára nagyobb öröm, mint ilyen szíveket látni, mint bizonyosságot nyerni afelől, hogy az a munka, amit Isten reám bízott, azonkívül, hogy magában a munkában öröm és kegyelem rejlett, még Isten kegyelméből az eredmény jeleit is mutatta. Nem is lehet és kell semmitől sem óvakodni jobban, mint attól, hogy a munka ez áldott eredményeit magamnak tulajdonítsam, vagy azt gondoljam, hogy az az én munkámból következett. Sőt inkább minden ilyen láttára eszembe kell idéznem a magam hibáit, erőtlenségét és tehetetlenségét és dicsérnem Isten Szentlelkének csodatevő hatalmát, mely az én erőtlenségem dacára is megdicsőítette magát.

Épen ennek a kísértésnek kikerülésére adja Isten a munkának olyan jeleit, melyek az ellenkezőről tesznek tanúságot,

engedetlen, makacs, ellenálló lelkeket, gyermekeket, akikről látom, hogy Isten e kegyelmi ajándékát megvetik, a bűn szeretetétől elválni nem tudnak vagy nem akarnak, akik hátat fordítanak minden jóakaratnak és akikért való buzgó imádságaim, úgy látszik, semmi hatással sincsenek. Ezeket is látni kell és számba kell venni. Ezek által tanít Isten először arra, hogy meglás-sam, milyen rettentő hatalom a bűn az emberi lélekben, hogy ezeket a lelkeket szánni és a bűntől bennük borzadni tudjak. De tanít általuk arra is, hogy sohase gondoljam, hogy a munka sikerült, hogy nincs tennivaló, hogy mindent elvégeztem, sőt még kevésbbé azt, hogy én egyáltalában végeztem valamit. A bűn hatalma a lelkekben meggyőz afelől, hogy én képtelen vagyok annak ellenállni, tehetetlen vagyok vele szemben és nincs más-t mit tenni, mint az egész munkát, annak jövődjét és jelenét Istenre bízni. És amint nem szabad dicsekednem azon lelkekkel, akik Isten kegyelmét elfogadták, épen úgy nem szabad hitetlenül kétségbe esni azok felett, akik azt visszautasítani lát-szanak. Isten Úr a lelkek felett, mint Úr az én lelkem felett, s amint engem meg tudott ragadni és felettem biztosítani tudta a maga uralmát, úgy várom az időt és imádkozom érte, hogy biztosítsa uralmát azon lelkek felett is, akik most még távol-járnak Tőle, de akiket örök végzése magának foglalt le az idők kezdete előtt.

Vasárnapi iskolai vezető testvéreimhez.

A legnagyobb és csálhatatlan öröm Isten országáért munkálkodni. Legyen hála a jó Istennek ezért a kegyelemért.

Három éve kezdtem el Isten segítségével a vas. isk. vezetését. Rövid idő után megnyertem segítségül egyik kollegámat. A kezdet elég nehéz volt, de minden vasárnap több és több hallgatónk volt s így megértük — dacára a falu szétszórt fekvésének — hogy a legrosszabb időjárás-kor is 40—50 gyermek, kedvező időben 70—80 van jelen,

Imádkoztam a jó Istenhez, hogy alakítsa át gyermekeink lelkét, hogy érdeklődjenek és legyenek fogékonyak Isten szent igéje iránt. Istenbe vetett bizalommal harcoltunk hazugságaik

és gonoszságaik ellen. Hogy el voltam keseredve egyszer, mikor bibliai képeslapokat osztogattam nekik s az iskolából kijövet kettőt összetépvé találtam a földön. A tettesek csakhamar kiderültek, szép szóval igyekeztem a lelkükre hatni, mire aztán sírva bánták meg bűneiket s megígérték, hogy többet ilyet nem tesznek.

Mi, a vas. isk.-t a következőképpen vezetjük: Egy ének, a vezető elmond egy imát mondatonként s azt a gyermekek utána mondják; bibliai történet előadva teljesen Fankhauser után. Azután egy tanulságos kis mese vagy történet „Az én Kicsinyeim”-ből, Halmi János „Csengő virágok” vagy Tóth János „Apróságok meseországából” című művekből. Ezeket a gyermekek nagy gyönyörűséggel és figyelemmel hallgatják. A meséből a tanulságot, amikor lehet életből vett példákon is szemléltetni. Végül ének és ima.

A gyermekek határozottan szívesen vesznek részt és érdeklődnek, elmaradásuknak mindig a szülők az okai. Igen sokat tehet a vezető lelkiismeretes munkájával. A mikor őt semmiféle körülmény vissza nem tartja. Sem a rossz időjárás sem a gyermekek csekély számban való megjelenése.

Én részemről nem találom nagyon fontosnak a csoportokra való osztást, Ezt sokféle ok miatt nem is lehet megtenni. Ahhoz több helység és több vezető kell.*

Bár most sem állítom, hogy az eredmény kielégítő, mert dacára a gyomlálásnak, mindegyre felüti fejét a búza közül egy-egy szál konkoly, de azokon a gyermekeken, a kik rendszeren járnak három év óta, mégis észlelhető, hogy szeledek és engedelmesebbek. Hiszem és remélem, hogy Isten áldása mellett a vasárnapi iskola nagyot fog lendíteni a gyermekek vallásos és erkölcsi életén.

Nagy Ida.

* Viszont ahol több helyiség és vezető van a kisebb csoportokban való foglalkozás az eredményesebb, mert a vezetőnek több alkalma van a gyermekekkel személyesen foglalkozni.

A munka.

Vas. iskolák levelezése. Egyik vas. isk. vezető felveti azt a gondolatot, hogy jó lenne levelezést indítani a vas. isk. között, hogy így az összetartozás tudata növekedjék. Ezt a gondolatot örömmel ajánljuk minden vas. isk. figyelmébe és kérjük azokat, akik erre hajlandók, hogy kezdjék is meg. A bágyoni (Bádeni jud. Turda-Torda m.) vas. iskolások szívesen vennék, ha valaki velük levelezést kezdene.

Nyugtázások: Közp. alapra: adomány 100. lei, fogarasi vas. isk. 70. lei, jeddi vas. isk. 50 lei. **Külmisszióra:** fogaras v. isk. 50 lei.

A királyhágómelléki egyházkerületben működő vasárnapi iskoláknak is küldjük a múlt számtól kezdve a lapot, és pedig azon egyh. ker. belmissziói előadójától kapott értesítés szerint a következő egyházközösségekbe: Szatmár, Szalmárnémeti, Nagyvárada, Nagyszalonka, ezenkívül jár már régebb idő óta Temesvárra, Belényesújlakra.

„Az En Kicsinyeim” gyermeklap ez évben új alakban, önállóan jelenik meg, borítékkal, díszesebb és tartalmasabb kiállításban. Az ára ugyanannyi, mint eddig, egy évre (10. szám) 20 lei. Felhívjuk a v. isk. vezetők figyelmét, hogy mikor állandó az óhajtatás olyan füzetek és vall. iratok után, amiket a gyermekeknek adhatunk, ezt a már meglevő, nagy számban megjelent, olcsó gyermeklapot, mely minden más gyermeklaptól különbözve az egyetlen vallásos irányú lap s mely éppen a v. iskolai munkából nőtt ki, támogassák és erősítsék.

Üzenetek: N. I. Bajzon. Köszönettel vettük az írásokat. Tény, hogy a fatusi ifjúság mulatozási vágya és verekedési hajlama nagy akadály a v. iskola munkájának. Itt: nem lehet más reménységünk, mint, hogy az a munka, amit Isten a v. iskola útján a gyermekekben végez, majd teremtsen egy olyan nemzedéket, mely a maga örömét nem azokban, hanem Isten szolgálatában fogja találni. De ez persze csak annyiban áll rajtunk, hogy dolgozhatunk és imádkoznunk kell érte.

AZ IGE TÜKRÉBEN.

„A büntetés rajta van . . .“

Esaiás 53:5: „Békességünknek büntetése rajta vala és az ő sebeivel gyógyulánk meg.“

Vajjon a Jézus keresztiénél lehet-e helye a fájdalmas érzéseknek? Hogyne? Nemcsak, hogy *lehet*, de *kell*, hogy szerepe legyen mindannak, ami a keresztnak kimondhatatlan jelentőségét mélyebben vési lelkünkbe s lehetővé teszi, hogy szívvel-lélekkel minél bensőbb közösségbe lépj azzal, ki értetted a kereszten meghalt.

Tehát érző szívvel — nem csupán hittel — állj meg a keresztfá alatt? Minden bizonnyal! Nagyon tudjuk sajnálni az olyan érzéketlen embert, kit a keresztre vetett pillantás soha sírásra nem indított.

Ő, a te drága idvezítőd, érzését sohasem kimélte, a legkínosabb érzésektől menekülni sohasem akart és a halálos órák kétségbeejtő szorongattatásaiból egész emberi lényé sikolt ki. Miért ne próbálná hát meg szíved is utánaérezni az ő szenvedéseit? Távoloról és messziről csak, — annyi bizonyos! De mégis utána és vele érezni és saját szívünkben úgy átélni, mintha helyébe lennél, kezeid, lábaidd éreznéd átszegezgetve, a töviskoronázta, megkínzott főről mintha véred csurogna!

Golgotha nem egy kitalált tragédia. Mind, mit a Golgothiáról olvasol, valóban úgy történt, lényegileg úgy következett be. És azért van képzelő tehetséged, hogy lényegben most is történhessék az meg. Hogy lélekben magad elé tudjad idézni azokat a szenvedéseket, hogy magadban át tudjad élni, mellette állj és ne tudd száraz szemmel végig nézni azt, hogy valamikor gonosztevő módon embert, olyan embert, a te Jézusodat úgy lehetett bántalmazni!

Hogyha a te saját atyád, vagy gyermeked lett volna az, reá nem tudnál gondolni anélkül, hogy szívedben mélyen meg ne indulnál és fájdalmat, kínos fájdalmat, emésztő bánatot ne éreznél, ne szenvednél.

És most már lásd az, akiről szó van *több* volt, mint a te gyermeked, *több*, mint a te atyád! Az, aki a Golgothán szenvedett!

Az a te Jézusod volt, a te testvéred, de egyben idvezítőd, Urad!

Tehát szíve mély érzését, fájdalmát a Golgothán ne fojtja el senki sem!

Azért ne maradj csupán csak az érzésnél!

Sokkal mélyebbre kell hatolnod, ha azt akarod, hogy megáldjon a Golgothán.

Nemcsak „igazságtalanság“ és „megátalkodott gonoszság“ legyen előtted a kereszt, mi a bosszú indulatát támassza fel szívedben, hanem sokkal inkább és sokkal mélyebben „büntetés“, „igazságosság“ tudtuladása, örökkévaló, áthatolhatatlan isteni szeretet kijelentése.

Az pedig nagy dolog! Mert mindaddig, míg a kereszt megbotránkoztat és a durva katonák felháborítanak, a fari-zeusok, írástudók véreDET forralják, a nép pedig elkeserít: addig mindig az a derék, jó ember vagy, ki nem úgy, mint a pápok és a kegyetlen környezet, védelmére tudsz kelni a meggyilkolt ártatlanságnak.

Akkor te fogsz Jézusodért lelkesedni ahelyett, hogy őt engednéd, hogy szeretetével megragadjon téged.

A vége pedig az lesz, hogy saját magad szemeiben megfogsz nőni, csodálkozni fogsz saját magadon, hogy milyen kegyes vagy és ítélni fogsz nem magad, hanem azok felett az esztelenek felett, kik Jézusra kezet mertek emelni!

De Isten ígéje nem ezt és nem így akarja. Isten ígéje azt akarja, hogy a kereszt mellett *önönmagadat* alázd meg. Hogy a Golgothán ne a zsoldoskatonák és poroszlók, de a saját magad *bűneire* gondolsz.

És hogy nem a Jézus halála, hanem a *saját örök halálad* miatt való félelem döbbsen meg szívedet a kereszt alatt.

Igen, Isten ígéje azt akarja, hogy amaz elrémítő jelenetek láttára, mikor Jézus, mintegy embereknek és angyaloknak színjátéka lett, saját képzelőtehetséged befolyása alatt ne megbotránkozz az *igazságtalanságon*, mi azt az ártatlant érte, inkább saját magad, mint halálos bűnös, a Golgothában lássad meg és dicsőítsd éppen az *igazság* kimondhatatlan kijelentését.

Világ szerint számítva, látva, mit testi szemeinkkel látni lehet, oh akkor a Jézus halála nem más, mint egy borzasztó, megdöbbsenítő igazságtalanság. Pilátusnak amellet kellett volna maradnia: „Én bűnt benne nem találok.“ És mind a népnek azt kellett volna kiáltania: „vegyétek le, engedjétek el ezt az igazt.“

De aki mélyebben lát, nem így látja ezt a dolgot, legalább is nem Isten mindent átható tekintete.

A mindenható Isten előtt Jézus teljességgel nem úgy halt meg, mint ártatlan, hanem inkább, mint *bűnnel annyira megterhelt*, amennyire soha, halálba induló bűnös megterhelve nem volt.

Isten haragja, Isten borzasztó haragja, minek következtében Jézus vércseppeket izzadott nem egy bűntől *szabadra* nehezedeti, mert akkor nem volna igazság a Szentben, sem igazságosság a Mindenhatóban.

Nem, nem, Isten haragja nem lobbant lángra, csak a bűn ellen. És ha Pilátus nem is látott Jézusban *semmi* bűnt, Isten igenis látott, még pedig *sok* bűnt, sőt *minden* bűnt, bűnt végtelenebb mértékben, mi csak valaha emberi szívet terhelt.

Mert *bűnös*, az Jézus sohasem volt. Egy pillanatilag sem. Az időnek legparányibb részéig sem. Személyileg volt és maradt mindörökké Isten szentje. De attól, hogy ő a bűntől és vétektől ment lett volna, attól olyan távol állott, hogy inkább a világ egész bűne rajta feküdt és hogy minden bűnösnek bűne által halálba vitétt. Ez az, mit Esaiás így fejez ki: „A büntetés *rajta* vala.”

Tehát nem gonoszság, hanem igazságosság történt.

Tehát nem csúfos bántalmazás, érte, hanem igaz büntetés jött reá. Ezt el kell hinned.

Csak akkor és azután megy a te lelked is a Golgothán halálba s utána a halál által életbe.

Mert ha hordozta Jézus a büntetést, akkor vagy *semmi* közöd ehhez az igazhoz, vagy te is a büntetés ítélete alá jutsz.

Elítélve, mint ő elítélve volt.

Gondold meg jól ezt, testvérem! Itélve és elítéltetve, amilyen szigorúan, kriminálisan csak lehet Isten ítélőszéke előtt, nemcsak valami enyhe, de nehéz testi büntetésre. Elítéltetve nem egyszerűen szabadságvesztésre, hanem tömlőcre, tegyházra a szónak legborzasztóbb értelmében. Igen, elítéltetve halálra, halálra, mi borzasztóbb, mint a vérpad és a máglya. Örök halálra. A legkülső sötétségre, hol örök a sírás és a lélek vad őrjöngése, kétségbeesése s hol megszűnés nélküli a jaj és fogak csikorgatása.

És most már mit akarsz? Lássuk, ki ismeri be önmagáról, hogy: „Az ember én vagyok.” Ki, ki tudná kiáltani: „Ha Isten ítélete szerint történnék, úgy a bűnösök, a paráznák előttem mennének a mennyországba és akkor Sodomának és Gomorrhának türelhetőbb lenne a sorsa, mint az én lelkemnek!”

Igen, ki az, ki közülünk így jönne a kimondhatatlan Golgothához? Hogy most már abban a megostorozott és átokkal megvert Jézusban a saját, bűnös, kárhozatos személyét lássa, hogy aztán mégis higgye és elmondhassa: „Ezért

az én kárhozatra méltó énemért szenvedett az az alázatos és szelid Jézus olyan borzasztóan, csak azért, *hogy megváltassam.*“

Igen, igen, úgy kell annak lenni. Csak úgy jut Jézus, ki azt az engesztelő áldozatot hozta, te nálad is az ő dicsőségéhez.

Nem, a te könnyeidet ő nem kárhoztatja. S ha egy gyermek, Jézus kínszenvedéseit képhén látva, sírni kezd: Jézus azokat a könnyes szemeket nem fogja megvetni. De ha te Golgothával érzelmi ellágyulással akarsz készen lenni, te ki már idősebb vagy és azt mondod, hogy ismered bűneidet s jobban tudod, mint lehet azokon segíteni, nem, akkor Jézus nem hogy meggyógyítaná beteg lelkedet, de megváltó szívéen újabb sebet ejtessz. Tőled többet kíván, mint csak érzést. Addig nem nyugszik, míg csak vallomást nem tettél, hogy: „*Az én büntetésemet, a büntetést, mi békességet hoz, ő hozta.*“

Kuyper Á. Ford.: Csűrös József.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

A lelkipásztori hivatás politikai vonatkozásai.*

Vannak problémák, melyekről az az első benyomásunk, mintha azoknak pusztán felvetése, napirendre tűzése, bármilyen lehiggadt légkörű, tisztult elvi magaslatról való tárgyalása nemhogy közelebb vezetne egymáshoz, közmegegyezést környékezne, de alkalom a megkülönböztetésre és azok, akik előtt addig közönyös volt a kérdés azért, mert nem létezett, vagy veszedelmes, mert szinte megoldhatatlannak látszott, most, amikor tudatossá tétetett, felszínre vettetett, sőt megoldás kerestetett, úgy érzik magukat, mintha viharelőtti, még mosolygós napsugaras, de már feszülésre fokozódott atmoszférában lennének, melynek tunyán kék egére természetellenesen, mesterségesen gyűjtik a viharfelhőket. Pedig a kérdést még nem intéztük el azzal, hogy nem veszünk tudomást róla, még kevésbé azzal, hogy veszedelmesnek tartjuk. A legnagyobb veszedelem: a veszedelemről tudomást nem venni.

Körülből ez volt a helyzetkép Görgényben is, amikor a belm. bizottság e kérdést napirendre *merészelte*² tűzni. Hangsúlyoznunk kell: hogy merészelte, mert határozottan olyan tünetek, itt-ott elejtett vélekedések észlelhetők a lelkipásztori közvéleményben, melyek arra engednek következtetni, mintha ennek a kérdésnek még evangéliumi magaslatról való komoly tudományos tárgyalása is — enyhén szólva — időszerűtlen volna. Pedig ki merné tagadni, hogy a kérdés körül bizonyos tájékozatlanság, bizonytalankodás, nyughatatlankodás, habozás, a legélesebben differenciált vélekedés uralkodik, amelyik lappangva meghúzódó, de kétségtelenül meglevő feszültséget rejteget magában.

A nehézség keletkezhetik onnan is, hogy a felvetett probléma a többet-sejtők előtt könnyen azt a látszatot keltheti, mintha egy ilyen természetű tanulmány azt célozná, hogy a mai politikai helyzet a mai lelkipásztorral szemben e hivatás centrális vonatkozásában akarna különösebb igényeket támasztani. Mintha egy adott helyzetben — mondjuk kisebbségi helyzetben — külön-külön, lényegben különböző

Görgényi egyházmegyei lelkési értekezleten tartott előadás. — A kérdéshez hozzászólásokat szívesen közlünk.

²Még az egyházmegyei tudósító is „a lelkipásztor és tanító közéleti szereplése” burkolt címére enyhítve regisztrálja.

megbízásokkal érkeznének a síralomnak eme völgyére, mint-ha a pásztori hivatás aktuális szempontok szerint lényegben változhatna ... És mégis vannak az időknek különös igényei van — ha szabad úgy mondanunk — *aktuálitási szempont* is a pásztori hivatásban.

A pásztori hivatás örök, minden időknek egyforma súlylyal és felelősséggel szól: Mindenüvé elvinni az igét, elkövetni azt a szent vakmerőséget: Isten nevében, Isten helyett szólni, biztatni, bátorítani, inteni, feddni, reményt fakasztani vagy ítéletet hirdetni, szól tehát a megbízás az *egész* emberi élet óriás komplexumának, — mindamellett elsősorban ott van tennivalója, ahol a legbetegebb az élet, ahol a betegedési tünetek, a romlás jelei legerőteljesebben, legveszedelme-sében jelentkeznek. (A betegeknek van szüksége gyógyító orvosra!) És ha az idők kóros bacillusa úgy jelentkezik, mint a fajtság, nemzet-mivolt veszedelme, mi sem természetesebb, minthogy a pásztori figyelem az eddiginél feszültebben kell hogy ideszegesse tekintetét.

Vallom azt, hogy a résznek, részlegesnek mindig a *nagy Egésznek* szempontja alatt van értelme, miért is — ha a pásztori hivatásnak politikai vonatkozásait óhajtjuk látni — a megbízásnak, az elhivatottságnak *egész óriás munkamezejét* munkalehetőségeinek végtelen távlatát kell szemlélni, illetve annak határtalan szövetében kell látni a politika csíkját, melynek talán sokszor csak vékonyka szálai — azok is szinte láthatatlanul, de még-még mindig megállapítható bizonyossággal — belefutnak, beleszövődnek az „óriásmezőbe.” Lehetetlen tehát úgy beszélnünk politikáról, hogy ne gondoljunk teljes pásztori megbízatásunkra és viszont lehetetlen pásztori megbízatásunkat kényelemből, nem eléggé indokolt óvatosságból, túlzott opportunizmusból vagy éppen félelemből a határtalan életkomplexum egy igen jelentős terület-sávjáról való könnyelmű elzárkózás által megszükiteni, megszegényíteni. Merem állítani, *hogy nem lehet a pásztort a politikustól különválasztani*, vagyis nem lehet valaki úgy pásztor, hogy ugyanakkor politikus is ne legyen s viszont nem lehetek úgy politikus, hogy ugyanakkor pásztor is ne legyek. *Minden politikusban van valamelyes pásztori vonás.*

Ez csak annyit akar jelenteni, hogy igenis a pásztori hivatásnak vannak politikai vonatkozásai, amelyek mindig aktuálisak ugyan (tehát többségi sorsban is!) de lehetnek idők és alkalmak, amikor Isten ezeket különösképp előtérbe helyezi, amikor éppen Istenországa szempontjából nyernek jelentőségben, amikor Istenországa szenvedné meg, ha ezeket elhanyagolnánk.

Ezzel elérkeztünk oda, hogy közelebbről fixírozhatjuk a kérdéseket! Mi a pásztori hivatás célja, mi a politika célja és mi a pásztori hivatás politikai vonatkozása?

A pásztori hivatás célja: Istenországa.

A politika célja: a föld országa, a földi viszonylatok, emberi együttélés — mondjuk — ideális lehetőségeinek rendezése, az a mód, ahogyan az emberek társadalmi és állami együttélése szabályoztatik. Nevezem föld országának azért, mert azokat a rendező ideákat, még ha százszor ideálisabbak is, mégis csak ember, földi ember termeli ki.

A pásztori hivatás, elhivatottság oka, magyarázata, értelme, célja egészen kívül és felül van az emberen: *Isten*.

Első pillanatra úgy tetszik, mintha ez a kettő egymást kizárná, vagy legalább is éles ellentétben állana egymással. Az egyikben Isten játsza a főszerepet, sőt egyetlen szerepet, minden érte történik. A másikban az ember, még pedig nem is a lelki ember, de a bűnös, raffinált, önző, agyafúrt, kegyetlenül számító, kiméretlenül, szív nélkül mérlegelő agyember, vagy, ha úgy tetszik, diplomata.

És mégis a kettőnek szoros kapcsolata van egymással.

Ha valaki Istenországa értelmezését az evangéliumokban megfigyelte, két teljesen ellentétes vonást talál. Istenországa eljövendő (jőjön el a te országod) és Isten országa itt van (közöttünk van). Éppen ez az ellenmondás tárja fel az igazság mélyét előttünk. Ez az ellenmondás beletartozik amaz ellenmondások hosszú sorába, amelyek áthúzódnak az új-testamentum lapjain: Az Isten országa egészen a mennyben van és mégis itt a földön kell megvalósulnia. Istenországa egészen isteni, világfeletti és mégis e világi (erre a világra tartozik) egész „túli” és mégis „innyi”, egészen belső (láthatatlan) és mégis külső (látható), egészen Isten ajándéka és mégis az ember feladata, egészen szociális és mégis egészen individuális, ez az immanens és transcedens oldal titokzatos (paradox) összefüggése. (Ennek a gondolatsoportnak következetes végigfejtése föltétlenül a predesztinációhoz vezet, mintahogy minden kérdés megoldásának szálaí idáig kell érjenek, mintahogy a fának ágskélei visszafutnak életnedvért a törzhöz. Ez a kálvinizmus páratlan világszemlélete.)

Ezt az ellenmondást azáltal szokták és akarják eliminálni, hogy csak az egyiket állítják, a másikat tagadják. Az egyik a hangsúlyt Istenországa immanens, a másik a transcedens oldalára helyezi. Így áll elő Jézus Istenországa értelméről folytatott végnélküli vita. Igazsága két részre szakítódik s mindeniknek csak féligazságai vannak. A valóságban együvé tartoznak, együtt alkotják a valóságot. Éppen e kettő

feszüléséből áll elő az élet. Ez az élet lényege: krízise, paradox karaktere. A logikai ellenmondás (fogalmi megragadni, fixírozni akarás) felolvad az *életegységben*. Szinte azt merném mondani, hogy az Istenországa a legtökéletesebb, legteljesebb *Synthézis* (nem gondolati, fogalmi!) (Jézus Isten-ember, történeti és történetlen, őstörténeti, végtörténeti szemlélete, az örök *Synthézis*.)

Isten bármennyire is transcedens, túl van a világon, világon kívüli, világfeletti, bármennyire is más (qualitative más, mint a világ és ember), mégis itt ebben a világban akarja önön dicsőségét. Isten az egész Mindenséget akarja, ezt a világot is teljesen, még pedig annak politikai részét is. Nem lehet e világ semmilyen részét Isten országától függetleníteni.

Itt tévednek azok, akik az Istenországát, hogy — úgy mondjuk — korlátozni akarják, megszabni határait, elszigetelni a világ egy igen tekintélyes részétől, vagyis *Isten-országát ebben a világban világonkívülivé akarják tenni*.

Az igazság az, hogy a politikai formákat éppen olyan kevéssé tudjuk elhagyni, mintahogy komolyan a világot sem tudjuk elhagyni (remeteség képtelen kísérlete!). Ha mi általában, tett és szenvedés által meg akarjuk változtatni, legyőzni, azaz akarjuk, hogy Isten általunk, mint kiválasztott szerzők által önön maga számára újból és újból visszafoglalja, úgy azt meg kell cselekedjünk a világ egy elkülönített részével is, amit politikának nevezünk, ha ugyan ezt az elkülönítést el lehet végezni.

Ha ezt a mezőt erőszakoltan bár, de kizártuk a lelkipásztori hivatás köréből, vajjon nem kilenczized részben jelentéktelenítettük el?

Az a Valami, ami a politikával összefügg, a legemineksebb emberi viszonylatokat foglalja magában: munka, bér, lakás, mindennapi kenyér, nevelés-iskola, mívelődés, anyanyelv, nemzet, egyház stb., stb.

Szinte nevetséges, sőt evangeliumellenes egyszerűen azt mondani, hogy a lelkipásztor ne politizáljon. És talán még naivabb dolog, minden további nélkül azt a bánális utasítást adni, hogy *csak politizáljon*. A kérdés sokkal komplikáltabb, mintsem, hogy egyszerű igennel vagy nemmel el lehetne intézni. Ha a képviselőválasztáson szavaz, adót fizet, felekezeti iskolát véd, az anyanyelv jogait védi — már politizált. És kicsoda nem teszi ezt közülünk?!

Vegyük hát elő mindkét lelkipásztori tipust, illetve hozzuk két végletre, bár ilyen kiméretlen merevséggel a valóságban — azt hiszem — egyik sem fordul elő: a politikus a pa-

pot és az abszolút politikamentes lelkipásztort. Vonjuk le mindkét végletnek összes következményeit.

A politikus papnál úgy rémlik, mintha Istenországát politikai eszközökkel akarná megvalósítani. Még gondolatnak is rettenetes: Istenországát megteremteni akarni: agitációval, hangulatkeltéssel, választási küzdelmekkel, csellel, ravaszsággal, agyafurtsággal, erőszakkal. Nem fenyeget-e az a veszedelem, hogy Istenországa politikában olvadjon fel? Amikor minden figyelem *Istenországa immanens oldalára* fordítatik, ennek a világnak külső kereteit, látható formáit akarjuk újjáteremteni azzal, hogy egy jobb politikát akarunk teremteni, úgy, hogy Krisztus szellemét visszük bele a politikába. Nem ártunk vele éppen az Istenországának, amikor azt elfelületesítjük? Nem mondhatná joggal valaki, hogy minden érintkezés a politikával, beszennyez? hogy a politika a világ ügye volt és az is marad, világi eszközökkel operál, természeti ösztönrel, kényszerrel, erőszakkal, külső törvényekkel, világi kategóriával? A lelkipásztornak Istenországát hittel, szeretettel, szabadsággal, a szellem uralmával, nem világi eszközökkel kellene építeni.

Ha a lelkipásztor ezt a világot Istenországává akarja átalakítani azzal, hogy belemegy a politikába, nem ő változtatja meg a külvilágot, hanem a külvilág formálja át őt a maga képére. *Avagy a tisztának minden tiszta?* Vajjon egy politikus, még ha lelkipásztor is, nem fullad-e bele a szenvedélyek, az indulatok örvényébe, nem téveszti-e össze a világ ügyét Isten ügyével? Megoldás ez?

Vagy vegyük a másik végletet: kerülje el teljesen a világot, a politikát azért, hogy Istenországát mentse (*minden figyelme Istenországa transcendens oldalára fordíttassék*). Vajjon a kálvinizmus tétlen szemlélet-e, kegyes csámcsogás, önkegyességünkben való kéjtelgés, önmagunk félelme és e félelemből támadt gyáva meghunyászkodás. *Ez nem a kegyes önzése?* A legfinomabb pogányság, amelyik csak önmagára tekint (szekták), önmagát félti, kihullott belőle a másért való felelősség minden érzete, ellenszenvtől tart egyfelől a nép, saját népe, amelyért pedig felelős még politikai magatartás tekintetében is, másfelől az államkormányzat részéről. Két malomkő között önmagát menti. S ezért opportunus a végletekig. *Ez nem politikusabb dolog, mint minden politikába való belevegyülés. Ez már valóban politika: a nempolitizálás politikája.* A taktikázás legfinomabb módja. A legveszedelmesebb természetű pogányság, mert annyira el van finomítva, hogy szinte láthatatlan. „Ám ti azt hiszitek, hogy láttok, ezért a ti bűnötök megmarad” Engedjük át népünket a

Sátán karmainak, az üres jelszavaknak, a bolondító ígéreteknek, a fékevesztett uszításnak. És mi ölbedugott karokkal tétlenül és szó nélkül nézzük: *jól visszahúzódva a transzcendens szemlélet puha kényelmébe*, mint akik annyira a világ felett a mennyben járunk, hogy lábunk alól kihullott a talaj a saját népünk körében. *Nem akkor veszítjük el népünket, mint amikor éppen megtartani akarjuk.* Úgy járunk, mint ama bizonyos matematikai tanár, aki olyan mélyen elmélyülve az ábrák szemléletébe írta a táblára a math. képleteket, hogy mire megfordult, senki se volt a háta mögött, aki ráhallgasson.

Körülbelül így néz ki a két véglet. Mi a megoldás? Theoria? Használati utasítás?

Vessünk egy pillantást a nagy történeti személyiségekre: hogyan viszonyodott náluk a politikai az Istenországához?

Vajjon a reformátoroknál a politika nem egy különös-kép fontos dolog, vallási főprobléma? (Luther, Kálvin, Zwingli.) És vajjon sokszor nem éppen ezen buktak el? (Evangeliumi-e Zwingli eleste a Kappeli csatában, Luther állásfoglalása a parasztlázadás idején.)

És a római pápák? A katolicizmus előnye, de egyben végzete is, hogy szinte tisztára politika, mondjuk valláspolitikai, világhatalmi valláspolitikai (pápaság!).

Vagy a bibliai emberek. Az ótestamentumi próféták nem fordították-e a legfeszültebb figyelmüket a politikai események felé (babyloni, egyptomi szövetségek, azok ellenzése, politikai reformok.) Nem Istennek politikusai ők: a legnagyobb koncepciójú politikusok?! De nem lehetne ugyanakkor az ellenkezőt is állítani róluk, akik óvtak minden emberi szövetségestől, egyedül Isten szövetségét követelték és ezért sokszor halált szenvedtek önön népiüktől.

Avagy említsük a politikai papok tiszteletreméltó erdélyi típusait: a Keserői Dajkákat, a Geleji Katonákat stb?!

Vajjon a kálvinizmus nem jelent egyben politikai programot is? (mondjuk: gazdasági és szociális politikáit legalább) Amerika, Anglia szédületes fejlődése elképzelhető-e a kálvinizmus gazdaságpolitikai irányelvei nélkül?! Vajjon Genf nem éppen Kálvin által lett, lehetett mai Genffé politikai tekintetben is?!

Messzire vinne tanulmányunktól, hatalmas fóliánsokat kellene átlapozni, széles területeket bejárni, de a kérdés megoldásához határozottan közelebb vinne, ha Kálvinról, mint politikusról értekezhetnénk. Kálvin seholsem szerepel első sorban mint politikus és mégis ki merné tagadni, hogy korának politikai életében, amelyet különösen *akkor a vallásitól*

el nem lehet különíteni, messzi országokra kiterjedőleg, ha indirekte is, de szerepet játszik.

Csak egy (világkonstelláció szempontjából) talán jelentéktelen politikai eseményt említek föl: Genf és Bern közötti politikai szerződés (szövetség) megújítási körülményeit (1556 febr. 7.). Mindkét városnak eminens érdeke lett volna a szövetség megújítása és mégis Bern elutasító, makacs magatartása miatt meghiusul. Kálvin fájdalmas sebekről beszél, amelyeket ez a dolog ütött rajta. A berniek hangosak voltak a vádtól: ime a pap munkája.

Kálvin levelet ír a genfiiek talán egyetlen (Kálvinnak mindenesetre egyetlen) berni barátjához: Zurkinden Miklóshoz, ahol először is védekezik, hogy ő az egész politikai ténykedésben semmi szerepet nem játszott. Többek közt így ír:

„Kezdetben, mikor feltételekről volt szó, a tanács engem is meghívott. Azt kérdezed, minek avatkozom én bele egyáltalán az ilyesmibe, ami nem tartozik reám s nekem csak ellenségeket szerez? Én az ilyen politikai kérdésekbe ritkán engedem magam belevonni s csak akkor, amikor a szükség parancsolja. Annyira mértéket tartottam benne, hogy mitsem vehetek magamnak a szemére ... Én vezető szerepre nem vágyakozom, akármennyire állítják, hogy éget a vágy. Nem, úgy élek itt, mintha idegen volnék. Politizálnak itt eleget amiről tudomást sem veszek ... Tizenöt év óta, mióta visszajöttem, az lebeg szemem előtt, hogy a békéért inkább mindennemű szenvedéseknek kiteszem magamat, mintsem *tunya szemlélője legyek a dolgok folyásának*. Hogy a régebbieket mellőzzem, vajjon a szőnyegen levő ügyekben általában a tárgyalások megindulhattak volna-e, ha valaki a szenvedélyeket nem csöndesíti? A genfiiek nem olyan balgák, hogy ne vették volna észre, mi volt a nyomasztó a szövetségben? Ha mégis azt alapnak elfogadták, az nem történt heves és hosszú küzdelmei nélkül annak, aki nem akart néma lenni akkor, midőn Genfnek nagy érdekei forogtak kockán.” (Pruzsinszky: Kálvin 346.).

Mennyivel kevésbbé lenne néma, ha ref. magyarnak születik bele a mi kisebbségi helyzetünkbe.

E levélből is kitetszik, hogy az egész pásztori hivatás és annak politikai vonatkozásai (az egész feladatkör és annak egy része) között éles határovanalat vonni nem lehet. Túl merev a kérdés olyan fogalmazása, hogy: politizáljon-e a lelkipásztor vagy sem? Valahogy ezt mondhatnánk: *Teljesítse a pásztori hivatást még politikai vonatkozásban is, illetve vonja le, merje levonni pásztori hivatásának politikai következményeit is*. Természetesen ez sohasem szabad azt jelentse,

hogyan a pásztorban a politikus abszorbeálja a pásztert. (Fráter György, Rasputin, a római pápák.)

A nehézségek itt is, mint egyebütt, Istenországa általános nehézségeitől származnak a transcendens és immanens oldal egymást feszítése, Istenországának világleflettisége és mégis a világban való megvalósulása.

Bizony nehéz dolog lelkipásztornak lenni, de roppant nehézségében van roppant értéke és jelentősége.

Az előbbi fejtegetésekből önként kínálkozik az a megállapítás, hogy egy kálvinista lelkipásztornak lehetetlen (ma különösen) a politikai kérdések elől kitérnie, mert akkor éppen pásztori hivatásának nem tesz eleget, melynek érdekében pedig a koncessziókat teszi! Úgyis felelhetnénk a feltett kérdésre: *A pásztor teljesítse a kötelességét teljes mértékben* (és ki az, aki ezt elmondhatja magáról?) és akkor nem is kell politizálnia, *mert Krisztus a politikának is* (nemcsak a törvénynek) *vége, teljessége*. Vagyis az a pásztor, akit az Úristen méltóztatott arra kiválasztani, hogy általa, mint egyszerű szerszám által a Szentlélek munkálkodása révén a „szentek egysége”, a lelki közösség megteremtődjék és Isten kegyelmének napja éppen reásütött, Isten önön dicsőségét szuverén hatalmánál fogva éppen rajta és gyülekezetén akarja tükröztetni, úgy, hogy *ott* felséges neve örökkévaló szempontból ugyan rész szerint mintegy tükör által, de emberi szempontból a lehető legtisztábban ismert és félt, mely helyzetnek éppen a „kettősségi” szempont alatt a láthatatlan mellett a látható, a-belső mellett külső jegyei is kétségtelenül kell, hogy mutatkozzanak, természetsszerűleg fogja involválni a közös politikai platform kialakulását is, *amikor is a politika megszűnése, feloldása lesz a politika*.

Legyen ez túleszményített helyzet, életszerűbben beszélve: Amelyik lelkipásztornak csak valamennyire is megvan az ő népével való lelki kontaktusa, annak szinte nem is kell a pásztori hivatás politikai vonatkozásaira különös súlyt helyezni, mert szinte magától adódik a politikai helyzet, a vele lelki közösségben, egyetértésben élő nép még politikai elhatározásaiban is észrevétlenül, öntudatlanul is megérzi és magáévá teszi a pásztor gondolatait. De menjünk tovább a gyakorlati síkban: tegyük fel, hogy megvan ez az ideális együttélés, de a pásztor politikai felfogása nem egyezik a nemzet-többség politikai állásfoglalásával, amikor ugyanis az ő *prófétái* (?) szemeivel egyebet lát tennivalónak.

Ezzel elérkeztünk oda, ahol a pásztori hivatás politikai vonatkozásai kiemelkednek lokális, helyérdekű jellegükből és egyetemesebb természetűekké válnak, válhatnak. Itt merül

fel az a kérdés, hogy a pásztor csupán saját kicsi gyülekezetért, annak politikai magatartásáért felelős vagy pedig ki kell terjesztessék a felelősség határa? Isten nem egyformán osztja a talentumokat és ezért el tudom képzelni azt a lelkipásztort, akinek minden tekintetű megbízatása túl megy a lokális érdekeken. De nem fenyeget-e az álprófétaság veszedelme, amikor helytelen önismeretből fantaszták leszünk, célt tévesztünk és éppen azáltal ártunk rettentően az ügynek, hogy annak minden áron, sokszor még a nemzet hecsülete árán is szolgálni akarunk! Valahogy úgy gondolom, hogy az álprófétaság mindig önmagában hordozza bukásának esirait, mint a bűn a büntetését.

De a mindig fennálló veszedelem előtérbe állítja a megoldatlan problémát: Vajjon a politika csak napi politika lehet, amelyik éppen ezért nap szerint változó, esélyes, időleges, palástot piszkít, miután az „örökkévaló politika” vagy „abszolút politika” „*contradictio in adiecto*” lenne.

Az előzményekből azt hiszem önként értetődik: ha nincs is „abszolút politika” de van, lehet, sőt szükséges, kényszerűen szükséges a politikának is (mint minden egyébnek) abszolút szempontja, az evangelium szemszögéből való nézése.

Isten, a mi ref. magyar nemzetünket azért teremtette református magyarnak, hogy az annak megmaradjon és éljen, nemcsak, de *Neki tetsző* nemzet legyen és az evangelium parancsait nem teljesítem, Isten akaratát nem töltöm be, ha az Ő örök iervót, melynek képviselőjével megbizattam, előbbre nem viszem a megvalósulás felé, még a politikai hatalmak akadályozó erőivel szemben is, sőt azok dacára. Természetesen fegyvereim nem lehetnek mások, mint szellemiek, intellektuálisak, az íge, lélek, a szeretet fegyvereivel kell harcolnom.

Számomra tehát egyetlen kérdés marad: mit kell tennem nemzetem, gyülekezetem érdekében még politikai tekintetben is, hogy az Isten országa számára mind alkalmasabb legyen? Ez pedig arra kötelez, hogy védjem legszentebb jogait, Isten által neki, *csak neki* adott külön talentumait, teremtsünk lehetőségeket, engedjük Istennek (az ő szuverén akaratának) magunkkal lehetőségeket teremtetni, melyekben és melyek által külön talentumai, szunnyadó erői kibontakozhassanak, kifejlődhessenek, megszentelődhessenek, gyümölcsözővé téteessenek Istenországára számára, hogy ez a nép valóban az Ő népe legyen.

Egy a hit: ez áll a politikára nézve is, ha egy akaratnak is hívják ott: És ha ennek az egy akaratnak más akaratot játszanak ki? (nem Isten akaratát?) Rajtunk is múlik, mind-

nyájunkon múlik, pásztorokon is, elsősorban azokon, hogy ez meg ne történhessék. Legtisztább látással még mindig a pásztorok rendelkeznek, ők vannak legtöbbet az Isten világosságában, ahol az igazi világosság, látás van, ők hallgatják legtöbbet Isten üzeneteit, hogy mit akar velünk az Isten, — egyenesen pásztori hivatásunk elárulása az, ha sokszor kufár szellemű, tág lelkiismeretű vezéreknek feltétel nélkül sportmezőnek, szórakozásnak engedjük át az emberi élet e jelentős síkját. Istenországát csúfoljuk meg. Nekünk az egész emberi élettel szemben vannak kötelezettségeink, nemcsak veszélytelenné korlátolt napfényes pázsiton.

Josefine Buttler a nyilvános házakba is el mert menni, hogy a pokolba is elvigye szerencsétlen testvéreinek az ige világosságát és gyógyító balzsamát.

Luther, Zwingli, Kálvin elbukhattak bizonyos politikai kérdésekben, de még elbukásukban is mindig nagyobbak, mintha mereven elzárkóztak volna mindattól, ami politika.

Nem az az igazi akarat, melyet nemzetegységünk vezérkara képvisel? *Teremtsük igazzá!* Nem lehet? A hit előtt semmi sem lehetetlen. *Há nem ma, holnap — egyszer.* „Nem a ti dolgotok tudni az időket, mikor jön el a ti Uratok...”

Annai azonban bizonyos, hogy a nemzetegységen kívül való elhelyezkedést semmi sem indokolja, legfennebb az „én” szempontja.

Mi hát a lelkipásztori hivatás politikai vonatkozása? *Merje levonni az ige politikai következményeit is.*

Et nunc: scribat et altera pars.

(Abafája)

Zólyomi Jenő.

Nőszövetségi munkánk alapkérdései.

Ide s tova egy éve már, hogy a Ref. Nőszövetség megalakításának munkája egyházunkban megindult. Egy évi mult után lehet már és szükséges is, hogy szétnézzünk a Nőszövetség munkaterein, már csak azért is, mert ennek a szövetségnek munkájára feltétlenül szükségünk van. Egyházunk szervezete eddig ugyanis asszonyainkat meglehetősen mértékben passzivitásra kényszerítette. A haladó idő pedig a nőemancipációt egyéb problémák között, minden vonalon előtérbe hozta. Ez elől a probléma elől az egyház sem térhet ki, sőt azt valljuk, hogy a probléma helyes megoldása csak az egyházban történhetik meg. Már csak elöl a szempontból sem lehet közömbös előttünk, hogy Nőszövetségünkől mi lesz? Nem lehet kétséges előttünk a cél. Az egyház is fel akarja szabadítani a nőt, de nem a világ szabadságára, hanem az isteni fiúság szabadságára.

Körülbelül ez a szent cél rejtőzik abban a programban, amely ma előttünk fekszik s amelyből a rövid múlt és a végtelen lehetőségű jövőndő szempontjából következtetéseket vonhatunk le Nőszövetségünk jövődjére vonatkozólag. Programja kettős. Egyfelől a ref. nők hitéletének ápolása, másfelől a gyülekezeti jótékonyág gyakorlására való megszervezése van célul kitűzve. Ez alkalommal csak a programmal szándékozunk foglalkozni. E a program részletesen előírja azokat az eszközöket, melyekkel ezt a kettős célt elérni lehet. Az első tehát a hitélet ápolása, a második a jótékonyág gyakorlásának megszervezése. Az eszközök felsorolása annyira részletes, hogy nem sok kívánni valót hagy fenn. Itt csak az a fontos, hogy a második cél elérésének eszközeit miképpen tudja előállítani, megalapozni, táplálni az elsőből? Más szóval mennyire fogja tudni ezen az alapon a kettős célt úgy egygyéttenni, hogy az még se lehessen más, mint a ref. hitélet ápolása, sőt ennél sokkal több: megvalósítása? Ettől a céltól eltérni, annyit jelent, mint az egész Nőszövetség jövőjét illuzóriussá tenni. S ha a mi Ref. Nőszövetségünk nem fogja a célban kifűzött hitélet ápolását messze felülemelni a második tételé felé, nem lehet egvéb, s több sem, mint egy színtelen, régi értelmű nőegylet. Ebből a szempontból a keresztyén kálvinista tudományokban való növekedés céljának elsőbbsége kell kiragogyjon legelső sorban programjából: Egyszerűen arról van szó, hogy a Ref. Nőszövetséghez több kálvinistaság kell, mint amennyit a keresztlevéllal igazolni lehet.

Az eddigi megmozdulásoknál — kezdetekről lévén szó, egészen természetes ez — általában tapasztalható, hogy a nőszövetségek nem látják tisztán azt a határt, ahol ez a kettős cél elválik egymástól. A hitélet ápolását összezavarják a legtöbb esetben azokkal a munkákkal, amelyek mint gyümölcsök kell, hogy következzenek elből. Nem szabad ugyanis elfeledni egy pillanatra sem, hogy a keresztyén munkák végső célja még sem lehet más, mint a *jellem* megváltoztatása. A programnak az a nagy hibája, hogy a szövetség céljául ebben tekintetben a „hitélet ápolásának” kijelentésével elégszik meg. Holott meg kell csak gondolni jól, hogy egy Szövetség létrejötte nek mik lehetnek a rugói? Egy szövetséget kétféle szükség hoz létre. Létrejöhet egy szövetség abban az esetben, amikor valamely cél szolgálatában addig elszigetelt, egyénileg egymástól szétszórótt egyének arra voltak kényszerítve, hogy önmagukra utaltan erejüket ne tudják kifejteni. Ilyen esetekben egyénileg mindig kész lelkekről van szó, akiknek erő kifejtésükben csak az összefogás volt a hiány. Kell annyira aláztatosak legyünk, hogy senkinek rosszul ne essék, amikor azt mondom, hogy a mi Nőszövetségünk a Szövetségbe tömörülésnek e második esetében jött létre, amely esetben arról van szó, hogy létrejött, hogy egyénileg készítő elő a lelkeket, a személyeket egy célnak a szolgálatában, amely cél nem lehet más, mint hogy kialakíttassék a ref. magyar nő típusa, örök és végérvényes erőben a Jézus Krisztus által, az Ő szolgálatára.

Végeredményében természetesen nevetséges dolog egy programtól azt kívánni, hogy az egy szervezetnek minden tekintetben hűséges képe legyen. Jelen esetben nem is arról van szó, hogy egy rosszakaratu kritikában ledifflámtattassék a program, sőt a féltékeny szeretet diktálja az aggodalmat tollain hegyére, mert a gyakorlatban olyan esetek állnak már elé, amikor egy kis jótékonykodás megnyugtatta a lelkiismereteket, hogy minden kötelességünknek eleget tettünk. Egy kis tea estély, programmos délután, ezeken való összejövetel a testvériség, közös-sorsosság, ugyanazon-hitűség gondolatát kimeríti. Ma a helyzet sok helyen az, hogy a gyülekezeti jótékonykodás megszervezése munkájának zaja akkora crescendóval indult meg, amelyben a hitélet ápolása hangsúlyozása kezd egészen elhalkulni. — Határozottabb precizizációnak kell ennek a programnak előírni a kálvinista hit ápolását. Enélkül nem szabad semmit sem cselekedni. Jól meg kell érteni, nem vád ez a program ellen, hanem kiegészítés akar lenni csupán. Lehet ugyanis hallani már olyan eseteket is, amikor lelkész bibliát olvas, az asszonyok teázna, vagy varrnak, fonnak, és összegyűl minden alkalommal tekintélyes summa pénz, amelvől sok rongyos gyermek felöltöztetett. Ez nem új dolog a nap alatt. Rég csinálják ezt a Nőegyletek. A mi Ref. Nőszövetségünknek egészen másnak, ennél sokkal többnek kell lennie: *újnak*, olyanak, amilyen eddig nem volt. Olyan alapokat kell keresnünk, amelyek örökké megállhasson és nőhessen. Sok megmozdulásunknak volt már korai halála, mert nem ismertük fel a keresztyén alakulások örök titkát, nevezetesen; hogy csak az az alakulás állhat fenn mindörökké, amely a Krisztuson nő. Ezt a növekedést csak úgy lehet biztosítani, ha biztosítva van programmszerűleg az „öntudatos kálvinista tudományokban való növekedésnek” minden lehetősége.

A hitápolás céljából már csak azért is szükség van a „tudományban” való növekedésre, mert különösen falusi gyülekezeteknél látható és tapasztalható az a szomorú jelenség, hogy hiveink igen nagy percentje halvány sejtelemmel sem bír azzal, hogy tulajdonképpen miért is református és miben áll az ő kálvinistasága? Végzetes dolog például, hogy egész egészséges terminológiánk le van foglalva más felekezetek, legtöbbször a szekták fegyvertára számára. A legfundamentálisabb ker. igazságokról maholnap beszélni sem lehet, mint például örökélet, feltámadás, újjászületés, mert rögtön azt mondják, hogy ezeket emlegetik, tanítják a szekták is. Már csak ebből a szempontból is óriási munka vár nőszövetségünkre, mert ezt a hit-tudat tisztítást asszonyaink között csak is a Nőszövetség végezheti el. Fontos dolog ez, mert a szekták, tapasztalás szerint, éppen a női lelkeken keresztül szoktak leghamarább betörni egyházunkba.

Programmunkban fel van fektetve a kulturális célok szolgálatának feladata is. Kétségtelen, hogy ezen a téren is nehéz feladatok állnak asszonyaink előtt. Természetes, hogy egyetemes vonatkozásban is legelső feladatunk, hogy a kultúra vallásos, számunkra kálvinista kul-

túra legyen. Itt az a feladata a programnak, hogy öntudatos, megalkuvást nem ismerő harccal támadja meg mindazt, ami ma a kultúra örve és igazolása alatt rombolja életünket. Mennyi hitványság és mennyi bűn ágaskodik közöttünk a kultúra címe alatt! Nehéz feladat valóban a modernség és egyéb jelszavakkal „bekultúrált” mai nőt Krisztus igájába betörni. Pedig elég későn vagyunk már is, hogy azonnal tisztázzuk azt a szent-igazságot, hogy a valódi kultúra bázisa is a felsőemberben élő Krisztus. Öntudatosabban kell a programnak hangsúlyozni, hogy a mi kultúr-igényünk nem lehet kevesebb, mint Krisztus szent szolgálatába állítani oda egész kultúránkat. Specialiter a Ref. Nőszövetség programmszerűleg kell biztosítsa magának azt a szent célt, hogy a mai nőt kimentse abból a rettenetesen hiábavaló életből, amelyben ma a rosszul értelmezett kultúra igazságtalanul kényszerítette be.

Az elmondottak alapján bátran állíthatom, hogy ma fontosabb feladata nincs egyházunknak, mint minden erejével támogatni a mi Nőszövetségiünket. Állandóan feszített figyelemmel kell nézzük és szem előtt tartjuk minden mozdulásukat. A Nőszövetség programja ma egyházunknak egyik legfontosabb programja s féltő szeretettel kell őrködjünk, hogy ez a program életé legyen és földi minták után ne alakuljon, hanem a mennyei kép az Úr Krisztus képmására alakítsa ki a református nőt minden fokon: a szolgáló leánytól a mágnás asszonyig.

Kósa Mihály.

Vallásos nevelés

A gyermek lelke a nevelő kezében.

Sokan sokféleképpen határozták meg a művészet lényegét, amelyben helyet talált azután a képző- és az előadóművészet is. Annyi bizonyos, hogy mind megegyezik abban, hogy vagy holt anyagban mintáznak meg egy-egy eszményi, élő cselekedetet, vagy megneemesedett jelenetet; — vagy a sok feketé betű és kőtafej életenedik meg életté .. egy zengő orchesterben, dalban, beszédben és játékban .. Hogy a nevelés, mely élő lelkekből, acélkemény jellemeket, gyermekekből jellemhősöket, ifjakból ártatánszívű gyermekeket teremt, nincsen besorolva a művészetek közé, azon nem csodálkozom! *Nem csoda azért, mert a nevelés nagyobb, mint a művészet .. az igazi nevelés Istennek ajánlott szolgálat; a nemes nevelés állandó és örökös hirdetése Isten ígéjének, mikor keresztlyén, kalvinista, magyar anyaszentegyházunk, Jézus elébe akarja vezetni nevelői munkájában az ifjúságot!*

*

Ezekben a sorokban a helynek megfelelően, én röviden a gyermek lelkéről, a jelleméről kívánok egyetmást elmondani. Nemde a jó kertésznek, mikor palántát gondoz, virágot nevel, csemetét nyeseget, tisztában kell lennie sok olyan kérdéssel, melynek elhanyagolása, félreismerése tönkre teszi a növény növekedését?! Ismernie kell először a talajt, amelyből kinő, a magot, amelyet elvet, a növény természetét, virágfakadását, gyümölcsérését, a fattyúgalyakat, *ismernie kell a növény egyes jellemét, hogy jó kertész legyen az emberből!*

Mennyivel finomabb a legfinomabb virágszálnál is a gyermek, kinek mennybe néző, ragyogó szeme van, imádkozó szája és bocsánatot kérő szíve van .. Mennyivel jobban kell ismernünk, nekünk nevelőknek, szülőknek a gyermek jellemét, mikor a jó Isten legcsodálatosabb virágszálat, a gyermeket a tá kezünkbe, hogy felneveljük, az ő véghetetlen dicsőségére!

A gyermek jellemét, lelkivilágát fogom most hatványozottabb vonalakkal a csecsemő, kisdéd, gyermek és a pubertás korban röviden ismertetni. De először legyünk tisztában azzal a kérdéssel, hogy mi a jellem?

A jellem — idegen szóval: karakter — tágabb értelemben az ember akaratának állandó, sajátos természete: az egyén uralkodó akaratkészsége. Ezek szerint a jellem lehet jó vagy rossz, aszerint, hogy az egyén, az individuum akaratkészsége az erkölcsileg helyesre vagy morálisan helytelenségre irányul. A nevelésnek éppen az a célja, hogy erkölcsös, tehát krisztusi lelkeket építsen. Így megkapjuk a jellemnek, a nevelés útján megértett értelmét is: A jellem a keresztyén erkölcsi elveknek megfelelő, következetes akaratkészség. A nevelés ezek szerint nem más, mint a nevelőnek a gyermek lelkivilágára, alakulási készségjének megfelelő tervszerű hatás az evangélium beszédével. Hogy milyen mértékben kell a nevelőnek törekednie, azt a sok kiadványból például gógiái kísérlet után — egyedül csak a Szentírás mondhatja meg! Hogy milyen eszközökkel dolgozzék a keresztyén pedagógia, arra az engedelmeskedő, a dolgozó, imádkozó, kalvinista nevelés ad feleletet.

Általában a modern lélektan a gyermek lelkivilágát négy korszakra osztja be, úgymint megkülönbözteti a csecsemőkort az első életévben, kisdiedkört (2-6 életkorban), a gyermekkört 7-től 14 évig és végül a 17-es évvel bezárólag a pubertást, vagy a serdülő kort, amit közhelyen bakfis; illetve kamaszkornak is csúfolnak. Azon okokból, melyekről most nem beszélünk.

A csecsemő lelkiélete az első hetekben határozottan érzetektől áll; lelkiélete abban merül ki, hogy a csecsemő begyakorolja érzékszerveit és lényét a külső világ felé és befogadására alkalmassá teszi. Az első három hetes időszakban kezd a csecsemő csodálkozni megismerkedni a világossággal, édesapjának a fejét, édesanyjának azi örömelező szemét, tehát az érzetektől primitív szemléletek lesznek. Már a második hetekben a jónak és kellemesnek bizonyult bakfiságokat (karbayétel, táplálkozás) heves kézmozdulattal és ártatlan bömböléssel is kifejezésre tudja juttatni, így meggyen át a reflexmozgás az akaratba, sőt a csecsemő primitív szemléleti és akarat-élete mellett megjelennek az érzelmi élmények is, mikor gügyögéssel a megelégedettségét, sírásával pedig az elégedetlenségét kívánja kifejezni, vagy a megszokott arcokat barátságosnak találja, az idegenektől pedig hűzódzik.

A kisdied korban a gyermek mind határozottabban és jobban különbözteti meg „énjét” a külső világtól, megjelenik az öntudat. A járás, a látási és tapintási szemléleteknek egész új tömegét teszi lehetővé számára a beszéd útján kifejezheti azt, amit érez, gondol vagy kíván. Az érzelmi érzelmek helyébe

— lassan, fokozatosan megjelennek az esztétikai érzelmek is, — a képek virágok és dalok kedvelésében. Szüleikhez, jótevőikhez való ragaszkodás, a szemérem és igazság megérzésében, megjelennek az erkölcsi érzelmek, amelyek apró, gyermekimák és jó cselekedetek által vallásos érzelmé magasztosulnak. Az akarat szempontjából e korban lép fel az utánzási hajlandóság, amikor a kisdied majdnem pontosan lemásolja — arcával, mozdulatával, szavaival — környezetétől szerzett benyomásokat s azokat követi, utánozza. Tudásvagyja geometriai haladványban emelkedik, ezt bizonyítja az állandó kérdezősködés. Itt lép fel — sokszor öntudatlanul és nagy mértékben — a lelki kertészkedés, a szülői nevelés, a példa és a válaszáadásban, mint jellemképző alkalom ... A virág adva van, most az a kérdés, hová tesszik, milyen környezetbe állítják az emberpalántát. Itt a gyermekekre, különösen a sugalló és szuggesztív példák hatnak főképpen és nagy mértékben. *Ez elsősorban a jó példaadás, a szeretet és az önzetlen tekintélynek az ereje. A kérdezősködésre mindig tapintatosan, türelemmel, már ismert fogalmakkal feleljünk és vezessük be az új fogalmat a gyermek ismeretkörébe.*

A gyermek hat éves kora után a szülői ház szabad tevékenységi köréből az iskolai rend által szabályozott munkakörbe jut a gyermekkorban. A tanulókori lelki munkája elkinté tisztán befogadó, receptív természetű. Itt a kertész táplál. Most különösen vigyázni kell, mikor öntöz és hogyan öntöz? Tanítson akkor, mikor a lélek szomjas és túlsokat ne öntsön a zsenge töre, mert az elpusztul. Növekedését kis, ízléses botikával szabályozza, az iskolai fegyelemnek és szeretetnek a parancsa szerint. A gyermeknek kilenc-tizenégy éves korában a figyelme kitartóbbá válik és a gyermeki fantázia helyébe az emlékezet lép ... Már a dolgok okai és hatásai felől érdeklődik. Tehát *fogalmat és ítéletet alkot, így az ítélet lépésről-lépésre előtérbe jut.* A magvirágzás idején természetesen fattyúgalyak indulnak itt-ott a gyenge törzsről, ezeket a kertésznek le kell vágnia; a nevelőnek reá kell mutatnia az erkölcsileg helyes akarat és cselekvés gyakorlataira. Ez a hatás és fegyelem eleinte, látszólag kellemetlenül hat a gyermekekre, de mikor megéri a bűnnek és a jónak a különbségét, szívesen gyakorolja a jót és írtózik a rossztól. Igaz, hogy itt a rossz, a Sátán, többször győz, mint veszít. Mivel az iskolában a társas érintkezés folytán többször van alkalma magát másokkal összehasonlítani; saját énjéről kezd tudatosabban gondolkodni, *kifejlődik önérzete.* Így megítélni kezdi a mások és maga cselekedeteinek erkölcsi értékét, erkölcsi érzelméi is tudatosakká válnak

A pubertás kora — a belső forrongás ideje — a leányoknál 13—15, a fiúknál pedig 14—16 év közötti idő. Ebben az időben a gyermek receptivitása, befogadóképessége háttérbe szorul, a figyelme a belső világa felé fordul, — szubjektív lesz. Így az ifjút fokozott önérzet és becsvágy, túlságos lelki érzékenység, romantikus fantázia, kellemetlen, kritizáló hajlam, sokszor érdes modor jellemzi.

A serdülő korban az ifjú lelkivilága valóságos forradalmat él át, tele van ellenmondással: nem érti meg sokszor saját magát, környezetét félreismeri, nagyralátó, nagy lendülettel munkába fog, de csakhamar abba hagyja; könnyen megsértődik, sőt a legkisebb sérelmet azonnal megtorolja, szüleivel, környezetével állandó harcban áll. Forrongó szubjektivitását az is jellemzi, hogy túl sokat foglalkozik énjével, önmagával. Tipikus, jele ennek a naplóírás, lírai versfaragás, folytonos tükörbenézés és a fésiülködés. Ezek az általános jelenségek aszerint fokozódnak vagy tompulnak, hogy mennyire él a gyermek igaz hitbeli, vallásos életet, hogy mennyire intelligens az ifjú. Értelmes egyedeknél ez a harmadik korszak egy boldog, rózsaszínű, tiszta, nevető-émlék, a durvább szövetű lelkeknél ez a kor egy türelmetlen, ideges betegséggé válik, mely az illetőnek sajátos lelkialkatára vett homályos fényt. Ebben a korban a nevelő munka a legnehezebb és a legnagyobb áldozat, melyet a növendék bármennyire is hálás legyen, sem tud meghálálni sohasem . .

A nevelő itt állandóan gazos tövisek között jár, melyek megtépik dolgos ruháját, sőt sokszor a kezét is megverzik, melynek fájdalma sokszor könnyet csal ki a nevelő szeméből. Vajjon meg lehet-e fizetni szavakkal, tettel a szülőt helyettesítő nevelőnek a könnyeit és véré, ki naponta széttöri a maga lelkét és ingyen szétoasztja tanítványai között?! . Meg, úgy, hogy megakadályozom a fájdalmat: tövises ágaimmal elhajok, értetlen szívmunkáimmal az engedelmesség és ártatlanság illatát terjesztem, hogy kert legyen az iskola és nem szüros ágakkal bedobált, terméketlen ugar!!

Hasonlattal fejezem be az elmondottakat . A jellem egy élő szobor . . A szobor értéke pedig attól függ, hogy milyen kőzetből készült: mészkőből vagy márványból . azután, hogy kinek a keze alól került ki . A jellem ereje is függ először az öröklött, veleszületett tulajdonságoktól és ugyanilyen arányban függ a nevelői munkától, mely ezt az előszobrot, a lelket formálja, alakítja a társadalom hasznos munkásává és Istennek tetsző szolgálattá . A

gyenge mészko-szobrot be lehet önteni acél réteggel, hogy ellenállóbb legyen; az öröklött, önző tulajdonságokat a nevelés fel tudja vértetni a *keresztény szeretet legyőzhetetlen fegyverével*. A rossz szobrász még a karrarai márványból is torz figurát hozhat létre, a hitnélküli nevelői munka a leggazdagabb gyermeki lelket is — káros munkával — az örök boldogtalanságra átkozhatja. A jó kertész, jó szobrász és a jó nevelő nemes munkája hasonló egymáshoz. Melyek már most azok a tulajdonságok — fejezem be írásomat — melyek a jó nevelőt a lélek megmentőjévé, oktatójává tehetik?

A nevelő először legyen tisztában önmagával; saját magát se túl okosnak, szépnek és hatalmasnak ne tartsa! Az okossága nyilvánuljon meg a mindennapi állandó, szorgalmas munkában... Ő legyen az osztályban a legelső és legjobb tanuló!... Szépsége mutakozzék meg a lelki erények tükörében. A hatalma ne a fenyegetésben, kiabálásban, esetleg egy-két csattanásban nyilvánuljon meg, hanem a krisztusi szeretet legnagyobb hatalmának az állandó gyakorlásában tűnjön ki. Nincsen olyan tökéletes fényképező masina még a világon, mint a gyermeknek a szeme. Fel fogja, megrögzíti a nevelőnek legtitkosabb mozdulatát, sőt még a legtitkosabb gondolatját is. Úgy kell mindig minden nevelőnek járnia, mint egy élőpéldaadás, minden beszéde olyan kell legyen, mint a legértelmesebb nyelven megírt, nyitott könyv, mint egy romlatlan útmutató Istenországa felé vezető úton!!

A jó kertész, ha vadrózsát akar nemesíteni, letér a mindennapi útról, elmegy a göröngyön keresztül az irdatlan közepére, a meredek szélre a csipkebokor felkeresésére. A nevelőnek a gyermek lelkivilágának, jellemének a tanulmányozásánál nem szabad megelégednie az iskola szél- és viharmentes fedele alatt tett megfigyelésekkel és nevelői munkával. Fel kell keresnie a gyermeket a játszó helyén, az uccán, az otthonában, hogy a jellemkép mindenhol élesen és okosan legyen kirajzolva. A jó nevelő nemes magatartásával, jellemes példaadásával pedig ott kell legyen — mint egy tanács — a növendék egész életének minden megnyilvánulásában.

Csak Istennek szolgálva tudja mutatni a nevelő a legszebb virágszálat az ég felé, a gyermek megszentelődött lelkét, romlott világunk áldozata gyanánt

Dr. Lévy Lajos.

Megbeszélések.

A gyülekezeti lap kérdése.

Horváth Jenő lelkésztestvérünk az „Az Út” januári számában az általános, egyetemes jellegű gyülekezeti lap kérdését, mint ódázhatatlan szükségességét veti fel. Amennyiben futólag a Harangszóról is megemlékezik és megjegyzi, hogy az „nem is akart több lenni időszak *néplap-nál*”, indítatva érzem magamat arra, hogy a kérdéshez hozzászóljak, mert úgy vélem, hogy ez által épen arról az oldaláról világítom meg a kérdést, ahonnan a legnagyobb akadályok tornyosulnak a megoldása elé.

A félreértések elkerülése végett sietek leszögezni, hogy egy egyetemes, egész évre kielégítő, vallásos néplap (azt hiszem a cikkíró is erre gondol, mert itt mutatkozik a tulajdonképeni hiány) nemcsak lehetséges, hanem tapasztalataim alapján határozottan állítom, hogy, — ha a romániai református papság egyetemének bár fele szívvel-lélekkel magáévá teszi az ügyet, — önmagától megoldódik a kérdés.

Az eszme nem új, multja van. Volt már nekünk ilyen lapunk, a Vasárnap. És éveken keresztül tartó gondos szerkesztés mellett is, bár hivatalos, egyetemes volt, a közöny miatt megszűnt. Ezzel szemben pedig a „Téli Újság” című időszak *lap virágzott és a gyülekezetek nagy részében közkedveltségnek örvendett.* Maga a Harangszó szerkesztősége is 8 év óta egyebet sem tesz, mint a fenti célhoz vezető utat egyengeti.

Mert — és ezt kihangsúlyozom — az, hogy a Harangszó még mindig nem akart több lenni egy időszak *néplap-nál, legkevésbé a Harangszó mindenkori szerkesztőségén mulott.* A mi különös, sajátos körülményeink kényszerítették erre. Mikor 8 évvel ezelőtt az udvarhelyi Lelkészegyesület kebelében megtestesült az eszme, a kérdés minden oldalról megvilágítást nyert és hogy helyesen történt a döntés, a tények igazolták.

Egy vallásos néplapnál elengedhetetlen feltételek: az *olcsóság, változatosság, tartalmasság.* Meg kell szeresse, nélkülözhetetlenek kell tekintse ezt a lapot a mi népünk, hogy érte nagyobb összeget adjon ki. A „Vasárnap” olcsó (4 kor.) volt és mégis drágának bizonyult a változatos tartalma, 26 krajcáros Téli Újság mellett. A kerület mindig ráfizetett és utoljára annyit kellett volna ráfizessen, hogy nem érdemelte meg az ellenértéket, mivel a nép között nem terjedt. A vallásos lap a rendesnél is olcsóbb kell legyen, ami csak magas példányszám mellett lehetséges. Ez pedig olyan súlyos természetű valami, amit csak kitartó munka győzhet le. A Harangszó eddigi pályafutása a mellett bizonyít, hogy önmaga kell kiküzdje a létét, mert eltekintve a lelkésztestvérek kicsiny, buzgó táborától, a túlnyomó többség hidegen halad el mellette.

Az érthetetlen furcsaságoknak egész láncolata bontakozik ki a szerkesztő előtt. A pap fel sem bontja és hiye megrendeli. A pap nem tudja elhelyezni, de a harangozója igen. A pap lármáz, hogy itt senkinek sem kell és észre sem veszi, hogy rajta kívül többnek kell, most a harmadik, negyedik faluból hallottak róla. Igen sok csak az évfolyam végén ébred és ekkor kezdi visszaküldeni s egy szívélyes nyilatkozattal intézi el a fizetést stb., stb., ami mind az olcsóság rovására megyen. Bizony a Harangszó is, bár csak 20 leivel indult, csak úgy állhatott meg, hogy az udvarhelymegyei papság a meginduláskor vállalta az első évi költségeit. Mi lett volna azonban, ha négyszeresét kellett volna vállalnia! Egy kicsiny tábor kitartó munkájának és a lelkészi kar elenyésző kis százalékanak köszönhető, hogy már a maga lábán megállhat és programját bővítheti áremelés nélkül. Ugy-e, hogy „magán” vállalkozás volt is, de nem volt „üzleti vállalkozás?”

Amilyen igaz és megcáfollhatatlan tény, hogy a romániai ref. papság egyik legkényesebb igényeket is kielégítő néplapot is gazdagon elláthatna cikkeivel, amely versenyen felül állhatna, épen olyan szomorú tényként szögezi le a „Harangszó” 8 éves pályafutása, hogy a szerkesztőnek száznál több levelet kell útnak indítson és kérjen, könyöröggjön, ha nem akarja eleitől végéig maga irni a lapot, mert nagyon kevés azoknak a lelkésztestvéreknek a száma, akik önkényt keresik fel cikkeikkel a lapot. Annyira nehezen mozgunk, cselekszünk, hogy a mostani körülmények között örvendünk, ha a tél végén zárhatunk.

A „Harangszó” hirdeti, zúgja hát mindenfelé, hogy „Gyülekezeti Lap kell!” A „Harangszó” mindenkori szerkesztőségének eleitől fogva pallott célkitűzése, hogy táguljanak a keretek! Csak a közönyösségünket törjük meg egyszer, mert akkor meglesz ez a lap is, amit anyaszent-egyházunk érdeke megkövetel. Már a kereteink az elterjedést illetően tágabbak, célkitűzéseink gazdagodtak és lelkésztestvéreink megértő magatartásán fordul meg, hogy a „kell”-en egy lépéssel túllegyünk. — Ha mindenik egyházmegye legalább a hunyadival felveszi a versenyt, akkor túl is leszünk!

Márk Mihály,
a Harangszó felelős szerkesztője.

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 3. SZ.

1929. MÁRC. HÓ.

Az indulat.

Fil. 2:5.

A keresztyén életnek egyik legjellemzőbb vonása, hogy benne nem a cselekedetek számítanak, nem azok a döntő jelentőségűek, hanem az az indulat, ami a cselekedetek háta mögött van és ami azokat szüli. Nem, minthá most már a keresztyén ember számára közömbös volna a cselekedet és szabadságában állana bármit elkövetni, hanem abban az értelemben, hogy nem ismerjük el, hogy a cselekedet önmagában lehetne megítélésünk tárgya, hogy a keresztyén élet egyes cselekedeteiből állana, mert ezek a cselekedetek és szavak, mind következményei és kifolyásai egy indulatnak, mely lélek mélyén rejlik s hozza elő a maga gyümölcseit. Hányszor tapasztaljuk, hogy egy önkéntelen cselekedetben, vagy szóban kitör a lelkünkben egy olyan indulat, melyről azt hittük, titokban maradhat az emberek előtt, máskor cselekedeteink és szavaink legédesebb színlelésével sem tudjuk elleplezni azt az indulatot, mely keserűen rágódik a lelkünk mélyén. Jakab apostol az egymás közt harcoló és háborgó keresztyéneknek megmagyarázza, hogy a harcok s háborúságok onnan vannak, hogy a „ti indulataitok harcolnak tagjaitokban.“

Ezért figyelmeztet ez az ige arra, hogy nem arra kell törekednünk, hogy a tetteink legyenek jók, hogy a szavaink legyenek simák, mások előtti magaviseletünk kellemetes, hanem arra, hogy az az indulat legyen bennünk, ami a Krisztusbar. volt. A keresztyén élet gyarapodásának a titka tehát nem az, hogy a cselekedeteimet akarom megjavítani, a magaviseletemet tökéletesíteni, mert ezeket hiában tesszük, ez egy kilátástalan és haszontalan harc. A keresztyén élet úgy gyarapodik, hogy nő és gyarapszik bennük az az indulat, amely a Krisztusban volt, az Atya iránti alázat, az Ő akaratára előtti meghódolás, a neki való átadás, a hűséges engedelmes-

ség indulata. Minél igazibb és mélyebb ez, minél őszintébb az átadásunk, annál bizonyosabban fakadnak ki ebből, mint palántából a termőfa, az Ő dicsőségét szolgáló cselekedetek, beszédek és magaviselet áldott gyümölcsei. És míg az a keresztyén élet, mely jó cselekedetekre és nem erre az indulatra törekszik, önkénytelenül esik a világ vélekedésének rabjává, addig az a keresztyén élet, mely ilyen indulatra törekszik, nem fog törődni félreértésekkel és a világ gúnyjával.

Ezt az indulatot pedig nem én magam veszem magamra, nem is tudom teremteni magamban. Az adhatja egyedül, aki először győzte meg evvel az indulattal a világot s Aki ma is adja az alázatosság és hűséges engedelmesség ezen indulatát mindazoknak, akik kérik ezt tőle. Aki nemcsak mondja; tanuljátok meg éntőlem, hogy én szelid és alázatos vagyok, de ami gőgös, akaratos, dacos szívünket meg tudja lágyítani és hódítani kereszten hullott vére fürdőjében, a bűnbánat könnyei által. Nem lehet vas. isk. vezető, akinek erre az indulatra ne volna szüksége s akinek ne kellene naponta oda-borulni a Megváltó elé azzal a könyörgéssel, hogy ezt az indulatot adja a lelkébe.

Hogyan készüljek vasárnapi iskolába?

A vezető előkészülete kérdésének még egy része van hátra és ez az, hogyan kell készülnöm a tanítási órára? Először is tudni és látni kell azt, hogy a vas. isk. tanítási óra nem akárminő foglalkozás, hanem egy drága alkalom az Isten Igéjének hirdetésére. Az a bibliai rész, amit ott magyaráznom kell, az az aranymondás, amit meg kell tanítani, az ének, az imádság, Isten ígéje, szent dolgok, melyekkel könnyelműen játszani nem szabad. Sok vasárnapi iskola bánja meg a vezető gondatlanságát és felületességét, hogy nem avval a tudattal megy az órára, hogy neki most Isten dicsőséges akaratát kell hirdetnie. Az ilyen vasárnapi iskolából lesz azután felszínesen vezetett, senkit sem érdeklő unalomóra. Tisztában kell vele lenni, hogy az ebben tanúsított gondatlanság és felszínesség nemcsak a gyermekekre nézve kár, nemcsak a vas. iskolától való elszoktatásnak lehet a forrása, de mindenekfelett tiszteletlenség Isten ígéjével szemben és azon büntetés alá esik, amit a III. parancsolat mond: „Nem hagyja az Úr büntetés nélkül, ha valaki az Ő nevét hiába felveszi.” Mert Isten ígéjét és ebben kijelentett akaratát készülés nélkül csak úgy odavetni a gyermekeknek s a magam emberi bölcselkedésével hígítani fel: nem más, mint az Isten nevének hiában való felvétele.

Ezért, aki a vasárnapi iskolai órára készül, szánjon rá

egy időt az előkészítő órákon kívül, hogy arra alaposan elkészüljön. Ez a készülés a következőképpen történik: Először is imádságban kérem Istent, hogy az órát tegye áldottá és készítsen engem az Ő akaratának igazi hirdetésére. Mert nem én magam készülök, hanem a Szentlélek készít engem arra, hogy helyesen és tisztán hirdessem Isten üzenetét. Azután előveszem a tanítandó anyagot, azt a Fankhauser-féle könyvből kikeresem és a Bibliából is kikeresem. Biblia nélkül nem lehet készülni, nem elég tehát csak a Kézikönyvből elolvasni a tanítást, mindig el kell olvasni azt a Bibliából is. Mikor azt jól áttanulmányoztam, a kézikönyvből először is a történet főbb pontjait jegyzem meg magamnak, s végig gondolom az egész történetet. Azután az elmélyítésnek nevezett részt olvasom el többször egymásután, gondolkozom róla és megjegyzem ennek főbb pontjait. Aztán megtanulom magam az aranymondást és megnézem, mit üzen az által a gyermekeknek Isten. Az éneket, amit tanítani, vagy énekelteni fogok, szintén jól elolvasom, többször is. Végül megint imádkozom, kérve Istent, hogy adjon erőt, hogy hiven elmondhassam a gyermekeknek azt, amit általam üzeni akar.

Igy nem hebehurgyán, elsietve, félig tudva a történetet, a tanítás alatt folytonosan a könyve nézegetve, hanem alaposan elkészülve, békésen és a tanításban levő üzenet hatása alatt megyek a vasárnapi iskolába. Nem fogok csodálkozni, ha a gyermekek között érdeklődést, kedvet találok, s ha a gyermekek azok felett, amiket tanítok, szívesen beszélgetnek velem. Az elsietett, készülés nélküli, felületes tanításnál ezt nem tapasztalhatom. Így lesz az én munkám Isten dicsőségére s így leszek igazán hirdetője Isten igéjének a vasárnapi iskolában.

Vasárnapi iskoláink statisztikája.

Az alábbi adatok az erdélyi egyházkerület vasárnapi iskoláiról a legújabbán összegyűjtött jelentések szerint vannak összeállítva. Megjegyezzük, hogy ez a statisztika is mutat fel hibákat, mert sok jelentés hiányosan van kitöltve, másutt meg előfordulhat olyan eset, hogy be nem jelentett vasárnapi iskolák működnek, vagy régebben bejelentettek megszűntek. Az adatok két jelentésből vannak összeszedve, a vasárnapi iskolai jelentőivekből és az e. m. belmissziói előadók összesített kimutatásaiból. Az erdélyi egyh. kerületben nyilvántartott összes vasárnapi iskola száma 301. Ebből egyházmegyénként van: bekecsalji e. m. 32; dési: 41; erdővidéki: 15; görgényi: 19; gyulafehérvári: 6; hunyadi: 5; kalotaszegi: 14; kézdi: 7; kolozsvári: 13; küllői: 18; marosi: 42; nagyenyedi: 35; nagyszebeni: 12; sepsi: 15; széki: 10; szilágyszolnoki: 14; udvarhelyi: 27; nagysajói: 6; orbai: 2. Ebben benne van két

kollégium által (Nagyenyed, Sepsiszentgyörgy) vezetett vasárnapi iskola is. A 301 vasárnapi iskolában 410 csoportban folyik a munka. A vezetők közül 176 lelkész, 45 tanító és tanítónő, 102 világi munkás (49 vasárnapi iskola adatai erre nézve hiányzanak). Vasárnapi iskolába jár 10.299 gyermek (47 jelentés adatai erre nézve hiányzanak). A vasárnapi iskola bevételei között a gyermekek adakozása igénybe van véve 40 vasárnapi iskolában, ahol a perselypénz 8.761.75 lei volt. Ez összeget azon vasárnapi iskolákban, ahol adakozás volt, 3228 gyermek dta össze, tehát ebből egy gyermekre esik átlag 2 lei és 7 bani adakozás egy évben. Ezen átlagon persze több helyen feljebb emelkedtek, ahol pl. 148 gyermek 502; 36 gyermek 515; 34 gyermek 246; 32 gyermek 200; 48 gyermek 359 leit adott, s olyan helyek is vannak, ahol alól maradtak, s 50 gyermek 50; 40 gyermek 25 vagy 150 gyermek 46 leit adott össze.

Ebből a statisztikából most csak két tanulságot vonunk ki: Először, hogy a vasárnapi iskolai munkán, még a jelentések távolából is meglát-szik, hol folyik Isten Lelke vezetésével és olyan módon, ahogyan annak mennie kell. Sokkal nagyobb gonddal és sokkal odaadóbban kell végez-nünk, főképp nagyobb alázatossággal és Isten iránti felelősséggel. A másik érdekes tanulságot az adakozások adják. Ebből elsősorban meg lehet állapítani, hogy a keresztyén adakozást nem lehetetlen a gyer-mekekhez közel hozni, ha a vezető maga is átérzi annak fontosságát. Azután lehet látni azt, hogy az adakozás egyenes arányban van a va-sárnapi iskola lelki hatásával. Az a 8000 lei, ami itt begyűlt, nem sok és nem kevés, Isten előtt nincs sok vagy kevés, és e szerint nem is sza-bad az adakozás jelentőségét megítélni. De világos, hogy ahol Istennek átadott lelkek vannak, ott azok adakoznak is. Nem szabad vasárnapi iskolának lennie, amely a gyermekeket az Isten dicsőségére való adako-zás helyes tényébe és módjába be nem akarja vezetni.

Nem szabad ebben kishitűeknek és aggályoskodóknak lennünk. Van itt a 40 vasárnapi iskola közt olyan, melynek vezetője pár évvel ezelőtt még lehetetlennek tartotta volna, hogy falusi vasárnapi iskolába az ada-kozás gondolatát bevezesse, és ma ott 34 gyermek 246 leit adakozott a vasárnapi iskolában.

Végül arra kérünk mindenkit, hogy nagyon komolyan, mindennap imádkozzék a vasárnapi iskolai munkáért, hogy Isten Lelke éljen és ve-zessen abban.

Nyugtázás: Vasárnapi isk. közp. alapra: Gyalui vasárnapi iskola 200 Lei; Külmisszióra: Gyalui vasárnapi iskola 200 Lei.

AZ IGE TÜKRÉBEN.

Az ellenállhatatlan Lélek.

Csel. 6:10.

István diakonus nem maga beszélt. Nem azt mondta, amit ő gondolt jónak, vagy ő okoskodott ki. Nem akarta „megnyerni” az embereket, „hatást gyakorolni” rájuk, „meggyőzni” őket. Amint ott állott a vádolói előtt, engedelmeskedett Annak, aki azt mondta, hogy az ő tanítványai ne aggódalmaskodjanak afelől, hogy mit mondjanak, mert a Szentlélek mindenre megfánítja őket. Bizott ebben a Lélekben. Nem a maga apró fogásait, emberi bölcselkedéseit, az emberekhez alkalmazott és azoknak tetsző elmékedéseit, bizonyítgatásait vette elő, és nem azokra fogta rá, hogy azokat a Szentlélek sugallja, hanem nagyon alázatosan, nagyon engedelmesen mondotta azt, amit a Lélek diktált. Nem állhatott ellene a Léleknek, még ha az életét kellett is elvesztenie miatta. A Lélek minket is kényszerít. Az az ellenállhatatlan, az a meggyőzhetetlen Lélek, aki Isten dicsőségének és akaratanak üzenetét általunk és bennünk is akarja szolgáltatni a világon. Tapasztaltuk, és megláttuk-e a Lélek ez ellenállhatatlan kényszerét a mi szolgálatunkban? Megláttuk-e, hogy a mi apró bölcsességeink, elragadó és elragadtatott szónoklataink, szépen kitervezett munkáink, előre elképzelt és keresztül vitt eljárásaink mind csak akadályai lehetnek a Lélek dicsőséges, kényszerítő erejének? Hogy az, amit mi tervezünk, akarunk, csinálunk, gondolunk, mondunk, az egész üzeme az egyházi munkának, egész lelkessége az ígehirdetésnek, egész alapossága és megszervezettsége a vallásos nevelésnek: nem az, amire a Lélek kényszerít, amit az parancsol. Hogy ezekről mind le kell mondanunk, ezek zaját mind el kell hallgattatnunk, és saját magunknak is elhallgatnunk, hogy csendben, csak ráfigyelve, csak engedelmeskedve, azt az üzenetet adhassuk át egész valóunkkal, amit a Lélek mond, s amibe nekünk semmi, de semmi részünk nincs, ha csak az nem, hogy a szavunk bizonytalan, a hangunk erőtelen, a gondolatok alacsonyok és a cselekedetek méltatlanok, szóval csak az a rész, ami akadályoz és gátolja a Lélek szavát. Igehirdetővé, tanítóvá, nevelővé akkor lesz az ember, mikor megérti, hogy lehetetlen ellenállania a Léleknek, hogy a lélek titokzatos, lenyűgöző erővel uralmat felelt. Az izenetvitel első aktusa a Lélek által való ellenállhatatlan lekötöttség és kényszerítettség meglátása.

De amilyen ellenállhatatlan volt a Lélek István számára, ép olyan ellenállhatatlan volt azoknak, akik szemben állottak vele. Nem István ellen voltak ezek. Nem őt gyűlölték. Gyűlöletes és ingerlő volt előttük az a tudomány, amely a szájából hangzott. Ha erről lemondott, ha azt visszavonta volna, semmi ellenvetés sem hangzik ellene. Így vetekedni kezdettek vele a világ minden tájáról összegyűlt zsidók főemberei és tudósai. És „nem állhattak ellene a bölcsességnek és Léleknek, mely által szól vala” A Lélek először Istvánt győzte le, azután ellenfeleit. Ha István felett győzelmet nem vesz, nem vesz diadalt az ellenfeleken sem. Mert Istvánt akarta felhasználni a diadal megvívására.

Nem lehet nem látni, hogy a „vetekedés”, mely végigkísérte az apostolokat, ma is folyik, az ellenállás az Isten dicsősége ellen ma is feltámad. Ma is emberi vétekekkel és emberi akarásokkal „dühösködnek a népek az Úr ellen és az Ő Felkentje ellen”. Emberi gondolatokkal, megvesztegető jeliszavakkal, az emberi nagyság, emberi kultúra, hagyományok és „vallásos” szokások erejével akarják átformálni az emberiiséget és védelmezni a tisztán emberi értékeket.

De a Lélek ma is olyan ellenállhatatlan, mint akkor volt. Ez az ellenállhatatlanság nem abban nyilvánul, hogy Isten ügyének harcosai megszabadulnak a veszedelmektől, kényelmes életet élnek, mindenki igazat ad nekik, tisztelt és megbecsült lesz a nevük. Épen ellenkezőleg. A Lélek ellenállhatatlansága abban lesz nyilvánvalóvá, hogy elkészeríti, felbőszíti, lázadásra és gyűlöletre ingerli azokat, akik nem igazán Isten ügye mellett vannak. Választást tesz lélek és lélek között, az egyiket megkeményíti, betölti haraggal és gyűlölködő bosszúállás vágyával. A Lélek szerint nem annak van igaza, akinek tapsolnak az emberek, aki mindig tud olyat mondani, ami az embereknek kedves, akinek a beszéde tetszetős, emberekkel való bánásmódja megnyerő, akit mindenki szeret. „Útált lesz és az emberektől elhagyatott — mondja Ézsaiás a Krisztusról — néztünk reá és íme ábrázata nem vala kívánatos.” Isten emberei üldözött, gyűlölt, megvetett, halálra keresett, „képtelen”, egyoldalú „intranszigenz” emberek. Ha megalkudni nem akarnak.

És a végén — elítéli és megkövezi a világ. Elfelejtik elemészni magát zúgó és gyűlölködő lelkek, háborgó gyülekezetek között, de a Lélek ellenállhatatlanul munkálkodik tovább. A Szentlélek Isten már fudja, melyik a tömegben az a Saulus, akinek a szívében az ellenállhatatlan Lélek fulánkot hagyott, hogy eljegyezze egy hasonló életnek, s talán hasonló halálnak.

I.

TUDOMÁNY ÉS VILÁGNÉZET.

A Dogmatika, mint az Isten ígéről szóló tan.

Die christliche Dogmatik im Entwurf. Erster Band: Die Lehre vom Wort Gottes, Prolegomena zur Christlichen Dogmatik. Von D. Karl Barth o. Professor an der Universität Münster i. W. 1927. Ch. Kaiser Verlag München, XIII. 473.

10. Az „őstörténet“ fogalma képes eliminálni egy csomó nehézséget, amelyek útját állották annak, hogy a kijelentésnek a történethez való viszonyát helyesen ismerjük meg. Az Ige megtestesülése, eme „őstörténeti esemény“ a történetben ment végbe, tehát a kijelentésnek, mint őstörténetnek és a történetnek egymáshoz való viszonya a legégetőbb theologiai kérdés.

Barth mielőtt az Ige megtestesülését a Jézus Krisztusban tovább tárgyalná, vizsgálat alá veszi az ó- és új-testamentumi bizonyosságtétel, tehát az Ó- és Új-testamentum egymáshoz való viszonyát, hogy az „őstörténet“ fogalmával világosságot derítsen az ó-testamentumi jóslatok történetére és az apostoli bizonyosságtételekre. Ennek a kérdésnek a tárgyalását különösképpen Kálvin tanításaihoz kapcsolja, aki a „teljes“ Szentírás gondolatát, a két Testamentumnak nemcsak a „similitudo“-jára, hanem az „unitas“-ára alapítja. Istennek Fia — mondja Kálvin — „... minden kétségen kívül már akkor (t. i. az ó-testamentum népére nézve) ugyanazon ábrázatban volt ismeretes, melyben most teljes ragyogásban jelenik meg előttünk (Inst. II. 9: 1).“ *Tehát az új időszámítás kezdetével nem új „vallás“ alapított.* Ennek további indoklására nézve a következőket tanítja Kálvin „... a világ teremtésétől kezdve az új-testamentum alá tartoznak az ígért fiai, akik újjászülettek az Istenben s akik a szeretet által munkás hittel engedelmeskedtek Isten parancsainak (II. 11: 10).“ „Isten állandósága tehát — tanítja tovább Kálvin — abban tündöklök, hogy minden időnek ugyanazt a tanítást adta és amely tiszteletét nevének kezdetben megparancsolta, annak megkövetelésében állandóan megmaradt (II. 11: 13).“ Hivatkozik továbbá Barth a Heidelbergi Káté 19. kérdésére, amely szerint ugyanaz az Evangélium Isten által „először a paradicsomban jelentetett ki, azután a pátriárkák és próféták által hirdettetett, az áldozatokkal és egyéb ó-szövetségi szertartásokkal példáztatott, végre pedig az Ő egyetlenegy Fia által beteljesített.“ Ezeknek alapján Barth klasszikusan így

állapítja meg a viszonyt: „Gegenüber dem göttlich Gegebenen tritt nun das göttlich Gegebene in den Vordergrund. Das in der Zeit erst zu Erfüllende ist nun zum in der Zeit Erfüllten geworden (245).“ Semmiképpen sem szabad tehát arról beszélni, hogy a két Testamentom közötti különbség abban állana, mintha az Újtestamentomban Isten elrejtettsége a kijelentésben felfüggesztetett volna (247). Ezekre az ismeretekre történelmi értelmezések segítségével eljutni nem lehet. A csak történelmi adatok, a synoptikusok szerint, arról győznek meg, hogy a tanítványok tekintete előtt rövid időre egy új, idegen és nem-értett világosság ragyogott fel, majd átérték ennek gyors és borzasztó katasztrófáját s annak, amit történelmileg átéltek, a következménye az, hogy Judás elárulta, Péter megtagadta, a tanítványok pedig elhagyták és elfutottak (Mt. 26 : 56). „Alles andere liegt unbegreiflich jenseits des Randes von Geschichte und Urgeschichte (247). Az újtestamentumi hit épen úgy ígért-hit, mint az ótestamentumi, azaz hit a megjelent beteljesedésben (248), úgyis mint jelenben, de úgyis, mint jövőben.

11. Az Ige megtestesülésének nagy kérdés-komplexumában a középponti helyet a legfőbb christologiai kérdés: az *Úr Krisztus születése* foglalja el. Krisztus születését, mint „ős-történelmi esemény“-t, vagy mint csodát az egyház így fejezte ki: *Fogantaték Szentlélektől, születék szűz Máriától.*

A christologia értelmét Barth abban látja, hogy tetszett Istennek nem csak önmagában való Istennek lenni, hanem anélkül, hogy megszűnt volna annak lenni, aki Ő maga, tetszett Istennek lenni a mi számunkra, minket az Ő istenségében felkeresni, minket elérni, velünk találkozni ott, ahol vagyunk, t. i. a vele és a saját magunkkal való ellenmondás közepette (255). Az Igének megtestesülése nem e mi Istenről való gondolataink következménye, hanem épen a *feltétele*. Isten nem hagyta el a világot, hanem megjelent testben, hogy kibékítse az ő megsértett istenségét a világgal s ezáltal az embernek Istennel szemben való *hűtlensége felett triumfált az Ő hűsége* (257). Isten megtestesülésének kérdésében, a sokféle ellenmondás között, Barth a református-theologus biztonságával és alázatosságával halad. Biztonsága azonban nem saját logikájának erején, hanem az Isten ígérének világosságán nyugszik, alázatossága pedig a Szentlélek munkája őbenne. Ez a biztonság és alázatosság láttatja meg azt a nagy theologiai igazságot, hogy a *Krisztus embersége csak prédikátuma az Ő istenségének*. A Krisztus istenembségének csodájában nem a „dolog“, hanem a „tett“ a döntő. Isten a Jézus Krisztus személyében, mint megszólító, mint *cselekvő* személy jelent meg az időben, a test és lélek egységében, mint individuum és ugyanabban az

emberi szituációban: a szegénységben, nélkülözések és büntetések közepette, viselvén a bűn terhét, annak nyomorúságát, valamint a halált, hogy Benne *elérjen* hozzánk az Isten kimondott szava. Ez az értelme annak, hogy itt nem az istenség dologiasításáról, hanem annak személyesítéséről, annak az egyes testben élő ember számára való aktualizálásáról van szó. Ezért és ebben az értelemben mondotta a régi református dogmatika, hogy az Isten megtestesülése nem „*deitas caro facta*“, hanem „*Logos, Sermo caro factus est.*“ Ezen a ponton dől el, hogy valóban *theologiai*lag követte-e valaki *Barth* fejtegetéseit, vagy pedig egy történelmi eseményre vonatkozó *metafizikai* értelmezést lát abban. De még inkább eldől ez azon a ponton, ahol a „*conceptus de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine*“-t vallja az egyházzal. Erre vonatkozólag *Barth* a következő valódi *theologiai* megállapítást teszi: „*Sie bekennt (t. i. az egyház) damit, dass die Bezeichnung der Erscheinung Jesu Christi als der Offenbarung ihrerseits nicht etwa als eine Sinndeutung irgendeines geschichtlichen Faktums, in dem sie eine Wirkung Gottes zu erkennen glaubte, gemeint sei, sondern als Anerkennung eines Faktums, das von vornherein und von sich aus nur als direkte Tat Gottes und sonst gar nicht als Faktum festzustellen sei. (274.)*“ A Jézus Krisztus csodálatos fogantatásának és születésének értelmezésénél nincs helye semmiféle természetfilozófiai *speculációnak*, itt nem *generatio*-ról, hanem *jussio*-ról, vagy *benedictio*-ról van szó. *Krisztus fogantatása nem Isten lényegéből, de az Ő hatalmának egyenes tetteiből következett.* Amiképpen a teremtés alkalmával „és mondá Isten és lett“, ugyanígy Krisztus csodálatos fogantatásának alkalmával is, Isten a megrontott emberi természettel szemben egy új emberi természetet állít be a világba, kifejezve ezzel azt, hogy a bűnös emberi természetben és testiségben élő ember-világ folytonosságát *megszakította* s Krisztusban egy új ember-sort vezetett be és juttatott érvényre.

Krisztus istenemberségét az „*Extra Calvinisticum*“ értelmében tanítja *Barth*. Ez a dogmatikai technikus terminus a *Heidelbergi Káté* 48. kérdésén alapszik. Ebben a kérdésben az tanítatik, hogy Krisztus isteni természete a magára öltött emberi természetén kívül is létezik. Ez a kálvinista *Finium non capax infiniti*-nek a kifejezése s határozottan szemben áll a lutheri *ubiquitás*-tannal. *Barth* ezzel azt kívánja kifejezésre juttatni, hogy a Krisztus megtestesülésében a *subjektum az istenség s mint ilyen, az ő prédikátumában, t. i. az emberségében sohasem olvad fel.* Krisztus, mint a Szentháromság isteni személye, mint cselekvő személy veszi fel az ő emberségét, tehát mint ember nem vesz részt az isteni tulajdonságokban, hanem az emberségét, mint orgánumot használja fel a kijelentés vég

hezvitelére. Krisztusra nézve csak egyetlenegy Atya lehetséges, aki az Ő Fia, az istenség második személye által a maga kizárólagos akaratából és kezdeményezéséből lépett a testiség világába s mint egyedüli szubjektum használta fel a szűznek testét, hogy az „*assumptio carnis*” által kijelentse magát s *elérjen a testi emberhez*.

A dogmatika feladata Krisztus megtestesülésének kérdésével szemben nem az, hogy a csodát, ezt „az őstörténeti esemény”-t eltüntesse, hanem hogy a csodát *meghagyja csodának*. Azért értelmezi az Isten igéjének világosságában, hogy *nem mint tudatra emelt tény megmagyarázza, hanem, hogy mint csodát felmutassa*. Egyenesen keresztyén teológiai principiumnak kell tekintenünk Barth ama magállapítását, amely valamikor teológiai szállóigévé fog válni s amely így hangzik: „Nur das Wunder begründet das Wunder, und nur durch das Wunder gibt sich das Wunder zu erkennen. Csak a csoda alapozza meg a csodát és csak a csoda által lesz megismerhetővé a csoda (275).” Krisztus Szentlélektől való fogantatása nélkül elvész az Ő csodálatos feltámadásának valósága is s elvész minden, ami közvetlen Istentől való tett, tehát közvetlenül Istentől való kijelentés.

A „*qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine*” és a „*tertia die resurrexit a mortuis*”, mint kezdet és vég teljes korrespondenciában vannak s a *kijelentés objektív lehetőségét képezik* (274).

12. Míg az előbbi Fejezetnél hosszasan időztünk, addig a most következő Fejezettel rövidebben végzünk, miután ez a tanrészlet kevésbé jellemző Barth Dogmatikájára nézve.

Míg az előbbi Fejezetben a megtestesülés valóságával, mint a kijelentés objektív lehetőségével foglalkozik Barth, addig a most következő harmadik szakaszban a Szentlélek kitöltésével, mint a *kijelentés szubjektív lehetőségével* foglalkozik.

Az ember részéről nincs semmiféle lehetőség arra, hogy a kijelentéshez utat nyerjen. Az embernek nincs semmiféle természetileg adott organuma arra, hogy azáltal a kijelentést elsajátítsa. Mint válik tehát az ember a kijelentés elfogadjává és mint lesz az Isten igéjének hallgatójává és cselekvőjévé? — ez itt a kérdés. Felelet ez: a Szentlélek tette által, amely az ember tehetetlenségét és erőtlenségét hordozva, kitöltve magára véve, helytáll az emberért és az emberben, a hit és engedelmesség „kettős magatartásának principiuma” által. A Szentlélek kitöltése által valósul meg az a nagy csoda, hogy az ember az Istenben és Isten által lesz Istenéje. A Szentlélek kitöltése nem kisebb csoda, mint a világnak a semmiből való teremtetése és a Krisztus fogantatása és születése. A

Lélek a semmiből teremt világot s teremt magamaga testi házat magának Máriában. „Er ist der Inbegriff der Aufmerksamkeit, Aufgeschlossenheit, Aufnahmefähigkeit des Menschen für die Offenbarung. Er ist der Grund und die Wahrheit des Glaubens und des Gehorsams, in dem der Mensch Gott begegnet, wie Gott in Jesus Christus ihm begegnet. Er ist die subjektive Möglichkeit der Offenbarung. (285).“ A kijelentés objektív és szubjektív lehetőségének fennállása magyarázza meg nekünk a *kegyelmet*; ami nem egyéb, mint az *igazság*, hogy amiképpen Isten jelen van a Jézus Krisztusban reánk nézve, úgy vagyunk jelen mi is Isten számára a Szentlélek kitöltetésében (285). *Ez is csoda, mert a kegyelem tapasztalata pszologailag épen olyan kevésbé megfogható, mint az inkarnatio eseménye históriailag* (292—93). A kegyelem nem valami vallásos élmény, hanem a kijelentés szubjektív lehetősége, de nem abban az értelemben, mintha annak kezdeményezője és feltétele az ember lenne, hanem Isten tette az emberben az ember számára, hogy az ember Istentől indítatva Istenre figyeljen és hallgasson. A Szentlélek kitöltetése a Kereszttség által történik, amely alatt részesül az ember a kegyelem csodájában. A kereszttség pedig gyermekkereszttség, vízzel való Kereszttség és egyszeri Kereszttség, amely azt mondja: a Szentlélek által a kegyelem a tied.

13. A Szentlélek kitöltetése, mint a Kijelentés szubjektív feltétele szükségképpen vezet át a *vallás fogalmának* a kérdésére, miután a protestáns theologia az utolsó kétszáz évben s különösképpen a modern theologia feje: *Schleiermacher* a vallás valóságát és a Kijelentés szubjektív lehetőségét, mint egy és ugyanazon dolgot azonosította. Ezt az azonosítást nevezi *Barth* „*die grosse Verwechslung*“-nak. És ez az valóban: nagy összecserélés. A Kijelentés szubjektív lehetősége *feltétele* a vallásnak s ez utóbbi egy emberi lehetőség s mint ilyen a legerőteljesebb kifejezése annak az ellentmondásnak, amelyben az ember Istennel és saját magával él. A modern vallás-fogalom azonban „a nagy összecserélésen“ kívül, de ebből kifolyólag abban a súlyos hibában is szenved, hogy az azonosság ideájának a hatása alatt az Isten és ember közötti *minőségi különbséget* eltörülte s a vallást egetostromló egyenesvonalú életnek tekinti, amely végeredményében nem egyéb, mint a humánisztikus szellemi élet *betetőzése* és *koronája*, amely által az ember birtokába veszi az Istent. Az *Isten valósága módszerileg alárendeltetett a vallás valóságának* (302—303).

14. A *Schleiermacher* és a hozzákapcsolódó modern theologia vallásfogalmának éles kritikája után tér át *Barth* Dogmatikája 3. Fejezetére. A 2. Fejezet a Kijelentéssel, mint Isten

Igénének első alakjával foglalkozott, a most következő 3. Fejezet a Szentírással, mint az Isten Igénének a második alakjával foglalkozik és végül az utolsó, vagy 4. Fejezet pedig az egyházi igehirdetéssel, mint Isten Igénének harmadik alakjával foglalkozik. Előre kell jeleznünk, hogy e két utóbbi Fejezet — a dolog természeténél fogva — sokkal kisebb terjedelmű, mint az előbbi 2. Fejezet.

15. A Szentírásról szóló 3. Fejezetnek három nagy ismeretköre van. Az első ebben a körben (az egészen belül a 20. §) „Isten a próféták és apostolok bizonyosságtételében,” a második „Az egyház tekintélye” és a harmadik „A lelkiismeret szabadsága”.

Az első körben meglepő az a kritikai szabadság, amelyet a Szentírással szemben elfoglal. Mindjárt az első sorokban azt vallja: „Die Bibel als eine Sammlung antiker religiöser Literatur ist ein *historisches* Datum und als solches zunächst und immer wieder schlecht und recht ein Gegenstand der historischen Wissenschaft (334).” Azonban egyszersmind tiltakozik azok ellen a visszaélések ellen, amelyeket a vallástörténeti szubjektívizmus ezen a téren elkövetett. Ezeknek az ellensúlyozása egyetlen úton lehetséges, t. i. ismét fel kell eleveníteni a *Kanon* fogalmát. Ez a fogalom egyfelől biztosítja a helyes történelmi vizsgálódást, de efelől érvényt szerez a Szentírásnak, mint Isten Igénének. A Szentírásban minden rész *kanonikus*, ez azonban nem jelenti azt, mintha a Szentírás valami *orákulum* lenne. A Szentírás mint *kanon* egy történelmi hely, ahol az Isten saját szava szól hozzánk, azonban nem közvetlenül, hanem a próféták és az apostolok indirekt bizonyosságtételén keresztül. A Szentírásban *nem kegyes emberek* szólnak hozzánk a saját vallásos élményeikről, hanem Isten szól s a saját szavát szólja (346).

Barth a verbalis inspiratio tanát elutasítja s ezzel együtt azt a gondolatot is, mintha a Szentírás ment lenne ember tévedésektől s mintha annak isteni tekintélyét valamiféle nagyszerűsége alapozná meg. A bibliai szöveg nem kíván Isten ígéje lenni, hanem, mint olyan kíván hozzánk *szólni* és mint olyan kíván általunk *hallgattatni*. A Szentírásban nem valami kijelentettségről, mint „factum”-ról van szó, hanem a kijelentésről, mint „actus”-ról. A Szentírást Isten Igéjévé a „testimonium Spiritus Sancti” teszi, mint amely „basis totius theologiae” (361). Ez utóbbit is egészen természetesen nem dologilag kell elfognunk, hanem mint *megszólító* „actus”-t. A Szentírás tekintélye tehát nem az egyház tekintélyén alapszik, amint azt a római egyház vallja és tanítja, hanem önmagán s a Szentírás hitelesítését nem az egyház végzi, hanem a Szentlélek bizonyosságtétele.

Az azonban már más kérdés, hogy miképpen történhetik meg, vagy micsoda útja van annak, hogy az Írás mint Isten Igéje szól hozzánk? És erre a kérdésre mást nem felelhetünk, minthogy utalunk az egyház „konkrét tekintélyére”, mint amely a kijelentés-közvetítés objektív lehetősége. Az egyház közvetíti számunkra a Kanont, mert az egyház választotta ki annak alkotórészeit, az egyház van arra hivatva, hogy a kötelező szöveget megállapítsa, az egyház formulázza meg a hitvallásait, de a Kanon alapján s annak a vezérlete alatt. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az egyház hitelesíti a Kanont, hanem a Kanon hitelesíti az egyházat s ezáltal önmagát is (354). „Die Autorität der Kirche ist mittelbar, relativ und formal, absolute und inhaltliche Autorität kann nur der Schrift allein zukommen (383).“

A 3. Fejezet harmadik nagy kérdése a lelkiismeret szabadsága, mint amely elengedhetetlen szubjektív feltétele annak, hogy a Szentírás, mint Isten Igéje szóljon hozzánk. A lelkiismereti szabadság a Szentírással való viszonyában azt jelenti, hogy a Szentírást a saját szívünkön, a saját elménken és a saját hitünkön keresztül halljuk, mint Isten Igéjét. A lelkiismereti szabadságnak is azonban az egyházon belül kell érvényesülnie s egyedül a Szentlélek közösségében s annak igazgatása alatt. A lelkiismereti szabadságnak „a hit és az engedelmesség szabadságá”-nak kell lennie.

15. A Dogmatika utolsó Fejezete (a 4. Fejezete) visszatér az első Fejezet problémájához, „az egyház igehirdetése”-hez. Erről a kérdésről, — mint amely az emberi szónak az Isten Igéjéhez való viszonyáról szól, — Barth szerint — nem lehet eléggé félenken, eléggé tartózkodóan és alázatosan beszélni. Ez a magyarázata annak, hogy az egész Dogmatika legrövidebb Fejezete (a 411—463 oldalakat foglalja magában). Az a nagy kérdés itt, hogy mint lehetséges az isteni Kijelentés közvetítése a jelenben, vagy miképpen válik az egyház igehirdetése Isten által szólott Igévé? A keresztyén prédikáció egy kísérlet arra, hogy Istenről, mint valami tárgyról beszéljünk. Egészen természetes, hogy ez a kísérlet nem sikerül, mivel Isten csak maga magának lehet tárgya. Ezért az igehirdetés, mint prédikáció a legnagyobb vakmerőség, a legveszélyesebb és a legsúlyosabb próbálkozás, mert az emberi beszéd azzal az igénnyel lép fel, hogy úgy hallattassék, mintha azt maga a Jézus Krisztus mondaná. Ennek a vállalkozásnak, emberi oldalról nézve, csődbe kell jutnia, miután azonban megbízatásból történik, Isten ígéretét bírjuk s így Isten által megoldást nyer. „Von Gott kann nur Gott reden. Istenről csak Isten beszélhet.“ A prédikációról is mint Isten Igéjéről elmondhatjuk azt a christologiai tételt:

conceptus de spiritu sancto (418). T. i. az igehirdetés vakmerősége a Szentlélek által nyer megoldást, ezért a kegyelemért azonban mi csak imádkozhatunk, de afelett nem rendelkezünk. Amit a Szentírásra vonatkozólag mond, az igaz a prédikációra vonatkozólag: „Die Schrift wäre nicht die heilige Schrift, wenn der Geist in ihr nicht Zwiesprache halten würde mit demselben Geist in uns selber (414).“ A prédikáció Isten Igéjévé válik, azaz mialatt a prédikátor beszél, azalatt Isten beszél, amennyiben maga a Szentlélek Isten folytat a hallgatóban, a benne lakozó Szentlélekkel beszélgetést. Tehát: „Die Ehre, Kraft und Weisheit ist hier, wie überall, wo er redet, die seinige und nicht die unsrige (417).“

A prédikációnak vakmerő nagyszerűségéből és páratlan kiváltságából az következik a prédikátorra és prédikációjára, hogy annak a Szentírás igazságát „tisztán és elegyítetlenül” tanítónak kell lennie, azaz alkalmazkodnia kell a „tisztá tan”-hoz. A „tisztá tan” szolgálatát a Dogmatika végzi, így nyer tehát értelmet és helyet a Dogmatika a Dogmatikában (O. Weber). Így nyer a Dogmatikáról szóló tanítás, mint egy tanrészlet helyet a Dogmatika egészében. Ez a magyarázata annak, hogy a Dogmatikának, mint tudománynak a problémája Barth dogmatikai fejtegetésében, az egész mű befejezésében, ismét felmerül és tárgyalás alá kerül.

A Dogmatika, mint emberi mű az Isten Igéjéhez való viszonyában egy nagyon alázas eszközzé válik. Az igehirdetés tárgya mindig csak az Isten Igéje, a Dogmatika tárgya pedig a prédikátor szava, a beszédje, tehát a Dogmatika nem igehirdetés. A kettő egymáshoz való viszonyát illetőleg a következő igen találó megállapítást teszi Barth: „Dogmatik und Predigt verhalten sich zueinander wie Etappe und Front (422).“ Az etappe a frontért van, feltéve, hogy ott, t. i. a fronton valóban valami lényeges és döntő dolog történik. Aminthogy tényleg valami lényeges dolognak kell ott történnie. A háborút a fronton nyerjük meg és ott veszítjük el. Viszont az etappe meg a frontért van, tehát a Dogmatika az egész egyháznak a funkciója s mint ilyen arra van hivatva, hogy bizonyos ráutalásokat, ráeszméléseket adjon arra, hogy mi a tiszta tan s ezáltal a tiszta tanítást elősegítse.

Az egész mű befejezésekeppén rendkívül érdekes és meglepően új megállapításokat tesz Barth a dogmatikai gondolkozás principiumairól, valamint a dialektikai módszer lényegéről. Ezeket a fejtegetéseket azonban ismertetésünkben már nem követhetjük, hanem alkalomadtán külön fogjuk olvasóinknak bemutatni.

Barth Dogmatikájának a jelentőségét exakt pontossággal

ma még megállapítani nem lehet. Az azonban már ma is egészen világos, hogy itt nemcsak arról van szó, hogy *Barth* bizonyos lehetséges együttérzésre jutott volna a régi református Dogmatikával. Nagy elfogultságra és a *Barth* művébe való nagyon felületes bepillantásra vall, hogy valaki azt állítsa, hogy *Barth* alapnézetei, valamint a dialektikai módszere bizonyos orthodox, vagy éppen középkori theológusok alapfelfogásával és módszerével azonos. Aki a protestáns theologia XVIII. és XIX. századbéli történetét ismeri, az előtt egészen világos, hogy *Barth* azokhoz fordult theológiát tanulni, akik valóban „theológusok” voltak, de éppen dogmatörténészről nem vártuk volna, hogy ne tudja meglátni, hogy ma már úgy theologizálni, ahogy a középkorban, vagy a protestáns orthodoxia korában theologizáltak, éppen a XVIII. és XIX. századok miattis, nem is lehet.¹ A *Barth* Dogmatikája olyan új probléma-beállításokat hozott, amelyeken túltenni magát nem tudja a jelenkori theologia egyetlen iránya, vagy iskolája sem. Ma az a helyzet, hogy minden dogmatikai probléma merőben a *Barth* dogmatikai kritikája alatt áll s minden probléma-beállítás öreá néz.

Barth Dogmatikája az Isten Igéjéről szóló tan, tehát nem egyik, vagy másik keresztyén felekezetnek, mint „vallás”-nak az „alapelvei”-n nyugvó „rendszer”-ét kívánja kiépíteni, hanem „a vallással”, mint emberi lehetőséggel szemben, az Isten Igéjébe foglalt Kijelentésre utaló „tisztta tan” dialektikai és indirekt kritikai utalásait, „loci”-it kívánja elibénk állítani. *Barth* Dogmatikájának nincs egyéni igyekezete, nincs semmi a saját geniálitásából táplálkozó törekvése, nagyon igénytelenül arra az üzenetre kíván utalni, amelyet az Evangélium hozott s azt vallja és azt gyakorolja, hogy ezt az üzenetet semmiféle emberi geniálitással elhomályosítani nem lehet és nem szabad. Nem akar „teremtő génusz” lenni, miután azt vallja, hogy amint ez az igény fellépne a lelkében, megszűnnék „keresztyén theológus”-nak lenni. Azonban meg kell állapítanunk, hogy ha nincsenek is ilyen igényei, az kétségtelen, hogy Dogmatikája a régi keresztyén igazságnak meglepően új világitást ad. A *Barth* Dogmatikájának ismertetését befejeztük, a méltatására és kritikájára még vissza fogunk térni.

T. S.

¹ Lásd O. Ritschl kritikáját, „Theol. Literaturzeitung” 1928. 10. számában.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

Hogyan segít az Úr szolgálatában a Zarándok Útja?

Bunyan születésének háromszázados fordulója ismét aktuálissá tette klasszikus alkotását, a Zarándok Útját.

Gazdag lelkipásztori élet leszűrt tapasztalait, az Igével táplálkozó és az Igét hirdető lélek vallomását, belső vívódásait, zarándoklását állítja eléünk ez a könyv. Élett áll mögötte, ezért ad sokat a keresztyén életet élők számára.

Az alább következő tanulmány arra a kérdésre próbál felelni, hogy a keresztyén munkásnak mit ad ez a könyv? Noha elsősorban a keresztyén munkás, az Úr szolgája, alatt a lelkipásztort értjük, gondolunk itt az u. n. *világi munkásokra* is, akik a belmisszió különböző területén szolgálnak, annál is inkább, mert a Zarándok Útja elsőranguan ad útmutatást épen ennek a szabadabb, evangéliumi, pásztori munkának a területén.

A könyv útmutatását fogadjuk bizalommal, úgy mint jó tanácsot, mert mély evangéliumi életet élő lelkipásztor könyve. Erdemes lenne külön tanulmányt írni Bunyanról, mint lelkipásztorról, hisszük, ez a tanulmány is sok indítást adna a keresztyén munkásnak. Ez a könyv és többi írásai is tele vannak a lelkipásztori munka fenségéről, teljes odaadást kívánó mivoltáról, felelősségteljességéről, örömeiről beszélő, forró önvallomásaival.

Három körben szemléltetjük azokat az indításokat, amelyeket ez a könyv ad. Ábrázol pásztori életeteket, munkában álló keresztyéneket; megvilágosítja az Igének olyan pontjait, amelyek, noha fundamentálisak, homályban állhatnak előttünk, és szemlélteti a mozgásban lévő keresztyén életet, mint az Ige ismét életté válását a keresztyének életében. Az Úr szolgálatszem pontjából egyformán fontos mind a három kör, azért mert az egész könyv az Ige alapján áll és mindenütt a keresztyén életet ábrázolja, gyakran érinti egymást, de azért mégis világosan ábrázolható. Ezekben a körökben a tényeket úgy próbáljuk szemléltetni, hogy mintegy tükröt tartsuk az Úr szolgái elé. Hiszük, a kérdés ilyen szemlélete mellett is sokat ad ez a könyv. A legtöbbet akkor adja, ha nyomán elindulunk és haladunk a személyes keresztyén élet útján.

I. Pásztori életet, munkában álló keresztyének. Hogy általában minek tekinti ez a könyv a keresztyén szolgálatot

arra felelnek a következő sorai: „Honnan gyűjtik össze a felhők az esőt? A tengerből.” Mit tanultunk ebből? Azt, hogy az Ige szolgálói Istentől kölcsönözzék tudományukat, „Miért öntik ki tartalmukat a felhők a földre? Hogy azonképpen közöljék tudományukat a világgal azok, akik az Ige ismeretét bírják.” (241. old. 8 s köv. kikezdés)¹ A szolgálat alapja Isten. Nem a felhő, hanem a Nap érdeme a meleg, ami felpárolgatja a tenger vizét; a tengervíz az Ige és független a szolgától. A felhőn kívüli erő az, ami lecsapódásra készíteti az esőt. Az igazi szolga telítettsége a Szentlélektől függ és nem teheti, hogy ne szóljon és szolgáljon akkor, amikor annak rendelt ideje eljött.

A könyvben ábrázolt munkások mind igehirdetők. Nemcsak a szavuk Ige, hanem a magatartásukon keresztül is az Ige látszik ki. A másik jellemzőjük az, hogy azokkal, akik között szolgálnak, igazi résztvevő, gyengeségeiket, bűneiket felismerő szeretet köti össze. Mindig az a munkás jelenik meg a színpadon, akire éppen akkor van szükség; vagy az egy pásztornak mindig úgy, olyan segítséggel kell megjelennie, amilyenre éppen szükség van. A pásztori szolgálatban helye van a szelíd hívásnak, a könnyező részvétnak, a vigasztalásnak, a bátorításnak, a feddésnek, a kemény dorgálásnak, a szigorú megítélésnek, az elutasításnak és még a vesszőzésnek is (ostoros ember), de jaj annak, aki nem tudja, melyeket mikor és melyiket milyen lélekkel szemben szabad alkalmazni. A Zarándok Útja munkásai előre látó lelkek, előre tudják, a szemekből kiolvassák, melyik léleknek mire van szüksége és azt adják. A juhokat ismerik személy szerint, ha nem ismerik részletesen és alaposan, kikérdik a múltjuk, családjuk, elindulásuk, eddigi vándorlásuk felől. Nem figyeltük-e ezt meg a könyvben vagy unalmas szakaszokként forgattuk tovább az ilyen beszélgetésekről szóló oldalakat? Nincs egyetlen munkás sem, aki ki ne kérdezte volna a zarándokokat. Ez követelmény velünk szemben is. Nem tömegmunka a keresztyén pásztor munkája. Nem elég az általános igehirdetés, vannak speciális szükségek is. Nem sokat ér a vasárnapi iskolai és más munka, ha egyen-egyen nem veszem külön a gyermekeket és alaposan meg nem ismerem az összes körülményeiket.

Ezek a szolgák nemcsak az éppen akkor szükséges segítséget adják az eddigi út ismerete és a szerető rokonszenv alapján, hanem a következő útra is beállítják a lelkeket. Előre megmondják merre menjenek, mik az út veszélyei, kísértései,

¹ Jelen tanulmány a Z. Út legújabb magyar kiadása alapján készült. Ford. Szabadi Béla.

kiktől óvakodjanak és ki az a testvér, akihez a következő szakasz végén fordulhatnak? Különösen fontos az, hogy nem titkolják a komoly veszélyeket, kísértéseket, nem árulnak „zsákba-macskát” és nem dolgoznak „mézes-madzag” elmélettel csalogatván a lelkeket, elfödve a komoly valót. Őszinte lelkek. Ez nagyon fontos. A komoly követelmények, kísértések, veszélyek fel nem tárása szörnyű véték. A lelkeket nem szabad becsapni, csak hogy megindulhassanak. Hány lélek esett el azért, mert nem volt előkészítve a veszélyre, mert váratlan kísértések szakadtak rája, mert eltitkoltuk előtte a keresztyén élet nehéz küzdelmét, mert csupa fényben úszó hegytetőt mutattunk neki. Keresztyénnek és társainak gyakran van részük a szolgák részéről dorgálásban és feddésben, de ezt csak akkor alkalmazzák a munkások velük szemben, ha előbbi intő parancsuk, figyelmeztetésük dacára tértek el a helyes úttól. Ilyen esetben van helye a feddő szónak.

A Zarándok Útján járó lelkek állandó gondozás alatt vannak. A keresztyén szolgálat folytatólagos munka. Nem elég, ha elindítok egy lelket, azután is gondolnom kell rája mindhaláláig. Ha magam nem gondoskodhatom róla, gondoskodjam, hogy más vegye gondjaiba. Mit ér a buzgó vasárnapi iskolai munkám, ha nem folytatom bibliakörben. Lepereg egy-egy konferenciának minden hatása, ha azután nem ápolom a lelket. Ha eltávozik a gyülekezetem (vasárnapi iskolám, bibliaköröm) egy tagja más gyülekezetbe, ajánlanom kell azt a másik helyen szolgáló testvérem gondjaiba. Szabad-e valakinek egy munkateret addig ott hagyni, amíg alkalmas utódja nincs? Nem lehet semmi elég erős indok, az anyagi és egyéni érdek a legkevésbé, ami a hely elhagyására készíthet. Mi az Úr szolgálata vagyunk, ő alkalmaz és helyez tovább. Itt kell sok imádság és igeolvasás, hogy az ember tényleg az Úr szavát ismerje fel a helye elhagyására kényszerítő körülményekben. Szabad-e valakinek, aki maga nem szereti és nem folytatja az ú. n. belmissziói munkát, olyan gyülekezetben foglalni állást, ahol már az előd által megindított munkák, felébredt és vágyakozó lelkek vannak? Egyáltalán nem. Lelkiismeretes ember legalább nem teszi meg, akár milyen búsás jövedelmű is az állás. Erre a kísértésre (116. oldalon) külön is kitér az író és határozottan állítja, hogy a pénz semmiképp nem befolyásolhatja szolgálatom helyét és minőségét. Jegyezzük meg, Bunyant, a szegény gyülekezet saját keze munkájából élő pásztorát Londonba is hívták dúsan jövedelmező katedrára és nem ment, mert nem küldötte az Úr. Neki szabad volt ilyeneket írnia.

Az Úr szolgálata felséges és szent hivatás. „Itt a földön minden igehirdetés, könyv, parancs csak olyan, mint az asztal

megterítése, a só és kenyér felrakása, ahhoz a vendégséghez képest, melyet az Úr készít számunkra.” (279. old.) Hiába teszi Bunyan a „csak” kötőszót a mondatába, a megelőző sorok igazolják a szolgálat felségét. Gajus házában Máté étvágya az asztalterítés alatt növekedett. Úgy kell szolgálnunk, hogy általa a mennyei életet kívánják meg a lelkek, éhezzenek és szomjúhozzák azt. Növekedjék az Ige és Isten dolgai után való vágyakozásuk. A szolgálat fenséges, mert Isten mennyei javaira kell, hogy emlékeztessen. Minden, amit tesz, Isten országára kell utaljon, a felé hívogasson. Ide természetes, örökös tűzzel izzó, vigyázó keresztyén élet kell. Képmutatásunk, üres és készületlen beszédünk, kapkodó imádságunk, a világnak való esetleges ostoba behódolásunk, hány lelket ábrándít ki naponta a keresztyén életből? Ha a hivatás felséges mivolta áll előttünk, ha állandóan érezzük, a mennyet képviseljük a földön, ez megment az itt fentálló kísértésektől. Másfelől, még a legeredményesebb keresztyén munka és élet is csak asztalterítés, üres asztal, a mennyei lakomához, az Isten országához képest. A legigazibb szeretetben élő és munkálkodó gyülekezet is semmi Isten országához képest. Milyen lehet az? A munka mindig magunkon túl Istenre és dolgaira utaló. Befejezett munka nincs, befejezett keresztyén élet nincs. Egy másik könyvében Bunyan a maga szolgálatáért méltóságáról így ír: „Magamat Istentől sokkal megtiszteltebbnek és áldottabbnak tartom, mintha ő engem a keresztyén világ császárává, vagy a föld minden dicsősége urává tett volna.” Ez az igazi lelkipásztori és szolgáló öntudat. Nincs nagyobb úr a földön nálunknál, természetesen nem magunk, hanem az ügy, a név miatt, amit képviselünk és hordunk. Mi magunk cserépedények vagyunk, a név tesz valakiké, amit a sisakunkon hordunk. Minél alázatosabbak vagyunk, ez a név annál inkább ragyog és méltóságunk annál nagyobb.

A megelőző sorok a keresztyén munka és munkás általános szemléletét adják. Figyeljük meg külön-külön, ha röviden is, a *szolgáló alakokat*.

Keresztyén *Evangelista* szavára indul el. Nem Keresztyén ment Evangelistához, hanem Evangelista vette észre a mezőn bizonytalanul, gyötrelmek között tépelődő Keresztyént. Hozzá ment, állapota felől kikérdezte. Felmutatta előtte Isten haragját, amellyel viseltetik a bűnnel szemben. „Fussatok az Istennek következő haragja elől” (Máté 3, 7) felírású pergament-tekeréset adott Keresztyénnek, de megmutatta az utat, a célt is, amely felé haladnia kell. Az Evangelista látja a bűntől, szenvedéstől zavart lelket, nem kicsinyli le kételyeit, nem csúfolja ki kegyelem nélküli állapotát. A *szakadékot még mélyíti*. De

a bizonytalanságban lévő léleknek, ha az nem is látja még világosan a célt, *megmutatja, merre menjen?* A lelkek elindításánál ezek a körülmények alaposan megszívlelendők. Ne szóljunk egy szót sem, ha a kételyeket, a vívódást csendesíteni akarjuk, de az utat mindig biztosan mutassuk meg. Magában indul el Keresztyén. Evangelista nincs vele, de szeme rajta van és mérföldek után is felkeresi ismét, azt, akit ő általa indított el az Úr. Miután a Törvényhegye felé kitért Keresztyén, előtte váratlanul jelenik meg, szigorúan megdorgálja és újra útra bocsátja. A Hiúságvárosa előtt ismét megjelenik. Itt a városban várható kísértésekre *előre figyelmezteti* Keresztyénét és erőt ad az átvonulásra. Ez a másik oldala Evangelista munkájának. Kísértés előtt és után is megvan a dolga a lélek mellett. Mindkétszer váratlanul jelent meg. Maga vette észre, hogy szükség van.

Segítő a Csüggedés mocsarában evickélő Keresztyén után kezét kinyújtja és kiemeli. Ugyanaz a típus, mint Evangelista. Különösen kezdő, elinduló keresztyének mellett kell ilyen munkásoknak állaniok.

Értelmező és háza egyik legtanulságosabb alakja és helye a könyvnek a munka szempontjából is. Értelmezőtől tanul a lélek, olyan ismereteket közöl ő, amelyek feltétlenül szükségesek a zárandoklásra. Mindjárt a Szoros kapu után áll ez a ház. Miután egy lélek megjelent és bejutott Krisztus kegyelmébe, azonnal ismeretekre van szüksége. Kérdések állanak előtte, ha maga nem is keresi, adni kell neki olyan ismereteket, amelyek nélkülözhetetlenek, különben eltévelyedik és ellaposodik élete. A *vallástanítás* fontos a pásztori szolgálatban. A házban Értelmező sok mindent mutat a zárandokoknak, de azok különösen két dologra vonatkoznak, mutatják a *bűn rettenetes voltát és az új élet örömeit*. A ház csodálatosan gazdag. Keresztyénnek Értelmező olyan dolgokat mutatott, amelyekre neki volt szüksége. Krisztina később jön, akkor a ház még gazdagabb, neki olyan dolgokat mutat, amelyek az ő szükségeit elégítették ki. Aranyszabály: a pásztori lélek napról-napra gazdagabb kell legyen. A szolga többet és többet ismerjen évről-évre. Az öreg szolga ismerjen a legtöbbet. A felfordított törvény nem Isten szerinti. Nem szabad megmaradnunk a theológián kapott ismeretekkel. Azért unnak a lelkek, mert újat nem tudunk adni. Rettenetős ítélet alatt áll az önmagát állandóan ismétlő, állandóan újat nem tanuló pásztor. „A jó pap holtig tanul.” A házban adott ismeretek nem maradtak a lelkek előtt pusztá ismeretek, különböző lelki megindulást váltottak ki, életre való ismeretek voltak és könnyen szemlélhető formában kapták a lelkek. Sokat és erőltetetten nem kellett semmit

magyarázni. Tények beszéltek. A zarándokok azzal a meggyőződéssel hagyták el a házat, hogy eredményes dolog volt ott tartózkodni.

Gyönyörűséges palota és lakói sokban hasonlítanak Értelmező házához és gazdájához. Ez a hely inkább üdülő pont. Nyugalmat, vigasztalást, gyógyulást és erőt ad. *Építő alkalmak* helye. A kapus, *Eber* észreveszi és hívja a zarándokot. A hájlékban a házigazda mellett Belátás, Okosság, Bátorság és Szeretet szolgálnak. A zarándokok nyugodalmat, vacsorát (úrvacsorát), éjjeli szállást kapnak, kellemesen töltik az időt, itt gyógyítja meg az orvos a beteg Mátét. A gyermekeket alaposan kikérdezik, mondhatnánk konfirmációi előkészületet tartanak. Tényleg ez után lesznek a fiúk fokról-fokra nagykorú keresztyének. A könyvtárban épülésre és vigasztalásra szolgáló dolgokat látnak. Mások példáját állítják eléjük. Megmutatják előre az út áldott pontjait, hogy a borzalmak között ezekre gondoljon a zarándok. Elindulás előtt a zarándokok megfürdöttek, útravalóul az örökélet kenyerét és italát kapták és fegyverekkel szerelték fel őket. Olyan hely ez a palota, mint a mi szolgálatunkban egy áldott többnapos konferencia, vagy összejövetel. Kedves, kellemes üdítő hely, ahol alaposan kikérdeznak, ahol lélekben sok újat kapunk és ahol a következő komoly napokra készítenek elő. Szolgálatunk ilyen alkalmakat nem nélkülözhet.

A *Pásztorok tanyája* egy másik állomás, ahol a lelkek megpihennek a fáradalmaktól és ahol új erőt és útbaigazítást nyernek. Itt négy pásztor él barátságban, szeretetben és szolgálatban együtt. Igazán felséges látvány. Nincs féltékenykedés, irigység közöttük. Mi ennek a titka? Mind az Úrnak szolgálnak a kapott kegyelmi ajándékok szerint. Ahol az egy helyen szolgáló lelkek között vetélkedés, rossz viszony van, ott nincs az Úr szolgálata és ott a kegyelmi ajándékokat nem becsülik hordozóik. Egyformán drága és fontos mindenki különös kegyelmi ajándéka. A nyáj között élt a négy pásztor, családjuk távol volt, nem akadályozta az őket a szolgálatban. Az egyik pásztor *Ismeret*, jó értelem és emlékező-tehetség birtokosa, a másik *Tapasztalat*, aki ismeri nemcsak az ú. n. „életet” hanem a keresztyén életet is a maga titkaival együtt. És pedig tapasztalatból, azaz maga is keresztyén életet él. *Eber*, a harmadik pásztor az örködéshen és vigyázásban kiváló. Igaz, a negyedik, a szolgáló élet őszinteségét állítja elénk. A négy pásztor tulajdonképpen a pásztori lélek négy olyan tulajdonságát mutatja, amelyeken keresztül tud szolgálni igazán a Lélek által a pásztor. Magukban nem elegendők és nem tesznek senkit pásztorrá, de az igazi pásztor, ha nincsenek még, kéri őket Istentől.

A Gyönyörűséges palota kedves vendége az *Ügyes orvos*, aki meggyógyítja a beteg Mátét, az a szolga ő, aki leszáll a szószekről az élet kérdései közé. A bajokat gyógyítja. Orvossága az, amit az Úr adott. Gyógymódja első hatása a hánytatás, a gonosztól való megszabadulás. A javulás csak azután következik be.

A Megaláztatás völgyének kedves lakója az alázatos, szelid *Pásztorfiú*, az a szolga, aki a maga kis körében az alázatos engedelmes szolgálat örömében ragyog. Alakja feddő hívogatás a nagyarányú, könnyen nagyképszerűsre vezető nagyhangú szolgálattól, a sok örömet, benső békét adó kis keretek közt mozgó, üdítő szolgálatra. A névtelen nagyok, az anyaszentegyházat tartó kemény téglák egyike.

Bátorszív harcos keresztyén, szolgálata mások védelme, támogatása, vezetése és bajokból való kiszabadítása. Emellett a külső, aktív, harcos magatartása mellett az övével szemben gyöngéd, szelid, jókedélyű és mindenek felett az Írás, az igaz tudomány és a keresztyén élet alapos ismerője. Nemcsak bátor harcos mivoltának, hanem utóbbi jellemvonásainak is meglepő jeleit adja. A keresztyén harcos ilyen.

Gaius és *Mnason* két házigazda, akik vendégszeretettel, éjszakai hajlékkal szolgálnak. Többet adnak, mint amennyit ígérnek. *Gaius* lakomát rendez, ott elbeszélgetnek komoly dolgokról. *Mnason* jó társaságot gyűjt össze a zárandokok tiszteltére. Ezek is megfigyelendők. Ha komoly keresztyén lelkekek hívok magamhoz és ilyeneket kell hívnom, legyen a társalgás komoly és ne hívjak közülük olyanokat, akik megbotránkoztatják őket. Az ilyenek misszionálásának megvannak a más alkalmai is.

Ezek mellett a szolgáló, pásztori alakok mellett még arra is kell tekintenünk, hogy az egyes zárandokok együtt hogyan szolgáltak egymásért. A gyülekezeti elv érvényesül ebben. A zárandokok egymásra vannak utalva. Egyik hívja a másikat egymást támogatják, segítik. Egy élő, mozgó gyülekezet képe áll előttünk ebből a szempontból, különösen a könyv második felében. Emeljük ki *Könyörület* szolgálatát, aki ruhákat varrt a szegényeknek és a többi zárandokoknak. Ez a szolgálata megbotránkoztatta az első kérőjét, de azért nem hagyta abba szolgálatát, még akkor sem, amikor a kérő kijelentette, hogy emiatt nem veszi feleségül. Nem is kellett neki ilyen völgyény szolgált addig, amíg olyan kérője akadt, aki örült szolgálatának és szolgatársra lett. Kedves jelenet az, amikor a bátor és erős zárandokok az óriás vára lerombolására mennek és a csapatot *Félelmes szívű* és *Sántaláb* őrizetére bizzák. Ezek a mindig gyenge, másokra támaszkodó zárandokok az erejükön felül

megbízatás által kapnak erőt és bátorságot. Hasonló eset, amikor a Gyönyörűséges palotában József, a legkisebb gyermek figyelmezteti a csapatot, hogy *kérjenek* segítséget a további útra is. Ezzel megmenti a csapatot egy csomó szenvedéstől. Szükség van a gyengékre is a szolgálatban. Szolgálhat itt bármily erőtelen, a legkisebb is legnagyobb lehet.

Ezek a lelkek mindig szolgálnak, életük állandó bizonyágtevés. Egyes tettükből sokan nyernek erőt és évek múlva is hatással vannak másokra. A néma bizonyágtétel áldott alkalma a keresztyén élet. Az én győzelmem árán más is győz. Az utánam jövőnek könnyebb az útja. Mindig gondoljak arra, mások haladása is függ a magamétól. Csak az örökkévalóságban tudjuk meg, ha igaz szolgák voltunk, hogy igazi szolgálataink akkor volt, amikor nem is tudtuk, hogy szolgálunk és hány lélek nyert erőt általunk. De az érem másik fele is áll: Vigyázzunk, hogy senkit meg ne botránkoztassunk.

Úgy gondoljuk, hogy a szolgálatban mindenkinek megvannak a különös adományai az Úrtól. Ezeket a különböző adományokat ábrázolják a fent vázolt alakok. Másfelől azonban a teljes szolgálathoz szükségünk van mindarra, amit ezeken az alakokon át az Úr megmutatott és meg kell lennie szolgálatunkban a néma bizonyágtételnek és a munka gyűlékezeti karakterének. Nem magam vagyok egyedül az Ige letéteményese. Gyülekezetemet (vas. isk., bibliakör) neveljem dolgozó gyülekezetté.

II. A másik szolgálata ennek a könyvnek az, hogy *világossá teszi az Igének olyan tanításait, amelyek homályban állottak előttünk*. Ez a tanulmány nem igényli azt, hogy megmutatja az egész könyvön keresztül ezt az elvet. Útalni kívánunk egy pár fontosabb pontra. Az, aki tanulmányozza a könyvet, maga fog újabb és újabb pontokat felfedezni. Beszélgetésekben, képekben és életralakulatokban az Ige gazdag világának sok tanítása válik világossá előttünk.

A könyv főkérdése, hogyan szabadulok meg a bűntől és nyerem el az üdvösséget és örök életet? Ez a kérdés a Szentírás alapján alapkérdése a keresztyén életnek. Az egész könyv ennek a kérdésnek megoldását adja. A szabadulás a Krisztus keresztyén által, az ő váltság halála által van, ingyen kegyelemből. Keresztyén terhe a keresztyén alatt szakad le. Amíg a kegyelem nélküli állapotban van, addig súlyos a terhe, a Törvényhegye alatt még ijesztőbb súlyúnak érzi azt. A keresztyén alatt *magamagától* szakad le terhe. Teljesen a kegyelem munkája ez. A Szentlélek tesz itt bizonyágot a lélekben. Sokan, akikben nem tett bizonyágot, csúfolódva állottak meg alatta. Az egész könyv centruma, legfontosabb fejezete az, amelyik a

kereszt alatti jelenetről szól. Érdekes, ez a legtöbbet mondó fejezet a legrövidebb. Itt nincs szükség emberi beszédre. El kell hallgatni, mert Isten cselekszik. A kereszt alatt három dolog válik nyilvánvalóvá: 1. Bűnbocsánatot ott nyerünk. 2. Új ünnepi ruhát kapunk (újászületés). 3. Jelt kapunk homlokunkra és pecsétet írást kezünkbe (predestinációink felismerése).

Az egész könyvön keresztül a *kegyelem* ragyog elő. Az Értelmező házának megkapó képei közül is több ábrázolja ezt a kegyelmet. Az egyik szobában seprik a port. A seprés nyomán valóságos porfelhő támad. Nem csak a föld poros, hanem mindent befog a por. Így seper a törvény, nem hogy kitakarítaná a port, a bűnt, de még sokasítja. A kegyelem meghinti a port a Krisztus vérével. Így a por leülepedik és szépen ki lehet seperni a szobát. Hatalmas fal előtt ég a tűz. Valaki el akarja vizzel oltani. A fal mögül valaki más olajat hint a tűzre és az dacára az ártó beavatkozásnak, mindig újra éled és tovább lobog. Dacára a Sátán megoltó munkájának, Krisztus kegyelme mindig elteti a lélek tűzét, Isten munkáját. Egyik legmesteribb és csodás fénnel ragyogó képe az Értelmező házának pókos szobája. Szép, díszes szoba. Egyetlen utálatos pók van benne, pókháló szálaival a mennyezetbe kapaszkodva. Istén kegyelme, hogy a bűnös ember (a pók) él ebben a szép világban (a szoba) és gyenge háló szálaival (hite) megkapaszkodhatik. A 218—222. oldalakon a Krisztus kettős természetét, kegyelmének munkáját és keresztjének titkát ábrázolja. Ezen lapok gondos átolvasására itt felhívjuk az olvasó figyelmét.

Aki elolvassa a könyvben foglalt több, hasonló tendenciájú beszélgetés mellett a 233—235.; 241—242.; 211—212. oldalon található beszélgetéseket szinte egész kis kátét talál, amely sok világosságot adhat az Igével való foglalkozás közben.

Ezek a sorok még csak nem is vázaltszerűen utaltak, mondhatnám így, a könyv dogmatikájára. Nem tudom, tudnák-e valaki ezeket az Írás alapján megcáfolni, hiszen egészen az Írás alapján állanak?

Az említett képek, beszélgetések nemcsak arra alkalmasak, hogy előttünk tegyenek világossá hatalmas tényeket, hanem mint illusztrációk a szolgálat közben is felhasználhatók. A módszer, ahogy Bunyan ezeket a súlyos kérdéseket kezeli, útmutatás lehet a mi számunkra is arra, hogy hogyan kell az ilyen nagy kérdéseket egyszerű emberek elé világosan állítani. Az a tény, hogy Bunyan az egyszerű, teologiailag nem iskolázott pásztor, milyen alaposan ismeri a dogmatika alapvető kérdéseit és hogy népies szellemű könyvébe hogy beledolgozza azokat, szintén útmutatás számunkra. Ilyen alap kell minden munkánk alá és a legegyszerűbb tanításba is bele lehet dol-

gozni azokat a megfelelő módon. Az egész munka az Ige alapján álló keresztyén dogma masszív vázán épül fel, ez menti meg az ellaposodástól és eltévelyedéstől.

III. A könyv harmadik áldása az, hogy a *keresztyén élet* gazdag világát tárja elénk. Egyetlen munkás sem nélkülözheti a keresztyén élet kérdéseinek alapos ismeretét. Ismernem kell a lelkek kérdéseit, állapotát, a megoldást és a kivezető utat. Ezen a téren kevés könyv vetekedik a *Zarándok Útjával*. Ebből a szempontból még az az óriási jelentősége van ennek a könyvnek, hogy a benne ábrázolt keresztyén élet *nem* valami szubjektív *kegyeskedés*, egy önmaga emberi határán belül maradt lélek ömlengései, sejtelmei, vágyakozásai és ábrándjai, hanem az Ige útmutatása szerint járó lélek diadalmas harca ebben a világban az örökké valóért. Nem emberi kezdeményezés ez a keresztyén élet, amelyet ábrázol, nem is emberi erő és képesség az, ami a zarándokokat vezet. Ellenkezőleg, valamennyiszer emberileg, a maguk kedve, kívánsága szerint cselekesznek, mindig eltévelyednek. Szabadulásuk mindig Isten segédelve, mentő akciója által történik. Isten a hit ébresztője, ébrentartója, a lélek vezetője. A szíveket is ő keményíti meg. A könyvben ábrázolt keresztyén élet cselekvő alanya az élő Isten, Szentlelke és Igéje által. Az emberrel közli a maga akaratát, hívja magához. Az embernek egy kötelessége van, az *engedelmesség által bekapcsolódni* ebbe az életbe. Minden előrehaladás az engedelmesség által történt, minden elesés, félrelépés oka az Istennel szemben való engedetlenség. Másfelől azért sem szubjektív, egyéni dolog a keresztyén élet ennek a könyvnek tükrében, nem misztikus kegyeskedésről van benne szó, mert a keresztyén életet társas életnek ábrázolja. Mindig hangsúlyozza a lelkek egymás iránti felelősségét, (Keresztyént megkérdik, családját miért nem hozta, az egyes zarándokok figyelmeztetik az alvókat, félrelépőket, többen zarándokolnak együtt stb.) egymással szemben való kötelezettségét. Ez a keresztyén élet evangéliumi keresztyén élet.

A könyvben ábrázolt keresztyén élet *nem* a „tökéletesek”, „szentek” *élete*. „Keresztyén” keresztyénnek neveztetik az egész könyvön végig attól kezdve, hogy az Isten ítélete alatt lelke háborogni, forrongani kezd. Addig volt „kegyelem nélküli”, amíg ez a háborgás meg nem indul benne, amíg az Írás bűne tudatára nem vezet. Átmegy a kereszt alatt, ott terhe lehull, lelke megnyugszik, bűnei bocsánatát megnyeri, de azután is tele van élete kísértésekkel, elesésekkel és eltévelyedésekkel. Még a folyó hullámai között, az utolsó perceiben is vannak kísértései. Az Evangeliumban előttünk álló lelkek élete is ilyen volt. A szentté tétel nem befejezett állapot, tökéletes keresztyé-

nek nincsenek. Az igaz, a kegyelem megismerése után az elévélés és kísértés annál inkább fáj, de a szabadulás is könnyebb. Isteni terv szerint van szükség ezekre, hogy el ne aludjunk a lélek és mindhalálig gyarapodjék és izmosodjék.

Másik általános vonása ennek a keresztyén életnek, hogy az örökkévalóság mértéke alatt áll. Az igazi keresztyén lélek mindent arra nézve cselekszik. A keresztyén élet erői nem arra valók, hogy ebben az életben elzsongítsuk fájdalmainkat, itt igaz testvérekkel éljünk együtt, amíg élünk, könnyebb legyen az élet. Ezeket mind adja az igaz keresztyén élet sok más kincsrel együtt erre a földi életre vonatkozólag. De a fő cél a mennyei életre való készülés, annak ítélete alatt való élet. Erre munkál Isten a lelkek között és ennek a célnak feszülő lélek kapja meg igazán Isten áldását a jelenvaló világban való életére is. *Isten ítéletét* állítja különösen komolyan a keresztyén lélek elé ez a könyv. Nem keresztyén az, aki nem gondol az ítélő, dorgáló, feddő Istenre. Az ítélet a kegyelem szolgálatában áll azokkal szemben, akik engedelmeskednek, az engedetlenek általa vesznek el. Különös hangsúlyt helyez az *ígért és a reménység* szerepére a keresztyén életben. Mindkettő Isten hatalmas, szilárd eszköze a lelkek vezetésében. Helyén valónak látszott ennek a négy gondolatnak a kimondása, mert az ezekre való nem gondolás és az ezekkel való komoly nem számolás sok lélek veszedelme ma.

Mi a *menete* a keresztyén életnek? Mindenik lélek, akivel a könyvön keresztül találkozunk, ugyanazon az úton jár és mégis mindenik más. Különbözőképpen indulnak el zarándokok, céljuk, végállomásuk az igaz, hogy egy, de az azonos úton eléjük álló kísértésekre, veszélyekre másképpen reagálnak. Nem lehet egy kaptafára húzni minden lelket, Isten nem sablon szerint dolgozik. A zarándokok életében az *elindulás* egy határozott lépés. Az erre való megmozdulás indoka különböző, az ezt cselekvő Szentlélek ugyanaz. Általában az ítélettől, Isten haragjától való félelem, az ok (Keresztyén pl.), de lehet valaki másnak a példája is (Reményteljes). Krisztinát az ura halála és az általa támadt lelkiismeret mardosás indítja el. Egy megbolygatott lelkiállapot van a megindulásnál egyfelől és másfelől egy isteni szó, hívás vagy példa. Mindkettőben egyformán a Lélek dolgozik. Kivétel Könyörület esete, akinél se megbomlott lelki egyensúlya, se isteni hívása, nem volt meg. A kapunál ő is bebocsáttatott. A Krisztina iránti igaz vonzalom kapcsolta őt az ő elindulásakor már hívást kapott másik zarándokhoz. Az út későbbi pontján meggyőződik személyes elhívásáról is. Nem tudjuk soha, kit hogyan ragad meg az Úr. Ne merjük az elhívást a megszokott, mindig azonos formákhoz

kölni. (Az olvasó tanulmányozza az itt hely szüke miatt nem tárgyalható többi zárándokok elindulását.)

Az elindult lélek előtt, amíg be nem jut a Mennyei városba, kísértések, veszedelmek, segítések, áldott erőt adó alkalmak sora áll.

Az út egyik legveszedelmesebb pontja a *csüggedés*, mindjárt az elindulás után. A lélek oly rossznak látja magát, hogy nem mer a befogadtatására gondolni, *önmagára* és nem az ígéretre, a hívásra tekint. Ez a keresztyén lélek egyik legveszedelmesebb kísértése. A keresztyén élet nem önszemlélet, bűnös önmagunknál maradás. A magunktól *jóvá lenni* akarás a másik komoly veszedelem. Sokan azt gondolják, az a keresztyén élet, hogy bizonyos szabályokat, törvényeket betartva, jók leszünk. Akik erre felé tévelyedtek keresztyén életük elején, azok azok, akik egy idő múlva még rettenetesebb mértékben ismerik fel bűnös voltukat. Rettenetes állapotba kerülnek, ha nem tudnak előre tekinteni Istenre magára és nem ismerik el, hogy az Evangelium útjától eltévelyedtek, vagy kilépnek a zárándokok közül, feladják a keresztyén életet, vagy merő, üres kép-mutatás marad életük. Az elindítás után a következő nagy isteni tett a befogadás Krisztus (Jóakarát) által a szoros kapunál. A bűnei tudatában vergődő lélek imádságban zörget, amíg számára *kapu* nyílik. Sokszor hosszasan kell ezt tennie, hogy küzdelme, kitartása, komoly szándéka kipróbáltasson. A bebocsátás után, miután már ismereteket is szerzett, ér el a *kereszt alá*. Ide el kell jutni minden zárándoknak. Itt a szabadulás helye, itt a forrás, amelynek távolra lefolyt vizéből már ivott, anélkül, hogy tudta volna, honnan jött az. Ez a fény forrása, világossága, amíg ide nem jutottunk el, addig is vezett, most tudjuk honnan jött. Itt ismeri fel a lélek, hogy predestináltatott. Itt indul a szív igaz hálára Krisztus iránt, itt fáj a szív azokért, akiket otthon hagytunk, innen indul el a lélek a komoly munkára. Isten kiválasztottja vagy, kegyelme jeleit felismerheted életedben addig is, amíg itt nem valál, mert útát kell megtégy, amíg ide eljutsz, de ide el kell jutnod, mert egyedül itt oldódik meg számodra mindaz, ami eddig bizonytalan volt. Ide el kell jutnod és ide el kell vezetned másokat is. Nagyon sok lélek azért gyenge, azért fordul el, esik el, mert ide nem jutott el, ezt a titkot nem ismeri.

Ez után a hely után is jönnek *akadályok*, de ad az Úr *gyönyörűséges palotákat* a pihenésre és erő gyűjtésre, le kell szállani akkor, amikor a legmagasabban állunk, amikor nagyon eredményesnek találjuk keresztyén életünket, hogy el ne bízadjunk, *a megaláztatás völgyébe*. Itt annál könnyebb a leszál-lás, minél kisebbnek tartja magát valaki, nehéz a gőgösöknek

és tökéleteseknek. Ez életben át kell menni a *haláltól való félelem* gyötrelmein. Itt megkérdi Isten, el mered ennék az életnek javait hagyni az oda fentvalókért? Borzasztó az a kísértés, amikor azt sutlogja valami a keresztyén ember fülébe: Csak ez az egy életed van a földön, bolond, ezt legalább élvezd ki. Ha ezt elveszíted, nem lesz egy is. A régi úr, az ó Ádám, az *érzékeség* kísértése kemény próbái a keresztyén életnek. A *hiúság* kérkedése egy újabb veszedelem. Kényelmes, megszokott, csak örömet adó boldog zarándoklásunk átka, hogy akkor, amikor az Úr göröngyössé teszi az utat, hogy el ne butuljunk és tompoljunk, nem akarunk az ő útján járni és a bűn sima útjára lépünk csupa könnyebbésből. Így jut a lélek, ha önmagára eszmél, a *kétségbeesés* borzasztó, hosszan tartó fogságába. A kisebb kerítők és térítők incselkedése után az *önhiúság* a magát bevezetlnek gondoló keresztyén kísértése. Kemény harcok, egymás támogatása, Isten szolgáinak áldott munkája, kedves pihenő helyek között így halad a keresztyén élet a Jordán folyó mellé, a Mátkaság földjére. Az ide jutott lelkek nem tökéletesek. Nem mondhatják magukról, hogy maguk kiharcolták, kiverekedték maguknak ezt a helyet, állapotuk nem más, mint bármikor, csak az Istenbe vetett bizalmuk, az ő ígéreteihez való ragaszkodásuk, bűneik miatti fájdalomuk nagyobb, talán éberebbek, vigyázóbbak, mint eddig voltak, és szívük van tele egész bizonyosan nagy-nagy hálával az Úr iránt a kegyelmes vezetésért. A folyó mellett (halál) várnak. Isten hívását várják, amíg az eljön, elintézik függő ügyeiket erre a világra vonatkozólag. Hívásuk is más és más, úgymint az első hívás is más volt. A halál folyóján is a kegyelem viszi át őket, a folyó mélysége nem jóságuktól, hanem az Istenbe vetett bizalmuktól, ígéreteihez való ragaszkodásuktól függ. A keresztyén élet haladása abban áll, hogy a lélek mindinkább kiábrándul magamagából, mindinkább Istenre támaszkodik. Hová tovább annál finomabb kísértések kísérik életét, szabadulása újabb előrelendülést jelent számára.

Ebben a keresztyén életben a legkülönbözőbb, egymással sokszor egészen ellentétes *jellemek* vesznek részt. Állítsuk szembe pl. Reményteltjest Félelmes szívűvel, vagy Sántalábut Keresztyénnel, Igazsággharcosát Csüggedővel. Ez is mutatja, mennyire nem az emberi tulajdonságoktól függ a keresztyén élet. Ezek a lelkek az egyes tényekre, kísértésekre különbözőképen hatnak vissza. A 266 old. frappáns példában ábrázolja ezt a különbséget. Krisztina, Könyörület és Csüggedő egyformán éreztek magukban szorongató félelmet Istennel szemben. Csüggedő kibeszélte félelmét és a kapun nem mert zörgetni. Krisztina elfojtotta azt és annál inkább zörgetett. Könyörületet

siettette a félelem. A megaláztatás völgye kemény hely az erősebb keresztyén számára, a gyengébb zarándokoknak (Csüggedő, Félelmes szívű) örömök tanyája, azok itt haladnak a leggyorsabban. A magam lelkiállapota nem mindig azonos azokéval, akikkel együtt halgatom az Igét.

Különösen mesterkezekkel rajzolja a kísértéseket Bunyan. Érdemes külön is foglalkozni ezzel a kérdéssel. Az eddigiekben is érintettünk egy pár nagyobb kísértést, itt inkább a kísértés jelentőségére, a kísértés alatt álló lélek belső képére és a szabadulásra utalunk. Az egyik félelmes kísértő a Gyönyörűséges palota előtti oroszlán volt. Kötele akkora volt, hogy a keskeny útra nem tudott kiérni, akármilyen dühösen rohant is a zarándok felé. A kísértés, a keresztyén élettel járó nehézség próbája annak, igaz-e az elszánás bennem a haladásra? Ez az oroszlán a Sámson oroszlánja. Félelmes szörnyeteg messiáról, de méz van benne. A kísértéssel szembeni küzdelem erősíti a lelket, a felette való győzelem adja a legboldogítóbb öntudatot. Kísértés leginkább akkor állott a zarándokok előtt, amikor nagyon nyugodtan, szinte önfeledten, a keresztyén élet gyönyörűségeiben eltelve haladtak. A Gyönyörűséges palota után jött a Megaláztatás völgye. Akkor kell különösen ébereknek és engedelmeseknek lennünk, amikor valami különös nagy áldást nyertünk Istentől. A gondjainkra bizottakkal különösen egy-egy áldott összejeövetel, konferencia után foglalkozzunk. A Sátánnak is van esze, az a Lélek kell neki, azon akar diadalmaszkodni, akit az Úr megáldott és az ilyen lélek könnyebben is eleshetik, mert öntelt és büszke lehet. Krisztus Szentlélekkel telve kísértetett meg.

A Kísértés menetének pompás rajza Keresztyén és Apollion küzdelme. Apollion Keresztyén régi ura, a világ. A küzdelem a Megaláztatás völgyében folyik. Ennek is óriási jelentősége van. A megaláztatás idején kér vissza magának a régi gazdánk. Hogyan? Azt mondja először, hogy tulajdonképpen az *övé vagyunk*. Elpártoltunk tőle. Keresztyén nem enged neki, új urára hivatkozik. Apollion *többet ígér* a világ javaiból. Keresztyén Krisztusra néz. Akkor Krisztusból akarja kiábrándítani. Nem tud győzni. Most a Keresztyén gyengeségére utal, magamagából akarja kiábrándítani, a Csüggedés mocsarára emlékezteti. A mindennél nagyobb kegyelemre, egészen Istenre való apellálás adja a végső szót Keresztyén szájába. Itt mindenkinek fel kell ismernie, hogy ez az útja a kísértésnek. Vajon a szabadulásnak útját is úgy ismerjük-e?

Hogy tud a lélek megszabadulni a kísértések és nehéz küzdelmek között? Legelső teendő a Krisztus keresztiére való szüntelen gondolás. Ő meghalt, hogy én többé ne vétkezzem.

Neki olyan fontos volt, hogy engem a bűn hatalmába ne vegyen, hogy figyelmeztetésül és szabadításul a legnagyobbat tette. Szabad nekem engednem, ha ez így van? Nézzek az ígéretekre, amelyeket Isten tett. (Kétségbeesés várából az ígért kulcsa szabadítja ki a zárándokokat.) Gondoljak arra, amit eddig tett velem az Úr és arra, ami ezután vár reám. Keresztyént a Halálárnyékának völgyében néha valami visszatérésre ösztönözte. Ilyenkor arra gondolt, hátha az út felét már megtette és a visszafelé való út hosszabb lesz, mint az előtte levő. Mit tegyen a lélek ezek mellett, ha már rá is szakadt a veszedelem az engedetlenség miatt, ha eltért az Úrtól? Ismerje fel állapotát a maga szörnyű valójában és ne veszítse el a szabadulás reményét. Ismerje be a lélek, a saját engedetlensége, vigyázatlansága juttatta oda, ahol van. Őszinte, megbánó beismerés és szabadulni akarás szükséges és az előbb felsorolt tőlünk független tényekre való gondolás és mindezekkel együtt az imádkozás. Sok zárándok nyert erőt az imádság által a küzdelemre és a szabadulásra.

Az igazi zárándok győz a kísértés felett, kiszabadul, ha küzdelem árán is, a veszedelemből. Az olyan zárándokok, akik fél szívvel járnak, vagy akik nem engedelmeskednek, *elesnek*. Ezeknek a lelkeknek gazdag táborát mutatja a könyvünk. Nevük ábrázolja, mi vitte őket romlásba (Simulékony, Kétségbeesés fia, Együgyű, Rest, Képmutató, Felületes, Fecsegő, Melékúti, Világgal tarts, Őnelégült, Csigajárású, Álmos, Őnfejű, Atheista, stb.).

Bunyan is az a pásztor volt, aki sokat szenvedett azok miatt a „gyermekai” miatt, akik az ő Igézhirdetése által indultak el és akik később elesetek. Így ír magáról egy másik munkájában: „Ha valaki azok közül, akik az én szolgálatom által ébredtek fel, azután elesett, amint az gyakran megtörtént, merem mondani, az ő elveszésük súlyosabb volt számomra, mintha egy a testileg tőlem született gyermekek közül veszelt volna el!” Ilyen alapon ismerjük fel, miért tudja ezt a kérdést olyan alaposan, oly sok fájdalommal tárgyalni.

A 167—166. oldalak tárgyalják nagyon alaposan a kérdést. *Mi az oka a hitehagyásnak, a Krisztustól való elfordulásnak?* 1. Isten felébresztette bennük a bűntudat félelmes állapotát, amíg az tartott, remegve keresték a szabadulást. Elmúltával visszasülyedtek. 2. Félnék az emberektől, azok ítélkezésétől, megbotránkozásától. 3. Nem akarják a keresztyén élettel járó megaláztatásokat elszenvedni. 4. A keresztyén élet állandó bűntudattal jár. Ezt az állapotot nem szeretik. Rettenetes dolog a bűn felel elmélkedni. Nem nyugodt a keresztyén élet. 5. Ilyen állapotban a szív megkeményedik, fogékonysága elvész.

Hogy történik az eltávolodás, mi a menete lépésről-lépésre?

1. Nem gondol a lélek Istenre, a halálra és az ítéletre. 2. Elhanyagolja a személyes keresztyén élet gyakorlatát (imádság, bibliaolvasás). 3. Kerüli a buzgó lelkek társaságát. 4. Nem megy istentiszteletre. 5. Kifogásokat talál ki, amelyekkel igazolja hitehagyását, elpártolását. 6. Világias, kicsapongó emberekhez csatlakozik. 7. Tisztátalan beszédet kezd és folytat. Más keresztyének hibáit a magái takargatására ürügyül használja. 8. Nyugodtan kacérkodik kisebb bűnökkel. 9. Végül megkeményedett szívvel nyíltan bemutatja a maga bűnös valóját. Ezen a skálán végig haladt lélek ismét a romlás árába rohan s ha isteni kegyelem csodát nem művel, az ilyen lélek örökre elvész.

Ezekért a sorokért örökre hálás kell legyen Isten iránt. Bunyan könyvéért minden lélek, aki komoly feladatának tekintette a lelkek vezetését is. Hány lélek távolodik el közülünk is és züllik szét. Ezek a sorok arra segítenek, hogy a baj kezdő stádiumában figyeljem meg a lelkeket. Akármennyire el is esett egy lélek, a reménységet fel nem adhatom. A kegyelmes Isten munkálkodik ott is, ahol nem sejtjük. Mi könyörögjünk az ilyen lelkekért és amíg kezünk között vannak, vigyázzunk rájuk és nagy-nagy szülői szeretettel „szüljük őket újra”

„Könnyebb jó hittel kelni útra, mint amellettt kitarítani végig.” (211. oldal.)

A mindvégig kitarított, az Úrra figyelő zarándok élete mozgalmas, küzdelmes, kockázatos, de boldog, örömteli élet. Valami csodálatos mennyei fény rágyogja körül ezeket, ajakukon a mennyország derűje mosolyog. Szolgálatom alatt ezek képét és az elesetteket is egyformán állítsam a lelkek elé. A bűn nagyságát, de a kegyelem még nagyobb voltát kell hirdetnem.

*

Az Értelmező háza egyik szobája falán egy kép volt. Egy tiszteltreméltó embert ábrázolt, aki szeméit fölemelte az égre, kezében a könyvek könyvét tartotta, ajakán a törvény igazsága tündöklött. A világnak hátat fordított s úgy állott ott, mintha az emberek szívére beszélne, feje felett arany korona lebegett.

Keresztyén megkérdezte, ki ez?

Értelmező így magyarázta meg: „Ez annak a képe, amilyen csak egy akad ezer közül. Ez elmondhatja az apostollal: „Ha tizezer tanítómesteretek lenne is a Krisztusban: mindazonáltal nem sok atyátok van, mert én szültelek titeket az Evangelium által a Krisztusban. Fiacskáim, kiket ujonnan szülök, míglén a Krisztus ti bennetek kiabrázoltatik.” (1 Kor. 4, 15; Gal. 4, 19.) „Hogy ég felé emelt szemekkel, a könyvek

könyvével kezében s az igazság törvényével ajkán látod, az azt mutatja néked, hogy ő a homályos dolgok megismerésével s azoknak a bűnös emberek előtt való feltárásával foglalatoskodik, éppen azért látod őt úgy amint az emberek lelkére beszél. Az pedig, hogy a világnak hátat fordít és hogy feje felett korona lebeg, azt jelenti, hogy ennek a világnak dolgait kevésre becsüli, sőt megveti, hogy Urának szolgáljon, mert bizonyos abban, hogy a jövőendő világban elnyeri a dicsőség koronáját. Azért mutattam meg néked először ennek az embernek a képét, mert egyedül őt hatalmazta fel annak a helynek az Ura, ahová mégy, hogy vezetődd legyen mindamaz akadályok között, amelyekbe útadon ütközöl.” (38. oldal.)

Az igazi szolga ilyen.

László Dezső.

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 4. SZ.

1929. ÁPR. HÓ.

Imádkozzatok egymásért.

Jak. 5:16.

Az egymásért való imádkozásra különösen nagy súlyt helyez Isten Igéje. Nem is volt Istennek egyetlen választott embere sem, aki ne gyakorolta volna. Mózes imádkozott a népért, melyet Isten a vezetése alá rendelt, Salamon gyakran könyörgött, hogy igazán ítélhesse Isten népét, a próféták emésztődve látták a népre lesújtó ítéletet és könyörögtek elfordításáért. Összekapcsoltak minket a reánk bízottakkal az ügy közössége, a szeretet láncai, a hit azonossága, de legjobban összekapcsol, sőt ezt a kapcsolatot naponként erősíti és szilárdítja az imádkozás, amellyel érettük fordulunk Istenhez. Nem lehet jó vezető, aki nem imádkozik a vezetése alatt álló vasárnapi iskoláért, mint nem lehet lelkipásztor, aki gyülekezetének tagjait nem viszi Isten elé imádságaiban. Imádkozni kell érettük munkáikban, gyöngeségeikért és kísértéseikben, melyek körülveszik őket, s melyekben nekünk nincs hatalmunk segíteni rajtuk, csak az imádság ereje által. Tévelygő és veszni indult, tehetetlen és dacos, nyomorúságok alá helyezett és kísértések között forgó lelkek reménysége és menedéke az, hogy mikor náluk és bennük bezáródik az imádság árjának forrása, a vezető lelke viszi könyörgéseiket Istenhez. Boldog vasárnapi iskola az, melynek vezetője meg nem szünt imádságában Isten elé vinni azokat a kérdéseket, melyek ott felmerülnek, s melynek vezetője naponként együtt jelenik meg az Úr színe előtt azokkal, akik reá vannak bízva.

Es ennek a felhívásnak van egy ígérete, egy biztatója is. Az az imádság, mellyel a mi Urunk tusakodik és közbenjár mi érettünk az Atyánál. Ezért nem lankadhatunk el a mi gyermekeinkért való imádkozásban, ezért nézhetünk bízva Reá, aki soha meg nem szűnik velünk lenni és akinek könyörgésének ereje megtartja és védelmezi azokat, akiket a mi gyarló imádságunk nem tud megtartani.

A mesedélutánokról.

Lelkiismeretes vezető a gyermekeknek minden életkörülményét figyelembe veszi s ahol csak lehet, mindenütt igyekszik hatni rájuk, ha már felvette a gondjukat. Ezért természetes, hogy meglátogatjuk őket otthon, játékokat s kirándulásokat rendezünk velük, stb.

Ilyen el nem hanyagolható jelenség, mely minden gyermek életében — különösen a kisebbeknél — megvan, hogy rajong a meséért. Fontos ezt tudnunk, mert a magunk példájából láthatjuk, hogy a gyermekkori mesénél jobban (különösen a legelsőknél) nem sok minden marad meg az emlékezetünkben. Ha ez a mese még valami cselekvényhez (pl. játékhoz vagy foglalkoztatáshoz) vagy élő személyhez van kötve, akkor éppen kitörülhetetlen nyomokat hagy a gyermekben. Természetes, hogy ami így megmarad, annak a hatása a gyermeklélekre nem lehet pillanatnyi.

A gyermekmesének ezt a nagy jelentőségét nem mi fedezzük fel — bizonyosság rá a mesélő édesanyák, nénik, bácsik, apák, nagyapák, különböző meséskönyvek ezrei, nemkülönben a Gulliver és Robinson világhíre. Aki a Krisztus kicsinyeit akarja pásztorolni, annak is tudnia kell a mese fontos voltáról. Igaz, a mi célunk nem lehet az, hogy kellemes pecceteket szerezzünk a gyermekeknek, mert bár látszólag a gyermekért teszünk mindent, a valóságban nem érte, hanem Isten dicsőségéért kell munkálkodnunk. Mi nem azért vagyunk hát, hogy meséljünk, de meg kell látnunk a mesében is Istennek egy eszközét arra, hogy a gyermekek lelkét jobban magunkhoz kapcsoljuk. Kell, hogy néha úgy szóljunk a gyermekekhez, hogy ne értsék a szavunk oktató voltát, mintegy szabadabban hallgassák azt, ami mégis tanítani fogja őket, mert csak természetes, hogy a vasárnapi iskolavezető, aki mindent Isten Országá szempontjából néz, a meséket is *megválogatja* s mikor mesél, akkor is Istennek szolgál.

A mesélés tehát nem megvetendő eszköz a kicsinyek pásztorálásában. A gyermeknek meg ez valóságos életeleme s ha nálunk nem kapja meg, megkeresi másutt. Am ma a meséskönyvek jóval ritkábbak, mint ezelőtt, a szülők élete is hájszoltabb, hogysem eleget mesélhetnének gyermekeiknek. A vasárnapi iskolavezető pedig, mikor a rábízott kis seregnek örömet akar szerezni, hamar rájön arra, hogy mesét mondjon nekik.

A mese azonban nem illeszthető bele a vasárnapi iskolai óra keretébe. A gyermek könnyebben hajlik a mulatságos, mint a komoly dolgokra s majd a meséért fogja várni a vasárnapi

iskolát. Óvakodnunk kell attól is, hogy a bibliai történetekből, különösen az Úr Jézus életéből mesét csináljunk, nincs nagyobb veszedelem, mintha ezeket meseszámba veszi a gyerek.

Megérdemli a mese, de meg mindenekfölött a gyermek, hogy számára külön összejövetelet, *mesedélutánt* rendezzünk. Nem gyakran, egy évben kétszer-háromszor, legalkalmasabb nagy ünnepeken. Mesélő lehet több is, mesének okvetlen többnek kell lennie. A mesék megválogatásában tartalmilag első szempont az örökkévalóság szempontja kell, hogy legyen. Nem szolgálhat hát az a mese emberi, földi dicsőséget, nem magasztalhat földi kincset (arany, ezüst), nem bálványozhat emberi szépséget, erényt, nem játszhatja ki az isteni gondviselés gondolatát szerencse-tündér oltalmának stb. Másodszor tekintettel kell lennünk a mesék eredetére s elsőséget adnunk a magyar mesének. Lelkülete, fantáziája, képzetei ebben hangzanak össze gyermeknek és mesének. A magyar mesék közt is fontosak azok, amelyek a magyar jellemre vetnek világot, történelmi legendák és helyi népmondák. Formai szempontból fontos, hogy a mese érdekes, megkapó legyen.

A mesedélután egybeköthető kirándulással; élénkítésére alkalmas mód, ha a gyermekek az egyes mesék előtt és után énekelnek.

Egyebekben pedig irányít az Ige: „... akármilyen cselekedetek, mindent az Isten dicsőségére műveljétek!”

H. I.

A munka.

Vasárnapi iskola és bibliai kör vezetői tanfolyama és konferenciája Isten segítségével ez évben is fog tartatni Kolozsvárt a pünkösd ünnep utáni héten, előreláthatólag május 23—26. napjain. Az eddigi gondolat szerint délelőtti előadások, délután megbeszélések lennének, utóbbiak a vasárnapi iskolai és bibliai kör munkája egyes fontosabb kérdéseiről. Egyébként a napi program, mint eddig, csoportos bibliaórákkal kezdődik és imáorákkal végződik. A tanfolyamra és konferenciára vonatkozó részletes program és meghívó az egyházkerület hivatalos lapjában, a Református Szemlében és lapunk májusi számában is közölve lesz, valamint a részvételi feltételek is ott lesznek olvashatók. Addig is felhívjuk azonban a vas. iskolát vezetői figyelmét arra, hogy aki teheti, készüljön a tanfolyamra s ezen óhaját egyházközsége lelkészénél előre is jelentse be. Min-

denekfelett előre kérünk mindenkit, hogy imádkozzék érte, hogy ez az alkalom is szolgálhasson Isten dicsőségére.

Kelly Jakab a Vasárnapi Iskolai Világszövetség titkára, aki az egész világon figyelemmel kíséri és munkálja a vasárnapi iskolák ügyét és a mi munkánk iránt is meleg szeretettel és érdeklődéssel viseltetik, a múlt héten Magyarországon tett látogatást, megbeszéléseket és előadásokat tartva a vezetők számára és résztvett egy nagy felvonuláson, melyet számára a budapesti vasárnapi iskolák közel 1000 növendéke rendezett. Látogatása nagyon megerősítette a magyarországi vasárnapi iskolák munkáinak a többi országok hasonló munkáival való lelki kapcsolatát.

Orbán Rózsika, aki Alsócsernátonban éveken keresztül vezette a vasárnapi iskolát s ott hűséges munkát fejtett ki, mint egy hozzánk írt levelében közli, a marosvásárhelyi Dikóniszaképző Intézetbe lépett. Szeretettel kívánjuk, hogy Isten áldja meg a nagyobb és szélesebb munkakörben és tegye munkáját áldottá az Ő dicsőségére.

Nyugtázások: *Vasárnapi iskola központi alapra:* Málnási vasárnapi iskola 140 lei, lupényi vasárnapi iskola 80 lei, magyarlápósi vasárnapi iskola 180 lei, adomány 200 lei. *Külmisszióra:* Adomány 500 lei, magyarlápósi vasárnapi iskolások 180 lei. (A magyarlápósi vasárnapi iskolás gyermekek 1 és 2 leisekből összegyűjtött 360 lei adományát a lelkész úr hozta be azon pénznemben, melyben összeadták, jelezve, hogy ez egyike azon adományoknak, melyek igazán hálás gyermeki szeretetből krajcáronként összeadva fakadtak. Az ilyen adomány kedves az Úr előtt.)

Victor Gabriella: *Ella néni meséskönyve* címen Az Én Kicsinyeim kiadásában egy kis füzet jelent meg, mely példát mutat arra, milyenek azok az igazi evangéliumi szellemű és mégsem mesterkelt mesék, amelyeneket mai számunk egyik cikke hangsúlyoz. A füzetet, amelynek ára 10 lei, melegen ajánljuk minden vasárnapi iskolavezető figyelmébe. Kapható az „Ifjú Erdély” kiadóhivatalában Kolozsvár, Ref. Theologia.

AZ IGE TÜKRÉBEN.

A só és világosság.

Máté 5:13—14.

E két példázatban sok hasonló vonás van. Hasonló bennük az, hogy mindakettő a keresztyén ember szolgálatára, annak önmagát feláldozó, eltékozló jellemvonására utal. A só is, a gyertya is elfogy, megsemmisül, hogy szolgálhasson s csak ha megsemmisül, akkor szolgálhat igazán. Van azonban bennük olyan vonás is, melyek az ellentét által akarnak rámutatni a keresztyén ember szolgálatára. Ezek a vonások három oldalon láthatók, a szolgáló lelkekre, a szolgálat alkalmaira és formájára vonatkozólag.

Vannak lelkek, akiket Isten úgy akar felhasználni, hogy mint a gyertya fényét, magas helyre állítja őket. Kiteszi a világ szeme elé, az emberek bíráló, vagy lelkesedő, lenéző, vagy elismerő tekintetének. Viszont vannak lelkek, akiket a magánosságban és homályban akar felhasználni, hogy ott, senkitől észre nem véve és meg nem látva, emésszék el magukat a szolgálat tüzeiben. A lelkipásztor és nevelő típusa annak a léleknek, akit Isten magasabbra állít a többinél, nem rangja, vagy méltósága, hanem világossága szerint. Látunk lelkeket, melyeket arra rendelt Isten, hogy világosság gyanánt szolgáljanak. Hogy kint a világban legyenek kitéve a világ tekintetének, ott emésszék el életüket, ragyogtatva az Ige világosságát. Némelyekre csak egy család, másokra sokak szeme néz s jutalmát vagy ítéletét abban leli ez a lélek, mennyire ismerte fel magasabb helyzete kötelezéseit. Azután vannak olyanok, akiket a világ savai gyanánt akar Isten felhasználni. Olyanok, akikben semmi sincs, ami nagyságnak, mások előtt való ragyogásnak tűnhetnék fel a világ előtt. Ismeretlenül, az élet mindennapiságába elmerülve élik kicsiny életüket, de az élet Úra tudja, hogy hívásuk csöndben, atomról-atomra áthatni a kört, amelybe helyeztetek, átadni nekik azt a csodálatos életerőt, mely nem messzire lobogó, mint a világosság, hanem az egész környezetet megtartó, erővel és szilárdsággal átható, mint a só. Kévsé tudomást vesz a világ ezekről, mégis Jézus körében sok ilyen lélek volt s ezek, az ismeretlen, névtelen bizonyágtevők tesznek olyan szolgálatot Isten országának, melyet a gyertyatartóban

levő, tündöklő lelkek sokszor nem tudnak tenni. Isten országának ilyen tagjai, magukban küzdő anyák, titkon imádkozó és harcoló ifjak és gyermekek, az ismeretlenségben magukat el-emésztő és odaadó szívek, ezek a reménységeink, hogy ahol Isten országa világossága megszűnik, ott átható, titkon dolgozó ereje ilyen lelkek által terjed tovább.

Mert nemcsak lelkek különböznek így egymástól a só és világosság hasonlata szerint, hanem alkalmak és alkalmak között is van hasonló különbség. A keresztyén egyház történetében is látunk időket mikor az egyház tényleg hasonlítható a hegyen épített városhoz. Messzire ragyog benne a Krisztus világossága, oda van állítva a világ szeme elé, ki van téve az emberek és emberi gondolatok tűzésének s neki, mint bástyán az őrállónak messzire kell mutatni az igaz világosságot. Amikor beteljesedik rajta a próféta szava: „Népek jönnek világosságodhoz, nemzetek a benned feltámadt fényességhez.” Ilyenkor lobogva ég az evangélium fénye az egyházban. Bé-tölti a körülötte levő zugokat, behatol az elhagyott és sötétséglakozta pusztaságokba. Ilyenkor az a feladata Isten anyaszent-egyházának, hogy népek világossága legyen. Ne féljen terjeszteni e fényt és ne szégyelje annak világosságát semmiféle emberi lidércfény előtt lobogtatni. Jaj neki, ha ilyenkor véka alá akar rejtőzni, akár féltékenységből, akár azért, mert maga sem hisz a fényben, mely nem az övé, s idegen tüzek után szaladgál. Jaj neki, ha benne ilyenkor az emberi hiúság, önzés, földi akarások mocsártüze fojtogatja a szent mécses lángját s teszi tisztátalanná azt a fényt, mely az Úr dicsőségére ég benne.

Máskor olyan körülmények közé veti Isten a maga Egyházát, mikor feladata nem a gyertya, hanem a só feladatával példázható. Ilyenkor Isten az Egyházat, ahelyett, hogy magasabb helyre, a világ szeme elé állítaná, elrejtí, nehézségek és próbák elé helyezi, kísértéseknek teszi ki. Ebben, a világ szeme előtt jelentéktelen egyházban, melybe Isten a világ szerinti bolondokat és nemteleneket és a semmiket választja ki, rejlik akkor az igazi evangélium üzenete, nem mint messze világító fáklya, hanem mint igénytelen só, mely áthatja, megdolgozza környezetét. Az első keresztyén gyülekezetek ez elnyomott, világ által megvetett helyzete volt a reménysége annak a világnak, s ma is minden egyház az ilyen korokból veszi azt az erőt, hogy mikor Isten jónak látja magasra emelni, hűséggel vállalja szolgálatát. Jaj annak az egyháznak, mely ezen állapotában a magasba tör, mely megveti és lekicsinyli e próbaidő alkalmait, mely ilyenkor ahelyett, hogy felismerné e helyzetében rejlő isteni intést és feladatot, panaszkodva és esengve néz felemeltetése elmúlt éveire. Ilyenkor az a kötelessége az

egyháznak, hogy lassan, jelen helyzetének Isten által adott előnyeit felhasználva, hallgatag bizonyágtevéssel dicsőítse Istent. Hány gyülekezetnek adatott ma is e drága alkalom, hány lélek van ma is, akit Isten ez alázatos bizonyágtevéssel akar felhasználni arra, hogy szolgáljon neki. Az alázatos egyház és az alázatos lélek ilyenkor meghajlik a minden szolgálat Ura előtt, megtalálja új szolgálatában az új feladat és új dicsőség vonásait. Nem arról beszél, hogy elvétezt tőle a munka, nem követeli vissza látszólagos fénykorát büszke elégedetlenséggel, hanem háládatossággal nyitja meg szívét az új alkalmak számára.

És így használ fel Isten lelkeket különböző formában egy egyház életében is. Néha lelkeket gyűjt fel s bámulva nézzük a Szentlélek munkáját, mely hideg szíveket lángra lobbantott. Hol itt, hol amott gyűl ki egy-egy szikrája a Krisztus tűzének, eleinte tévetegen, ki-kihúnyva, parázsban, vagy fellángolva, de Az, Aki a pislogó gyertyabelet el nem oltja, a maga szent kezével védi a gyöngye lángot. Gyülekezetekben, munkákban, iskolákban, egyházakban ég egy-egy láng. Itt-ott el is alszik, vagy legalább is eltűnik emberi szem elől, hogy újból fellobbanjon más lélekben, de ugyanazon helyen. Isten ébresztgeti így a maga evangéliumának világosságát a maga egyházában. Akik figyelemmel kísérik, aggódó és imádkozó szemmel lesik a tűz terjedését s örömmel adnak hálát minden új lángért, mely felgyúlt a nagy tüztől. Ez a gyertyatartóba tett lelkek ideje. A fény lassanként nő, nagyobb és erősebb tesz. Azok a felgyújtott lelkek a reménysége az egész egyház jövőjének.

De Isten akkor más formát választ. Ahelyett, hogy terjedne a fény, vihar támad, mely kioltással fenyegeti azokat. Hamis világosságok lángja csap fel, melyek tűzésben halványan pislákol az evangélium tüze. Úgy látszik, mintha Isten nem törődne többet az Ő világossága terjesztésével. Pedig csak más formát választott annak. A gyertyatartóba tett lelkeket beveti egy ellenséges világ szélviharába, a közönyösség és emberi akarások árvizét bocsátja rájuk. Itt elalszik a tűz, de átveszi szerepét a só, melynek nem árt a vihar s mely épen az áradatban tudja kifejteni hatását. És akkor ezek a lelkek azt a parancsot kapják, hogy csöndben, csak maguk körül, csak észrevétlenül, lélektől-lélekig, a mindennapi élet gondjai és harcai között, lemondva minden igényéről a nagyságnak és elismerésnek, feladva régi helyüket az emberek szeme előtt, akik most nem akarják észrevenni a világosságot, munkálkodjanak hordozva Isten üzenetét. És a hívó lelkek, akik előbb dicsőítették Isten bölcsességét és kegyelmét az egymásután felgyúló lángok miatt, most megalázkodva borulnak le atyai tanácsa

\magaszlalására, mely útját vágva minden emberi kérdésnek, a maga szent akaratát viszi diadalra, hogy a neki átadott lelkék folyton növekvő serege előtt is Ő legyen minden, mindenekben.

I. L.

IGEHIRDETÉS — KULTUSZ.

A mi istentiszteletünk.*

Alapige: Máté 18. r. 20. v.

K. T. † Egy idegenre nézve, aki betéved a mi templomunkba, nincs a világon unalmasabb, szimplább és egyúttal érthetlenebb szertartás, mint a mi istentiszteletünké. Egyszerű templomba, vagy akár egy közönséges lakószobába összegyülekeznek az emberek. Nincs semmi külső dísz vagy felszerelés, amely megkülönböztetné azt a helyet a más helyektől. Nincs kép vagy oltár, sőt még a szószék és úrasztala is hiányozhatik. És amilyen egyszerű a hely, épen olyan az istentiszteletnek lefolyása is. Énekek, imádságok, predikáció: ebből áll az egész. Az énekek sokszor vontatottak, zötyögősök. A zeneértő nem sok élvezetét találja benne. Imát is lehel szebbet hallani és olvasni. És a predikációt sem érdemes annak meghallgatni, aki szép, érdekes vagy tudós beszédet óhajt. Pláne manapság, amikor a rádió a leghíresebb szónokokat lehet hallgatni. Az idegen, akit csak a kíváncsiság vezetett, egész bizonyosan azzal távozik, hogy egész életére elég volt egyszer résztvenni a mi istentiszteletünkön. És csodálkozva kérdezi: mit találhatnak vonzót ebben az unalmas, száraz szertartásban! ? Hogy nem unják mikor ilyen hosszen tartó és az ember nem jöhet-mehet akkor, amikor akar.

De, aki előtt feltárul a titka, belelát a lelkébe, az előtt egyszerre a maga döbbenetes nagyságában bontakozik ki a mi istentiszteletünk. Alapigénk az ilyen megértéséhez segít el, mert kezünkbe adja a kulcsot, amely felnyitja a titkok ajtaját. Egy ígéret, Jézusnak egy ígérete foglaltatik az ígében: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.” A mi istentiszteletünk ezen az ígéreten, ez ígéret teljesedésébe vetett hiten épül fel. Mi abban a hitben gyűlünk egybe, hogy ahol ketten vagy hárman összejövünk az Ő nevében, az Ő segítségül hívása mellett, az Ő akaratát keresve, ott jelen van Ő, a Mester, jelen van maga a Jézus. A mi istentiszteletünket az a bizonyosság élteti, hogy azon nemcsak az emberek, nemcsak a gyülekezet és a póp, hanem Jézus is és benne maga az Atya jelen van. Amilyen bizonyosan ott vagyok én, ott van a mellettem, az előttem vagy az utánnam ülő szomszédom, épen olyan

* Az új liturgia bevezetésekor Kolozsvárt a theol. fakultás akadémiai istentiszteletén.

bizonyosan jelen van a Krisztus is. Szememmel nem láthatom, kezemmel nem tapinthatom, de jelen van olyan valóságosan, hogy szólhatok hozzá és ő felel. Az egész istentisztelet arra szolgál, hogy ez a találkozás, ez a szemtől-szembe állás a Krisztussal és általa Istennel végbemehessen. Ezért van istentiszteletünk középpontjában az ige. Krisztus az igében szól hozzánk. Az igében, amely által nemcsak feleletet ad kérdéseinkre, de feleletet vár az ő kérdéseire. Ez egy nagy titok, amely az értelem előtt örökre zárva marad, de nyilvánvaló a hit előtt, nyilvánvaló, mert tapasztalatunk van róla. Lehet, hogy szívünk restsége és készületlensége miatt nem minden alkalommal tapasztaljuk ezt meg, de elég az nekünk, hogy voltak és vannak alkalmak, amikor megdöbbenő módon szereztünk és szerzünk erről bizonyosságot. Vannak alkalmak, amikor elűnik előlünk minden. Elfeledkezünk arról, hogy ki ül mellettünk vagy ki ül előttünk, ki áll ott a szószéken. Elfeledkezünk arról, hogy milyen a hangja az igehirdetőnek, milyen szavakba öltözteti mondanivalóit, mert mi többé nem a fülünkkel, hanem közvetlenül a lelkünkkel hallunk. Nincs többé külön igehirdető és hallgató, egy csodálatos egységgé válik a kettő. Mintha nem valaki más, rajtunk kívül álló beszélne, hanem bent a lelkünk mélyén szólalna meg valaki, aki egészen más, mint mi és mégis csodálatosan egy velünk. Ez a Szentlélek műve. Az igehirdető mögül élénk lép Jézus, az emberi szavakon keresztül az ő mennyei szava szól hozzánk és mi szemtől szembe állunk vele. Megismétlődik, valósággá lesz az a jelenet, amelyet a Mózes II. könyvének 33. fejezete így beszél el: „Az Úr pedig beszéle Mózesrel színről-szinre, amint szokott ember szólani barátjával” (11. vers). Krisztus és a lélek, Isten és a lélek ilyen színről-szinre való találkozása, ez a *mi istentiszteletünk*. A predikáció, az ének és az imádság. egyszóval minden a mi istentiszteletünkben arra szolgál, hogy ez a találkozás, az ilyen találkozás valóban létrejöhessen.

Hogy ezzé lehessen valaki számára a mi istentiszteletünk, annak két feltétele van. Hinni a Jézus ígéréteiben és az Ő nevében gyűlni össze. „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük” — ígéri Jézus. Ígéri oly isteni bizonyossággal, mint minden többi nagy ajándékait. És csak akkor nevezheted magad keresztyénnek, ha hiszel benne és az ő ígéreteiben. Hiszel abban, hogy neki van hatalma arra, hogy ígérete ne maradjon ígélet csupán, mert az ő egész isteni hatalma zálog arra, hogy ígérete valósággá lesz az övéi számára.

Elengedhetetlen feltétel az is, hogy a Jézus nevében gyűljünk össze, mert csak az ilyen lelkeknek tett Jézus ígéretet arra, hogy jelen lesz közöttük. És az egészen természetes, mert

számunkra nincs más út Istenhez, csak egyedül Jézus. De Jézuson keresztül egészen bizonyosan közelvalóvá, jelenlevővé lesz a különben távollevő, magasságban és fenségben lakozó Isten.

Ha pedig ezzel a hittel tekintesz a mi istentiszteletünkre, akkor nincs többé szükséged annak bizonyítására, hogy ez a mi istentiszteletünk az igazi kálvinista istentisztelet, az igazi keresztyén istentisztelet. Eleitől végéig egy csodálatos, mélyértelmű egységgé lesz, áldott segítővé arra, hogy általa találkozhass a te Megváltóddal.

Ha nyomon kísérjük az egész istentisztelet lefolyását, még világosabbá lesz előttünk ez.

Mikor eljön az istentisztelet ideje, elindulnak ünneplő ruhában, ünnepi komolysággal az emberek. Korra, foglalkozásra, életkörülményekre nézve egészen különböző emberek jönnek és csöndben elfoglalják helyüket. Tarka összevisszaságban, talán idegenül ülnek vagy állnak egymás mellett, mintha nem volna semmi más közösségük, minthogy véletlenül egy helyre gyülekeztek össze. De mikor megjelenik a szószéken a pap és a gyülekezet feláll, hogy az előfohász rövid, ünnepélyes szavaival kérjen bebocsátást a kegyelem királyi széke elé, egyszerre nyilvánvalóvá lesz, hogy ezek a külsőleg annyira különböző emberek egy belső, láthatatlan kapocscsal vannak összefűzve: mindnyájan ugyanazon urat hívják, várják. Ez a tiükos, lelki egység az istentisztelet további folyamán mind jobban elhatalmasodik a lelkeken. Megzendül az első ének. És amint hang-hangba kapcsolódva egy hatalmas harmóniába olvad, úgy hullanak, hullanak le a különbségek. Egyetlen nagy áldozati oltárrá lesz az egész gyülekezet, amelyről egy oszlopban ugyanazon érzések és gondolatok illatos füstje száll a magasság felé, Isten elé. Nincs többé férfi és nő, öreg és ifjú, gazdag és szegény, tanult és tanulatlan, csak Isten után vágyakozó örökkévaló lelkek vannak, akik várnak arra, hogy meghallhassák a kegyelmes Isten szavát. És Isten nem várát magára. Megszólal az ígében: Kész vagyok magam elé bocsátani, kész vagyok meghallgatni titeket, kész vagyok felelni kérdésekre, kész vagyok tudtulatni akaratomat. Csak jöjjetek, én örök idők óta várlak titeket. A bibliaolvasás erre való a mi istentiszteletünkben.

Az isteni hívószóra a bűnvalló és hitvalló imádsággal felel a gyülekezet. A szent Isten elé a bűnös ember hogyan járulhatna másképen, mint kárhozatra méltó voltának megvallásával, mint bocsánatkéréssel. Mehetne-é Isten elé, ha nem hinne az ő nagy kegyelmében, amely elfedezi a megbánt és megvallott bűnöket. És felemelheti-é addig a porból fejét, amíg meg nem hallja a kegyelmes választ: megbocsátattak a te

bűneid? A bűnbocsánat hirdetésével, a feloldozással véget ér az előkészület, feltáruultak a zörgetők előtt a kapuk, nyitva van az út Isten elé: a pítvarból beléphetünk a szentélybe. A rákövetkező fő vagy derekas énekben, valamint az u. n. prófétai imádságban és közénekben ezt a lépést tesszük meg. Ettől a világtól, amelyben élünk, egészen Isten felé fordulunk, eléje öntjük hálaadásunkat, magasztalásunkat és könyörgésünket a legnagyobb ajándékért: az Igéért, amelyben önmagát közli velünk.

A közének elhangzása után itt a nagy döntő pillanat. Megszólal a pap, ez a gyarló, esendő ember és mond olyan vakmerő szavakat, amelyek máskor káromlás számba mennének. „Hallgassátok meg testvéreim Isten igéjét, mely által szól hozzátok az Úr ebben az órában” — és felolvassa a bibliából az alapigét, Istennek arra az istentiszteleti alkalomra szóló üzenetét. Vakmerő beszéd ez, mert nemcsak a felolvasott ígéről, hanem a prédikációról mondja ezeket.

A gyülekezet ezután leül és kezdetét veszi a prédikáció, amelyben 20—30 percig dörömböl az ige. zörget a Krisztus a lelkek ajtaján. A gyülekezet ezalatt látszólag tétlenül ül. Földi szem nem láthatja, csak egyedül a mindentudó Isten, hogy ez alatt itt is, ott is felnyílt egy-egy lélek, mint virágkehely a nap előtt és végbement a legnagyobb csoda, a gyarló emberi beszéden keresztül maga a Krisztus lépett be egy-egy szívbe.

Es ezzel az istentisztelet céljához is érkezett. Nincs más hátra, mint egy forró imában hálát adni és Isten elé bizalommal odatenni kéréseinket.

Amilyen biztosan vezetett fel istentiszteletünk első része ide a csúcspontra, épen úgy vezet le innen a második részre addig a pillanatig, amíg felnyílnak ismét előttünk az ajtók, amelyeken kilépünk ismét a világba, ahonnan jöttünk.

A prédikációt követő „nagy imádság” után még csak a Miatyánk van hátra, amelynek közös elmondásával bizonyosságot teszünk a mi Urunkkal és az összes híveivel való egységről és adakozásra való felhívás, a hirdetések után megzendül a záróének, melyre válaszul, mintegy az egész istentisztelet összefoglalásaként fejünkre hull az áldás, mellyel Isten elbocsátja népét maga elől és amelyre hangos amennel felel a gyülekezet.

Isten segítségül hívása, a fohász az első a mi istentiszteletünkben és az áldás az utolsó, hogy ezt vigye el kiki magával az életbe.

Egy pár percnyi csöndesség támad ezután, mely alatt a pap a szószéken, a hívek helyeiken külön-külön elmondhatják a maguk titkos könyörgéseiket.

És ezután szétoszlik a gyülekezet.

K. T.! Tudom, hogy az elmondottakkal nem sikerült a mi istentiszteletünket tökéletesen előtökbe tární. Sokkal nagyobb feladat az, semhogy egy predikáció megoldhatná. Remélem azonban, hogy szavaim elegendők voltak arra, hogy ezt a nagy gazdagságot, amelyet Isten a mi istentiszteletünkben kínál, a lelkek a maguk számára gyümöicsöztessék.

Mert annyi talán világossá lett, hogy az istentisztelet nem a papon, hanem a gyülekezeten, rajtatok fordul meg. Ha te, testvérem, ide azzal a bizonyos hittel jössz, hogy itt valóra válik Jézus ígérete, itt a gyarló emberi eszközök segítségével magával az élő Krisztussal találkozhatsz, akkor az istentisztelet hasonló lesz Mózesnek az Úrral való találkozásához abban is, hogy utána fényes lesz az arcod attól a találkozástól, olyan fényes, hogy mindenki meg fogja látni az Isten dicsőségének a fényét. Es ezt a fényességet senki le nem törülheti, mert belülről a te mássá, újjá, fényessé lett lelkedből sugárzik ki arcodra és onnan a világra.

G. L.

Vallásos nevelés

A Heidelbergi Káté LIV. kérdése magyarázata. *)

Mit hiszel a Krisztusnak szent és közönséges Anyaszentegyházáról?

Felelet:

Hiszem, hogy az Istennek Fia, világkezdetétől fogva világ végezetiglen, magának az egész emberi nemzet közül örök-életre elválasztott sereget, az Ő Szentlelke és Igéje által az igaz hitben megegyezőt gyűjt, azt óltalmazza és megtartja és, hogy annak a seregnek én is élő tagja vagyok, és mindörökké megmaradok.

Magyaráza'.

1. Kérdés: Eddig arról tanított a catechizmus, hogy kiten kell hinnünk: miről tanít már az apostoli hitnek hátra való részében?

Fel. Az Anyaszentegyházról és annak javairól, amelyeket a Szentháromság Isten közöl az Anyaszentegyházzal.

2. K.: Micsoda az Anyaszentegyház?

Fel.: Minden időbeli minden választottaknak és az igaz híveknek közönséges sokasága, melynek egy része már az égben győzedelmeskedik, más része még itt a földön vitézkedik.

3. K.: Miért neveztetik az Anyaszentegyház egynek?

Fel.: Mert csak egy az igaz vallás, és az igaz eklézsia, még pedig az, amelyben a hívek egyedül a Krisztusban az Istennek beszéde szerint keresik az idvességet Ján. 10: 16. Ének é. 6: 8.

4. K.: Miért neveztetik ez az Anyaszentegyház szentnek?

Fel.: Mert a hívek elválasztattak e gonosz világtól. Ján. 17 14, 16, I. Péter 2: 9. (2). Mert a Krisztusnak tökéletes Szentsége ennek az Anyaszentegyház tagjainak tulajdoníttatik. Ugymint, akiknek lett a Krisztus az Istentől bölcsesség, igazság, szentség és válság. 1 Kor. 1: 30 (3). Mert annak tagjai naponként jobban jobban megszenteltetnek a Szentlélek által. Megtisztítják magok is magokat a testnek és léleknek minden tisztátalanságától. 2. Kor. 7 1. I. K. 6: 11. I. Péter 1: 15, 16.

*) Stehelin Kristóf szentgalleni lelkipásztor Catechismusi Házi Kints című, magyarra Borosnyai Lukács János erd. ref. superintendens által fordított s Kolozsvárt 1752 ben kiadott munkájából.

5. K. *Miért nevezetetik az Anyaszentegyház közönségesnek avagy catholikának?*

Fel.: 1. Az ő helyére nézve, mert semmi bizonyos helyhez nem költetett, hanem elszéledett az egész világon. Máté 8: 11. 2. Az ő idejére nézve, mert volt világ kezdetétől fogva és mind világ végezetéig leszen. Máté 16: 18 és 28: 20. 3. Az emberekre nézve, mert mindenféle népekből, zsidókból és pogányokból gyűjtetik. Jel. 5: 9. Thes. 10: 34, 35. 4. Tudományára nézve, amely minden időben ugyan azon volt. Eféz. 4: 5. Zsid. 13: 8.

6. K. *Miért nevezetetik keresztyén Anyaszentegyháznak?*

F.: Mert a Krisztus az ő Feje, idvezítője és vőlegénye, akiről azért méltán nevezetetik. Tes. 11: 26. I. Kor. 12: 12.

7. K. *Mit hiszesz erről a szent és közönséges keresztyén Anyaszentegyházról?*

F.: Két dolgot, némelyeket közönségesen, némelyeket különösen vagy személy szerint.

8. K.: *Mit hiszesz az Anyaszentegyházról közönségesen?*

F.: A catechizmus azt mondja: Hiszem, hogy az Istennek Fia, világ kezdetétől fogva, világ végezetéig, magának az egész emberi nemzet közül, örök életre elválasztott sereget, Ő Szentlelke és Igéje által az igaz hitben megegyezőt gyűjt, azt oltalmazza és megtartja.

9. K.: *Kicsoda gyűjti az Anyaszentegyházat?*

F.: Az Istennek Fia. Mát. 16: 18. Úgymint az Ő Anyaszentegyházának feje, és az ő testének idvezítője. Eféz. 5: 23. Annak jó pásztora. Ján. 10: 12, 27.

10. K.: *Miből gyűjti vagy hívja a Krisztus az Anyaszentegyházat?*

F.: Az egész ember nemzet közül. Máté 28: 19.

11. K.: *Mit gyűjt az Isten Fia magának.*

F.: Az örök életre elválasztott sereget. Amellyel a jelentelik, hogy kicsodák légyenek azok, akik ehhez az Anyaszentegyházhoz tartoznak, tudniillik nem azok, akik csak külsőképpen hivattnak és ennek az Anyaszentegyháznak tagjainak lenni vallják ő magokat, holott pedig nem azok, I. Ján. 2: 19, hanem egyedül csak azok, akik az Istentől öröktől fogva elválasztottak az örökéletre. 1. Péter 2: 9.

12. K. *Micsoda eszköz által gyűjti és hívja a Krisztus ezt az elválasztott sereget?*

F.: Az Ő Szentlelke és Igéje által.

13. K.: *Miképen gyűjti Krisztus az ő Anyaszentegyházát külsőképpen az ő Igéje által?*

F.: Úgy, hogy hirdetteti néki a maga Igéjét és evangéliumát, inti a megtérésre és a hitre. 2. Tes. 2: 14. I. Kor. 1: 21

14. K.: *Miképen gyűjti a Krisztus belsőképen az ő Anyaszentegyházát a Szentlélek által?*

F.: Úgy, hogy a Szentlélek által a híveknek értelmeket megvilágosítja, akarataikat megszenteli, az idevezítő hitet és a megtérést munkálkodja ő benne. Ján. 6:44. Tes. 16. 14.

15. K.: *Ellehet-e, vagy el kell-e ezeket a két eszközt egymástól szakasztani?*

F.: Nem, mert tetszett az Istennek, hogy a bolond predikálás által tartsa meg a hívőket. 1. Kor. 1:21. Ézs. 59:21, 1. Tesz. 1:5.

16. K.: *Mire hívja a Krisztus a választottakat?*

F.: Az igaz hitben való egyességre.

17. K.: *Micsoda e beszédnek értelme?*

F.: 1. Ez, hogy az Anyaszentegyháznak minden tagjainak ugyanazon egy igaz és idevezítő hitek vagyon, amely által lesznek egyedül igaz tagjai az Anyaszentegyháznak.

2. Hogy minden híveknél azon egy hitnek tudománya vagyon. Csel. 1:23.

18. K.: *Valjon tehát ugyanazon egy tudomány vagyon-e minden igaz híveknél?*

F.: Minden hívek azon egy fundamentumhoz a Jézus Krisztushoz ragaszkodnak; de azon fundamentumon némelyek aranyat, ezüstöt, drágaköveket, azaz, az Isten beszédében fundáltatott tudományt, némelyek pedig fát, szénát, pozdarját, azaz olyan tudományt építenek, amely a fundamentumot fel nem forgatja ugyan, de azzal meg nem egyez és a kegyességre semmit nem használ. 1. Kor. 3:11, 12.

19. K.: *Melyik tehát az igaz Anyaszentegyház?*

F.: Az, amelyben 1) az Istennek beszéde tisztán és igazán prédikáltatik. Mert a Szentírás a próbakő, amelyre minden tudománynak és vallásnak meg kell próbáltatni. Ha valamely tudomány és vallás a Szentírással megegyez, tehát igaz tudomány és vallás az; de ha ellenkezik azzal, hamis. 2) Az, amelyben a Sz. Szakramentumok a Krisztusnak szerzése szerint szolgáltatók ki.

20. K.: *Mikor kezdette el a Krisztus gyűjteni az Anyaszentegyházát?*

F.: Világ kezdetétől fogva. I. Móz. 3:15 és 4:26.

21. K.: *Meddig leszen a Krisztusnak ilyen Anyaszentegyháza?*

F.: Világ végezetéig. Máté 28:20.

22. K.: *Honnan tudod, hogy a Krisztusnak mind világ végezetéig leszen Anyaszentegyháza?*

F.: Mert Ő maga oltalmazza és megtartja azt.

23 K Miképen oltalmazza a Krisztus az ő Anyaszentegyházát?

F.: Úgy, hogy sem testi, sem lelki ellenségek nem árthatnak annak az idvességére nézve. Ján. 10 : 28, 29.

24.: Miképen tartja meg a Krisztus az ő Anyaszentegyházát?

F.: Úgy, 1) hogy személy szerint minden igaz hívő ember, Istennek erejéből őriztetik hitnek általa az idvességre, 1. Péter 1 : 5. 2) Úgy, hogy soha el nem fogy a Krisztusnak Anyaszentegyháza, hanem megmarad mind világ végezetig. Luk. 1 : 33.

25. K.: Mit hiszen személy szerint minden igaz hívő ember magára nézve erről az Anyaszentegyházról?

F.: Két dolgot.

26. K.: Melyik az első dolog?

F.: Hogy ő is annak a seregnek élő tagja.

27. K.: Honnan tudhatod meg, hogy te is élő tagja vagy az Anyaszentegyháznak?

F.: Ebből: 1) Ha igaz hitnek általa ragaszkodom a Krisztushoz, mint ennek az Anyaszentegyháznak fejéhez. 1. Péter 2 : 4—7. 2) Ha teljes tehetséggel a kegyességben gyakorlom magamat, mert Szent az Anyaszentegyház. 1. Péter 1 : 15. 3) Ha az igaz hiveket, mint az én hitbeli társaimat szívem szerint szeretem. 1. Ján. 3 : 14. Tes. 2 : 46.

28. K.: Melyik a második dolog, amelyet magadra nézve hissz az Anyaszentegyházról?

F.: Ez, hogy én is, mint olyan élő tagja az Anyaszentegyháznak, mind örökké megmaradok. Zsolt. 23 : 6. Róm. 8 : 38, 39.

29. K.: Miben fundáltatik ez a te hited és bizodalmad?

F.: 1) Az Isten örök választásának állandóságában és változhatatlanságában, mely szerint lehetetlen, hogy a választottak elhittetessenek. Máté 24 : 24.

2) A Krisztussal való elválhatatlan egyességében. Hós. 2 : 19. Az ő örökkévaló és állandó szeretetiben. Ján. 13 : 1. Az ő hathatós és örökké tartó esedezésében. Luk. 22 : 32.

3) A Szent-Lélek mind végig én bennem való lakozásában. Ján. 14 : 16.

Alkalmaztatás.

30. K. Elég-e csak hinni, hogy vagyon ilyen szent, közönséges keresztyén Anyaszentegyház?

F.: Nem elég; hanem szükség, hogy én is annak tagja légyek, ha idvezülni akarok.

31. K.: Mit kell azoknak cselekedni, akik az Anyaszent-egyháznak igaz tagjai akarnak lenni?

F.: Ezt: 1) hogy igaz hitek légyen, amely által egyesülhetnek egyedül a Krisztussal, az Anyaszentegyháznak Fejével. Tit. 1: 1.

2) Hogy a hitnek igaz tudományát tartsák és vallják. És, hogy az eklézsiához ragaszkodjanak. Eféz. 4: 3. Igyekezzenek megtartani a lélek-egységet a békességnek kötele által. 1. Kor. 1: 10. Tess. 4: 32.

3) Úgy éljenek, amint az ilyen szent testnek tagjaihoz illik. Ézsaiás 61: 9. 1. Péter 2: 9.

32. K.: Vajjon nem mind egy volna-e, ha szintén akár-melyik vallásban élne az ember?

F.: Épen nem, hanem szükség, hogy ahhoz az eklézsiához ragaszkodják az ember, amelyben az igazságnak esmérete legtisztábban tanítatik és a kegyességnek gyakorlására legszorosabban köteleztetnek az embernek.

33. K.: Hát vajjon nem legjobb volna-e egyésségnek megtartására, ha minden külső eklézsiák, valamelyek a Krisztus nevét vallják, mind egyben adnák magukat?

F.: Semmiképen nem: Mert a Krisztusnak ilyen külső vallói között sokan vagynak, akik az idvességnek fundamentumát elfordítják és a Krisztust megtartják stb. A minémüket átkozottaknak mond az Istennek Lelke, és azt parancsolja, hogy az olyanoktól, az igaz hivek elszakasszák magukat. Gal. 1: 8 és 5: 12. Ján. 10.

34. K.: Vajjon tehát elszakadható-e valaki az ekléziától, ez alatt a szín alatt, hogy az ennyire megromlott?

F.: Semmiképen nem, ugyanis: 1) Nem oly nagy és nem oly közönséges még az ekléziának romlottsága, hogy minden rendbéli emberek között ne volnának az Istennek igaz hivei, akik egyedül azt kívánják és azon munkálkodnak, hogy az ő szíveknek tökéletességében szolgáljanak az Istennek. Jóllehet, épen nem lehet tagadni, hogy minden rendbéli embernek legnagyobb része nem úgy viseli magát, amint Krisztus ekléziájának igaz tagjainak természete és kötelessége kívánja.

2) Jóllehet gonosz és megvetett nagyobb részint az embereknek élete, mindazáltal igaz és tiszta az ekléziának tudománya.

3) A holott tehát még tiszta a tudomány, ahol vagynak még némely igaz és kegyes hivek, és így igaz eklézia is legyen, nem kell attól, nem is lehet attól elszakadni. Jóllehet a korintusi, galatziabeli gyülekezetekben, rossz bűnök és botránkozások voltak szokásban, mindazáltal nem parancsolták az apostolok, hogy az igaz hivek elszakasszák azoktól magukat.

Sőt inkább minden igaz keresztyének, valaki az Istennek dicsőségét, és az ő felebarátjának épületeit igazán szereti, azon kell igyekezni, hogy az eklézsiában lévő kevés igaz hiveket mind tudományával, mind életével építse és erősítse. Másokra nézve pedig, fényeljék, mint a szövétnek e világon, a gonosz és elfordult nemzetségnek között. Fil. 2: 15. És, hogy az igaz hiveknek megőriztetésekért, a hitetleneknek pedig megtérítettésekért, szeretettel teljes és alázatos szívvvel buzgóságosan esedezzen az Istennek. Ézsá. 62: 7.

4) Hogy most azt ne említsem, hogy soha nem volt sehol is olyan külső eklézsia gyülekezet, amely minden részben tiszta lett volna, sokkal inkább nem voltak azok tiszták, akik magokat separátistáknak tartották, vagy még ma is azoknak tartják.

35. K.: *Micsoda a te tisztéd arra a szomorú szakadásra nézve, amely az evangélika és a reformata eklézsia között még ma is fenn van?*

F.: Ez, hogy szüntelen való és buzgóságos könyörgéssel esedezzem az Istennek, hogy kösse egybe azokat az Atyafiui szeretetnek és a hitbeli egyességnek kötelével, akik az igaz hitnek és a szeretetnek karjaival azon egy Jézust kapcsolják magokhoz és, akik a Jézusnak egyaránt szeretői és tagjai. És, hogy azt az egységet amennyire én rajtam áll, minden tehetőséggel előmozdítani igyekezzem.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

Hogyan szolgálok munkámban, mint a Szentlélek eszköze.

— Előadás bibliaköri vezetők konferenciáján. —

Az anyaszentegyház a Szentlélek munkatere. Azok, akik az egyházban szolgálnak, a Szentlélek eszközei.

A Szentlélek az Atyától és Fiútól megkülönböztetett személy, aki az Atyával és Fiúval egyenlő, valóságos örök Isten, (Heidelbergi Káté 25, 53. kérdés.) A Szentlélek tesz hit által Krisztusnak és minden jótéteményének részesévé, vigasztal és velem marad. A Szentlélek folytatja Krisztus munkáját, bennem való bizonyágtételével elpecsételi az írott Igét, életté teszi azt bennem. Összeszedi és egybegyűjti a kiválasztottakat és háládatos szolgálatra indítja őket.

A Szentlélek tehát nem valami hangulat, közszellem, lelki állapot, hanem cselekvő Isten, aki azonban teremt más lelki minőséget és közszellemet.

Gondoljunk arra, milyen szent valóság áll velünk szemben, amikor a Szentlélekről beszélünk. Vele szemben por-szemek vagyunk. Mi nem kényszeríthetjük szolgálatra, nem rendelkezünk felette, mint anyag felett, nem kényszeríthetjük, hogy itt, vagy ott megjelenjék és a mi céljaink szerint hasson. Egyáltalán lehetséges nekünk vele viszonyba kerülni? Nem.

Feltétlenül áll velünk szemben, uralkodik felettünk és rendelkezik velünk. Nem mi állítjuk őt szolgálatba, hanem ő minket.

Hogyan? Gyenge emberi hasonlat szerint, — ha szabad vele élni, — olyan a Szentlélek, mint valami hatalmas elektromos áram. Aki nem a benne megnyilvánuló öntörvény szerint áll vele szemben, azt elsodorja, de az *engedelmeskedőkön* keresztül, még ha vékony fém- vagy szénszálcskák is azok, világosságot szór; melegség forrás lesz az, ami gyújtó villám, munkaerő lesz, ami pusztító hatalom. Nem az áram engedelmeskedik az embernek, hanem az ember az áram törvényének.

Mi vezeték vagyunk, eszköz, amelyiken át a Lélek dolgozik. Mint ilyenek előtt három feltétel áll: 1. kapcsolódni Istenhez, 2. engedelmesség által kizárni magunkból minden

idegen elemet (a rosszírányvezető bűnt) és 3. kapcsolatban állani azokkal, akik között a Lélek munkálni akar. Ennek a három feltételnek a Szentlélek által a kijelentésben adott törvények szerint kell megfelelnünk. Ez a felfogás kizár minden emberi kezdeményezést, egészen az Istennek való engedelmesség és odaadás alapjára állítja a szolgálatunkat. Mi eszközök vagyunk.

Felmerül itt az a kérdés, hogyha csupán eszközök vagyunk, egyáltalán tehetünk-e valamit, van-e rajtunk felelősség a munkánkkal szemben. Nem bábok, hanem élő lelkek vagyunk. Maga Isten mutatja a maga kijelentésében, hogy nemcsak tehetünk valamit, de tennünk kell, sőt, személy szerint von felelősségre azért amit tettünk, vagy amit elmúlasztottunk fenni. A kijelentés ezt az ellenmondást nyilvánvalóan mutatja.

Isten alkalmaz, de személyes életemen keresztül, az abban adott lehetőségeknek kijelentése szerint való felhasználása alapján várja tőlem a munkát. Megmutatja a szolgálat törvényeit és velük szemben személyes engedelmességet kíván. Két oldalon mutatja ezeket a törvényeket: miképpen kapcsolódhatom jobban öhozzá, a munkámban adott lelkekhez és viszonyokhoz. E két ponton való engedelmesség által válik az életem szolgáló léletté, záródik ki belőlem mindaz, ami akadályozza Isten lelkének munkáját, tehát a bűn.

Lássuk ennek a kettős kapcsolatnak egypár alaptörvényét.

1. A Szentlélek szolgáló *személy szerint nekik szóló elhívás* alapján indulnak a szolgálatba. Isten elhívása nélkül nem lehet egy szolgát egyházi szolgának nevezni. Itt kettős kísértés fenyeget, ha magunk akarjuk megállapítani, hogy elhívottak vagyunk-e, vagy nem. Egyfelől látjuk egy-egy nagy próféta szolgatárs viharos, s Isten elhívó szavával szembeni tiltakozásokkal tele, kényszerítő erejű elhívását. Látjuk a Szentlélek hatalmas munkáját másokban. Mi magunkban a Szentléleknek ilyen hatását nem tapasztaltuk, tehát nem vagyunk elhívottak. Azonban, ha a mi szívünkben a hitnek egy szikrácskája is fellobbant, ki mondhatja, hogy az nem a Szentlélek által van? (I. Kor. 12:3.) Ha pedig ő támasztotta, ennek minden kicsi fénye már a Lélek által való szolgálat, ami Isten megbízásán alapuló szolgálat, tehát elhívott szolga vagyok. Isten félben nem hagyja a lelkekben megkezdett munkát (Róm. 8:29–30). De épen itt jön a másik kísértés: azt gondolom, keveset vár tőlem Isten, mert keveset adott nekem. A talentumok példázata ábrázolja ezt a kísértést, aki egy talentumot kapott, elásta Egyenlő ítélet alatt áll mindenki, bármekkora is a talentuma. Isten mindenkinek várja a szolgálatát. Egyhangulag mondhatjuk, mindenki nagyobb szolgálatra hivatott el, mindenkitől többet vár az Úr,

mint amit elvégez. Ez az elhívás kegyelem, Isten jótetszésének jele, igény nélküli elkötelezés, részemről az önkéntes, szabad háládos szolgálat a felelet. Minden egyházi szolgálatnak ez az alapja. Isten elhívott, hálából szolgálók. Nem tehetem, hogy ne szolgáljak. Más alapon nincs egyházi szolgálat. Isten hívására felelősséggel felelek.

2. *Kapcsolat Istennel.* A Szentlélek úgy kapcsol Istenhez, hogy az Igében adott javakat elpecsételi bennem, életté teszi az írott Igét. Krisztus javaiban részesítet. Kiválasztottságom tudatára ébreszt, hitet gerjeszt szívemben. Ez a kapcsolat, amíg e testben járunk, nem lehet teljes. De lehet-e mégis teljesebb és teljesebb és mit tehetek ezen a téren? Isten maga mutat utat erre Szent Igéje által. Nemcsak mutatja ezt az utat, sőt megbünteti, ha nem élek vele. Mi ez az út? 1. Eljék Isten Igéjével. Aki azzal engedelmesen él, szorosabb kapcsolatba kerül Istennel. 2. Ápoljam a közösségi életet. Ahol ketten-hárman együtt vannak a Krisztus nevében, ott van ő is. 3. Imádkozzam. Aki kéri az Istenhez kapcsoló, engedelmességre indító és testvéri közösségbe vonó Szentlelket, annak Isten megadja. A keresztyén ember, aki mindenesetben Isten szolgája, nemcsak maga magáért él ezzel a három úttal, hanem a szolgálatáért is. Nemcsak magam, hanem a szolgálatom is megsínyli, ha nem élek az Igével, nem ápolom a közösségi életet és nem imádkozom.

3. Minden bűnöm, engedetlenségem rossz áramvezető felület, akadály a Lélek kiáramlása előtt. Fájdalmas súrlódási felület a kiválasztottak életében, fájdalmat okoz a megléte és szabadulni szeretnénk tőle. Komoly küzdelmet kell indítanunk vele szemben. A keresztyén ember, Isten szolgája nem kacérkodik a bűnnel. Az igazi szolgáló léleknél mindig megvan az igaz bűnbánat és a bűnbocsánat keresése. Ez is jele a Szentlélek munkájának. Ahol a Lélek, ott a szabadság. A bűntől szabad lélek az igazi szolgáló lélek.

4. *Kapcsolat a munkamezővel.* Az egész élet minden alkalma munkamező, nemcsak a munkára kijelölt időben szolgálók. Szolgálatom gyümölcs, a fa állandóan termi a gyümölcsöt, nem órábeosztás szerint vasárnap d. e. 10—11-ig, vagy d. u. 4—5-ig stb. Minden részemmel, egész testemmel és lelkemmel szolgálók. Nincs életemnek olyan megnyilatkozása, amelyiket mentesíthetném a szolgálat alól. Mindenki vel szemben minden életnyilvánulásom szolgálat. Be kell kapcsolódnom az életnek minden körülményébe, hogy azt a Lélek erejével megszenteljem. Engednem kell, hogy a Lélek tisztító tüze általam mint ítélet égessen el minden olyan viszonylatot, amely semmiképpen nem hozható kapcsolatba Isten terveivel.

Van-e különös megbízás a munkamezőn? Van. Különbözők az adományok (I. Kor. 12:4), különböző a szolgálat (I. Kor. 12:5). Az egyház test, együtt szolgálnak benne a különböző tagok, egy célra. Ebből következik 1. a munkások közötti szoros kapcsolat. Egymás munkáját ki kell egészíteniük. 2. Nincs nagyobb vagy kisebb értékű szolgálat. 3. Lehet, hogy a munka eredményét az egyes tag nem látja, mert az egész test munkája tükrében látszhatik csak meg. Isten dicsőségére munkálnak együtt, (Látszólag a fog látja a legkevesebb hasznát a rágásnak és mégis fontos szerv.)

Hogyan tekintem a lelkeket, akik között szolgálók? Drágák Isten előtt, mert Krisztus meghalt érettük. Különbséget nem tehetek közöttük. Ki az, akiért nem halt meg? Kire merem magam mondani, hogy Isten nem választotta ki? Az egyes lelkét az egész test (egyház) egyik tagjaként szemlélem. Ha egy tag beteg, elesett, álmos, felnem ébredt, az egész szenved miatta. Tehát kapcsolódnom kell velük, hogy a bennem munkáló lélek bennük is tovább vigye az élet áramát. De nem minden lélek tagja az Anyaszentegyháznak. Vannak, akik rontják a földi egyház munkáját, rothasztják maguk körül mások életét is. Ezeket ki kell rekeszteniük magunk közül és a fenyíték által indítani megbánásra és megtérésre. Erre Isten hatalmaz fel. Ha ő kiválasztotta őket, szívük meglágyul a fenyíték hatása alatt, mi pedig mint az érettük való tusakodó imádságra való feleletet fogadjuk őket magunk közé vissza. Isten Igéje ez a fegyelmező erő. Mi hirdetjük, a Lélek tesz bizonyosságot róla minden lélekben. Egy helyen ítélet, máshelyen kegyelem lesz a beszéd elpecsételése.

5. Szolgálatom alázatban megnyilvánuló méltóság. Alázatos vagyok, mert magam semmi vagyok. Mindenem amim van, Isten adománya. Nem kérkedem tudományommal, ékes-szólásommal, bevált módszeremmel, érdemeimmal, elért eredményeimmel. Semmi vagyok megbízásaihoz és a bennem munkáló erőhöz képest. De *méltóságom* van épen azért, mert a leghatalmasabb király jelvényét hordom, mert a Szentlélek eszköze vagyok. Mindenre kész vagyok a roppant súlyú felelősség alatt.

Tetszedjék meg előttünk, hogy a legszebb beszédünk, a legpompásabb tanításunk, leggyönyörűbb várunk is csak magunk vagyunk, a vezetékek. A Léleknek kell végig áramolni rajtuk, hogy Isten szerinti szolgálat lehessenek. Lehet, Isten egy hitetlen ember beszédét jobban felhasználja, mint az én legszebb szavaimat. Lehet, hogy öntudatos bizonyosságtételemet az Úr nem használja fel és csendben égő néma bizonyosságtételeim fényénél lelkek találhatnak haza.

Tetszedjék meg előttünk, hogy az az erő munkál bennünk és rajtunk keresztül, a Szent Lélek, amelyik lebegett a vizek felett, amelyik mint csontjaikba rekesztett velő égette a prófétákat, amelyik rászálott az Úr Jézus Krisztusra, amelyik Pünkösztör kítöltetett, amelyikkel halottakat támasztottak, amelyik a világ kezdete óta annyi lelket vont haza Isten atyai szívére, amelyik szüntelen munkált és munkál az Anyaszentegyházban, amelyik egy az Atyával és a Fiúval. Nincs külön Szentlélek, csak egy van, a Szentlélek Úr Isten.

Mit tudom, mit tehet még velem és rajtam keresztül? Mindenné tehet és mindent tehet általam. Jöhet mint zúgó szél és kikorbácsol, hogy kemény prófétai szó legyek, küldhet, hogy összeszedjem az elszéledt nyáját, szólíthat, hogy vigasztaljak, serkenthet, hogy gyógyítsak, árvák és özvegyek ügyét felvegyem. Akaratom dacára mindezt megteheti akkor, amikor akarja, ott ahol akarja, talán annál inkább minél kevésbé akarom.

Én is tehetek egyet. Leborulhatok alázatos csendes imádságban és kérhetem az Úrtól a Lélek ajándékát. Ezt megadja mindenkinek, aki kéri.

Merek-e eléje borulni és ezért imádkozni azzal a hittel: „El nem bocsátalak, amíg meg nem áldasz.”

László Dezső.

A Tordai Református Nagyhét Emlékkönyve.

Az erdélyi ref. egyházkerület iratterjesztésének kiadása. Kolozsvár 1929. 236 lap.

Rendes évi nagyheteink emlékkönyvei mind tekintélyesebb és súlyosabb köteteket tesznek ki. A múlt esztendei emlékkönyv már maga is nagy gazdagodást mutatott, a tordai emlékkönyv már testes kötet, a mi erdélyi könyvpiacunk mértékével számítva. Azok előtt, akik a tordai nagyhéten résztvettek, kedves megújítása azon emlékeknek, melyek megbeszélésekhez, vagy konferenciákhoz fűződnek, akik nem voltak ott, azoknak fogalmat adhat a tordai találkozás impozáns, nagyvonalú voltáról. Amint így végignézzük és emlékünke idézzük a nagyhét lefolyását és az azon elhangzott előadásokat és felszólalásokat, nem fojthatjuk el azt a gondolatot, hogy a tordai nagyhét az impozánságánál és hatalmasságánál fogva valahogy nélkülözte azt a közvetlenséget, mely az eddigieket olyan mélyen áthatotta. Nem azt a közvetlenséget értjük ez alatt, mely csakis a kisebb létszámú és egységesebb konferenciáknak jellemzője, hanem azt, hogy az évről-évre megújuló nagyheteinket a nagyarányú megmozdulások, tömegek megjelenése mind jobban megfosztani látszik attól, hogy ott komoly, elmélyülő, magába szállott munka folyék, lelkek találkozása, súlyos kérdések feletti elmélyedő gondolkodás, azok megoldására való törekvés, lehetővé legyen. Ha visszagondolunk az első, még lelkészi kurzusszerű összejövetelekre, úgy látjuk, hogy azokban sokkal több tér jutott az elmélyedésnek s kevesebb a tömegek megjelenése által kiváltott hatásoknak. Bizonyos, hogy ez a helyzet nagyrészt magától, legalább is tőlünk függetlenül adódott elő, amily arányban nőtt a nagyhetek olyan résztvevői száma, akiket oda inkább külső nagyszabású volta, mint a néhány napi elmélyülés vágya hozott. Így egymásután már másodsor kellett tekintettel lenni az előadásoknál arra, hogy nemcsak theológiát végeztek vannak jelen s kérdés, hogy a problémák így megváltozott kezelése volt-e nagyobb nyereség, mint amekkora veszteséget jelentett az, hogy egyrészt ennek következtében a tudományos kezelésnek kellett engedményeket tenni, másrészt maguk a tudományos előadások is mind kevesebb időt és teret foglalhattak el. Meggondolandó kérdés, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy az u. n. közönség nagyrésztét nem a kérdések iránti mélyebb érdeklődés, hanem csak maga az alkalom hozta össze. Nagy kár és veszedelem volna, ha ezekből a nagyhetekből kikopnék az, ami bennük a legfontosabb: a lelkészi kar tudományos továbbképzése, alkalmak a lelkészek számára arra, hogy a theologiai tudományok újabb irányaiival megismerkedjék.

Magában a kezünk alatt levő munkában igen értékes anyag van arra, hogy abból a saját épülésünkre és elmélyedésünkre is, valamint egyházunk

építésére meríthessünk. A hitvallás történetének, tartalmának és használatának kérdéséhez olyan gazdag anyagot ad, mely az egész kérdést alapos megvilágításba helyezi és felhasználhatóvá teszi. A predestináció kérdéséről szóló előadás mindenkinek gyakori olvasmánya kell, hogy legyen, aki gyülekezetében más felekezeti propagandával áll szemben. Az egyházi törvények ref. követelményeiről szóló előadás elveit a zsinat minden tagjának lelkében kell hordoznia. Sok értékes indítást adnak az esti előadások is. Közülük ha a Két nemzedék harcáról szólót elolvassuk, melyhez annyi vita fűződött, szomorúan kell látnunk, milyen alaptalan volt vele szemben minden vád, mely azt a lelkeszi kar tekintélyének aláásásával, az idősebbek iránti tiszteltlenséggel vádolta meg, holott egyszeri átolvasás után is látni lehet, hogy az előadásban a lelkeszről egyetlen szó sincs, ami pedig azokról van, akik az egyház tagjai közül annak célja iránt hanyagságot, közömbösséget tanúsítanak, még súlyosabb szavakat is megérdemelték volna. Reméljük, hogy ez előadás elolvasása után azok, akik szóban és írásban ilyen alaptalan vádakkal állottak elő, legalább is gondolatban megkövetik az előadót. Szomorú bizonyítványnak tartjuk egyházi közéletünkre, hogy nyilatkozatok hangozhatnak el olyanok részéről, akik egy általuk megbírált előadást nem is hallottak, anélkül, hogy e nyilatkozatok helyesbítették, mikor kitűnik hogy alaptalanok voltak.

Végül a lelkeszi konferenciákról szóló tudósítást nézve, előttünk áll a tordai konferencia képe, melyre mi nem tudunk anélkül gondolni, hogy lelkünkben, talán az azt követő harcok miatt; a közösség emlékét el ne homályosítsa egy zaklatottság emléke. Bár tudjuk, hogy egyházunk belső élete egy szükségszerű ellentétet hordoz magában, melynek első nyilvános kiütkezését a tordai konferencia pattantotta ki, ez ellentét azonban nem más, mint a Krisztus által támasztott „fegyver”, mely által azt miveli, hogy az embernek ellensége legyen az ő házanépe, mely ellentétnek forrnia és uralkodnia kell az egyházban, hogy abból Isten Szentlelke kiformalhassa a jócselekedetekre igyekező népet. Ezt az ellentétet hiába tagadjuk le, hiába csillapítjuk emberi szóval, minél nyilvánvalóbb és minél erőteljesebb, annál kedvezőbb a jövőendő szempontjából. Ne értsen félre senki: nem emberek közötti harcot hirdetünk, hanem azt a harcot, mely minden lélekben megteremti először a békétlenséget, tudatossá teszi a szembeállást, a bennem levő ellenséget, hogy azután győzzön felettem és más felett. Ezt a harcot, a Krisztus harcát a maga akarata érvényesítéséért, minél jobban leplezni és békíteni akarjuk, annál rosszabb reánk nézve. Ezért nem kellett volna a konferenciái tudósításban tartózkodni tőle, hogy ennek a vitának, melynek mélyében alapjában egészen más volt, mint a lelkeszi együttműködés két formája közötti véleményeltérés, minden árnyalatát, nem riadva vissza a leghevesebbtől sem, megörökítsük. Nehány évtized mulva meg fog látszani, hogy egy ilyen vita kérdései, az alatta felmerült álláspontok merev és kíméletlen szembenállása sokkal több jelentőséggel bír egyházunk életében, mint a Szövetség vagy Egyesület utóvégre csak efemer és kiviteli kérdésében hozott határozatok és áthidaló törekvések.

I.

EGYHÁZI SZEMLE.

A mi zsinatunk.

Tíz esztendő legfontosabb és legnevezetesebb napja lesz jun. 9.-e, mikor a két egyházkerület elnöksége határozatából a romániai ref. egyház először fog összeülni első zsinata megtartására. Ha magát a tényt nézzük, nem is tekintve egyelőre a zsinat munkájának jelentőségét, akkor is nagy alázatossággal és megilletődéssel kell ezt a tényt regisztrálnunk. Egy többszörösen próbált, sok nehézség előtt álló, talán még több elé néző egyháznak nem lehet egész valóját megrázó alázatosság nélkül e zsinat elé tekinteni. Nem szabad, hogy legyen ebben az egyházban senki, aki, akár zsinati tag, akár az egyház egyetemének tagja, aki ne érezze meg, hogy súlyos felelősség terhe nyugszik e törvényhozó testület vállain. Ettől a zsinattól mindenki vár valamit. Legtöbbször csak az egyház ügyeinek intézésében olyan törvényeket, melyek egyszer már világos helyzetet teremtenek az évtizedes nehézségek között, útmutatást és törvényt statuálnak megváltozott gyakorlatokból vagy eltörlik azokat, megoldási lehetőséget adnak olyan kérdéseknek, melyeket most eddig csak ideiglenesen tudtunk megoldani, kapcsolatot teremtenek az egyház két teste között, melyeket eddig csak ad hoc megállapodások és intézkedések kötöttek össze s talán összéből is kovácsolják a tradícióban és felfogásban annyira különböző elemeket. Mind olyan súlyos feladatok, melyek magukban is kihatnak a romániai reformátusság egész jövőndő életére. Pedig vannak, akik ennél is többet várnak. Akik úgy látják, hogy ez a zsinat ezeken túl is elhatározó jelentőségű az egész itteni református egyház jövőndőjére és Isten országa szempontjából elfoglalt helyzetére. Akik azt hiszik, hogy ezen a zsinaton Isten mérlegre veti a mi egyházunkat és jaj nekünk, ha könnyűeknek bizonyulunk. Akik ebben a zsinatban nem a jövőndő és nem az egyház egyeteme, de az Isten előtti felelősség súlyos keresztjét látják felemelkedni mindazok számára, akik ez egyházhoz tartoznak. Ezért szükséges, hogy ne legyen a zsinatnak sem, de az egész egyháznak sem egyetlen tagja, aki ne Isten előtt érzi magát akkor, mikor először felhangzik a megnyitó imádság szava és először felzendül az ének. Most van igazán szükségünk rá, hogy „Jövel Szentlélek Úristen!” A régi egyházszervezeti rendtartásokban elő volt néhol írva, hogy a lelkészválasztás előtt az egész

gyülekezet imádságban és böjtöléssel készüljön arra, hogy határozata igazán Isten akaratának való engedelmeskedés legyen. Ma is ez kell. Az egész egyházban hívő lelkek imádsága, alázatos lelkek áldozata kell, hogy megtudhassák azok, akikre a határozat bízva van, mi Isten akarata és a szerint határozhasanak. Rettenő dolog lenne, ha Isten megvonná tőlünk a maga tanácsának Lelkét és a magunk bölcsességére engedne bennünket.

Ennek a zsinatnak annyi lesz a haszna és annyi lesz az értéke, amennyire imádkozó lelkek az egész egyházban támogatására sietnek. Ha közönyös, külső érdeklődés figyelme kíséri, ha nem törődünk többet vele, mint egy mindennapi gyűléssel, munkája lehet akármilyen alapos, küzdhetnek és dolgozhatnak tagjai akármilyen odaadóan, munkájuk eredménye értéktelen lesz az egész egyházra nézve, mert nem kísérté az imádkozó lelkek serege. Azért fontos dolog, hogy a zsinat munkáját támogassuk, értékes lehet a közvélemény minden megnyilatkozása, hasznos segítséget fognak nyújtani egyházi közéletünk és sajtónk megjegyzései, a bírálatok munkálatai, de Isten Országá és Egyházunk belső gyarapodása szempontjából mindez haszontalan lesz, ha nem kíséri munkálatait imádkozó lelkek sokasága és a legértékesebb segítség számára az az imádság lesz, mely azok lelkéből fog felemelkedni, akik tudatában vannak, hogy a „tanács az Úré és Ő ad csodás tanácsot és nagyságos bölcsességet”.

A másik, amit a zsinatnak tekintetbe kell vennie az, hogy felelőssége súlyánál és egyházunk jövődjére kiható jelentőségénél fogva óvakodnia kell minden elszáradástól, minden félrendszabálytól és egész munkáját abban a tudatban kell végeztetnie, hogy egy évtizedre kiható munka vár rá. A mi nézetünk szerint vannak egyházunknak olyan fontos, halaszthatatlan és életbevágó kérdései, melyek e zsinaton megoldást és pedig határozott megoldást kell, hogy nyerjenek. Ilyenek különösen az egyház munkájáról szóló intézkedés, melynek nemcsak a jelen viszonyokkal való számolás, de az Isten anyaszentegyházának eladása is megkívánja komoly és határozott rendezését. Ilyen az egyházfegyelem kérdése, melyet semmi árán elodázni, vagy félmegoldásokkal kielégíteni nem lehet, mert ez egyházunk belső életének legelevenebb problémája. Ezek és még több el nem sorolt kérdés olyanok, melyeket, ha ez a zsinat se old meg kielégítő, azaz egyházunk Isten előtti hivatásának megfelelő módon, akkor legjobb, ha nem is gyűl össze. Fel kell tehát használni minden módot arra, hogy egyrészt különösen ezen legfontosabb kérdések teljesen előkészítve álljanak a tárgyalásra, másrészt, hogy biztosítsák azok olyan megoldása, mely egyházunk munkáját Isten országa hirdetésé-

ben lehetővé teszi. Azért itt az az első kérdés és minden attól függ, mi az egyházzal való felfogásuk azoknak, akik a zsinaton határozni vannak hivatva. Szükséges, hogy minden törvényünkben, melyet a zsinat alkot, az igazi, kálvini, megalkuvás nélküli egyházfogalom kerüljön előtérbe. Nem az egyház muló érdekei, nem jogi vagy gazdasági szempontok, hanem egyedül az örökkévaló Isten dicsősége az, amire ezekben nézni kell és szabad. Minden törvény, a legkisebb és legjelentéktelenebbnek látszó is evvel a kérdéssel van abszolút függésben: mit értek egyház alatt? Ha ez a kérdés nincs tisztázva, nem törvényekben, hanem a lelkekben, a munka hiábavaló.

A zsinat munkálatainál tehát első dolog az, hogy érvényesüljenek a mi ősi hitvallásaink alapelvei és pedig határozottan és hamisítatlanul s ezek uralkodjanak minden törvényjavaslatban. Ezeknek alapján kell megoldani minden kérdést. Helyesnek tartanánk, hogy egyházi lapjaink a lehető legalaposabban, természetesen a fenti alapkérdés szem előtt tartásával, minél tágabb körben foglalkozzanak azokról kérdésekkel, melyek a zsinat elé kerülnek. Ritka és értékes alkalom ez arra, hogy egyházunk legkomolyabb kérdéseivel az esetlegességek és időleges alkalmazhatóságok szempontjai nélkül tisztán elvi és hitvallási szempontok alapján foglalkozzunk. Lapunk, amennyire lehet, figyelemmel fogja kísérni a munkálatokat és, mint eddig, ezután is részt fog venni az esetleges javaslatok megtárgyalásában, melyek megvitatásánál hozzászólásoknak szívesen adunk helyet.

I. L.

Ifjúsági konferencia után.

Ha csak azt nézzük, hogy Marosvásárhelyt, a ref. kollégiumban 1929 április 3—6. napjain 80 középiskolás, 33 iparos-kereskedő és 13 földműves református fiú volt együtt 27 felnőtt vezető irányítása alatt, már emellett sem haladhatunk el közömbösen. Legalább is az *élet* jelének kell a tényt tekintenünk. Ha pedig akár térképen utána nézünk azoknak a helyeknek, ahonnan ez ifj. konferencia résztvevői összékerültek (Arad, Aranyosegerbegy, Ákosfalva, Brassó, Fogaras, Kolozsvár, Magyarláros, Marosújvár, Marosvécs, Nagyenyed, Nagyvárad, Sepsiszentgyörgy, Szamosújvár, Szatmár, Szászrégen, Székelykeresztúr, Székelyudvarhely, Temesvár, Zilah), akár számbavesszük azokat a tanulási és munkaágakat, amelyekben dolgoznak (gimn., tanítóképzős, kereskedelmi isk. tanuló, gépész, kerámikus, kőműves, ékszerész, borbély, autószerelő, órás, szabó, lakatos, kályhás, asztalos, cipész, kalapos, fogtechnikus, mechanikus, földműves), méltán eshetünk gondolkodóba, hogy miféle

erő és cél hozta ezeket össze és tartotta együtt négy napig. Egy pillantás a konferencia programjára: meggyőződhetünk, hogy itt valóban életről, mégpedig az *igazi* életről van szó, erő és cél egyaránt örökkévaló: Isten Lelkének ereje s Isten országának szolgálata.

A konferenciá alapgondolata ez volt: *Nékem az élet Krisztus*. Minden nap bibliaórával kezdődött. Kisebb csoportokban *Jézus néhány példázata* alapján nyertünk bizonyosságot, hogy Isten keresi az elveszettet, hirdeteti igéjét, de mindent oda kell adni, hogy az Ő megbízatását elnyerhessük. Esténként *imaóra* és *áhitat* zárta be a napot. A megbeszélések *Krisztus és az ifjúságról, környezetünk kísértéseiről, az önképze*sről és a *lelkiélet gondozásáról* (Igével való élés, imádság és szolgálat) folytak, külön a kisebbekkel és külön a nagyobbakkal. Sok erőt nyújtott az *ifj. munka* alig pár éves *történetének* felvázolása, melyből kitűnt, hogy ez a munka külsőleg láthatólag is fejlődött: hűséges munkára kötelezett a *jelen állapot* beszámolókból kialakult és sok nehézséget feltáró képe. Külön megbeszélések voltak a *Sáfársági mozgalom* tagjai számára a *sáfárság alapelvéről* (Heid. Káté 1. kérdése) és *nehézségeiről*. Előadásban rajzolta meg dr. Tavaszy S. a bibliafordító „istenes vén ember” *Károlyi Gáspár* alakját. Biró Mózes *Francke Ágostont*, a szeretetben szolgáló sáfárt, a hallei árvaház alapítóját mutatta be, Maksay Albert pedig *Ámos*, az élesen látó, zordon beszédű, pásztorpróféta korára és alakjára vetett megelevenítő világosságot. R. Chisholm skót lelkész egy vetítettképes külmisziói előadással (*Livingstone Dávid*) szolgált a konferencia résztvevőinek. A konferenciát sok hálaadásra készítő *beszámoló, közös imaóra, áhitat* és Isten színe előtt való búcsuzó zárta be.

Az, aki Isten kegyelméből, alázatos és figyelő lélekkel részt vett e konferencián, bizonyosságot tehet, hogy ez a konferencia *fontos esemény* volt nemcsak az ott résztvevők, hanem anyaszentegyházunk egészének életére nézve is. A résztvevő ifjú lelkek egy része ez alkalommal találkozott először szembe az élő Isten bünt gyűlölő, fenséges akaratával, került a közös imádság tisztító hatása alá s nyert indítást Isten ügyének szolgálatára. Más része előt jobban megvilágosodott a cél, amelyhez már talán épen előző, hasonló találkozások egymásba kapcsolódó sora által oda van láncolva élete, de amelyet a kísértések köde elhomályosított előtte. Ezek erőt nyertek, a kegyelem erejét a diadalmas küzdelemre. Ismét mások alábbszállottak, hogy Krisztus növekedjék, kárnak ítélték sok mindent, amihez még ragaszkodtak s amit még magukénak tartottak, hogy Isten hódító dicsőségének semmi se álljon útjába.

A vezetők, a konferencia előadói, előkészítői és irányítói, akik imádságaikban nem szűnnek meg tusakodni anyaszentegyházunk ifjúságának jövődjéért, újabb bizonytságot nyertek afelől, hogy Isten fel akarja használni szolgálatukat s emberi erőtelenségükben az Ő kegyelme megdicsőíti magát. Milyen félelmesen kötelező, de mégis rendületlen bizalmat gerjesztő volt látni, hogy Isten miként építi az anyaszentegyház épületét apró téglákból, melyek magukban mit sem érnek, az egyetlen Fundamentumra. Isten lelke ajakamra adott egy szót, itt is, ott is testvérszívekbe találok vele, belőlük visszhangot adott ugyanaz a Lélek és Isten dicsőségét hirdető bizonyágtétel lett belőle, pedig egyikünk sem akart mondani semmit. Bátorlalanul kinyújtottam a kezem, már fogta is egy másik kéz s abban a pillanatban már erős lánc egyik szeme, ostromlott vár egyik szilárdan álló téglája voltam, pedig nem tettem semmit s úgy éreztem, hogy a sötétség hatalmával szemben nem vagyok képes semmire. Be akartam zárni szívemet, magamnak akartam megtartani magam, de Isten lelke kényszerített, hogy megnyissam és széttékozzam örömmel másoknak feltett kincseimet. Küzködő, harcoló anyaszentegyházunkat megbíztatta mindaz, ami e konferencian történt, hogy Isten ifjúságában új harcos sereget gyűjt és ajándékozz neki. Ifjakat, akiknek Isten Igéje nem idegen többé, hanem életük alapja, akik Krisztusban találtak Urat, Igazságot és Életet, ifjakat, akik a hálaadás és könyörgés szent fegyvereit forgatják a jól ismert ellenség ellen s akik nem a maguk dicsőségét, hanem egyedül Istenét keresik áldozó és szolgáló lelkük által. Ifjakat, akiknek az élet Krisztus s rajta kívül nem is akarnak tudni senki másról s míg körülöttük tanácsalanságban tapogatózik mindenki, biztonságban tájékozódni Isten igéjének világosságában. Nemcsak tájékozódni, hanem ha kell, szeliden és alázatosan, de tántoríthatatlanul sikra is szállanak azért, amire Isten igéje kötelezi őket. Ifjakat, akik imádsággal hálózák körül azokat, akik között élnek, a szüleiket, vezetőiket, társaikat s akik a mi önző és szeretetlen világunkat azzal aknázzák alá, hogy Istenének vallott pénzük, erőik, tehetségeik szeretetből való kész és örömezt áldozásával szolgálják Urukat és Megváltójukat, mint sáfárok. Valóban nyugtalanító és ítéletes egyrészt tudni azt, hogy Isten ügyéért szent komolysággal álló ifjak járnak köztünk s figyelik anyaszentegyházunk életét, de örömdetes és reménységet adó, hogy ugyanazok észrevétlenül, de hűséggel dolgoznak is érte, szolgálván Annak, aki eljövendő. Egy-egy ilyen áldott találkozás után Isten Lelke megújultán árad szét az engedelmes ifjú szívek által. Vigyázzanak, akik meglátják a szent tüzet fellobogni, szembe találkoznak vele, „a Lelket meg ne oltás!” M. N. O.

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 5. SZ.

1929. MÁJUS HÓ.

Egyedül te ellened...

Zsolt. 51:6.

Sokszor úgy nézzük a bűnt, mint amely elsősorban felebarátaink ellen történik. Vádoljuk is magunkat, ha valaki ellen gazságtalanságot követtünk el, irigyek és szeretetlenek voltunk. Sokszor csak azt látjuk bűnnek, ami másnak fájdalmat okozott, s keserűen tudjuk vádolni magunkat, ha meggondolatlanságunkkal és hanyagságunkkal szomorúságot okoztunk valakinek, aki velünk szemben szeretettel viselkedett. Annál különösebb Dávidnak ez a mondása, mert tudjuk, hogy Dávid emberek ellen vétkezett nagyon súlyosan. Nemcsak feldúlta a családi békéjét és boldogságát egy embernek, hanem azt gonosz és álnok módon meggyilkoltatta. Mégis, akkor, mikor a bűnét egyenesen Isten elé viszi, ezt mondja: „*egyedül te ellened vétkeztem*”! Az a rettentő nyomorúság, amit hűségese emberére hozott, akitől azt vette el, aki legdrágább volt annak s hozzá még az életét is, jelentéktelenné lesz a szemében azon egyetlen, mindennél rettentőbb ténnyel szemben, hogy Isten ellen vétkezett s az Ő kikerülhetetlen haragját hívta ki maga ellen. Dávid abban a pillanatban, a bűnbánat pillanatában meglátta, hogy bűn csak egy van, minden rossz cselekedet, minden emberi gonoszság jelentéktelen ahoz képest, amikor az ember Isten ellen lázad s az örökkévaló ítélet tüzét gyújtja fel a szívében.

És ez az ige azt akarja nekünk is megmutatni, hogy egy bűn van, amittől függ és amiből származik minden, ami a bűnt bűnné teszi, amit nem lehet elmagyarázni és letagadni: a mi Isten ellen való lázadásunk. A bűn egyedül Isten ellen áll. Isten szent és dicsőséges akaratát akarja hatályon kívül helyezni, avval száll szembe és azt sérti meg. A bűnt az a lélek érzi meg és bánja meg igazán, amelyik meglátja, hogy Isten ellen vétkezett, Isten szentségét sértelte meg. Azért, ha mi híven akarunk harcolni Isten dicsőségéért a vasárnapi iskolá-

ban, akkor először azt kell megmutatnunk, hogy a bűnt nem szabad emberi szemmértékkel, emberek ellen elkövetett rossz-cselekedeteknek nézni, hanem meg kell mutatni, hogy a bűn egyenesen Istennel állít szembe bennünket. Rá kell mutatni annak arra a veszedelmére, hogy pártot üt bennünk Isten ellen s minket az Ő gyermekeit akar felhasználni arra, hogy az Ő dicsőségét lerontsuk. Amíg nem láttuk meg a bűnnek ezt a lényegét, addig nem igaz a bűnbánatunk és nem komoly a beismerésünk.

Minél világosabban látják meg gyermekeink Isten akaratát és annak szentségét, annál komolyabban ismerik fel a bűn erejét.

A munka.

Lapunk múlt hónapi számát a jelen számmal együtt tettük postára, mert az előbbi szám különböző akadályok miatt késett. Többek érdeklődésére közöljük azt is, hogy a vas. isk. jelentőivet lapunk októberi számához csatolva fogjuk küldeni, s azokat kérjük úgy küldeni vissza, hogy decemberben azok szerint össze lehessen állítani a vasárnapi iskolák jelen évi statisztikáját.

A **Britt és Külföldi Bibliatársaság** márc. 7-én töltötte be fennállásának 125. évét. Száz éve alatt 186 millió példányban terjesztette el a Bibliát, 378 nyelven, míg az utolsó 25 év alatt 200 millió példányt terjesztett el 613 nyelven. Ezek közül Magyarországon 87 ezer példány kelt el egy év alatt. Ezek a számok mutatják, hogy a Biblia utáni vágyakozás ma élénkebb, mint az előző évtizedben volt. Indítson ez bennünket is arra, hogy a Bibliát a vasárnapi iskolában minél szorgalmasabban terjesszük és olvasására indítsunk. Az olyan vas. iskola, mely nem a Biblia alapján áll, nem nevezhető annak.

Egyik külföldi ref. lap közli a **világ vas. iskoláinak** számát a következőkben: az egész világon van 356 ezer 196 v. iskola, melyek növendékei száma 29 millió 411 ezer 435. Az utóbbi négy év alatt keletkezett 9 ezer 145 v. iskola, 254 ezer gyermekkel. Ebben a létszámban már a mi v. iskoláink is benne vannak, mert évente kérnek tőlünk is jelentést a v. isk. Világszövetség irodájából. A legtöbb v. iskola a világon Észak-

amerikai Egyesült Államok egyházaiban van, és pedig 195 ezer 343, aztán Európában (90 ezer). Persze, nem a szám dönt itt sem, hanem az, mennyire szolgálják ezek a v. iskolák a célt: a gyermekek Krisztushoz vezetését. Hogy mutatnának a mi v. iskoláink, ha lehetne egy ilyen, erről szóló belső statisztikát csinálni?

A máj. 23—25. napjain Kolozsvárt tartandó **tanfolyamra**, melyről részletesen jelen számunkban olvashatunk, felhívjuk a v. isk. vezetők figyelmét. Kérjük, hogy akik el akarnak jönni, pontosan jelentkezzenek, megírva azt is, hogy szállásra tartanak-e igényt? Később érkezett jelentkezéseket nem veszünk figyelembe, ha tehát valakinek ebből kellemetlensége lesz, magára vessen.

Nyugtázás: székelyudvarhelyi tanítónőképző v. iskolája közp. alapra 250 leit.

Vasárnapi iskolai, bibliaköri és leányköri vezetők tanfolyama.

Egyházkerületünk szokásos vasárnapi iskolai és bibliaköri vezetői tanfolyama ezévben leányköri vezetői tanfolyammal párhuzamosan f. hó 23—25 napjain lesz Kolozsvárt a Ref. Theologián.

A tanfolyamon résztvehetnek azok, akik a fenti munkákban már dolgoznak, vagy akik ezután akarnak dolgozni nemre való tekintet nélkül. A résztvenni óhajtok *f. hó 20-ig* jelentkezzenek Dr. Imre Lajos belm. előadónál (Kolozsvár, Ref. Theologia) egy levelezőlapon, pontosan jelezvén az *érkezés idejét* s *hogy elszállásolásra van-e szükségük*. Az állomáson a kijárásnál a kabáton fehér szalag jelzi azokat, akik a résztvevőket várják. Forduljunk hozzájuk.

Az egyházkerület indokolt esetben a résztvevőket úti-segélyben részesíti, ami az útiköltség $\frac{1}{2}$ részét nem haladhatja túl. *Segélyben csak azok részesülhetnek, akik azt a jelentkezéskor kérik*. A résztvevők elszállásolása városi családoknál és ref. iskolai internátusokban lesz. Ebédet és vacsorát a theol. konviktusa ad napi 40 Leuért.

A résztvevők hozzanak magukkal teljes Bibliát, Ref. Énekes-könyvet, Heidelbergi kátét, Zengien Hála Ének c. énekes-könyvet és jegyzetet.

A tanfolyam megnyitása május 23.-án d. e. $\frac{1}{4}$ 9 órakor a Theol. Fakultás dísztermében lesz. Napirend: $\frac{1}{2}$ 9—10 bibliakörök csoportokban, 10 órakor tizórás, 10—1-ig három előadás

óráközi szünetekkel, 1—2-ig énekóra, 2 órakor ebéd, 3—4-ig játék és énekóra, 4—6 megbeszélés három csoportban, 6—¹/₂₈-ig biblia- és imaóra, ³/₄ 8 vacsora, 8—9-ig vetített képes előadás.

A tanfolyam bezárása május 25-én este. A résztvevők pontosan érkezzenek meg már 22-én, szerdán estére, hogy a konferencián pihent erővel vehessenek részt. A délelőtti előadásokat a három különböző munkában dolgozók együtt hallgatják, a megbeszélések szakok szerint három csoportban lesznek. A bibliaköri vezetői megbeszéléseken leányok is vehetnek részt, a leányköri vezetők megbeszélése kizárólag nőknek szól.

P r o g r a m m :

Bibliaórák témái. 23 án: *Az elhívás.* (Máté 20:1—16.) 24-én: *A talentumok.* (Máté 25:14—30.) 25-én: *A gonosz szőlőművészek.* (Máté 22:1—14.)

Előadások: a) *a Bibliáról.* 1. A Biblia lényege, mivolta, tekintélye. 2. A Biblia használata a személyes életben és a munkában. 3. A Biblia módszeres használata. b) *a hitvallásról.* 1. A predestináció. 2. A hitvallás jelentősége a személyes életben és a munkában. 3. A hitvallás érvényesítése a munkában. c) *a vezetőről.* 1. A vezető hite. 2. A vezető kapcsolata az egyházzal. 4. A vezető és munkája.

Megbeszélések: a) *Vasárnapi iskolai vezetőkkel.* 1. A munka nehézségei. 2. Személyes munka a vas. iskolában. 3. Szolgálatra és adakozásra való nevelés a vas. iskolában. b) *Bibliaköri vezetőkkel.* 1. A munka nehézségei. 2. Taggyűjtés és a tagok megtartása. 3. A program követelményei. c) *Leányköri vezetőkkel.* 1. Testi nevelés. 2. Értelmi nevelés. 3. Szolgálatra való nevelés.

Esti bibliaórák és imaórák: 1. *A követés nehézségei* (Luk. 9:57—58.) 2. *Elszakadás a multtól* (Luk. 9:59—62.)

Esti vetített képes előadások a külmisziói és az otthoni munka körébe vágnak.

A bibliaórákon és megbeszéléseken mindenkinek alkalma nyílik a saját személyes kérdéseinek és munkája kérdéseinek megbeszélésére. Készüljön mindenki már otthon ezekre és rendszerezze kérdezni és mondanivalóját.

Készüljünk imádsággal a találkozásra.

AZ IGE TÜKRÉBEN.

Szolgálatunk egyoldalúsága.

I. Kor. 2:2.

Legszélesebb körű tudást és legáltalánosabb képzettséget attól várnak, aki egy gyülekezetben nyilvánosan az Ige szolgálatában áll. Más munkaterületeken elég, ha az ember betölti a maga speciális feladatát. Az Ige hirdetőjétől azonban elvárják, hogy az élet minden kérdésére feleljen, tanáccsal és útmutatással mindig szolgálni tudjon. Ennélfogva az Ige szolgája a gyülekezetben u. n. vezető ember, azaz legjobb mindenben reá hallgatni. Azzal a ténnyel azonban, hogy sikerült vezetővé válnia, még nem vált nyilvánvalóvá, hogy a gyülekezetet az Ige vezérli. Nagyon sokszor emberi érdek. És mi ennek az oka? Az, hogy a gyülekezet baját, kérdését és betegségét, a segítséget, megoldást és orvoslást nem egy szempont alatt nézzük. Kifejezhetjük így is magunkat: elspeciálizáltuk a bajokat, kérdéseket és betegségeket és ezért akaratlanul elspeciálizálódott a segítség, megoldás és orvoslás. Azt mondjuk, hogy a világ nagyon sokféle betegségben szenved és keressük a diagnózist, a megfelelő sokféle orvoslást. Van kulturális, gazdasági, politikai stb. válság, akkor tőlünk azt várják, hogy aktív kultur-, gazdasági-, politikai stb. tevékenységekkel siessünk a válság megszüntetésére. Pedig egy baj van csupán. *Egy a betegség: a bűn.* Ez az oka minden válságnak. Tehát nem speciális bajokról, hanem egy nagy általános bajról van itt szó, a bűnről. S ennek megfelelően nem lehet szó apró, speciális gyógyító kísérletezésekről; *egy az orvosság: a megfeszített Krisztus.* Krisztus épen a bűn miatt, a bűnért feszített meg. Nekünk a mi szolgálatunkban csak *egy* dologról, *egy* válságról szabad tudnunk: a bűn orvosságáról, a megfeszített Krisztusról. Szolgálatunk épen emiatt mindig egyoldalú lesz, de ez az egyoldalúság záloga és biztosítéka annak, hogy nem hiába dolgozunk. Péter még pünkösdkor is a megfeszített és feltámadott Krisztusról prédikált. Pál sem akar másról tudni, mint a megfeszített Krisztusról. Könyöröggünk Istenhez, hogy tegye Krisztust miérettünk megfeszített Krisztussá, hogy azután mi is csak Arról tudjunk, aki nemcsak érettünk, de mindenkiért megfeszítettetett. D. Gy.

Az igazi pap.

A *parasztok* ezt mondják: Igazi jó papunk van. Tud valamit a mi foglalkozásunkból, rendben tartja kertjét, házatáját, kora tavasztól késő ősziig a nap minden szakában ott látjuk dolgozni. Ő ugyan nem szégyenli a munkában is hasonló lenni hozzánk.

A *munkások* ezt mondják: Igazi jó papunk van. Időről időre megmondja a prédikációjában az igazat az urakról s korbácsolja az igazságtalanságot. Azt is megmondja, hogy több bért kellene kapnunk s velünk együtt szidja a kardcsörtetőket. Ő a mi emberünk!

A *műveltek* ezt mondják: Igazi jó papunk van. Ismeri korunk problémáit s megbecsüli az igazságért való küzdelmet. Tud valamit Goethéről és Haeckelről, Darwinról és a modern természettudományról. Maga is kritikai állást foglal a biblia különböző kérdéseiben és van érzéke az olyan világnézetek megértése iránt, melyek nem is egyeznek meg mindenben az övével. Ő maga is művelt ember.

A *derék polgárok* így szólnak: Igazi jó papunk van. Imponáló személyiség. Van érzéke a haza ideáljai, a szabadság, haladás, polgáriasság iránt. A praktikus kérdésekkel szemben minden téren hasznos ember, prédikációi izzó patriotizmussal vannak tele, úgy, hogy hallásukra megdobban a szívünk s újra meg újra égünk édes hazánkért. Le a kalappal előtte!

A *gazdagok* ezt mondják: Igazi jó papunk van. Tudja értékelni a becsületesen megszerzett vagyont és szó nélkül elismeri, hogy mégis csak van szüksége a világnak a pénzre. Gyermekeinket szép aranymondásokra tanítja s elhunyt hozzátartozóink fölött szép prédikációkat mond.

A *városi tanácsos* ezt mondja: Igazi jó papunk van. Van mondanivalója is, jó hangja, tekintélyes külseje. Bizonyára jól tanítja gyermekeinket s van hatása konfirmandusainkra is. S ha néha szid is valamit a prédikációjában, nem szabad tőle rossz néven venni, még fiatal. Tisztelettel kell biztositnunk neki, hogy megmaradjon gyülekezetünkben.

A *vendéglősök* ezt mondják: Igazi jó papunk van. Időről időre hozzánk is eljön s nem vet meg egy kis jó bort. Jó társaságbeli ember s érti a tréfát is, mindig van egy-egy jó vicce.

Jól lehet vele érintkezni, szívesen elbeszélget az emberrel, jó, vidám kedélyű ember. — Egészségére, Tiszteletes Úr!

Jézus így szól: „Jaj néktek, mikor minden ember jót mond felőletek, mert épen így cselekedtek a hamis prófétákkal az ő atyáik”

Ref. Schweizer Zeitung u.

IGEHIRDETÉS — KULTUSZ.

Az elveszített paradicsom.*

I. Mózes. II. 8—25.

Az elveszített paradicsom története, mint a bibliának minden története, ránk, mai emberekre vonatkozik, nekünk, mai embereknek akar valamit mondani, mai életünkben, minden órában. Talán csodálatosnak és lehetetlennek tűnik fel a velünk szemben támasztott igénye! Nem egy távoli és idegen történet-e ez a mai életben? Hogyan viszonylik az, amit az édenkertjéről hallunk fáival, folyóival, az első emberpárról ahoz, amit a „mi életünk”-nek nevezünk, azokhoz a napi eseményekhez, melyek minket mozgatnak, a gondolatokhoz, melyek minket töltenek el, aggodáshoz, feladathoz, melytől éppen most szabadultunk meg, s amelyhez ismét vissza kell térnünk? Nem egy másvilágból való történet-e, egészen más világgal, melyet annál távolabbbfekvőnek és idegenebbnek találunk a mai élettől, minél tevékenyebben benne állunk a mai életben? Ellenkezőleg! Minél kézzelfoghatóbban, minél világosabban áll előttünk a mi való életünk, annál jobban megértjük a paradicsom történetét. Az ember való, mindennapi élete — az utcán, a házakban — az az egyetlen hely, ahol megérthető, amit e történet mondani akar. Éppen olyan emberekért van ez a történet, mint amilyenek mi vagyunk, átkaroltan ettől a rejtélyes élettől. Gondolj tehát csendesen az élet egy valóságára: magadra, minden jó és még inkább minden gyenge oldaladdal, tehát arra, amire nem szívesen gondolsz, s ami mégis titkon és gyakran életed nagyobb részét teszi ki... gondolj... hibáidra, kudarcaidra, nehéz óráidra. Gondolj feleségedre, aki oldalad mellé adatott, hogy ne légy egyedül, ha férfi vagy. Gondolj férjedre, akinek segítőtje vagy és kellene lenned, ha asszony vagy. Gondolj azok közös életetekre, de ne csak a külső, fénylő, látszat oldalára, hanem arra, ami nektek fáradságot okoz. Gondoljatok

* Ez a prédikáció Thurneysen E. bási lelkészétől, a dialektikai teológia egyik előharcosától való. E teológiától nagyon sokan, mivel az Igének a hirdetésére helyez különös súlyt és semmiféle subjectív vallásosságnak helyet nem ad, az igehirdetést a csődbejuttatástól féltik. E beszéd világosan mutatja, hogy a csődbejuttatás aggodalmaskodása alaptalan. Gyakorlati példaként is szolgál emellett, hogy az igehirdetés vakmerősége nem mond ellene az igehirdetés lehetőségének.

Fordította: Dr. Gy.

gyermekeitekre, akik csodálatos tükörképei önmagatoknak. Gondoljatok a jövődre, ha még ifjak vagytok, vagy ami mögöttek fekszik és ami naponként közelebb jön hozzátok... a halálra, ha öregedtek. Gondoljunk mindnyájan egyszerűen a holnapi napra, a jövő hétre vagy a legközelebbi órára és mindenre, ami akkor ránk várakozik. Gondoljunk országunk, mai időnk nagy kérdéseire és szükségére, melyek között élünk, járunk és állunk! És most ezek közepette... az elveszett paradicsomra! Mit mond ez nekünk?

Valami csodálatos dolgot mond nekünk. Hitetlenül csodálatosat, idegent. És mond valami dicsőségest és félelmetest! A dicsőséges az, hogy az az élet, amelyben mi állunk, ez a mi való, mindennapi életünk nem az első és nem a végső és nem az egyetlen életünk. Ez élet előtt és után állott és áll az az egészen más élet, amelyből tulajdonképen mindnyájan származtunk, s amely a mi igazi életünk a mai napig. A félelmetes pedig az, hogy mi ehhez az igazi tulajdonképeni élethez soha, de soha vissza nem térhetünk. Visszahívhatatlanul és visszavonhatatlanul el vagyunk attól választva, — mint egy mély tenger által, — melyen sem álom, sem vágy, soha nem viszen át! Visszahívhatatlanul és visszavonhatatlanul már nem a paradicsomnak, hanem a mi kemény időnknek és világunknak emberei vagyunk. A paradicsom története nem egy álom és meseországról beszél, nem tárja fel a vágyakozónak a jobb életbe vezető utat; sőt minden utat elvág és másról egyáltalán nem tud, csak arról, hogy mi a paradicsomot elveszítettük, végérvényesen elveszítettük. Beszél, hogy megmutassa a határt, mely elválaszt attól, amit elveszítettünk. A paradicsom szava az ítélet szava és az is marad, a legélesebb ítélet szava. Nem vezet haszontalan álmódzáshoz. Ha van szemünk a valóság meglátására, akkor felnyitja, hogy megnézzük, mik kellene lennünk és mik nem vagyunk. Nyugtalanokká és elégedetlenekké tesz önmagunkkal szemben. Azt mondja nekünk, hogy mi ezzel a világgal és ezzel az élettel soha, de soha sem elégedhetünk meg és itt soha, de soha sem érezhetjük otthon magunkat. Sőt sokkal inkább állandóan gyötörnie kell a vágnak az után, amit elveszítettünk és amitől elszakítottunk. Vándorok és jövevények vagyunk e földön, akiknek nincs itt maradó városunk. Az otthonnak elvesztése, a jövevényiség a mi közös ismertető jelünk; ez az egy közös, amiben mindnyájan találkozunk; ez a közös gyökér, melyből nő minden nyugalanság, minden kérdés; és ez az a pont, amely körül titkon vagy nyíltan a mi gondolataink forognak. Lehetne-e valami igazabbat mondani a mi életünk felől annál, hogy mi ilyen jövevények és zsellérek vagyunk?!

De hallgassunk tovább! Milyen otthon az, melyet elvesztettünk, de amelyből jöttünk mindnyájan? Paradicsomnak szoktuk nevezni, de ez talán nem jó elnevezés. Azért nem, mert egy álomvilágra emlékeztet bennünket, amelyről a költőknek szabad beszélni, de amely valóságban nincs meg. Ennek a helynek ismertetője, különlegessége az, hogy benne nem az ember, hanem *Isten*, az *Úr*... minden! Ővé ott az első és utolsó szó. Oh töröljük ki a színeket és képeket, melyekkel nem a biblia, hanem a mi emberi képzeletünk a paradicsomot felékesítette. Hallgassunk arra, amit a biblia mindig mond, egyszer, kétszer, négyszer, hatszor mondja... és Isten az *Úr* ültete... és Isten az *Úr* engedé... és Isten az *Úr* vette... és Isten az *Úr* megtiltotta... és Isten az *Úr* mondotta... Ez, egyedül ez a paradicsom, ez a hatalmas, egyedülvaló szuverenitás, hogy Isten az *Úr*, itt minden, ... itt van, mint akitől minden származik, aki felé minden törekszik, akiben minden él. Isten *Úr*, Isten király, Isten akar, Isten tesz, Isten vesz, Isten ad... így kalapál át az egész történeten. Isten az *Úr* és az ember és föld s minden teremtmény neki alárendelve: ez az igazi tartalma ennek a történetnek. Nincsen semmi a teremtő és teremtmény között, ami az eggyé létezt megakadályozná. El tudjuk-e gondolni, mi ez és mit jelent ez? Nem! Mert mi nem tudunk már semmit arról. Ez a mi idegenségünk, továbbtűnése a paradicsomnak, ez a mi nyomorúságunk és terhünk ez a mély, mély, sötét árnyék, mely visszavonhatatlanul végighúzódik létünk, földünk, természet, történelem felett. Elszakadtunk attól, amik kezdetben Isten jóságából voltunk.

De halljuk tovább a bibliát! Tudja, amit mi többet nem tudunk. Figyeljünk csak oda! Amit a paradicsom története az első emberről és életéről mond, az nem valami tökéletes állapot, az nem álomország. Egyszerű valóságot ír le, félreismerhetetlenül a mi emberi hazánkat, a földet, amit minden bennelevőkkel együtt jól ismerünk, az embert, azt a valóságos embert, amilyenek mi vagyunk. De figyeljünk csak arra, ahogyan ez az ember a parancsot kapja: a kert minden fájának gyümölcséből szabad enned, de egy fának gyümölcséből ne egyél. Ha eszel, meghalsz. Az ember tehát bizonyos körülmények között vétkezhet és meghalhat. De természetesen a voltaképeni fontosság az, hogy neki egyszerűen nem *muszáj* vétkezni és nem *muszáj meghalni*. Hanem — és itt ismét az előtt az egészen más előtt állunk, akitől elszakadtunk — ő engedelmeskedhetik Istennek, elkerülhetik a bűnt, *élhet*, élhet oly igazi életet, mely az élet nevet megérdemli, melyen nem vonul végig a halál félelmes árnyéka, életet, amely semmi más, mint tiszta, teljes élet. Ebben az életben már *itt van Isten*, mint *Úr*; ez az

élet akkor élet, ha Isten előtt, Istenben és Istennel folyik, éppen azért teljesen más, amit mi életnek nevezünk. Annyira más, hogy ezzel az élettel szemben más élet nincs, mert ez az Isten kezeiből kapott élet; itt, ebből hiányzik a bűn és halál, a mi életünket megkötő bilincsek. Ez a megfoghatatlan, amit nekünk a történet hirdet, hogy van egy lehetőség élni, a félelmes és mindnyájuk felett ott levő kényszer nélkül; a halál és bűn kényszere nélkül. Ott, ahol az ember valóban Isten előtt él, ott, ahol Isten azt tehet velünk, amit akar, ott, ahol az ember az, akinek Isten akarja, gyermek, engedelmes gyermek, ott, — ott van ez az élet.

Mi már nem tudjuk megítélni, hogy mit jelent ez: nem muszáj vétkezni. Nekünk muszáj vétkezni. Napról-napra, óráról-órára olyan dolgokat teszünk, amit nem kellett volna tennünk és tesszük mégis, mert másképp nem tehetünk, mert rabok vagyunk. Ki ne tudna közülünk erről az emberi tehetetlenségről, amikor nem teheti azt, amit szeretne. Ki ne tudna azokról a szomorú órákról, amikor nem voltunk másra képesek, hogy magunkat szégyeljük, hogy mi semmire sem vagyunk képesek. A paradicsom történetében ez másképp áll előttünk. Ennek nem így kellene lenni. Ádám és Éva nem szégyelték magukat. Van egy lehetőség — Istenben — amikor vétkezni nem muszáj. Ettől a megfoghatatlan valóságtól vagyunk elválasztva, mintegy mély tenger által. S azért szégyeljük magunkat oly erősen, mert tudjuk, ha Isten a mi életünkben is ott volna, szabadok volnánk a bűntől és szeméremtől. Ha!... igen, ha!... De nekünk ezután is vétkoznünk kell. És meg kell halnunk. Feltartóztatlanul haladunk mindnyájan ama pillanat felé, amikor életünk kialszik. S ki ne vénné észre, hogy azért alszik ki, mert a mi életünk sohasem volt igazi élet? Ha az volna, hogy aludhatnék ki? De miért nincs igazi élet? Talán Isten a hibás, aki teremtette? Kontárkodott Isten, amikor minket teremtett? Vagy talán mi vagyunk hibásak? Es a mi bűnünk lát napvilágot a halálban? Ha ez így van, ki ne félne a haláltól? És halljuk ismét a paradicsom történetéből: ennek nem így kellene lenni. A halálnak nem kellene halálnak lenni, mert a halál, ahogy ismerjük, eredetileg nincs benne a teremtés tervében, a halált Isten nem teremtette a teremtés rendjén, a halál a bűn, a mi bűnünk. De Isten által szabadok lehetnénk a bűntől, szabadok a haláltól, ha!... igen, ha!...

Figyeljük meg — amit még elmondhatunk harmadszor a paradicsomról — a csodálatos együgyűséget és őszinteséget, amellyel a férfinak az asszonyhoz és az asszonynak a férfihöz való viszonya rendezve van. Mi igazán tudjuk, milyen sötét árnyak nehezedenek ma erre a területre. Mi igazán tudjuk, hogy

Isten rendelései ellen való engedetlenségünknek ezen a ponton van egyik főbástyája. Vannak már emberek, akik a dolognak félelmes nyomása alatt így sóhajtanak fel: óh csak asszonyt vagy férfit ne teremtett volna az Isten. De a biblia azt mondja, hogy Isten tisztának teremtette mind a kettőt. Isten kegyelmesen gondolt cselekedni, amikor a férfit nem hagyta magára, hanem az asszonyt adta segítőül. Ha Isten melléje áll, akkor életünk ezen a helyén, ahol most sötét árnyak fekszenek, de nagy ígéretek lebegnek, megvilágosodhatik a mi földi vándorlásunk. Ha... igen, ha...!

Értjük-e most, hogy a mi életünknek mennyire köze van e történethez? Nem hatol-e be közvetlenül a mi életünkbe? Nem tárja-e fel legbelsőbb fájdalunkat, elrejtett szükségünket? Valóban! En vagyok e történet embere. Nekem kellene más életet élnem, mert én attól az Istentől jöttem ide, aki engem nem bűnre és halálra, hanem életre teremtett. Az én életem nem álom és látomás; az én életem valóság; de elválaszt attól egy mély tenger. És ezt a való életet el kellene érünk és elérhetjük... ha!... De éppen ez az akarás és lehetőség nem a mi kezünkbe van lelve és éppen ezért, amit mi erről az életről gondolunk, álom és látomás. Azért nem volna most értelme annak, arra hívni fel titeket; menjetek! nézzetek az igaz élet felé! Keressétek, hogy megnyerjétek! Eljettek harmoniában a végtelennel! Excelsior! Feljebb! Ezt oly kevésbé mondhatjuk, mint a rabnak, hogy légy szabad. Ő lenne és lehetne szabad, ha... igen, ha szabadságát nem játszotta volna el, ha a gonosz ajtók nem zárultak volna be mögötte és nem választották volna el végérvényesen a szabadságtól. Most lenne szabad, most lehetne szabad, de ugyancsak rab.

Szabad-e még azt kérdezni végül: Miért áll ez a komoly történet a bibliában? Csak azért, hogy mutassa, hogy hol kellene lennünk és hol lehetnénk, ha régóta nem zárultak volna be az ajtók Isten és ember között? Nem azért áll ott a bibliában, mert benne és általa Isten hozzánk jön, a mi rabságunkba, hogy beszéljen velünk? Velünk beszélni válságunk felől? És ha ez igaz — ez igaz! — ha a történetből Isten beszél hozzánk, hozzánk, akik el vagyunk különítve tőle, azután is elkülönítettek vagyunk? Nem kell most nekünk még a lélekzetet is visszafojtva kérdezni: hát ha Isten hozzánk beszél, nincs itt a paradicsom? Nem a paradicsom... valami más; valami egészen más van itt. *Kegyelem* van itt, kegyelem, az embernek, aki a paradicsomot eljátszotta, aki bűnös lett, de — óh csodája az irgalmasságnak —, akit Isten nem enged elesni. És hogy az embernek, itt ne kelljen megállani, hogy megragadhatta a kegyelmet, az Úr nemcsak ezt a szót adta az Ótestamentumban, ha-

nem még egy egészen mást, a tulajdonképenit, az utolsót: *Jézus Krisztust!* A mi rabságunk közé, a mi idegenségünkbe, bűnösök és halandók közé lépett a teljes kegyelem és igazság Atyjának Fia. Ámbár nem szünteti meg a bűnt és halált, de mutat egy utat, egy megfoghatatlan és csodálatos utat, bűnön és halálon át, egy utat, nekünk halandó embereknek, nekünk raboknak, amelyen az Atya nálunk van. Ámbár nem vagyunk a paradicsomban — e világban vagyunk — de szabad tudnunk, amit ama elsőeknek a paradicsomban, ... hogy Ő itt van. És akkor paradicsomi levegő száll cellánkba és börtönünkbe. A mély tenger is itt van, de Ő az Úr, átjön hozzánk és mi tanulunk járni kezeinél fogva. Zarándokok vagyunk, de tudunk az otthonról. Szenvedünk és meghalunk, de van reménységünk. Földi gondolataink vannak, de be-beragyog valami, ami nem földi, ami minden földinél igazabb! Más helyre nem kerülünk, mint ahol most állunk és járunk, azaz haza megyünk aggodalmainkhoz, lehet, hogy bűneinkhez, de Ő itt van, Ő velünk megy és mert Ő velünk megy, nekünk nem szabad kétségkednünk, mert vele jön a megbocsátás, a győzelem. Magunknak valók, önzők vagyunk, de ismerjük az élet teremtőjét és elismerjük a véget és határt, melyet önzésünk és szeretetlenségünk elé húzott és megismerjük végre a testvért, akit Ő adott, hogy megváltson bennünket önző lényünk hiú szolgálatától.

De igaz ez? Szabad nekünk magunkról, kicsinyekről, bűnösökről, halandókról ilyen nagyot mondani? Nem mondjuk könnyen! És nem magunktól mondjuk. De nem kell ezt nekünk mondanunk? El szabad ezt hallgatnunk, miután Isten minket meglátogat a fogságban? Ez az Ő hatalmas kegyelmének dicsőrete és nem önmagunk dicsőítése. Ezután csak azért jövünk ide, mert ígéje itt van, amit hallgatnunk kell. Óh ha igazán meghallanók! Végre élhetnénk mi is úgy, hogy sötét emberi útunk közepette láthatóvá lenne az ő útjának dicsősége. Mi szomjuhozunk mind ezután az élet után! Menjünk hát a forráshoz. Hallgassuk ígéjét. Ő szól hozzánk! Aki szomjuhozik jöjjön hozzám és igyék. Amen.

Ford. *Dávid Gyula.*

GYÜLEKEZETI MUNKA.

Egyházi öntudatra való nevelés.

1. Az utóbbi évtizedben nemcsak itthon, hanem külföldön is, minden egyházban tapasztalhatunk egy olyan irányt, mely az egyház munkáját mélyebben, annak igazi célja szerint akarja felfogni és keresi a módokat, hogy ezt a célt megközelítse. Isten Lelkének indításából a mi egyházunkban is haladni látjuk ezt a munkát s csak örömmel állapíthatjuk meg ugyanezt más egyház kebelében is. Az egyházaknak ezen fokozottabb és öntudatosabb tevékenysége szükségszerűen jár avval, hogy az egyházak a maguk sajátos hitét, az abban másoktól különböző vonásokat jobban kiemelik s ezzel míg önmagukban mélyebbek lesznek, látszólag távolodnak egymástól. Sokan vannak, jóhiszemű és komoly emberek, akik előtt az egyház eddig inkább mint szociális intézmény, vagy kulturális nemzet-építő erő szerepelt, akik az egyházaknak ebben a fokozott munkájában és öntudatosabbá válásában az egyház elszűkülését, egy fájdalmas és veszedelmes felekezetieskedést látnak, s attól félnek, hogy az így új munkára lépő egyházak között az ellentétek felébredvén, azok alkalmatlanokká lesznek azon érdekek szolgálatára, melyeket addig, míg az egyház kulturális és nemzeti értékek ápolója volt, olyan biztosítva láttak az egyházak kezében. Mások az egyházak közötti ellentétekből, melyek egy ilyen öntudatosodást szükségképen követnek, az egyházak közötti harc keletkezését látják félelemmel felébredni, s úgy gondolják, hogy az az egyház, mely így mélyebbre szállva hitének kifejezésében és propagálásában bizonyos foku intoleranciát mutat, eltért eredeti hivatásától, a „szeretet és béke” szolgálatától.

Ezen aggodalmak és ellenvetések több, egymással nagyjában összefüggő tévedésből származnak. Az egyik ilyen nagyon határozott tévedés az, mely racionalista talajból táplálkozva, az egyházat valami általános emberszereteti intézménynek, jóléti társaságnak nézi, melynek hivatása kenetes szavakkal szolgálni a veszekedő emberiség kibékítését. Holott minden igaz egyház feladata nem az, hogy ilyen általános felebaráti szeretetet szolgáljon, hanem az, hogy Isten akaratát szolgálja a világon, mely Akarat nem langymeleg szeretet-frázisokat, hanem Istennek való engedelmességet vár. Nagy és eléggé so-

hasem kerülhető tévedés tehát azt gondolni, hogy az egyház feladata a közjólét és közbékesség érdekében való törekvés. Az egyház nem a harcot akarja megszüntetni, hanem a bűn ellen küzd, ez az ő egyedüli ellensége, ez ellen harcol, néha bizony emberi szemek előtt kegyetlen eszközökkel. Amíg az egyház meg nem látja az igazságot, hogy Krisztus nem békeséget hozott a földre, hanem fegyvert, és hogy az embernek ellensége legyen az ő házanépe, addig hivatásáról halvány sejtelve sincs. Amíg az egyházak kegyes frázisokkal a boldogságot ígérgetik és kijátszák magukat annak a végső vigasztalásnak, melyhez a sors csapásai által sújtott ember fordulhat, míg a szegények számára hirdetik csak a megelégedés, a családi boldogság, a szíveket összekötő szeretet stb. frázisos „evangeliumát”, addig igazi hivatásukat nem töltik be. Az egyháznak azt kell hirdetnie, hogy Isten uralkodik, ítéllete nyilvánvaló, parancsa kikerülhetetlen s meg kell mutatni világosan Isten akaratát mindenkinek, azt az akaratot, mely a léleknek küzdelmet, megaláztatást, fájdalmat okoz, mielőtt el tudná fogadni.

Epen ilyen téves és ép így a racionalizmus talajból táplálkozik az a felfogás, mely az egyházakat a *kulturális és nemzeti élet védőbástyái* gyanánt akarja kijátszani. Ez alapján véve nem más megint, mint az, hogy az egyház földi célok szolgájává szegődik, emberi ideálok megvalósítójává lesz. Az egyháznak egyetlen célja van: Isten országa. Sem nemzeti, sem kulturális érdekek szolgálatába nem állhat. Nem veti meg ezeket, sem károsaknak nem tartja, de csak annyiban használja fel, amennyiben azok *eszközök* lehetnek Isten országa szolgálatában. Nem úgy képzei ezt a viszonyt, hogy szolgálja Isten országát is és a kulturát is, hanem úgy, hogy annyiban szolgálja a nemzetet és a kulturát, hogy azokat eszközökké tegye Isten dicsőségére. Ezért nem közömbös előtte egyik sem, de csak mint eszköz és nem mint cél.

Azt kell tehát mondanunk, hogy az egyházak életében az öntudatra ébredés e jelenségei bár kétségtelenül jelentős változást fognak létrehozni az egyház munkájában és kizárják azt, hogy az egyházat földi célok szolgálatába lehessen állítani, de azt a viszonyt, mely az *egyház és e földi célok között* van, egyenesen megfordítják, s azokat a földi célokat, melyeket eddig esetleg az egyház célnak nézett, most eszköznek fogja nézni a maga sajátos célja szolgálatában. Más a helyzet, ha azt vesszük tekintetbe, milyenné teszi ez a megújulás az egyházak, azaz a felekezetek egymással való viszonyát. E tekintetben azt találjuk, hogy minél öntudatosabb egy egyház, annál világosabban áll előtte az, ami a többiektől hitében, életgyakorlatában elválasztja, megkülönbözteti. Az öntudatlan,

magát egyéb, földi érdekek és célok szolgálatába adó egyházak között a hit kérdéseiben és dolgában nincs is soha ellentét, ami különbség van, azt sem szeretik hangoztatni, mivel létalapjukat, a hitvallást felcserélték emberi célok szolgálatával, s az ilyenek között uralkodik az a sokat dicsért külső egyetértés és tolerancia, melyről a legszebb himnuszokat a racionalizmus szintelen korszakában zengtették és zengik ma is azok, akik ezt a kört visszakívánják. Amint azonban megállapítottuk az előbb, hogy az egyháznak első kötelessége az Isten országa szolgálata s egy igazi egyház, bármely hitrendszert vallja is, a maga hitét soha földi célokért fel nem adhatja, úgy azt találjuk, hogy minél öntudatosabb egy egyház, annál szigorubban és határozottabban ragaszkodik a maga hitéhez. Nem mondhatunk tehát egyebet, mint azt, hogy az egyházak közötti különbség sokkal *mélyebb alapokon nyugszik és sokkal elevenbe vágóbb*, mintsem azokat társadalmi vagy nemzeti tekintetek által ki lehessen egyeztetni. Egy ilyen kiegyeztetés az egyházakat lényegüktől fosztaná meg és méltatlanná tenné hivatásukra.

Ha azonban így áll a dolog, akkor azzal kell-e számolnunk, hogy ez azt jelenti, hogy állandó harc és ellenségeskedés fog dúlni az egyházak között? Azt jelenti-e, hogy a vallásháborúk és üldözések korát kívánjuk és jövendőljük vissza? Egyáltalában nem. Ha ugyanis minden egyháznak-tulajdonképpen egyetlen célja van, melyet a maga útján és Istentől neki adott keretek között és módok szerint szolgálnia kell, akkor *amilyen híven áll* az egyház ennek a magánál nagyobb, örökkévaló célnak szolgálatában, annyival közelebb jut minden eltérés dacára a többiekhez, akik ugyanazt a célt szolgálják a maguk eszközeivel. Lehetnek tehát, elkerülhetetlenül ellentétek és különbségek az egyes egyházak között, de ezek csak a módokban és utakban nyilvánulnak meg, minél odaadóbban teljesíti mindegyik a maga hivatását, annál közelebb jutnak egymáshoz a *közös munkában*. Egy közös ellenségük van: a bűn és hitetlenség, amely különböző formákban lép fel és uralkodik a világon, ennek hatalmát kell meg-
törniök.

2. Ebből következik most, hogy egyházunknak is nemcsak a körülmények azon kényszere következtében, melyet a többi egyházak erősödő mozgalma gyakorol, de hivatásánál fogva elsősorban kötelessége felvenni a munkát és pedig ennek azon formáját, mely arra törekszik, hogy a *saját hitét és evangéliumi életformáját védelmezze* a más irányú és más hitű mozgalmakkal szemben. Ha egyházunk jelenlegi helyzetét nézzük, azt látjuk, hogy csaknem minden oldalon *védekezésre*

vagyunk kényszerítve. Egyik felől a római *katholicizmus* lép fel az egész világon hatalmas agresszivitással, politikai és társadalmi eszközöket használva fel hatalmának és befolyásának megszilárdítására. Bár e hatalmat általában véve tulbecsülik azok, akik arról beszélnek, hogy a római egyház világhatalmi törekvéseinek újabb korszakához érkezett, mert eltagadhatatlan tény, hogy sok politikai és szociális siker mellett igen jelentékeny veszteségekkel is kell számolnia, melyek az utóbbi években érték és folyton érik, egy határozott előretörést nem lehet elvitatni. Az a hatalom, melyet ma a római egyház Magyarországon gyakorol, melynek az itteni egyházra való hatása is érezhető, azok az eszközök, melyeket felhasznál, meggyőződhetnek arról, hogy bár módszerében régi, de aktivitásában régen nem tapasztalt módokon lép fel.

Másik oldalon a *szejták* munkájával kell számolnunk, melynek egyrészt s pillanatnyilag kapóra jön az egyházunkban tapasztalható ébredés s mely nem késik ezt propagandaeszközei által a maga javára felhasználni. Egyáltalában nem kicsinylendő, de sajnos nem eléggé ismert és figyelembe vett ellenség a *szociáldemokrácia* nem mint politikai párt, hanem mint világnézet és mint a kommunizmus felé állandó hajlamos irányzat. Ennek súlyos veszedelmeit sajnos városi gyülekezeteink vezetői néhol boldog öntudatlanságukban és hivatali kötelességeik elfoglaltsága mellett nem is érenek rá sem észrevenni, sem figyelemmel kísérni. Az *unitarizmus* nem mint egyház, hanem mint világnézet jelent számunkra veszedelmet, mert szellemi befolyása kedvez annak a racionalista-liberális gondolkodásnak, mely sajnos még sokáig nem fog kiveszni egyházunkból, mely az egyházat vallásos társaságnak, szociális intézménynek, az egyházi munkát népboldogító és népművelő mozgalomnak látja. Ez a hatás és gondolkodás, éppen mert annyira meggyökerezett s mert lappangva tart hatalmában nagy és sokszor vezető tömegeket egyházunkban, minden napon nagyobb és súlyosabb veszedelmet tartogat.

Ezen, önmagukban bármilyen komoly és tiszteletreméltó, de a mi hitünkkel és felfogásunkkal gyökeres ellentétben álló irányok hitrendszerek és világnézetekkel szemben eddig egyházunk a sokszor egyenesen *passzív védekezés* módszeréhez folyamodott, sőt volt kénytelen folyamodni. Megelégedett azzal, hogy tiltakozott a vele szembenálló felekezetek intranzigens, reánk sértő és káros ténykedései ellen, sokszor csak arra szorítkozva, hogy barátságos és testvéri felkérés vagy óhajtás formájában mondja el hitünket és egyházunkat gyakran mélyen sértő ténykedések elleni tiltakozását. Ha azonban tekintetbe vesszük azt, amit előbb az egyházak céljáról és feladatairól

mondottunk, ha meggondoljuk, hogy a mi egyházunknak e tekintetben épolyan komoly felelősség nyomja a vállát Isten előtt, mint bármelyiknek a többiek közül, az ilyen tiszteletteljes tiltakozó defenzívákkal nem elégedhetünk meg. A mi egyházunknak *parancsa* van, az Egyház Fejétől, aki nem püspök és nem pápa, hanem maga az Úr Jézus Krisztus, hogy az *evangéliumot hirdessük*, a nekünk adott kincset megtartsuk és híveinket a mi hitünk igazságaiban megőrizzük. Bár ez a parancs nem indít gyűlöletre semmi iránt a földön, csak a bűn iránt, de *harcra* indít a hitelenség iránt és *bizonyágtételre* indít a magunk hite igazsága felől. Ha pedig a mi egyházunk azért van itt, hogy az evangéliumot hirdesse és terjessze, ez nem defenzív, hanem *offenzív* feladata és ennek eleget kell tenni. Felelős tehát egyházunk Isten előtt azért, hogy az igaz evangéliumot, Isten igaz akaratát hirdesse és a bűn felett ítéletet mondjon minden olyan irányzattal szemben, mely a hitelenséget terjeszteni és az emberek Istentől adott hitét elragadni akarja. Más oldalról határozottan képviselnie kell azt az álláspontot, hogy atyáink hitét, melyekért szenvedtek, minden más hittel és szokással szemben *megvédelmezi*. Türelmetlenség-e ez? A vallás szabadságának megsértése-e ez? Nem, ha a vallásszabadság alatt azt értjük, hogy hitét mindenki szabadon gyakorolhatja és nincs kitéve annak, hogy külső eszközökkel kényszeríti valaki hitével ellenkező cselekmények végrehajtására és hite megtagadására. A vallásszabadság pedig ezt jelenti.

3. Ha azt akarjuk most megnézni, hogyan kell nekünk állani ebben a munkában, legelőször is azt látjuk, hogy a keresztyén felekezetek különböző felfogásának következményei, azok különböző *hitében* és *egyházfogalmában* csucsosodnak ki. Nagy tévedés azt hinni, hogy a baptizmus egyedüli különbsége tőlünk az, hogy azok felnőtteket keresztesnek, az adventistáké, hogy a szombatot ünneplik a vasárnap helyett, a római egyházé, hogy a misét tartják stb. A védekezésbeli erőtlenségünk egyik nagy oka épen abban van, hogy ilyen egyoldalú balvéleményeket táplálunk felőlük. Holott az a tény, hogy a baptizmus a felnőttkereszteselést vallja, csak következménye a hitről, Szentlélek munkájáról, keresztségről és a Bibliáról szóló felfogások óriási különbségének. A római egyház egyházzól való felfogása teljesen más, mint a miénk, az adventizmus megint ezekben való teljes különbségeket mutat fel. A más felekezetek befolyásával szemben való védekezésre tehát első sorban *ismernünk kell az illető felekezet hitrendszerét* legalább is azokat a sarkalatos pontokat, melyeken annak munkája és propagandája nyugszik. Azon gyülekezetekben, melyek idegen befolyásnak vannak kitéve, mindig van ugyanis egy olyan, alig

észrevehető beszüremlés, mely a mi sajátos felfogásunkba idegen elemeket visz be és melynek idegenségét csak az éles és világos hittudat képes észrevenni. E rejtett hatásokon kívül az idegen hitrendszer mindig bizonyos *propaganda-gondolatokkal* lép fel, még pedig elsősorban olyanokkal, melyek a vele harcban álló hittel ellentétes elveit élezi ki. Ezért van, hogy sok helyen a szekták tanításának egy mellékes, a mi egyházunk hitével vagy életével ellenkező gondolata lép előtérbe, s tájékozatlanok előtt úgy látszik, mintha annak a szektának az volna a kiemelkedő hitelve, holott az csak azért emelkedik ki, mert ellentétben áll a másikkal. Az adventizmusnak így éleződik ki a szombat megünneplésére vonatkozó tanítása, a baptizmusnak a felnőttek keresztelezésén kívül bizonyos aszketikus vonásai; innen van, hogy a római katolicizmus a bűcsut, szentek tiszteletét stb. mutatja ilyen kiélezetien, az unitarizmus pedig a szabadságra és liberálizmusra hivatkozik. Csak a tájékozatlanok azonban azok, akik megnyugosznak e hiányos és felöltő elvek ismeretén, aki komolyan veszi a dolgot, az azon igyekszik, hogy a vele szemben álló hitrendszert a *maga teljességében* alaposan megismerje. A lelkipásztornak e tekintetben nem szabad felületes megállapításokban megnyugodnia, hanem igyekeznie kell arra, hogy azon egyházak és világnézeti irányok rendszerét, melyekkel szemben áll, teljesen megismerje.

A másik, amit tekintetbe kell venni, azok a speciális eszközök, melyekkel ezek fellépnek és mutatkoznak. Minden egyháznak és világnézetnek vannak úgy nevezhető harci eszközei, melyek arra szolgálnak, hogy az ellenfelekkel szembenézzenek. A leghatalmasabb és legválogatottabb ilyen eszközökkel a római egyház rendelkezik, mely pl. a vegyes házasságokkal való eljárásban jól ki tudja használni azon előnyeit, hogy minden nehézséggel szemben változhatatlan dogmáira hivatkozik. A római katolicizmus úgy mutatkozik, mint olyan egyház, melynek dogmái vannak, évezredek óta kialakult szabályai és szokásai, melyeken nem lehet változtatni, még akkor sem, ha nemzeti, vagy egyéni tekintetek a legméltányosabban ajánlják az eljárás megváltoztatását. A kath. egyház ezen változást nem ismerő és adott eseteket nem méltányoló intranzigenciája abban fejeződik ki legvilágosabban, hogy ez egyház számára csak egy Egyház van és ez a római egyház. A többi nevezhető felekezetnek, hitközségnek, vallásos egyesületnek, de a kath. író Egyháznak csak a római egyházat nevezi, mint püspöknek és papnak is a más felekezetű lelkészt csak udvariasságból, mert különben azok neve: prédikátor és főpredikátor. A kath. egyház előtt minden többi felekezet vagy szakadár,

vagy eretnek, akik számára nincsen üdvösség, akik egy bizonytalan és homályos világításban élnek, mert az egyedül üdvözítő egyház által birtokolt fényét az evangéliumnak nem fogadják el és a saját emberi bölcsességük fényével helyettesítik és keverik. A másik véglet a szektáké, akiknek harci eszközük a Biblia egyéni felfogása s akik viszont másik oldalról tagadják a történelmi egyházak jogosultságát és igazságát. A harmadik véglet, a hitetlen világnézeti irányok egészen az emberi ész és indulatok alapján állanak s csak a gazdasági, kulturális és művészeti életre akarják korlátozni az ember életének nyilvánulásait.

Közelebből megnézve most a módokat, amikkel a támadás ezek részéről történik, azt látjuk, hogy a római egyház munkája az utóbbi évtizedben határozottan előretörő irányzatot vett. A Kath. Népszövetség bár veszített agilitásából és erejéből, újabb és újabb eszközök állottak sorompóba. Az ifjúság és felnőttek organizálására a Szent Kereszt Hadserege, a Szívőárda, Oltáregyletek, és Kongregációk, más felekezetközi egyesületeket is felhasználva (cserkészmozgalom), hatalmas apparátussal és óriási taglétszámmal vonulnak fel. Bár valószínű, hogy e tömegek épen nagyságuk miatt nem eléggé mozgathatók s a tömeglétszámra való törekvés mindig jellemző volt a római egyház munkájára, mégis nagyon sokat jelent ez a seregszemle, mert mutatja, milyen összetartó erővel rendelkezik ez az egyház. Megemlítésre méltó azonban a katolicizmusnak egy másik eszköze, mely úgy lényegénél, mint használatánál fogva számottevő és ez az Újszövetség új magyarázatos kiadása, mely első kötetében a négy evangéliumot és a Cselekedetek Könyvét tartalmazza. Könnyen olvasható, alapos és nem polemikus jellegű, hanem építő magyarázatokkal telve, a kath. hívőknek olvasásra engedélyezve jelent meg ez a könyv s mindenkit örömmel tölthet el, hogy a római egyház hívei kezébe adja a Bibliát, noha el kell készülnie lennünk rá, hogy ez is hatalmas fegyver lesz az egyház kezében. Ezeken kívül számos eszközt látunk, melyekkel ez az egyház a maga hitét terjeszteni és hirdetni tudja más felekezetűek között. Tisztában kell vele lenni, hogy a római egyháznak óriási előnye, hogy magát mindig misszionáló egyháznak nézte és aképpen viselte, feladatául tartván, hogy a más felekezetűeket az igazi egyházba vezesse. Ez figyelmeztetés lehet számukra is, különösen azoknak, akik az egyházunkban a missziói gondolatot ma is még pietizmusnak nézik, mert ez magyarázza meg nagyrészen, miért veszünk állandóan tért a katolicizmussal szemben.

A szekták propagandájában az utóbbi években bizonyos ellanyhulás észlelhető. Tulajdonítható ez elsősorban annak a

politikai és egyházjogi helyzetnek, melyben a kultusztörvény szerint az el nem ismert felekezetek vannak. Ha azonban csak ez volna az oka a propaganda lanyhulásának, ez nem volna vigasztaló, mert tudjuk, hogy a nem látható és nem ellenőrizhető propaganda sokkal veszedelmesebb. Vigasztaló az, hogy a szekták helyi térvesztése nagy mértékben tulajdonítható az egyház fokozott munkásságának, mely által az egyház maga ki tudja elégíteni Isten ígéjével azokat a lelkeket, akik ez után vágnak. Nem tagadható azonban az sem, hogy az egyház munkája által felébredt lelkek, ha kellő gondozásban nem részesülnek, veszedelemben foroghatnak a szekták részéről. Ez ellen a veszedelem ellen csak öntudatos egyházi nevelés segít, mert azok jutnak rendesen ilyen veszedelembé, akik az evangélium üzenetével nem úgy ismerkedtek meg, hogy abból határozott és öntudatos hitre eljuthattak volna. Azért az egyházi munkának mindig határozott hitre és abban való nevelésre kell törekednie, mint alább látni fogjuk.

A vallásellenes irányok közül a *szociáldemokrácia* mellett a *theozofia*, *spiritizmus* tekinthetők veszélyes ellenségeknek. Az előbbi bár Európa némely országaiban, pl. Németországon sokat engedett vallás- és egyházellenes karakteréből, másutt pedig nem is hordozott soha ilyent a nálunk tapasztalható módon, hiszen pl. az angol munkáspárt vezéről mindenki tudja, hogy komoly és hívő keresztyén, nálunk ezt a karaktert nem tudja kinőni s mindaddig, amíg ezt nem teszi, amíg a vallást elavult ideológiának tartja, másnak, mint ellenségnek nem tekinthető. Munkájában különösen veszedelmes az ifjúságra, még pedig annál inkább, mert református ifjúságunk mind nagyobb mértékben lépve ipari pályára, ki lesz téve a szociáldemokrata világnézet hatásának. Különösen városi gyülekezeteink vezetői nem szánhatnak elég időt arra, hogy megismerjék ez agitáció veszedelmeit és eszközeit s nem fordíthatnak elég gondot ipari pályákon levő ifjúságunk megvédelmezésére. E veszedelem előtt szemet hunyni és megelégedni azzal, hogy csak azokat gondozzuk, akik erre igényüket bejelentik, megbocsáthatatlan vétek és jóvátehetetlen mulasztás. A theozofiát és spiritizmust, melynek propagandáját a mai kor ideges keresése megnövelte, úgy kell nézni, mint olyan álvallásos irányzatokat, melyek épen, mivel a hit némi bizonytalan és helytelen formájában jelennek meg, azzal az igénnyel lépnek fel, hogy azt pótolják, tehát az igaz hittől a lelkeket elvezetik és csalódásokba viszik. Református egyházunknak, ha hitével tisztában van, határozottan fel kell vennie a harcot ezekkel szemben, melyek úgysem képesek, csak ideig-óráig kielégíteni az Isten után vágyakozó lelkeket. Ez irányok ereje

elzártóságukban, titokzatosságukban rejlik, abban a homályban, mellyel tanaikat burkolják.

4. Sajnálatos dolog, de úgy van hogy a mi protestáns, református hitünk mindezekkel nemcsak határozottan szemben áll, de igen sokban, épen lényegéből kifolyólag, egyenesen háttérben áll. A gyakran tapasztalható hátrány oka elsősorban és főképen a mi *sajátos hitünkben és hitvallásunkban* rejlik és pedig annak azon vonásában, melyet protestáns vonásnak nevezhetnénk. Ezért van, hogy mi a római egyháznak hitetlenek és szabadelvűek vagyunk, akikkel szemben ez az egyház szeret az orthodoxyával kérkedni, a szekták kevésfél tartanak jobbnak bennünket a római egyháznál, a vallásellenes és szabadgondolkodó irányok pedig állandóan azzal vádolnak, hogy dogmákhoz ragaszkodunk s az unitárius egyház úgy néz reánk, mint akik egy nagy életelvet feleútján megállottunk érvényesíteni. A mi hitünk a Bibliáról a katolikusoknak és szektáknak tulságosan liberális, az unitáriusoknak elfogultan orthodox. Lehetetlen is megmagyarázni ezt a hitet akármelyiknek úgy, hogy meglássa az abban rejlő igazságot s meglássa azt, hogy csak ez a hit alapszik a Biblia igazi jelentésén s csak ez érvényesíti valóban azt, hogy a Biblia isteni kijelentés, mikor egyik oldalon a kijelentéssel szemben semmiféle emberi észprodukumot el nem ismer, mint az unitárius, sem emberi hagyományokra a kijelentés fogalmát át nem viszi, mint a katolikus, de másik oldalon a Biblia szövegével és betűjével szemben a legnagyobb szabadságot igényli magának, ellentétben a szektákkal, de a Szentlélek vezetése és uralma alatt, ellentétben minden szabadgondolkodó irányzattal. Munkánk módszerében is, nemcsak hitünk mások által való felfogásának nehézségében nyilatkozik ez a hátrány. Mert míg a szekta általában evangélizálni akar s a szabad ev. mozgalmak és egyesületek arra hivatkoznak, hogy az ev. parancs általában a Krisztus követésére való felhívást teszi a kötelességünkkel, addig a mi munkánk nem akar és nem tud elszakadni annak az egyháznak szolgálatától, melyben nekünk Krisztust kell követnünk s ezért ezek részéről állandó az a vád, hogy mi nem Krisztus, hanem az egyház részére munkálkodunk. Másik oldalon ugyanígy néz reánk a római egyház, melynek mi vagyunk olyanok, mint a szekták, mikor azt valljuk, hogy a mi munkánk csak színhelye a földi egyház, bár pótolhatatlan és kötelező színhelye, mely nélkül nem lehet dolgozni, de a munkánk túlmege a földi egyház keretein és arra az egyházra néz, mely láthatatlan, de amelyről a római egyház azt állítja, hogy az az ő általa vallott igazi egyház tulajdonképen, mert szerinte a földi és láthatatlan egyház ugyanaz. A római egyházzal szem-

bén, mely egyes lelkeknek a látható egyházba való behajtására és bevitelére törekszik, mindig érthetetlen marad a mi egyházunk törekvése, mely nem egyes lelkek halászatára igyekszik, hanem az evangélium terjesztésére. Nekünk nagyobb nyereség, ha az evangélium igazságát érvényesíteni tudjuk, mint az, ha olyan lelkek tartoznak az egyházunkba, akik csak névleg reformátusok, de valósággal hitellenek. Sajnos, még a mi hiveink között is vannak, akik ezt a lényegbevágó különbséget nem látják s egyházunk erejét a tagok számától, politikai vagy társadalmi súlyától, vagyoni erejétől várják s teszik függővé. Ezért a mi egyházunk sohasem törekedhetik olyan értelemben térítő munkára, mint a szekták, vagy mint a római egyház, egyikkel szemben munkája mindig határozott hitvallási karakterű, a másikkal szemben azonban munkája mindig arra néz, hogy azt a lelket Istennek minden földi szemponton felülemelkedő akarata szolgálatára bírja. Innen van, hogy míg egy kath. embertől lehetetlenség lenne elgondolni, hogy valakit ne akarjon a saját egyháza részére megnyerni, a református szellemű munkával nem ellenkezik, hogy mivel minden egyház jogosultságát elismeri, más felekezethez tartozó felebarátját a saját egyháza megbecsülésére és az abban való munkásságra buzdítja.

Igy nézve most azt a munkát, mellyel egyházunknak más hitvallások és irányok ellen védekeznie kell, e munkának a következő elveit kell megállapítanunk: 1. Egyházunk Istentől kapott és lényegéből folyó feladata, hogy az evangélium világosságát, melynek terjesztésére rendeltetett, minden erejével terjessze, tehát ne elégedjék meg egy védekező állásponttal, hanem inkább azon igyekezzék, hogy általa az igaz világosság minél jobban és minél szélesebb körben terjedjen. 2. E munkában nem szabad megelégednünk általános evangéliumi tanításokkal, hanem az evangéliumot egyházunk hitvallása szerint kell hirdetni, de a munka célja sohasem arra törekedik, hogy a földi egyház hatalmát vagy számbeli erejét növelje, hanem, hogy az evangélium világossága terjedjen. 3. A munka módszere nem a más felfogásokkal szemben való terméketlen és eredménytelen vitázás és még kevésbé azok lenézésre vagy megvételre vezető kezelése, hanem a saját hitvallásunk igazságainak az Isten Igéjéből való felmutatása s ez által azok öntudatosává tétele. 4. A munkában nem arra igyekszünk, hogy állandó vezetést biztosítsunk magunknak a lelkek felett, hanem hogy azokkal az eszközökkel és módokkal, melyek erre vannak rendelve és erre szükségesek, magukat a lelkeket tegyük képessé Isten Igéjének és a Szentléleknek vezetése által dönteni a ker. hit és élet vitás kérdéseiben. 5. Minél határo-

zottabban és komolyabban helyezte valaki magát Isten ígé-
ben kijelentett akaratának való engedelmeskedés alá, annál ko-
molyabban ragaszkodik az egyházhoz. Tehát az egyházi ön-
tudat útja a keresztyén öntudaton vezet át. Az a lélek, aki a
mi hitünk szerint ismerte meg az evangéliumot, nem forog
abban a veszedelemben, hogy más felekezetek propagandájá-
nak esik áldozatul.

5. Vessünk most egy pillantást arra a *munkára*, melyet
ezen alapokon végezni kell az egyház különböző munkaterein.

a) Az *igehirdetés* munkájában kell elsősorban erre nagy
gondot fordítani. Az igehirdetésünknek meg kell szabadulni
azoktól az általános kérdésektől, melyekbe bele van bonyo-
lódva s hittani kérdések szempontjából határozottabbnak kell
lennie. Nem szabad félünk attól, hogy a hitünk kérdéseit
igehirdetésünkben fejtegetjük. Ha megnézzük igehirdetéseink
tárgyait, láthatjuk, hogy azok között még mindig nagy szerepet
játszanak olyan általános kérdések, melyek nemcsak hogy
általában a keresztyén élet, hanem egyenesen csak az erkölcsi
élet terein mozognak, vagy pedig még általánosabban az isteni
gondviselés, az emberszeretet, a mások iránti kötelességeink
kérdéseivel foglalkoznak, vagy, és ez még jobb eset, evan-
gélizáló karakterűek. Bár kétségtelen, hogy evangélizáló témák-
nak van jeletőségük az igehirdetésben, mégis óvakodni kell
tőle, hogy csak ezek foglalják le annak minden alkalmát, mert
az igehirdetésnek tulajdonképpen a keresztyén életben már el-
indult és azt gyakorló lelkeket kellene tovább vinnie, azok
problémaival kellene foglalkoznia. Az igehirdetésünk ez álta-
lánossága hozza magával, hogy a gyülekezet nem kap olyan
táplálékot, mely egyenesen neki van szánva, mely számol az
ő szükségeivel és kérdéseire akarja az Ige feleletét megmutatni.
Szükséges tehát az igehirdetésben foglalkoznunk olyan kérdé-
sekkel, melyek speciális kérdései a keresztyén életnek s melyek
épen azért nem nyughatnak máson, mint a mi hitünk funda-
mentomán. Ha arról predikálok, hogy mindenkinek Krisztushoz
kell jönni, ez olyan általános téma, melyben a mi hitünk igaz-
ságait nehezebb felmutatni, mintha arról beszélek, hogyan kell
Krisztushoz menni. Nagy tévedés azt gondolni, hogy a gyüle-
kezetet a hit és élet speciális kérdései nem érdeklik. Hiszen
épen fordítva van a dolog, azért nem érdekli a predikáció a
gyülekezetet, mert olyan általános síkban mozog, amit már
mindenki ismer. Ma a lelkek különösen a keresztyén hit spe-
ciális kérdései iránt érdeklődnek s mit szólunk az olyan ige-
hirdetőhöz, aki míg gyülekezetében mindenkit érdeklő probléma,
pl. más felekezetű hatásra az, hogy hogyan lehet megigazulni,
óvatosan kerüli ezt a kérdést és helyette inkább arról beszél

igehirdetésében, hogy mindenkinek hinnie kell Istenben. Fel kell tehát vennünk igehirdetésünkbe olyan kérdéseket, melyek a mi hitünk alapkérdései, és különösen olyanokat, amelyek az egyházközségünkben befolyást gyakoroló más felekezet vagy szekta tanításával szemben állapítják meg a mi hitvallásunk tanítását. Természetesen nem szabad elfelejtenünk soha, hogy az igehirdetés nem vitatkozásra való alkalom, hanem hogy mindenek épülésre legyenek, tehát e témákat nem polemikusan, hanem építően kell feldolgoznunk. Nincs a református dogmatikának olyan kérdése, legyen a legnehezebb és legelvontabb, melynek ne lenne építő tartalma s mely ne jelentené a keresztyén ember életére nézve egész kútfejét a vígasztalásnak és erőnek.

Hogy ilyen kérdéseket kapjunk, ahhoz az szükséges, hogy elsősorban saját magunk tanulmányozzuk a keresztyén élet és hit kérdéseit a saját hitvallásunk alapján. Minden parochián ott van a könyvtárban Kálvin Institúciója, ha csak azt és ugyanott meglevő Kisebb Műveit olvasnánk, napról-napra nagyon sokat épülnénk belőle s nem kellene törni a fejünket, hogy miről predikáljunk vasárnap. Emellett a kezünkben van a Heidelbergi Káté, esetleg a II. Helvét Hitvallás, ezeken kívül más olyan művek, melyek a mi hitünk súlyos kérdéseivel foglalkoznak. Ezeket állandóan tanulmányozva azt találjuk, hogy mindig több és több kérdésre derítnék világosságot és több kérdést tálatnak meg velünk. Ha ezek mellett a lelkipásztor tanulmányozza azon felekezetek és világnézetek tanításait, melyekkel szemben áll s melyek híveire esetleg befolyást gyakorolnak, rögtön tisztában lehet vele, hogy azok tételeire a mi hitünk milyen feleletet ad s nem kell félnie, hogy igehirdetése az unalom és érdeklődéshiány jegyében fog lezajlani, mert nem ismeri a kérdéseket, melyek a lelkeket izgatják. Így igehirdetése minden lélek számára izgató, lebilincselő lesz, nem külső szépségei, nem előadásmódja elragadó volta, hanem azon üzenet miatt, melyről minden lélek érzi, hogy hozzá abban Isten szólt, Aki Igéjében ma újból csodálatos titkok fátyolát lebontotta fel előtte. Az igehirdetőnek tehát világosan látnia kell azokat a kérdéseket, melyek a lelkeket háborgatják s hirdetni kell azokra Isten Igéjének feleletét. Ezek meglátásával együttjár, hogy azokkal szemben hitünk alapkérdéseit kell az igehirdetés tárgyául megválasztani. A római kath. hatásoknak kitett gyülekezetekben szükséges arról predikálni, hogy a mi igazságunk Krisztusban van, hogy Ő a mi bűneinkért tökéletesen eleget tett, hogy a bűnt bennünk Krisztus győzi le a Szentlélek által, hogy a mi jócselekedeteink a hit gyümölcsei, melyeket Isten Lelke terem a hívőkben, hogy Isten ingyen kegyelemből

választotta ki a hívőket a maga Egyházába, hogy az Egyház Feje a Krisztus; predikálni kell az úri szent vacsora és keresztség jelentőségéről, az üdvbizonyosságról, az anyaszentegyház életének és munkájának törvényeiről stb. A szektás hatásoknak kitett gyülekezet kísértése, hogy cselekedektől teszi függővé az üdvösséget, ezért itt keresni kell az olyan témákat, melyek az igazi hitről, a hit és cselekedetek közötti viszonyról; a cselekedeteknek a keresztyén életben való szerepéről, a szakramentumokról, az anyaszentegyházról, annak igazi tagjairól, azok kötelességéről stb. szólnak. Az unitárius szellemtől befolyásolt gyülekezetben egész sora a témáknak áll rendelkezésre. Különös gondot kell itt fordítani a hit sajátos tételei megismertetésére, amilyen a Szentháromság titka, Krisztus elégtévő áldozata, az általa lett váltság, Isten megismerése egyedül Krisztusban, a Szentlélek által lehetséges, a kegyelem mint egyedüli menedék, a Szentírás tekintélye és jelentősége a ker. ember életében, az imádság törvényei és jelentősége stb. A vallásellenes irányok által megtámadott gyülekezetben az igehirdetésnek számos alkalma van nem frázisokkal, hanem az Isten tiszta és világos Igéjével mutatni rá az Isten emberi gondolatoktól független akaratára és annak fenségére s a Krisztus követését odaállítani a lelkek elé, mint az ember földolgát. Ilyen tárgyú igehirdetéshez tekstsutakat a Kátéból, Hitvallásból, a Kálvin Intituciójából vett utalásokon kívül a Bibliának személyes és e művek használata által irányított tanulmányozása által lehet kapni. Személyes biblia-tanulmányozásunk így válik igehirdetésünk megelevenítőjévé.

b) *A vallásos nevelésben és vallástanításban* különös gondot kell fordítani épen azon tételek kihangsúlyozására, melyek az ellenvéleményekkel szemben a mi hitünk igazságát mutatják fel. A vallástanításban alkalom fog nyílani erre a vallástanítás új tantervének életbelépte alkalmával, melyben a Káté beosztott kérdései a leckéken kívül is adnak lehetőséget az ilyen kérdésekben a tanulók tájékoztatására. Ehez azonban az kell, hogy a vallástanítást semmi körülmények között el ne hanyagoljuk s küzdjünk pozitíve is minden olyan szokás ellen, melyet gyermekeink idegen felekezeti iskolában akár akaratlanul, akár kényszerítve felvesznek s megfelelőleg a saját iskoláinkban használjunk fel minden olyan eszközt, ami a mi hitünk kifejezéséhez tartozik. Az előbbi, idegen szokásokhoz tartozik a keresztség, kath imádságok utánzása, olyan kifejezések, melyek jellemzők bizonyos felekezetekre stb. Az utóbbiakhoz, a saját hitünk kifejezéséhez tartozik a Biblia használata a ker. életben, a Biblia igéinek ismerete, megbecsülése, a szentképekkel szemben bibliai igékkel ellátott képek stb. Mindezekben egy ref. nevelés minden pozitív vonása és munkája.

Fontos szerep jut itt a konfirmációra való előkészítésnek, ahol természetes helye van az egyházi öntudatra való nevelés munkájának. Erre a Heidelbergi Káté használata több és alaposabb alkalmat nyújt mint az eddig használatban volt káté. Az előkészítésnél tehát arra törekszünk, hogy különösképpen egyházunk azon hittételei, melyek az illető helyen más felekezetek befolyásával szemben kiemelendők, pozitív megtárgyalásban részesüljenek. Pozitív megtárgyalás alatt itt ismét azt értjük, hogy arra kell törekednünk, hogy azokat a hittételeket világítsuk meg, melyek alapját szolgáltatják az egyes vitakérdésekben való döntésnek. Az előbb rámutattunk az ilyen kérdésekre, ezeket a konfirmációi előkészítésben nemcsak előadjuk, hanem megbeszélés tárgyává tesszük. E megbeszéléseknél arra kell igyekeznünk, hogy hitvallásunk e tételeit a Biblia világításában mutassuk be. Nekünk a Biblia az az alap, melyre hivatkoznunk kell s azt kell megmutatni, hogy a Bibliában a mi hitünk igazságai igazolását meg lehet találni. Igyekezni kell a konfirmándusokat a Bibliában való jártasságra ránevelni, minél komolyabban lesz számukra a Biblia, a hitük és életük zsinormértéke, annál biztosabban tudnak ők maguk visszaverni minden olyan támadást, mely hitüket éri. Eddigi öntudatlanságunk nagy mértékben tulajdonítható annak, hogy a Biblia használatára és az azzal való élésre nem neveltünk, holott a Biblia és hitvallás együttes ismerete megmentett volna sok lelket a szekták kezéből. Nem szabad tehát felülteni annak az alaptalan okoskodásnak, hogy a Biblia használatával a szektáskodásra való hajlam növekednék, mert ha ilyen eset látszólag van is, ennek az az oka, hogy az illető lélek nem részesült soha komoly hitvallási nevelésben.

A vallásos nevelés más formái, mint a családi nevelés, az iskolán kívüli nevelés formái, a vas. iskola, bibliakör, szintén sok lehetőséget adnak a hitbeli öntudat erősítésére. A családi életben a házi áhítatok nagyon sokat tehetnek e tekintetben, a vas. iskola anyagában számtalan alkalom nyílik az egyes történetekkel kapcsolatban hitünk igazságainak megmutatásához. A Jákob, József, Dávid története érthetetlen a kiválasztás hite nélkül, az Ábrahám történetét már Pál apostol a hitből való megigazulás bizonyítására használta fel, az ószövetségi törvény és szertartások evangélium szempontjából való magyarázatát a zsidókhoz írt levél adja, az első ker. gyülekezet életében a ker. élet tisztaságára, az anyaszentegyház rendjére, annak szolgálatára vonatkozólag nyerünk sok felvilágosítást. Ezeket a vasárnapi iskolában mind így lehet felhasználni, mint azt a kiadott vezérfonal is tartalmazza. A bibliakörben a Biblia tanulmányozásával kapcsolatban megbeszélünk hittani kérdé-

seket is s jó, ha olyan vezérfonalat keresünk, mely e tekintetben kielégítő. Az ilyen kérdések mellett tárgyalni kell a ker. élet gyakorlatára vonatkozókat is, aminők pl. a következők: a mi istentiszteletünk; hogyan vegyek részt az istentiszteleten; egyházunk szervezete; mit tehetek egyháзамért; mi az egyház; egyházunk kormányzása, stb. Az ilyen kérdéseknél alkalmunk van olyan ellenvetéseket megtárgyalni s olyan kérdésekre válaszolni, melyek másképpen nem cáfolhatók meg és nem kerülnek szóba.

c) Végül a pásztoráció keretében különösen nagy munka vár reánk az egyházi öntudat erősítésében. Épen a legingatabb lelkek azok, akikhez sem az igehirdetés munkájával, sem a vallásos nevelés útján nem férhetünk hozzá. Sokszor csak akkor szerzünk tudomást az egyes lélek nehézségeiről és kérdéseiről, mikor már késő, hogy arra mi adjunk feleletet, mert az illető már elfogadta azt, amit más adott arra a kérdésre. Ezért a pásztori munkában két oldalon vár reánk kötelesség: először abban a körben, ahol mindenkivel foglalkozunk, azután ott, ahol egyes lelkek személyes kérdéseit kell megválaszolni. Az előbbihez tartozik minden olyan munka, mellyel egyházi öntudatunkat erősíthetjük, vallásos összejövelel, előadások stb. által. Ilyeneknél nem szabad megelégedni általános témákkal, hanem, mint az igehirdetésnél tárgyaltuk speciális, a mi egyházunk hitével, életével, történetével kapcsolatos kérdéseket kell tárgyalni. Nagyon fontosak itt az egyháztörténeti kérdések, melyekkel az összetartás tudatát, a közös cél és közös munka tudatát lehet rendkívül erősíteni. Ha tudjuk, hogy a római egyház és a szociáldemokrácia milyen ügyesen ki tud használni látszólag közömbös kérdéseket is arra, hogy azok tárgyalásánál a saját felfogásának csináljon propagandát, csodálkozunk kell, miért csak bennünk hiányzik a találékonyság hasonló munkára s miért csak mi vagyunk azok, akik kínosan óvakodunk tőle, hogy valaki egy-egy ilyen előadásban „felekezetieskedéssel” meg ne vádolhasson bennünket. Ez a még liberális objectivitásra való hajlam hányszor vezet oda, hogy valósággal elmulasztunk alkalmakat, mikor a református világnézetet és hitet meg lehetne vallani anélkül, hogy az másra nézve sértő volna. Ilyen, az egyház életére, történetére, lényegére való előadásokra anyagot bőven kaphatunk egyházi lapjainkból, ha nem sajnáljuk a fáradságot összeállítani egy programot egy tételre, ilyen előadások számára.

Ugyancsak a pásztori munkához tartozik az iratterjesztés felhasználása is, melyben szintén nagyon erős szöveiséget nyerünk az egyházi öntudatra való nevelés munkájához. Sajnos, ez az eszköz szintén kihasználatlan még, pedig ilyen hitvé-

delmi iratunk ahoz képest, amennyi közkézen forog és terjesztetik, nagyon is sok van. A belföldi, egyházkerületünk, vagy más vállalatok által kiadott füzeteken kívül a Londoni Vallásos Traktátus Társulatnak az egyh. ker. iratterjesztésben kapható füzetei között nagyon sok van, amit fel lehet használni. E tekintetben is, ha a római kath. egyház iratterjesztésének eredményeit nézzük, szégyenkezve kell a saját hanyagságunkra gondolnunk.

A személyes pásztoráció tehet az egyes lelkek megtartására és irányítására talán a legtöbbet és itt mulasztottunk legtöbbet. A városi gyülekezeteinkben e tekintetben nagyon súlyos nehézségek előtt állunk, melyet az egyháznak, ha nem akar állandóan és tovább is veszteni, okvetlenül orvosolni kell. Az, hogy 4—5000 vagy még több lélek egyetlen ember sokszor idő tekintetében is lehetetlen pásztorációjára legyen utalva, elgondolni is képtelenség. Itt a presbiterek bevonásával kell a dolgon segíteni, mert ez a természetes és ez az evangéliumi megoldás. Hány kétségek között hányódó lelket veszünk el azzal, hogy az illető nem tudja rávenni magát, hogy a ritkán látott és közelebbi viszonyban vele nem levő lelkészről kérjen kérdéseiben tanácsot. Míg a kath. egyháznak van módja és ideje ahoz, hogy a városok külső területein lakókat felkeresse, számon tartsa, gondozza, sőt hódítsa, addig mi megelégszünk vele, ha megtartjuk azokat, akik maguktól nem akarnak eltávozni s tehetelenek vagyunk, mikor arról van szó, hogy azok számára legalább istentiszteletről gondoskodjunk. Míg a szekták missziói területnek nézik az egész világot és be tudják járni a falvakat és tanyákat, addig nekünk arra nincs lehetőségünk, hogy a szorványainkban vesződő lelkeket bár havonta egyszer tápláljuk Isten igéjével s elnézzük, hogy a régi királyságban ezrek és ezrek mennek tönkre és pusztulnak el. Ezt nem lehet a pénz hiányával magyarázni, itt csak a Lélek hiánya lehet az ok. Ha tehát küzdeni akarunk a más irányú hit terjedése ellen, ezt végeredményében csak az egyes lélekben kell megtennünk, mert ott veszítjük el a harcot. Komoly és gondos pásztori munka, kész szív a mások nehézségei meglátására, alázatos hirdetése az evangéliumnak igazán „alkalmas és alkalmatlan időben”, ebben lehet csak reményelni, hogy pozitív munkát végezhetünk egyházunk hitének öntudatosítására.

Végül szükséges, hogy mindezen munkában felhasználjunk minden eszközt, melyet Isten az egyház jelenlegi helyzetében és munkáiban nyújt. Ma megszámlálhatatlan ilyen áll rendelkezésünkre. Nem szabad felületesen elmennünk az ezekről szóló tudósításokról, az ezek támogatására szóló felhívások

mellett. Iratterjesztés, vasárnapi iskola, bibliakörök, leánykör, nőszövetség, konferenciák, lelkeszi nagyhetek, lelkeszi és tanítói értekezletek, egyházi irodalom, vallásos református néplap, ifjúsági lap, gyermeklap, sáfársági mozgalom, tanfolyam vasárnapi iskolai, bibliaköri, leányköri vezetők számára, nőszövetségi napok, leánynapok, csak az ilyen nem hivatalos munkaeszközök, nem is számítva a szervezett és hivatalos eszközöket, mint iskolák, intézmények, egyházi ünnepélyek és látogatások, mindezek Isten által adott eszközök arra, hogy az Ő országát általuk szolgáljuk s mely eszközöket, mint a talentumokat visszavesz a hűtlen sáfároktól, ha elássuk, nem használjuk és lenézzük őket. Mindezek felett pedig itt van közöttünk és munkálkodik ezekben az Ő Szentlelke, Aki most győzni akar felettünk és bennünk a világ felett és diadalra akarja vinni a maga igazságát, melyet nekünk adott. Jaj a hűtlen pásztoroknak, akik tétlenül nézik az ellenség közeledtét s nyugodtan tudnak lenni akkor, mikor Isten ítéletének szava zúg a világon s ítéletet mond mindnyájunkra.

I. L.

Folyóiratok Szemléje.

Evangelisches Missionsmagazin.

Herausgegeben von D. Dr. Wilhelm Oehler 73 Jahrgang, Heft 4., 1929 Verlag der Basler Missions buchhandlung.

A bási missiói társaságnak havonként megjelenő folyóirata azért lép ki a helyi érdekeltség köréből, hogy a missió általában érdeklő kérdéseket tárgyalja meg. Mély evangéliumi erő hatja át a folyóiratot. A bási missiói társaság több mint 100 éves múltat tekinthet vissza s habár akkor az egyház erőtlensége miatt nem a hivatalos egyház által történt is a missió beindítása, ma, amikor az evangélium ügye nem lehet magánemberek dolga, s amikor láthatjuk az evangélium hódító erejét az egyházban is, ez a missió szolgálatában álló lap is határozottan képviseli azt a gondolatot, hogy a missiónak és az egyháznak elválaszthatatlan kapcsolatban kell lennie egymással. A kapcsolatot az evangélium, ami teremt meg, akkor, amikor az egyházat is áthatja az evangélium, ami nélkül missiót üzni lehetetlenség lett volna már száz évvel ezelőtt és lehetetlenség most is.

Ebben a számban vezetőhelyen „A mi feladatunk és a mi erőnk” címen Dr. Haitjema holland professornak egy lelkészi missiói konferencián tartott beszédét olvashatjuk. A mi feladatunk nem más — mondja — minthogy az evangélium prédikátorai legyünk és a mi erőnk semmi más, mint az evangélium, amit prédikálnunk kell. „Egy a szükséges dolog”, hangzik hozzánk is a Jézus szava. Feladatunk tehát semmiképpen sem lehet a sokra igyekezés, hanem csupán az evangélium prédikálása, azaz szolgálat az Igének.

Prédikátor = κηρυξ = hírnököt jelent, ki királyának nevében egy üzenetet kikiált, vagy követet, aki fejedelmének akaratát megismerteti. Hangosan, harsonaszerűleg kell az örömhír átadásának megtörténni.

Az evangélium prédikátora tehát nem „Religionslehrer” (vallástanító) vagy „Lehrer der Dogmatik” (Dogmatika tanító) ahogyan régebb nagy előszeretettel nevezték a lelkészeket. (Ezért nem jutott eszébe az egyháznak, hogy missiót kezdjen és ezért kellett társaságoknak alakulni a missió végzésére). Minél inkább hírnökké válik a lelkész, annál jobban felismeri az

egyház missziói kötelességét, mert mindenütt csak az evangélium prédikálásáról van szó.

Az örömhír Istentől jön, mert csak ő mondhatja. hogy van szabadulás és gyógyulás; az evangélium Isten szava a bűnös ember üdvösségére. Ez a szó (ige) Jézus Krisztus. Benne mindent megadott Isten, ami az üdvösségre szükséges és elégséges. Jézust kell hirdetni minden népnek, mert ő a vágya minden népnek.

Az Ige szolgájának lenni, továbbá azt is jelenti, hogy csak az evangélium prédikátoraivá kell lennünk. De nemcsak a lelkészeknek, hanem minden gyülekezeti tagnak. Sem a lelkész, sem a gyülekezet élete és munkája nem szorítkozhatik csupán a vasárnapi prédikációra vagy a prédikáció hallgatásra. Az élet minden vonatkozásában meg kell mutatnunk, hogy csak az evangélium szolgálai vagyunk.

És mi a mi erőnk? Az evangélium. És ez hogyan válik a mi erőnké? A mi hitünk által, Isten ígéje és hit szorosan összetartoznak, mint tartalom és edény, mert *Isten lelke* az evangéliumot a mi hitünk erejévé teheti. Az evangélium akkor Istennek ereje, ha ev. és Isten lelke egymásra talál. És a mi hitünk akkor a mi erőnk, ha az teljes mértékben Isten adománya, mert a mi erőnk Isten Szent Lelke.

A második közlemény Dr. Micol Macnicol benszülött misszionáriustól van: „*Egy keresztyénnek gondolatai Indiára tekintve*”. Az indiai egyház és misszió helyzetéről ír. Azokat az akadályokat nézi, melyek Indiában az evangélium terjedését megakadályozzák. Nem hallgatja el, hogy az egyház is akadály Indiában a kereszt terjedésében. Lesújtó megállapítása után azonban reménységre és hitre buzdítja az egyházat, hogy Krisztus ígéretei, melyek a hindu világnak is ígértet, valósággá fognak válni.

India betegségének egyetlen radikális gyógyszerkeze Isten megismerése és imádása a Jézus Krisztusban. Ma a helyzet Indiában az, hogy az érdeklődés a vallásról teljesen a politikára tolódott. A vallás eszközzé alacsonyodott világi célok elérésére. Az ifjúság lelkében mind nagyobb tért hódít a materiálisztikus gondolkodás. Nincs szükségük Krisztusra. A politika ifjú vezetőinek egyik csoportja ezt a jelszót vallja: „meg kell szabadítani Indiát a vallás kezéből”. Maguk a missziói társaságok is sokszor elfelejtkeznek az egy szükséges dologról: Isten újjáteremtő kegyelmének a hirdetéséről, mely van a Jézus Krisztusban s helyette szociális reformokra fektetik a fősúlyt, mely nem egyszer nemzeti ruhába van öltöztetve. Az evangéliumot mentesen minden nacionalizmustól kell a pogányok közé vinni. Le kell számolni a misszióknak az imperialisztikus törekvésekkel

is, mert semmi köze nincs Krisztusnak Béliállal, — A ker.-ség helyzete reménytelennek látszik Indiában, de Isten kegyelme csodát teremthet Indiában is. Indiában a különböző felekezetekhez tartozó keresztyének száma mintegy 4 millió.

Találunk a folyóiratban gazdag könyvismertetést. Oehlertől a lap szerkesztőjétől kedves leveleket olvashatunk, melyeket missiói látogatásának útvjáról írja olvasóinak. „Rundschau“ (Szemle) rovatban a különböző missiói területek munkájáról nyerhetünk új tájékozódást. Mellékletként minden 4-ik hónapban megjelenik a „Missionsbücherwart“ c. könyvismertetőfüzet, felöleli a legújabb missiói és theologiai irodalmi termékek ismertetését.

Ugyancsak a bási missiói társaságnak havonként megjelenő képes házi lapja a **Heidenbote** (102. évfolyam). Ez a lap már nem akar több lenni, mint a társasághoz tartozó és a társaság munkáját pártoló lelkeknek összetartó — és a társaság munkájáról állandóan tudósító organum. Legújabb számaiban nagyon lebilincselően és tanúságosan számol be a mély hitű, az evangélium erejével gazdagon megáldott fiatal igazgató Hartenstein, indiai látogatásáról.

Feltehetjük magunknak a kérdést, mit nyerünk missiói lap olvasása által? Azt, hogy személyesen odakapcsol a missió ügyéhez; kezd fájni, hogy mi még nem vittük el pogány népekhez az ev. üzenetét, könyörgésünkkel bekapcsolódunk Isten lelkének nagy munkájába s készül a mi lelkünk az evangéliumnak az egész világon való szolgálatára. Meglátjuk a tovább el nem odázható mulasztásokat; egyházunknak nem szabad kélegyintéssel napirendre térni a missió kérdése felett, sem át nem engedheti a missiót privát vállalkozásnak, ha egyháznak tartja magát. Aki arra a boldog időre vár a munka megkezdésével, hogy itthon erősödjünk, az várhat a világ végéig, mert mi mindig erőtlenekek fogunk maradni; az Isten Lelke azonban most is megtudja mutatni erejét a mi erőtlenségünkben.

A svájci reformáció üde levegőjét juttatja hozzánk a **„Reformierte Schweizer Zeitung“** (8. évfolyam. Ára egész évre 10 frank. Megjelenik hetenként. Megrendelhető Zürich, Stadelhoferstrasse 38) Svájcban alig tíz éves az ifjú reformátusok (Jungreformierter) mozgalma. Célkitűzésük: szolgálat Istennek az élet minden terén a reformátorok (különösen Kálvin) szellemében. Ennek a mozgalomnak sajtóorgana a fenti lap. Nem szól a gyülekezet egy rétegének, s a kérdéseket sem határolja el az olvasók igénye szerint. A lap minden reformátusnak egyaránt szól. Minden kérdéssel leszámol, amivel egy ker. embernek szembe kell nézni, legyen az vallási, theologiai, politikai, gazdasági kérdés is. Beletekint a világpolitika nagy és mindenkit

érdeklő kérdéseibe, különös figyelemre méltatva a ref. kritika szemüvegével nézve, de nem nagy elragadtatással, a népszövegség munkáját. Helyi események tárgyalásával nem foglalkozik túlságosan sokat, de ha teszi is, az olvasó mindig egy életkérdés ker. ref. megoldásába nyer bepillantást. Minden számban állandó folytatásképen jelenik meg, egy hétre való írásmagyarázat, talá-lunk benne értékes közleményeket s a szociálizmusról, bel-missióról, egyházfegyelemlről stb.; egyházi eseményekről tudósi-tást a világ minden tájékáról, így Erdélyről is. Nagyobb tanul-mányainak ismertetését a jövőben nem fogjuk elmulasztani.

D. Gy.

Tájékoztató a romániai magyar főiskolai hallgatók szá-mára. Szerkesztette az Ifjú Erdély által megbízott szerkesztő-bizottság. Az „Ifjú Erdély” kiadása 1929. Ára 5 lei.

Egyike az impériumváltozás óta megjelent könyvek leg-hasznosabbjainak. A főiskolára kerülő ifjú nyarat a legbizony-talanabb tapogatózással tölti el. Hova forduljon felvilágosításért? Mit is kell tenni? Hol fog majd elhelyezkedni; mennyi pénzre lesz szüksége; nem késik-e le kérvényével, pályázatával? Ta-nárjai, papja a megváltozott körülmények között nagyobbára természetszerűen többnyire tájékozatlanok. Marad minden a bizonytalanságban, a főiskolás jelölt feljut intézete városába tájékozatlanul, heteket tölt el, míg valamennyire rendbejön, de ezzel el kell vesztítenie egy sereg előadást — épen a kezdet kezd-tén... még mennyi hátrányát lehetne felsorolni a tájéko-zatlanságnak.

De ez még csak a technikai része a főiskolai hallgató el-helyezkedésének. Az ifjúság nemcsak ebben tájékozatlan, de tájékozatlan a maga szellemi munkájának útjain is. Hogyan kell felfogni annak jelentőségét, hogy a magyar társadalom jövődjének ő a letéteményese. Azon fordul meg nemzeti éle-tünk, hogy ifjúságunk mennyiben készül elő hivatására, életére. A *Tájékoztató* elsősorban azért nagy érték, mert erre a kérdésre mutat irányvonalakat.

Igy a könyvecske két részre oszlik. Az első rész a fő-iskolai munka lényegéről s arról szól, hogy egy magyar jövődjé-ben hogyan kell a maga életét berendeznie egy főiskolai hallgató-nak. Tájékoztatója a főiskolást a maga hovatartozandó-ságáról, s ennek következményeiről és követelményeiről (László Dezső: A mi nemzedékünk), arról a feladatról, mely elé magyar volta állítja (Dr. Sulyok István), a magyar kultúra helyes szol-gálatáról (Dr. Csúry Bálint), arról, hogy milyen viszonyban kell állania az egyetemi ifjúságnak a magyar tudományossággal (Dr. György Lajos). Az új erdélyi magyar szellemi munkások

portróját Dr. Tavaszy Sándor rajzolja meg; hogy milyennék kell lennie a főiskolásnak egyházával szemben, arról Dr. Imre Lajos ír, ugyancsak ő ír a főiskolás jellemképzéséről. A gazdasági feladatokról, pályákról Dr. Móricz Miklós, a külföldi tanulmányáról M. Nagy Ottó ír.

A második rész tájékoztat az ország főiskoláiról: internátusairól, az azokba való bejutásról, pályázatokról, díjakról, zsebpénzről stb.; azután a tanulmányi rendszerekről s végül rövid tájékoztatót ad a budapesti magyar főiskolai hallgatók otthonáról.

Ennek a külső tekintetre kicsiny könyvnek nagy jelentősége van nemcsak egyszerű hasznossági szempontból, de abból a szempontból is, hogy főiskolai hallgatóinkat öntudatos szellemi munkára készíteti és felhívja azoknak az intézményeknek a szolgáltatására, amelyeken keresztül a magyar szellemiség élni képes.

Hálásaknak kell lennünk nemcsak a szükséges fűrészt, nagy munkát körültekintő pontos, lelkiismeretes adatgyűjtésért, melyet László Dezső lelkipásztor-senior, Bodor Géza, Kiss Erzsébet, László József főiskolai hallgatók végeztek, de azokért a komoly, már említett irányító cikkekért, melyeket szent felelősségtudattal írtak meg a magyar szellemi élet kitűnő munkásai. A füzetet kezébe kellene adni minden magyar szülőnek, ki gyermekét a főiskolára küldi, s minden már 16—17 éves ifjúnak. A füzet ára 5 leiben van megjelölve, valójában azonban ingyen kapja felekezeti különbség nélkül minden középiskolai tanuló, s a füzet ára gyanánt jelzett 5 leit iskolája, vagy egyházközsége javára kell befizetnie.

Az „Ifjú Erdély” a könyvecske kiadásával ismét nagy szolgálatot tett.

J.

Egyházi Szemle.

Adatok a világkeresztyénség helyzetéhez.

Egyháztagság Amerikában. Az amerikai Egyesült Államokban, amint tudjuk, nincs kötelező egyháztagság, hanem a lakosság nagy része nem tartozik egyetlen egyházhoz sem. Ehez képest az egyházak munkája arra irányul, hogy az egyházakhoz nem tartozó lakosságot megnyerjék az egyház számára. Ebben a munkában az utóbbi évtizedekben nagyon szép haladás mutatkozott. Az utóbbi évtizedben, bár a lakosság 17 percenttel gyarapodott, az egyháztagek száma 30 percenttel. Látszólag a legnagyobb szaporodást a zsidó hitközségek mutatják fel, ahol a növekedés tíz év alatt 3 millió 700 ezer lélek. (Ez a szám azonban lehet onnan, hogy az előbbi számlálás csak a hitközségek felnőtt tagjait vette tekintetbe.) Növekedést mutat még a baptisták száma (7 millió 150 ezerrel 8 millió 500 ezerre), a lutheránusoké (tíz év alatt kétszer annyira növekedett); míg határozott veszteséget mutat az unitárius egyház, mely tíz év alatt 82 ezerrel 60 ezerre esett, tehát 22 ezerrel fogyott. A nálunk is ismert egyházak lélekszáma a következő: adventisták 146 ezer, baptisták 8 millió 400 ezer, keleti orthodox 259 ezer, lutheránus egyházak 5 millió 250 ezer, methodisták 8 millió, róm. kath. 18 millió 600 ezer, presbiteriánus és református egyházak 3 millió 300 ezer, unitáriusok 60 ezer. Ugyancsak érdekes adatokat közöl az amerikai vallásos és egyházi életről egy most megjelent könyv is (*Spender: A mai Amerika*), ahol egy körkérdés statisztikája van feldolgozva, melyet olvasóihoz egyik nagy amerikai lap intézett. E szerint (125.000 válaszból) valamely egyházhoz tartozik 77 %, rendszeren jár templomba 76 %, Istenben hisz 91 %, Krisztus istenségét elismeri 85 %, a Bibliát Isten igéjének tartja 85 %, rendszeren gyakorolja a családi istentiszteletet 42 %, imádkozni szokott 88 %, szülei házában vallásos nevelésben komolyan részesült 87 %. A könyv írója ebből azon megállapításra jut, hogy Amerikában az orthodox protestantizmusnak nagyobb és mélyebb talaja van, mint bármely európai országban.

Review of Churches 1929. 2.

A róm. kath. egyház nyereségei és veszteségei. Egy elterjedt mondás szerint a háborút a róm. kath. egyház nyerte meg. E mondást az egyik elterjedt amerikai róm. kath. folyóirat

megcáfolja, kijelentvén, hogy „a katolicizmus többet veszített Ausztriában, Magyarországon, Csehszlovákiában és Jugoszláviában, mint amennyit Németországban, Franciaországban és Olaszországban nyert.” Az 1910-es népszámlálás során Németországban 209 ezer volt felekezetnélküli, 1925-ben e szám már másfél millióra szökkent. Ha tudjuk, hogy ez idő alatt az ország lakossága 8%-kal szaporodott, míg a róm. kath. egyház 7%, a protestáns egyház 5%-nyi növekedést mutat, láthatjuk, hogy a fentti szaporulat a két egyház híveiből származott. A protestáns egyházakra Németországban a háború katasztrofális hatással volt. Látszik ez különösen ha azon adatokat nézzük, melyek a theológiára készülő ifjuság számarányát tüntetik fel. 1914-ben a prot. theológiákon 4300 hallgatóval szemben ma csak 2500 van. Hasonló apadást látunk a kath. egyházban is, ahol 1920-ban 3450 hallgatóval szemben 1925-ben csak 2600 áll. A kath. és prot. egyházak közötti átlépéseket a következő statisztika mutatja: E 25 év alatt (1910—1925) 46.700 protestáns lett katolikus, míg 65.300 katolikus tért át protestánsra, tehát minden 100.000-ből 55 kath. lett protestáns és 18 protestáns lett katolikussá. Franciaországban az állapotokat egy francia kath. lap 1926-ban így rajzolja: kath. parokhus pap volt Franciaországban 1903-ban 20.703. 1913-ban 25.120, 1925-ben csak 15.397. Theol. szemináriumban tanult 1905-ben 13000 tanuló, 1923-ban 6000. A jelenleg meglevő kb. 20.000 papi állásból üres 1925-ben 5566. Ugyanezen jelenség látható Olaszországban, Portugáliában és Belgiumban is.

Zsidó vélemény a zsidó-misszióról. Angliában York városában tartott konferencia alkalmából Mattuck J. rabbi beszédet mondott a zsinagógában, melyben leszögezte a zsidók véleményét a misszió kérdésében. Azt mondta, hogy épen olyan jogosultsága van, hogy a keresztyének küldjenek embereket a zsidók megtérítésére, amilyen jogosult volna, hogy a zsidók tegyék ugyanezt a keresztyénekkal. Ha szükségük volna a zsidóknak a keresztyénségre, a 15 millió zsidó a 700 millió európai keresztyén között élve, úgysis megkaphatná azt. Filozófiai alapokból indulva ki egyik theisztikus vallásalakulat missziója a másikon jogosulatlan. A keresztyének törekvése a zsidók megtérítésére nem más, mint szellemi kannibálizmus, mellyel fel akarják azokat falni. A misszió eredményeire nézve megjegyzi, hogy a háború Magyarországon, Ausztriában és Németországban sokkal nehezebbé tette a zsidók helyzetét, mint azelőtt volt. Sokan a börtönt úgy akarták kikerülni, hogy föl-vették a keresztséget, de nem kell hinni, hogy a megtérésük minden esetben őszinte lett volna. Nem tagadja, hogy történnek áttérések a zsidóságból a keresztyénségre, de állítja, hogy viszont

is vannak olyanok, akik keresztyénekből lettek zsidókká. Végül azt a véleményét fejezi ki, hogy kölcsönös tisztelettel és rokonszenvvel dolgozhatnak együtt zsidók és keresztyének a materializmus erői ellen, mely minden vallást megsemmisítéssel fenyeget s azon ideálok megvalósításáért, melyben egyek: Isten uralma gondolatában.

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 6. SZ.

1929. JUNIUS HÓ.

Mintha . . .

I. Kor. 7: 29—31.

A keresztyén élet ez a nagy törvénye világosan megmutatja, hogy mi és mennyi köze van a keresztyén embernek a világ és az élet dolgaival. Mi egy nagy várakozásban élünk, a Krisztus országa megvalósulásának szent váradalmában. Úgy élünk, mint akiknek nem itt van a hazájuk, akik amoda tartoznak, de akiknek mégis itt a földön kell élnünk. Két dolgot nem tehetünk: nem merülhetünk el ez élet kérdéseiben és nem szabad el sem zárkoznunk azoktól. Nem merülhetünk el bennük, mert a keresztyén ember mindig egy nagy idegenséget érez a világgal és az élettel szemben, érzi, hogy nem itt van itthon, ez élet bajai, háborúságai, örömei, harcai, magukban hordozzák az ideiglenesség jellegét, elmúlik a világ ábrázata. Nem lehet keresztyén ember, aki nem érzi ezt az idegenséget, aki itthon van a világban. Sok keresztyén kísértése ez és a veszedelme abban rejlik, hogy lassanként az élet kérdéseibe való belemerülés elveszi az érzésünket az Isten akarata iránt, elhomályosítja szemünk előtt azt a világosságot, amely a Krisztus arcáról kell az Írás szerint reánk sugározni.

De éppen ilyen kísértés és tévedés a másik, mikor a keresztyén ember el akar zárkózni az élet és világ kérdéseitől s azt hiszi, a maga szentségét abban mutatja meg és úgy érvényesítheti, ha nem törődik és foglalkozik azokkal. Igaz ugyan, hogy ez ma ritkább tévelygés, mint az előbbi s kevesebb kísértést is tartalmaz, mert az emberi természet inkább az előbbi felé vezet, mégis éppen úgy ellenkezik Isten akaratával. Isten azt akarja, hogy mi, akik nem ebből a világból valók vagyunk, ebben a világban éljünk s ezért az élet és világ kérdéseinek kikapcsolása az Isten akaratával ellenkezik.

Azért szükséges nekünk, akik Isten ígéjének hirdetésével foglalkozunk, nagyon komolyan megfontolni az ige parancsát,

mely azt mondja, hogy mindennel, amit ez az élet tár elénk úgy élünk, *mintha* azok nem volnának. Azt jelenti ez, hogy mindenben arra kell gondolnunk, hogy a várakozás ez ideje szabja meg ezekhez való viszonyunkat. Akik élünk e világban, úgy legyünk, mintha nem élnénk, akik szórakozunk, mintha nem szórakoznánk, akik egy baráti és családi körben élünk, mintha ez nem volna végleg a miénk, mert a világ ábrázata elmulik. Milyen másképen állítja ez be a mi életünk kérdéseit és milyen másképen állít minket oda azok elé is, akiket Isten reánk bízott. Milyen súlya a felelősségnek, üres szórakozásaink, felületes munkánk felett ez az ige. De a keresztyén élet igazi erejét, mélységét, Isten dicsőségére szenteltségét csak ez tudja megmutatni nekünk.

A mi konferenciánk.

Május hó 23—25. napjain tartottuk meg a szokásos vezetőtanfolyamot és konferenciát a kolozsvári theol. fakultáson. Ez a tanfolyam azzal is nagyobb és fontosabb volt az eddigiéknél, hogy programjában két módosulás, azaz bővülés is érvényesült. Az egyik az volt, hogy a tanfolyam mellett a délutáni órák nem mint eddig előadásoknak, hanem konferenciáknak voltak szentelve, azért, hogy így az egyes munkágakban a speciális kérdések is megbeszélhetők legyenek. A másik módosulás az volt, hogy a vasárnapi iskolai és bibliaköri vezető konferencia mellett leányköri vezető konferencia is fel volt véve. Sajnos, ezen még csak kevesen voltak jelen, úgy, hogy ezt az ágát a konferenciáknak tulajdonképpen csak egy délután tarthattuk meg, de már ez is biztosít afelől, hogy jövőre alaposabban és nagyobb létszámmal lehet majd ezeket megtartani.

A konferencia programjára nézve, mivel ez a mult számban részletesen közölve volt, csak annyit írunk, hogy az előadások most nem nagy általános kérdéseket, mint eddig, hanem részletkérdéseket fejtegettek. A Bibliára vonatkozólag annak tekintélyéről, mivoltáról dr. Tavaszy Sándor beszélt, jelentőségét Vásárhelyi János fejtegette, módszeres használatára vonatkozólag dr. Imre Lajos adott tanácsokat. A hitvallás kérdéseinél dr. Tavaszy Sándor a predestináció kérdését fejtegette, a hitvallás jelentőségéről Vásárhelyi János, használatáról dr. Imre Lajos tartottak előadást. A vezető hite és annak az egyházzal való kapcsolata kérdéséről László Dezső, munkájáról Pilder Mária tájékoztattak. A délutáni megbeszéléseken a vas. isk. csoportban a program szerinti megbeszélések folytak le, a bibliaköri csoportban mindhárom délután, a leánykörben egy

délután folytak, mindenütt sok kérdést és megoldást felvető megbeszélések. Ugy találtuk, hogy e megbeszélések során sokkal közelebb jutottunk a munka tulajdonképeni kérdéseihöz és részleteiben láttunk meg olyan kérdéseket, melyek gyakorlati kivitele eddig nem állott világosan előttünk. Természetesen az szükséges, hogy az itt megbeszélt eljárásokat mindenki a maga csoportjában alkalmazza. Nagyon hasznos lenne az itt felmerült kérdéseket itt a lapunkban is megtárgyalni és ujjakkal kibővíteni, ha egyrészt helyünk lenne rá, másrészt pedig reménylhetnénk, hogy azok is, akik e konferenciákon nem lehettek jelen, hozzászólnának és a maguk véleményét ezekre nézve velünk közölnék. Így a konferencia megbeszéléseinek áldásait tovább lehetne fejteni és gyümölcsöztetni.*)

A reggeli bibliaórák és az esti imaórák egyformán sok áldást jelentettek. Előbbiekben élénk hozzászólások ébresztgették az Isten ígéje iránti szeretet és engedelmesség lelkét, az imaórákon pedig boldogan adtunk hálát a napi áldásokért s ez órák sok lélek számára voltak Isten közelléte megérzésének áldott órái. A két első napon vacsora után Chisholm lelkész úr és felesége vetített képes előadásban szóltak Livingstone Dávid életéről és a kínai misszió munkájáról, ez által ébresztgetve Isten Lelke bennünk a felelősséget azokért, akik az evangélium áldásaiban nem részesülnek s akik iránt mi is felelősök vagyunk. A vasárnapi iskola, bibliakör és leánykör munkája egyformán hiányos, ha a külmisszió munkáját figyelmen kívül hagyja, még hiányosabb és tökéletlenebb, ha maga a vezető nem rendelkezik érzékkel a külmissziói munka nagy fontossága iránt.

A délutáni órákban énekek tanulása és gyakorlása mellett játékokat is gyakoroltunk, két délután szabadban, egy délután szobai játékokat. Ennek fontosságáról sincs sajnos minden vezető meggyőződve, pedig a játék egyik legnagyobb nevelői eszköz a v. iskolában is. A tanfolyam május 25-én este zárult, délután beszámolóval, este pedig imaórával és záró áhitattal, mely utóbbit Pilder Mária tartotta. A beszámolók bizonyosságot tettek arról, hogy milyen áldott volt ez a konferencia s meggyőződhetnek azok is, akiket talán csak külső érdeklődés hozott, ha őszinte és elfogulatlan szemmel nézték, csak magasztalhatták Isten dicsőségét, Aki kegyelmével e három nap alatt csodálatosan megáldott bennünket. Az imaórán a háromnegyed óra kevés volt arra, hogy mindenki szíve szerint feltárja háláját Isten előtt. A záró áhitat után a legtöbben azzal a fogadással távoztak el, hogy életüket igazán Isten dicsőségére

*) Erre vonatkozó véleményeket szívesen fogadunk és kivonatban közlünk.

fogják szentelni abban a munkában, melyre hivattak. Imádkozunk érte, hogy Isten lelke tegye áldottá e fogadásokat s hogy mutassa meg kegyelmét azoknak is, akik talán e konferencián nem láthatták meg az Ő elhívó parancsát a maguk életére.

A konferencia résztvevőiről a következő számadatok állanak rendelkezésre: A résztvevők összes száma 89. Ebből vas. isk. vezető 57, bibliaköri vezető 25, leányköri vezető 5. A résztvevőket az egyházkerület segélyezte a belmissziói költségvetés terhére. Ez a segély tekintélyes összeget tett ki. Szükséges arról gondolkozni, hogy a vas. iskolai központi alapot kell adományokkal annyira megnövelni, hogy az ilyen segélyezéseket elláthassa, mert az a természetes, hogy az ilyen kiadásokat maga a munka viselje. Ezért igyekezzék minden vas. iskola, különösen, melyek e tanfolyam áldásait élvezték, hogy a központi alap erősödését előmozdítsa adományaival. A legnehezebb körülmények között levők is megtehetnek annyit, hogy vasárnapi iskolai ünnepély perselypénzéből küldjenek be ez alapra. Az egyházkerület szívesen áldoz erre a célra, hiszen ez kötelessége is, de az Isten országáért való munkának az a törvénye, hogy elsorvad az a munka, mely az áldozat és szolgálat nélkül nem rendelkezik.

Nyugtázások: *Sepsiszentgyörgyi* v. iskola központi alapra és külmisszióra 524 lei, *székelykocsárdi* v. iskola közp. alapra 100 lei, külmisszióra 100 lei.

SZERKESZTI :
DR. IMRE LAJOS

KIADÓHIVATAL :
CLUJ, CALEA VICTORIEI 38.

Szerkesztői és kiadóhivatali üzenetek.

Többek érdeklődésére megjegyezzük, hogy könyvismertetések kérdésében szerkesztőségünk azt az eljárást követi, hogy csak olyan műveket ismertet, melyek a szerkesztőségnek beküldettek ismertetésre, s amelyek lapunk célkitűzésének megfelelnek. Folyóiratszemplét is csak olyan cserepéldányképen megküldött folyóiratokból készít, melyek theologiai vagy nevelői kérdésekkel foglalkoznak, vagy az egyházi élet kérdéseit tárgyalják. Kivételt képeznek olyan idegen nyelvű művek és folyóiratok, melyek ismertetésében a könyv- és lapszemle olvasóink azon részét tártja szem előtt, akik az ismertetett művekhez nem juthatnak hozzá, s így akarja őket az illető művek problémáival megismertetni.

Nyugtázások. 1928 november hó 15-től folyó évi 1929 április 30-ig a következő előfizetések folytak be kiadóhivatalunkhoz:

Dr. Polonkay Tivadar Középpajta 195, Nagy Elek Nagybaczon 195, Czell Ignác Bölön 195, Borsai László Bibarcfalva 195, Molnár Imre Bardóc 195, Nagy Ákos Székelyszenterzsébet 195, Rozsondai Ádám Magyarhermány 195, Bíró György Olthévíz 195, Szabó Károly Székelymuzsna 195, Nagy Béla Bodos 195, Balogh Gyula Szemlak 195, Kiss Sándor Székelyudvarhely 125, Sigmond József Homoródjánosfalva 390, Szász János Marosujvár 125, Nagy Ottó Fogaras 270, Lengyel Eszter Szalacs 240, Agyagási Károly Mikeszásza 390, Csiky József Medgyes 390, Kádár Andor Mihályfalva 390, Kovács József Héjjasfalva 390, Ref. Egyházközség Magyarpéterfalva 530, Ref. Lelkészi Hivatal Kóbor 195, Ref. Lelkészi Hivatal Küküllőalmás 260, Simon Gábor Nagymoha 980, Szotyori Lajos Alsórákos 780, Dr. Tóth Lajos Segesvár 290, Tövissy József Oláhújfalú 205, Koncsol János Felsőlanc 790, Dr. Mezey Mihály, Magyarlápós 390, László Dezső Kolozsvár 680, Csutak Ferenc Nyárádmagyarós 195, Jancsó Albert Nyárádszentimre 436, Veszprémi Demeter Márkod 195, Füzesy Géza Vedresábrány 500, Zsigmond Károly Bikfalva 100, Horváth Jenő Aninósza 370, Sulyok István Nagyvárád 390, Ref. Egyház Érsemje 780, Juhász Albert Nagyenyed 390, Háda Sándor Rumenka 700, Ref. Egyházközség Székelyudvarhely 390, Boross Jenő Szatmár 390, Fülöp Gyula Oláhbretye 390, Bartók Dénes Magyarigen 370, Tárczy Géza Bere 390, Daday István Semesnye 185, Papp József Nagyszeben 490, Pálóczy Czinke István Rimaszombat 390, Novák Ernőné Ruschija 150, Kiss Géza Nagyszalonta 250, Kósa Béla Szamosardó 390, Nagy Elemér Kutyfalva 390, Nagy Ida Bágyon 370, Szász János Marosujvár 250, Unit. Theol. Akadémia 370, Vásárhelyi Boldizsár Kolozsvár 390, Szabó Zoltán Lupény 370, Hegedüs Albert Szalacs 390, Csernák Béla Nagyvárád 300, Bodor János Szászváros 370, Pásztorális Szeminárium Debrecen 250, Kusztos Dénes Kolozsvár 195, Bénkő Ágnes Kolozsvár 390, Nagy Ákos Nagyváty 390, Klózer György Marosvásárhely 65, Fosztó György Jedd 250, Méliusz könyvkereskedés Debrecen 440, Dr. Polonkay Tivadar Középpajta 185, Nagy Elek Nagybacon 185, Czell Ignác Bölön 185, Borsai László Bibarcfalva

185, Molnár Imre Bardóc 185, Nagy Ákos Székelyszenterzsébet 185, Rozson-
dai Ádám Magyarhermány 185, Bíró György Olthévíz 185, Szabó Károly
Székelymuzsna 185, Nagy Béla Bodos 185, Elekes Gyula Temesvár 370,
Csomor György Kolozsvár 195, Molnár Sándor Barczaújfalu 380, Novák Ernőné
Ruschija 101, Boér Károly Székelykövesd 490, Jancsó Albert Nyárádszentimre
344, Fikler Dénes Kolozsvár 195, Lőrinczy Árpád Hidvég 245, Balogh Gyula
Szemlak 195, Tóth Gábor Kisbábony 250, Ördög Lajos Pocsaj 274, Dr.
Gyenge János Nagyvárád 530, Menyhárd Elek Magyarberéte 135, Ref.
Egyházközség Kisgalambfalva 390, Szabó Endre Szinérváralja 400, Dr.
Papp Endre Hosszufalu 675, Kiss Mihály Maroscsapó 370, Bugyi János
Erdőgyorok 465, Dibáczy József Nagykágya 190, Kozma András Buda-
pest 220, Társadalom Kolozsvár 390, Kovács Sándor Sepsiszentkirály 200,
Szőke István Paskova 980, Bíró Sándor Székelyudvarhely 390, Klózer György
Marosvásárhely 40, Benkő Ágnes Kolozsvár 110, Nyomárkay Sándor Nyárad
300, Csomár Béla Ásvány 450, Kádár Miklós Avasujváros 780, Peleskey
Sándor Szatmárhegy 270, Pásztorális Szeminárium Debrecen 50, Pap József
Kis-Sáró 640, Dr. Mátyás Ernő Sárospatak 300, Málnássy Ferdinánd Adorján
195, Farkas Sándor Kaposvár 584, Dr. Musnay László Teke 662, Farkas
Sándor Kaposvár 584, Adorján István Fejérd 195, Bonczhidai Dezső Kide
975, Fancsali Sándor Mezőkeszű 125, Kertész Márton Vajdakamarás 75,
Református Egyházközség Kolozs 195, Református Lelkesi Hivatal Hidelve 195,
Szabó Dénes Magyarfodorháza 195, Szabó Zoltán Mócs 195, Barabás Béla
Ketesd 195, Dr. Bibó Béla Magyarokiskapus 195, Bokor Márton Bánffyhungad
75, Czira Bálint Nádasdaróc 195, Csűrös József Váralmás 195, Kozma László
Sztána 195, Madaras Endre To. daszentlászó 195, Mihályfalvy István Magyar-
léta 195, Nagy János Magyargyerőmonostor 195, Papus Dávid Magyarfenes
195, Posta István Nagypetri 193, Rápo Mihály Kalotadámos 195, Ref. Egy-
házközség Magyarvita 195, Ref. Lelkesi Hivatal Kalotaszentkirály 195, Szász
Ferenc Türe 195, Barabási Ferenc Mezőcsávás 195, Bíró András Marosvásár-
hely 195, Bíró Mózes Ákosfalva 925, Fekete Antal Cserefalva 195, Farkas
Jenő Udvarfalva 75, Kacsó Lajos Mezőmadaras 195, Kovács Benedek Maros-
vásárhely 195, Nagy András Nyárádszentbenedek 195, Péter Sándor Maros-
keresztur 195, Rácz István Csejd 195, Fosztó György Jedd 50, Ref. Egyhá-
zközség Székelykövesd 265, Ref. Egyházközség Mezőbergenye 435, Ref. Egy-
házközség Mezőpanit 195, Ref. Egyházközség Mezőkölpény 195, Ref. Egyhá-
zközség Marosszentanna 195, Ref. Egyházközség Baczkamadaras 195,
Szabó Frigyes Somosd 195, Szabó Károly Koronka 195, Tövissi Antal Hag-
másbodon 195, Várady Albert Mezőpanit 195, Ady Elemér Gyalu 390, Szabó
Géza Méra 390, Babos Sándor Galac 995, Gáspár Gyula Kebeleszentkivány
110, Tőkés Tibor Szilágyosomlyó 390, Csáki János Tordatur 390, Tőkés Gyula
Bunyaszekszárd 365, Argay György Pürkerecz 493, Kovács Károly Alvincz
195, Régeni István Gyulafehérvár 195, Sebestyén Ferenc Boroskrakkó 195,
Tar Mihály Abrudbánya 195, Toókos Jenő Vajasd 195.

AZ IGE TÜKRÉBEN.

Mit kell tennünk ?

Erre a kérdésre próbálok feleletet adni: Azt hiszem, semmiesetre sem kell egyszerűen tétlenül várni és azt gondolni, hogy a Lélek, az erő, az ébredés valahogy úgy fog egyszer eljönni hozzánk, mint egy csoda a tiszta égből. Hogy valahogyan meg fog történni, hogy a jég megolvad s a szeretet, béke, üdvösség, igazság megkövesedett áradata ismét keresztül zuhog az emberiségen s elhozza számunkra az új élettavaszt, melyet olyan epedve várunk. Nem, ez nem fog megtörténni. Egy ilyen várakozás azt jelenti, hogy valami varázsütesre várunk, pedig Isten, akitől egyedül jön minden erő és minden szabadulás, nem használ varázslatokat. Isten a maga adományait nem dobálja le valahogyan és valamikor a földre. Isten mindenesetre vár, míg *valamit* teszünk. Csakhogy természetesen, nekünk *valamit* kell tennünk. Nem sokfélét: nem nagy akciókat és mozgalmakat kell életrehívunk a saját erőnkéből, nem sok mindent megkezdeni, tervezni, felvállalni nyugtalan tettvágygal és megemésztő buzgósággal: *valamit* kell tennünk, valami egyszerűt és mégis valami egészet, valami gyökeres és mélységes dolgot. Egy a szükséges dolog. Az egyetlen, amit egyáltalában tehetünk, valóság al tehetünk, egészen és teljes szabadsággal, amire mindent rátehetünk, mindent, amik vagyunk, minden gondolkozásunkat, akarásunkat, képességünket: az, hogy meg kell nyitniunk a mi lelkünket neki. Ez az az egyszerű, az a gyökeres, aminek meg kell történnie, mielőtt valami további történhetik Isten részéről. Erre vár Isten. Ez az egyetlen tett, ami valóban a *miénk*, a mi saját cselekedetünk, mert ezt senki más nem teheti, csak saját magunk. Isten sem. Mert épen ez a titok, hogy Isten maga teremtette a lelkedbe és az én lelkembe ezt a képességet, hogy ezt tehetjük, vagy nem tehetjük, akarhatjuk, vagy nem akarhatjuk. Ez a megfoghatatlan mélysége annak, hogy Ő bennünket azokká teremtett, amik vagyunk, emberekké, hogy legbensőnkben van egy kis ajtócs-

kánk, amely előtt maga Isten várakozva áll. Ő *akar* várni ez ajtó előtt. Nem lenne kénytelen vele, de várakozni akar. Nem akarja erőszakkal felnyitni. Nem akar kényszeríteni rá bennünket, hogy felnyissuk és meglássuk Őt. Senki sem *kénytelen* jó lenni. Nem *kényszerűség*, hogy békesség legyen. A népek háboruban is *élhetnek*. Senki sem kénytelen hinni. Mindenki *szólhat* így szívében: nincsen Isten. Mindenki élhet Isten nélkül, Istentől távol, az Ő akarata ellen. Igaz, hogy ez bolondság. Igaz, hogy ez hazugság. Igaz, hogy ez azt jelenti, hogy készakarva ülök a fogságban és a sötétségben. De megtenni mindenki *teheti*. Dönthet az ember Isten ellen. Isten mintegy korlátot állított saját magának. E korláton nem lép túl: megtehetjük, hogy ezt a legbensőbb ajtót elzárva tartjuk előtte. Várakoztathatjuk Őt ez előtt. Elzárkozhatunk előle. Bezárhatjuk magunkat, bekucsolhatjuk és megkövesedhetünk ezen belül. Megtehetjük, de — megtehetünk mást is. Felrántathatjuk egy diadalkiáltással, a vágyakozás szavával azt az ajtót, mely kifelé vezet és megláthatjuk Istent és tartozhatunk hozzá. Előtörhetünk saját énünk eltemetett mélységéből. Megszabadulhatunk saját magunktól, kiszabadulhatunk a régi bolondságokból, bűnökből és háborúságokból. Megtehetjük! Lehetünk sötétségben, vagy világosságban, láncok között, vagy szabadok. Régóta nem kellett volna az aggodalom és bűn sötétségében élnünk, a szeretetlenség és bánat éjszakájában. Megragadhattuk volna az ajtót, feltárhattuk volna, s most a szabad levegőn állanánk. Visszatérhettünk volna Istenhez, megragadhattuk volna Őt, kezdhettünk volna vele élni. Oh, áldott örömhír! Megtehetjük ezt! Birhatjuk, láthatjuk, szerethetjük, élhetünk Ő vele! Hihetünk Benne és ebben a hitben reménylhetünk, várhatunk megnyerhetünk mindent: bűnbocsánatot, békességet, örömet, a Szentlélek ajándékát, az új erőt, győzelmet és diadalt.

Thurneysen E. u.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

Egyházunk feladatai a szociáldemokrata munkásság megnyerésében.

A szociáldemokrata munkásság Krisztusnak való megnyerésében súlyos feladatok várnak egyházunkra. Az egész kérdés általában egy elhanyagolt, elmérgesedett sebre emlékeztet. A munkásság nagy tömegében elesett keresztyén, sőt az egyház iránt éppen ellenséges magatartású, ami legszembe-tűnőbben azt mutatja, hogy az egyház elhanyagolta őket. Nem mentség, hogy ők is elhanyagolták az egyházat.

A mi egyházunk még nem áll kimondottan szemben szociáldemokrata munkás tagjaival. Még magában foglalja őket, noha nagy részüket csak névleg s általában — és ebben van a szociáldemokrata munkásságot fenyegető sajátos veszedelem, valamint az egyház sajátos feladata velük szemben — jobban köti őket a szakszervezet, mint az egyház. Mi sem mutatja ezt világosabban, mint az az általánosan megfigyelhető tény, hogy ha vasárnap délelőtt szervezeti gyűlés van (már pedig rendszeren ilyenkorra teszik) a templomjáró munkások is — alig néhány kivétellel — a gyűlésbe mennek s nem a templomba. Egyházi dalárdát nem lehet velük csinálni a részvétlenség miatt, de a szervezet megcsinálja. Bibliakörre az ifjuság nagy része egy héten egyszer nem ér rá eljönni, de a körbe járni minden este ráér. Az egyházi adó itt pl. ugyanannyi, mint a szakszervezeti tagsági díj (havonta 30 lej kenyérkeresőnként), de ha az egyháznak nem vonná le mindenkitől a bányahatóság, hanem önkéntes lenne a belépés és fizetés, mint a szakszervezetnél (bár ez is csak szófia, mert mindenkit bekényszerítenek), távolról sem lenne annyi egyházi, mint szakszervezeti bevétel.

Természetesen nagyrészt érthetővé teszi ezt az, hogy az emberek még inkább testiek, anyagiasak s a szakszervezet, mely a testi kenyérért van, jobban vonzza őket, mint a lelkiért való egyház. Am keresztyének közt csak egy közösségnek van létjoga: a *Szentlélek közösségének*. Az egyház tehát, ha nemcsak céljában, hanem valóságban is letéteményese ennek az egy igaz közösségnek, akkor önmagán kívül nem fogadhat el más közösséget: tehát a szakszervezetet, mint egyetemes igényű közösséget sem. Hogy csak egy egyetemes közösség

lehet, ezt maga a munkásszervezkedés is érzi és kifejezi, amikor minden árnyalatában mutat valamelyes egyházellenes tendenciát. Ezért üzen nyíltan háborút az egyháznak a kommunizmus.

Am — mint minden hasonló segélykereső tömörülést — a szakszervezetet is az hozta létre, hogy az egyház, mint közösség, nem volt elég. A szociáldemokrácia tehát előbb csak pótolni akarta az egyház fogyatékos közösségi erejét, támogatását. Természetes, hogy ez nem sikerült neki, mert csak az anyagiakra nézett s rugója nem annyira a szeretet, mint az önzés, irigység és osztálygyűlölet volt. Így, ha ért is el eredményt, az nem ment tovább a pillanatnyi és muló anyagi javaknál s ezt is mindegyre újra és újra ki kell verekedni, mert tömeg-erőszak eredménye, amit megad ugyan a munkaadó, de csak kénytelenségből s mert lelkiületén a munkások közösségi akciója mit sem változtatott, mihelyt teheti, újra visszaveszi az amúgy sem szívből-adottat. A szociáldemokrácia szervezkedése csődjét, valamint azt, hogy elvtársi érdekközösséget igen, de igaz testvériséget sohasem hozhat létre, még nem látja a munkásság, de — ha öntudatlanul is — érzi a hiányt, amit nem tudott a szakszervezet pótolni, megadni.

Egyházi vezetőinknek első feladata ezt a hiányérzetet s a belőle fakadó keresést és mély vágyódást meglátni vagy éppen megkeresni bennük, rávezetni őket. Bármennyire központi helyet is bitorol világnézetükben a kenyérgond, nyíltan nem tagadják még meg a lelkieket s éppen mert sok szeretetlenségben volt részük, vágyódnak a szeretetre. Egy tömegben talán újra megfeszítnék az Úr Jézust, de külön-külön még ott rejlik, hacsak egy parányi csodálat, áhitat és remény a szíve mélyén mindeniknek. A világ gonoszságát nagyon jól látják, de éppen ezért tudna nagyon vonzó lenni számukra egy másik, egy tiszta és igaz világ — *ha annak valóságát demonstráló erővel látnák másokban.* Sok mindenben csalódtak, sok mindent elveszítettek, de még mindig van valami, amiben hisznek, itt kell megragadni és kiásni hitüket a hitetlenség vagy annak álarca mögül. Az a fontos, hogy ne lássunk bennük előre elenséget, sőt közeledésünk bennük is lerontson minden előítéletet és bizalmat teremtessen. Elismerem, hogy ez utóbbi megglehetős nehéz, különösen papok számára, akiket legtöbbjük gyűlöl vagy megvet; részint mert öntudatosan a társadalom heréjének tartja, részint öntudatlanul, a mende-monda és szokás alapján. Az is bizonyos azonban, hogy ezt a véleményét és ellenszenvét azonnal kész (legalább részben) feladni, mihelyt egy munkás lelkipásztori élet eltiukkolhatatlan jeleit látja.

S ha egyszer érdeklődésünkkel feléjük fordultunk s meg-

láttuk, hogy valójában ők is „éheznek és szomjuhozak az igazságot”, akkor ne sajnáljuk a fáradságot egészen megismerni, megérteni őket, magunkévá tenni fájdalunkat, *felvenni teljes gondjukat*. Az egyház Isten országa számára egész életüket kéri, nemcsak ünnepi hangulatokat, kötelessége hát egész életük, hétköznapijuk minden kérdéséhez hozzányulni, mindeikre választ adni, keresztúton, az élet útvesztő sodrában határozott evangéliumi irányt szabni, szükségben és nyomorban segítséget adni, *elsőnek* adni azt. Van bányászpap, aki évtizedek óta lelkipásztor csupa bányász hívei közt s egyszer sem volt lenni a bányában. Nem joggal mondhatja-e ilyenkor az a munkás, hogy őt a munkások a világ másik felén is meg tudják érteni, együtt tudnak vele érezni, de a saját papja nem? Ismerek egy munkást, aki azzal indokolta meg a szervezethez való ragaszkodását, hogy mikor munkanélkül volt, akkor a szervezet segítette nem is egyszer. Nem megsegényítő ez a Krisztus egyházára, hogy van közösség, amelyiktől hamarabb tapasztalják a testvéri segítségnyújtást, mint tőle?

Kétségtelen, hogy az egyháznak elsősorban lelki kenyér nyújtása a feladata, de nem lehet közömbös előtte az a sokszor kétségtelenül küzdelmes, néha éppen nyomorgó életsors, amelyben a szociáldemokrata munkások nagy része él ma is. A verejtékezők nélkülözését, szükségét csakúgy, mint a munkaadók kizsákmányoló szívtelenségét az egyháznak kell leg hamarabb meglátnia.*) Bíróvá nem lehet köztük, de mindkét bajra egy orvosság birtokában van: az evangélium s ezt adnia kell reménységben, ítéletben egyaránt. Egyházi vezetőknek, lelkipásztornak hozzá kell nyulnia ehhez a kényes problémához s állásfoglalásában érvényesíteni kell a Biblia szavait: „az oda-felvalókkal törődjétek”, „a szeretet nem irigykedik”, „amilyen mértékkel mértek, olyannal mérnek néktek”, „az Isten minden cselekedetet ítéletre előhoz”, „keressétek először Istennek országát”, „minden gondotokat őreá vessétek, mert néki gondja van reátok” stb. Megváltónk példájával, akinek még az sem volt, ahova a fejét lehajtsa, az evangélium hirdetője sohasem szíthat kapitálisták, tehát emberek elleni harcra (míg áll a harc a sátán ellen!), éppen pénzért, földi javakért, de ugyanakkor nem hunyhat szemet az ugyanúgy rábízott munkaadó kapzsisága, lelketlensége előtt sem, még ha presbiter vagy főgondnok is az illető, aki bizony nem egyszer „az özvegyek házáat is fölemészti.” (Mt. 23: 14.)

*) Anélkül, hogy a keresztyénietlenül busás nyერességgel dolgozó tőkéseket mentenők, le kell szögeznünk, hogy az annyit hánytorgatott éhbér és kizsákmányolás túlzás. Ma egy bányász bruttó műszak díja (havonta 22—25 műszakkal) minimálisan 122 Lei, maximálisan 218 Lei, családi pótlék műszakonként 1 Lei, végül lakás, fűtés, világítás.

Igy léphet közelebb egyházunk szociáldemokrata munkástagjaihoz és csakis így: ha t. i. törődik velök, többet mint eddig, viheti közel hozzájuk az evangéliumot. A megismerés és életgondjukban való részvétel első lépésein túl aztán még hosszú, küzdelmes és tanulságos út van addig, míg érdeklődőkből imádságos hívőkké, a Szent Lélek közösségének élő tagjaivá neveljük őket, de az egész munkának kiindulópontja, kulcsa: felvenni teljes gondjukat, osztozni jelen nyomorúságukban, ami nem is annyira a testi nyomor, mint ahogy ők hiszik, hanem az Isten dicsőségének, kegyelmének hiánya az elfelejtett és az egyház által is elhanyagolt lélekben.

Horváth Jenő.

Vallásos nevelés

Testi és lelki szemléltetés.

A gondolkodás anyaga a *szemlélet*, melyet érzékeink által szerzünk a külső világról. Hogy a szemlélet, hányféle lehet, arról én — e tanévben történt — egyszerű esetet mondok el. A tanítónőképző negyedik osztályának pedagógiai óráján a következő kísérletet végeztük: A tárgy ez volt, hogy minden növendék 10 perc alatt írja le azt, amit látni fog. Pedagógiai cél az volt, hogy egy osztálynak, hasonló műveltségű, hasonló koru ifjai — egy dolgot, hányféleképpen fognak meglátni, szemlélni és leírni. A tárgy, amit mindenki megfigyelt a következő volt röviden: A tanár bejött az ajtón, leült az asztalhoz; a fiókból elővett egy lapot, a kinyitott osztálykönyvbe tette és az osztálykönyvet bezárta. A cselekmény után a növendékek leírták azt, amit láttak. A tanítási órán, mindjárt a kísérlet után négy megfigyelést olvastattam fel: egy elégtelen osztályzatú növendékét — két fokozaton át — a legjobbat. Természetesen a négy figyelő szemlélete négyféle volt; valóságos lelkifokmérő volt, amely egyezett az elért osztályzattal is. Kezdem a leggyengébben, aki azt vette észre, hogy a tanár úr mosolygott, leült a székre, megvakarta a fejét, elővette a lapot, stb. A megfigyelések mind élesebbek voltak — a többieknél. Az egyik tudta, melyik kézzel nyitottam ki az ajtót, melyik fiókból vettem elő a lapot és így tovább — a másiknak arra is volt ideje, hogy pontosan és lelkiismeretesen leírja a ruházatomat — sőt magamban a végén már megijedtem, hogy a legjobb talán észrevette, hogy lyukas a cipőm, ami kisebbségi sorsunkban nálunk is előfordulhat. — Hány féle lehet most az említett példa tanúsága szerint kor, műveltség, nép és ízlés szerint a szemlélet? A bodega ablakába kitett ennivalóról a cigány azt gondolja, milyen jó lenne azt megenni; — a szakácsnét az érdekli, hogy hogyan készült el az az „Ágnes” tészta; egy jobbjézslésű ember azt gondolja, hogy milyen ízléstelenség ezeket a dolgokat kitenni az ablakba? A tárgyak és dolgok helyes szemlélete végtelenül fontos a gyermek lelki fejlődésében. Ezért a szemléltetésnek kiváló szerepe van az egész oktatási rendszerben.

A jó tanító, tanár szemmel láthatóan beszél — mondanám a paradoxont — tanítás közben a növendékek előtt. Idetart-

tozik elsősorban az ügyes, hangulatos, értelmes előadás. Hiszen gyakran lehet hallani az előadókról ezt a kifejezést: úgy beszél, hogy szinte elképzelem magamban, szemlélem azt, amit mond. De vegyük előbb sorban, hogy melyek azok az eszközök, melyek a tanításnak rendelkezésére állnak a szemléltetés terén.

A legtökéletesebb szemléltető segédeszköz a *természet*, a Mindenható Isten csodálatos képes tankönyve... Kirándulás, ablakon át megnézni a domblábát, oldalát, tetejét, preparált növények, állatok, melyek — mind rendelkezésre állhatnak a tanítónak tanítás közben. A szemléltető oktatásnak második eszköze a *modell*, amely legtöbbször kisebb, mint a valóság, s így áttekinthetősége nagyobb lehet a természetnél. Például valóságban nem láthatjuk Erdélyt egyszerre a Szamossal, Marossal, és Ottal; dombormű modellben azonban már fel tudjuk ismerni egyszerre az Erdélyi Érchegységet, Fogarasi Havásokat és Hargitát egytellen egy szemléletben. A harmadik szemléltető eszköz a *kép*, amivel bőven lássuk el iskoláinkat. Itt egyre kell különösen vigyázzunk, az pedig az, hogy a kép hű legyen és természetes. A szemléltető oktatás egyik legfontosabb eszköze a *kréta*: „Az a legjobb tanító, aki a legtöbb krétát fogyasztja!” Ez a legolcsóbb és legegyszerűbb segédeszköz. Mindent, amit tanítunk, névfelírással, rajzzal, számmal erősítsük meg, rögzítsük meg a táblán való munkával. Itt egy nehézséget kell elhárítsunk: egyesek azt mondhatják: Én nagyon szívesen rajzolnék, írnék is — de nem tudok rajzolni és nagyon csúnyán írok! Nem kíván az iskola tőlünk művészi rajzot, csak egy egyszerű vázlatot. Azután mindenki tud szépen írni, ha akar. Ezek az eszközök inkább didaktikai segítségek voltak, most pedig nézzük pedagógiai szempontból az *erkölcsi szemléltetést*. Kemény Zsigmond regényíró önéletrajzából veszem ide a textust, ki tanáráról, Szász Károlyról a nagyenyedi ref. kollégium nagytekinthető professzoráról ezt írta: „Akarom tehát — mondja írása, hogy tudják meg, hogy Szász Károly volt az, aki engemet az irodalomra buzdított s én a földön neki köszönhetek a legtöbbet!” Minden gyermek, ifjú, ideált, segítséget, apa helyett apát, anya helyett anyát, testvér helyett testvért keres a nevelőben, a tanítóban, a tanárban, a lelkipásztorban! Jaj annak az iskolának egyháznak és nemzetnek, ahol az ifjú növendék nem kapta meg azt, amit keresett! Egyetlenegy jó példának a szemlélete többet ér száz nagyképu fejmosásnál. Ha a növendék lusta és tökéletlen — a mustrát legtöbbször a nevelőben találjuk meg! Ő is a felelős azért! *Megnézem a tanítót — s megmondom milyen a tanítványa!* Egy nemes cselekedet, egy szép kép örökre megmarad s csodákat tehet a fejlődő gyermek életében! Istenem, ha a nevelők egyszerre tuda-

tára ébrednének művészi munkájuknak s komolyan vennék hivatásukat, akkor hinni lehetne a csodákban, melyek nem egyebek, mint az Isten törvényeinek valóságai. *Láthatóan kell szónokoljon, intsen, beszéljen a nevelő*, akkor áldás van a munkáján. Csengery Antal említi Szem re Bertalanról, „hogy — saját szavai szerint — életének minden sikerét, karrierjét annak az egy mondatnak köszönhetette, hogy tizenöt éves korában Laczi testvére azt mondta róla édesanyjának: *Berczi nem szokott csálni!*” Egy szép, sikerdús emberi élet, melyet egyetlenegy mondat indított útnak. Corregio úgy határozta el, hogy festő lesz, hogy Rafael: Szent Cecillia képét nézte hosszasan, míg a szépnek a szemléletén lángragyúlt a szíve — mondván: „Istenem, én is festő szeretnék lenni!” ... A magyar Thorwaldsen, Ferenczy István, kinek egyik nevezetes szobra, a debreczeni Csokonai márványszobor is, mint szegény lakatoslegény Bécsben Canova Krisztiánia szoboremlékénél tanulta megismerni a szépet s babonázta meg a szép szemlélete országoshírű szobrásszá. Nevelni egy jó nevelő akkor tud, ha maga a nemes és jó cselekedetek modellje, beszéde hozzá a kép, melyet nem lehet aztán olyan könnyen letörölni, mint a rajzot a tábláról.

Bár minden tanító, tanár és lelkipásztor, kik szerte-széjjel végzik mindennapi, de századokra szóló nevelői munkájukat, egy élő, zengő zsoltár lenne, amely hozsánát zug egy új, dicsőséges, isteni, magyar Jövendő elé! Bár minden magyar nevelő egy komoly, mintamodell lenne, melynek alapja a tanítványok szeretete, keze pedig előre mutatna Isten országának útiára, melyen megpróbáltan, szegett fővel várja a magyar Mult, a győzhetetlen Jövendő — Krisztustól! ...

Dr. Léway Lajos.

TUDOMÁNY ÉS VILÁGNÉZET.

A Szentírás használatának módszerei.

I. 1. Ha a Szentírás tanulmányozásáról beszélünk a *lelkipásztornal való vonatkozásban*, először arra kell tekintenünk, hogy a lelkipásztor bizonyos pontokon, más viszonyban áll a Bibliával, mint az egyház többi tagjai. Nem mintha lehetne komoly ker. ember, akinek keresztyénsége nemcsak szó, hanem valóságos élet is anélkül; hogy a Biblia számára valóban táplálék és hite és élete zsinórmértéke legyen. Ebben a tekintetben a lelkipásztor nem állhat más elbírálás alatt, mint akárki, az ő élete is elsorvad, munkája merő gépiesség, színészkedés, egy régen hallott üzenet variálása, ismétlése lesz, a végén kiüresedik és elválik az örökkévaló fundamentumától, ha megszűnik táplálkozni az Ige forrásaiból. Nem is abban van ez a különbség, mintha a lelkipásztor munkája kapcsolódna csak az Igéhez, mások pedig attól függetlenül élhetnének, bár van egy ilyen hibás álláspont, mely szerint a Biblia a lelkipásztor munkájához tartozik szorosan, míg más legfeljebb a lelki élete táplálására használja fel, mindennapi munkájában távol van tőle. Ez a felfogás ismét keresztyénellenes és különösen reformátusellenes, hiszen Isten megbízása mindenkihez ugyanaz, mindenkinek életével és munkájával Isten akaratát és kijelentését kell hirdetni, bárminő munkakörben is. Minden ker. ember munkájának igehirdetésnek kell lennie, a szó legmélyebb értelmében. Nem lehet tehát a Bibliát azon szerszámnak tekinteni, mely csak a lelkipásztor készletéhez tartozik. A Biblia tudományos tanulmányozása sem vár egyedül a lelkipásztorra. Ma nálunk, sajnos, a múlt emlékei és a jövő zenéje az, mikor olyan világi férfaink és asszonyaink voltak, vagy lesznek, akik a Bibliához komoly tudományos felkészültséggel nyúltak, annak kérdéseiben teljes járatosságot tanúsítottak s úgy foglalkoztak vele, hogy ez a foglalkozás sok hanyag és elmaradt theologust szégyenítene meg ma. Ezekben keresni a lelkipásztor speciális viszonyát a Bibliához és itt állítani fel a különbséget lelkész és a laikus egyháztag között egy antikálvinista gondolat, mely határozottan *katholikus álláspontból* magyarázható, mely lassanként a mi egyházi gondolkodásunkban is tért hódított.

Van azonban mégis egy speciális viszony, amiben a lelkipásztor áll a Bibliával. Ez pedig abban áll, hogy a lelkipásztor-

nak, mint aki Isten Igéjének elhívott hirdetője, mélyebben, világosabban és tudományos szempontból alaposabban kell ismernie a Bibliát és foglalkoznia vele, mint másnak. Bár a Biblia mindenki számára ugyanaz, mindenkinek Isten üzenete, mégis, a lelkipásztorra vár az a feladat, hogy azon üzenetet a maga teljes világosságában lássa és tanulmányozza. Bár minden ker. embernek feladata Isten ez üzenetének hirdetése és az arról szóló bizonyágtétel, ez üzenet tartalmát, az erről szóló bizonyágtétel módjait a lelkipásztornak kell egész jelentőségében és felségében a lelkek elé tárni, a kétséges kérdéseket megmagyarázni és világossá tenni. Kezében kell lenniök azoknak a tudományos és gyakorlati eszközöknek, melyek erre vannak rendelve és készen kell lennie állandó munka, kutatás és tanulmányozás útján arra, hogy a Szentlélek világossága, saját egyháza hivallásának útmutatása mellett, hirdethesse és másoknak is odanyújthassa azt az üzenetet. És ha az előtt azt láttuk, hogy a Bibliához való viszony kérdésében a felfogásunk elvileg különbözik a római egyház álláspontjától, mikor alapvető különbséget nem állít fel laikus és klerikus között, itt arra kell reá mutatnunk, hogy éppen annyira különbözik ez a felfogás a *szekták* álláspontjától, mikor a lelkipásztornak kötelességévé teszi a Biblia tudományos és alapos készültségű ismeretét. A továbbiakban még látni fogunk ilyen lényeges ellentéteket.

2. Ha most így áll a dolog, másik oldalon látnunk kell, hogy a Szentírás tanulmányozásának egész kérdése és módszere attól az egy kérdéstől függ, *mi nekünk a Biblia?* Ettől függ az egyes számára is, és a személyes ker. élet Bibliával való viszonya döntőleg határozza meg annak a léleknek egész alkatát, a ker. élet táplálkozásának, növekedésének, próbáinak menetét és sorsát. De főképpen és alapjában függ ettől a lelkipásztor élete és munkája, mint akinek a Bibliával való kapcsolata egész munkáját meghatározza és befolyásolja. Nem is lehet komoly lelkipásztor, aki ezt a kérdést maga előtt föl nem vetette, azzal nem küzdött és nem látta meg a kérdésben rejlő súlyos ellentéteket. Az igazi lelkipásztori élet ott kezdődik, ahol valaki előtt ez a kérdés: mi a Biblia, a maga egész súlyosságában és megoldhatatlanságában fölmerül s Isten Igéje a maga egész komolyságában és szentségében eléje áll. Nem is kell szólani arról, hogy a Bibliának felületes felfogása, mely nem látja egész határozottan Isten szent és a szívek mélyéig ható Igéjét, megakadályozza a lelket abban, hogy ennek az Igének szolgája, hirdetője, mások számára magyarázója legyen. Az ilyen lélek, mely a Bibliát csak szerszámnak, textusgyűjteménynek, a theologiai kutatás holt és tehetetlen tárgyának, vagy a legjobb esetben, pásztori és papi receptkönyvnek nézi, nem lehet lelkipásztori lélek, ha még

olyan „elragadó“, „mélyenszántó“ és „építő“ beszédeket is tud mondani s ha munkájában még olyan nagyszerű eredményeket is ér el.

De ha a Bibliát annak tartjuk, aminek kell, Isten Igéjének, lelkipásztori munkánk és életünk fundamentumának, akkor is még mindig fenn áll a kérdés és újból és újból fel lehet tenni: *mi nekem a Biblia?* Mert még akkor is nagyon sokféle álláspont között lehet és kell választanunk, ha a Biblia tanulmányozásáról van szó. A Biblia ref. keresztyén felfogásának meg-látása és világos megértése egyike a legnehezebb dolgoknak, minthogy maga ez a felfogás döntőleg különbözik különösen két ellentétes felfogástól: a katolicizmus és a szekták felfogásától. Az a kérdés tehát: mi nekem a Biblia? azt jelenti, mi a Biblia nekem, *mint református keresztyén embernek, mint református lelkipásztornak.* Anélkül, hogy e kérdés részletes vizsgálatába belemehetnénk, csak jeleznünk kell három szempontot, mely meghatározó a Biblia ref. ker. felfogására vonatkozólag. Az első ilyen szempont a Biblia tudományos vizsgálatának és tanulmányozásának értéke, melyről a ref. ker. ember, annál kevésbé a lelkipásztor, soha le nem mondhat s ennek jogát, sőt kötelezettségét soha fel nem adhatja. A ref. keresztyénség eleitől kezdve nagyon határozottan vallotta ezt az álláspontot, szemben a szektákkal, melyek ezt tisztán methodikus és az előbbi theol. irányokkal, melyek tisztán filológiai és filozófiai munkának tekintették. „Ismeret nélkül az Isten Igéjét nem lehet felismerni, Isten lelke nélkül Isten Igéjét nem lehet megérteni.“ Mindenkinek, aki Isten Igéjét szolgálja, nemcsak tanulmányozni, de egész életén át tanulmányozni kell azt, s ez, az Isten Igéjének tanulmányozása, a theologia feladata.¹ A másik szempont, amit látni kell, hogy a Biblia hozzám nem általában, mint ker., hanem, mint *református* emberhez szól, tehát az én egyházam hitének rendszerében, világításában szól hozzám a Bibliában Isten szava. A Biblia tanulmányozásában, Isten ígéje hozzánk az egyház tanai és hittételei meghatározottságában hangzik² s e munkában nem hagyhatom figyelmen kívül az egyház hitét, bár másfelől, az egyháznak ez a hitvallása önmaga is a Bibliára épülven, annak tanulmányozásában szolgásgában nem tart és a Szentléleknek rajtam keresztül folyó munkáját meg nem akadályozza.³ Ez a szempont megint nagyon világosan hangsúlyozandó, úgy a szektákkal szemben, melyek az Egyház hitével ellentétben egyéni magyarázatoknak adnak helyet, mint a katolicizmussal, mely az egyház magyarázata örökérvényűségét hirdeti. Végül a harmadik szempont, amit hangsúlyozni kell az, hogy a Bibliát a

1. Horn Fr. Bibel u. Auslegungskunst. Zwischen den Zeiten. 1929 242 l.

2. Barth K. Dogmatik. 362 l.

3. Kálvin J. Institutio II. 9:13.

ref. ker. lelkipásztor úgy tanulmányozza, mint *Isten Igéjét*. Nem elégítheti ki tehát semmiképpen sem a tudományos, akár filológiai, akár filozófiai, történeti szempont és vizsgálat eredménye, melyek a Biblia külső vonásait, adatait teszik vizsgálat tárgyává, hanem tekint ezeken belül Isten változhatatlan Igéjére a Szentírásban, mely az emberi szemmel látható és vizsgálható tényeket és a személyeket csak eszközökül használja fel, hogy ezek által szóljon hozzánk.⁴ És ez a szempont azért jelentős, mert ennek hiányában rejlik a kudarc oka a legtöbb ref. keresztyén ember és lelkipásztor számára. Azzal a gondolattal, hogy a Szentírás Isten Igéje, nem lenni tisztában és nem számolni le, okozza a ker. életben az Isten akarata iránti bizonytalanságot és tudatlanságot, az igehirdetésben az ürességet és emberiséget, mikor az igehirdető a Szentírás egyes szavait „úgy használja fel, mint egy falbavert szöveget, hogy arra gondolatai ruháját felaggassa,” a pásztori munkában az érzéketlenséget a lelkek kérdései iránt és a feleletre való képtelenséget stb. Ez a pont az, melynél mindenkinek meg kell állania és komolyan megvizsgálnia magát: ha a Szentírás nekem igazán hitem szerint Isten Igéje, mi következik abból életemre és munkámra.

3. E három szempont kifejtése nem tartozik most ide, de nem lehet őket elhanyagolni, ha a Szentírás tanulmányozásának módszeréről beszélünk, mert, hogy erről beszélni lehessen, először a Szentírás tanulmányozásának kötelezettségére kellett rámutatnom. Erre a kötelezettségre vonatkozólag hivatkozhatnánk minden hitvallásra és egyházi törvényre,⁵ melyek mind előírják, hogy a lelkipásztor köteles tanulmányozni Isten Igéjét nemcsak annak gyülekezeti hirdetése céljából, hanem azonkívül is. De nem is egyházi törvény és kikényszeríthető kötelezettségnek kell arra indítania a lelkipásztort, hanem önműködő keresztyén hitének és az Ige hirdetésében való felelősségének. Ezért mondja Kálvin, hogy „a Szentírás olvasásának és tanulmányozásának teljes buzgalommal kell neki látnunk, ha Isten Lelkétől hasznos gyümölcsöt akarunk nyerni.”⁶ Az a kötelezettség tehát, mely a ref. lelkipásztort a Szentírás tanulmányozására indítja, nem külső, törvényekben és szabályrendeletekben lefektetett parancs, hanem egy olyan belső indítás, melynek érvényességét emberi rendelkezés sem megerősíteni, sem lerontani nem képes. Sőt az egész lelkipásztori lélek és munka próbája az, hogy valaki a Szentírás tanulmányozását érzi-e ilyen kötelezettségnek, mely nélkül munkája és élete

4. Weber W. Das Wort Gottes u. die Predig'. Monatsschrift f. Past. theol. 1929. 7—8. sz.

5. Csak a legelsőre és a legutolsóra való hivatkozásul: II. Helv. Hitv. XVIII. 14. és E. T. I. melléklet a) pontjában (a törvény rendelkező részében nem fordul elő.)

6. Kálvin: Inst. I. 9:1.

hiábavaló: Vagy azt csak olyan magától értetődő feladatnak nézi, mely elő van ugyan írva, de teljesítésének számbavételét, ellenőrzését, a „lelkiismereti szabadság” elvébe ütközönek és a kálvinizmus szellemével ellenkezőnek látja. Az ilyen ellenkezősek rendszeren arra mutatnak, hogy a Szentírás olvasásának és tanulmányozásának kötelezettségét világosan nem látjuk.

Ha Isten Igéje tanulmányozását nem emberi kötelezés, hanem Istennek magának le nem tagadható parancsa teszi a lelkipásztor feladatává, akkor itt még két pontra kell rámutatnunk, ami evvel együtt jár. Az egyik az, hogy a lelkipásztortól Isten az Ő igéjének *tanulmányozását* és pedig *módszeres* tanulmányozását követeli. Mindkettő, a tanulmányozás lényege és annak módszere szintén függ attól, hogy mi nekem a Biblia. *Tanulmányozásra* van szükség s itt ez különbözik attól, ahogy egy könyvet „olvas”, vagy „használ” az ember. A Biblia nem egy könyv a sok közül, amelyet el lehet olvasni, talán többször is, mikor kedve van rá az embernek, vagy amelyet lehet használni, mint egy szótárt, vagy lexikont, a Biblia *a könyv*, melyet tanulmányozni kell. A tanulmányozást jellemzi a belemélyedés, a magam teljes odaadása a Bibliának, annak szemléletébe való teljes belemélyedés, a magam alárendelése. Ezért először nem is szabad azal áztatnunk magunkat, hogy néha-néha való olvasgatással, időnként egy-egy szép textus felkeresésével, annak ilyen módon való használatával eleget tettünk annak a kötelezettségnek, mely a Biblia tanulmányozása tekintetében vár reánk. A Szentírás tanulmányozása egy élet munkája, mint láttuk, a theologia egyetlen feladata a kijelentés tudakozása, tehát ha lemondtunk arról, hogy egész életünknek egyetlen tartalma legyen, akkor lemondottunk arról, hogy teológusok maradjunk, vagy lehessünk. Ha a lelkipásztor az lenne, ami régen volt: minister Verbi Divini és nem, mint ma: „lelkész”, akkor az egész életének a Verbum Divinum körül kellene lefolynia, nem lehetne más dolga és más munkája, mint ennek a verbumnak minél alaposabb és minél kimerítőbb tanulmányozása.

Mivel azonban nemcsak általában tanulmányozásról, hanem módszeres tanulmányozásról van szó, ennek a foglalkozásnak *módszeresnek* is kell lennie. Azaz nem szabad megelégednünk avval, hogy ötletszerűen, néha-néha, időnk és alkalmaink szerint végezzük ezt a foglalkozást, hanem ezt módszeresen kell végezni, mint ahogy bizonyos módszerrel és eljárásokkal vesszük magunkhoz a táplálékot, mellyel testünket fentartjuk, s bizonyos módszert követünk életünk munkájában is. A Biblia módszeresen, ötletszerű, kapkodó tanulmányozása, a vele való elsiertetett, megosztott lélekkel történő foglalkozás kirántja egész munkánk alól a talajt, az Igét alárendeli a magunk kényének-kedvének, út-

ját vágja annak, hogy azt megérthessük és befogadhassuk s azzal szolgálhassunk.

Végül még egy feltételt említünk itt, s ez az, hogy az Isten Igéjének erre a módszeres tanulmányozására nem magunk szánjuk rá magunkat, de ezt nem is magunk végezzük és folytatjuk, hanem a *Szentlélek* ennek a cselekvő alanya. A *Szentlélek teszi szánuinkra a Szentírást Isten Igéjévé*, nélküle a legjobb esetben csak egy elragadó dokumentuma vallásos lelkeknek, vagy tárháza az emberi élet elé állított legmagasabb erkölcsi követelményeknek. Akinek számára a Biblia ilyen, annak a lelkét a Szentlélek nem világosította meg, az nem olvashatja a Bibliát úgy, mint Isten igéjét, annak a tanulmányozása, hirdetése, műnkája, Isten országa javára nem lehet. „Mert amint egyedül Isten tanulmányozhatik önmagáról beszédében, úgy ez az ige sem talál hitre addig az ember szívében, míg a Szentlélek benső bizonygatója meg nem pecsételi. Ugyanazon Szentléleknek kell tehát a mi szívünkbe is hatolnia, mely a próféták szája által beszélt, hogy meggyőzzön bennünket arról, hogy híven adják elő, amit Isten reájuk bízott.”⁷ Nem várhatjuk tehát a Szentírás tanulmányozásának semmi eredményét, de nem várhatjuk annak lehető voltát sem addig, míg a Szentlélek nem tett előttünk és bennünk bizonyosságot az Isten Igéje felől.⁸ Ebből következik, hogy az Írás tanulmányozása nem tőlünk függ, abban nem mi vagyunk a főszemélyek, sőt mi csak passzív szereplők vagyunk benne, akikhez Isten a maga Igéjében, az Írásban szól, s bennünket Szentlelke által annak megértésére és elfogadására alkalmassá tesz. Ha így áll a dolog, tisztában lehetünk avval is, hogy az a mechanikus, emberi ügyességekre és kitalált módszerekre támaszkodó bibliatanulmányozás, melyet sokszor látunk a szektáknál, éppen úgy, mint az az eljárás, mely az Írásból emberi gondolatokat és elméleteket akar kihozni, melyet viszont olyan sok igehirdetésben megtalálhatunk, egyáltalában semmi kapcsolatban sincs a Szentlélek munkájával, sőt azt a legnagyobb mértékben csak megakadályozza. A Szentírás tanulmányozásában tehát, bár arra kötelezve vagyunk, mint munkánk és életünk egyetlen tartalmára, emberi eszközeink, saját magunktól származó képességeink nincsenek, egyedüli lehetőség erre az, hogy Isten akar szólni hozzánk az Ő Igéjében és Szentlelkét adja mindannak, aki azt tőle kéri. Erről azonban van, minden kétséget kizáró bizonyosságunk, hogy Istennek ez az akarata és parancsa reánk nézve határozottan fennáll.

11. Térjünk most magára a kérdésre és vizsgáljuk meg, *milyen módszerek* azok, melyek magának a Szentírásnak lénye-

7. Kálvin: Inst. I. 7:4.

8. Fr. Horn: Bibel u. Auslegungskunst 243 l.

géből és feladatából annak tanulmányozására nézve számunkra fennállanak.

1. Határozottan kell állítanunk azt, hogy a Szentírás komoly tanulmányozásához elengedhetetlen az Írás *eredeti nyelven* való tanulmányozása. A II. Helvét Hivallás így szól:⁹ „Csakis azt az írásmagyarázást ismerjük el igazhitűnek és valódinak, amely magukból a szent íratokból van merítve (t. i. annak a nyelvnek szelleméből, amelyen írták) . . .” Nem mondhatunk le tehát arról a követelményről, hogy az Írás magyarázójának minden munkája, ha nem is hiábavaló, de legalább is ingatag, ha magyarázata és tanulmányozása nem a Szentírás eredeti nyelvéből történik. Már csak azért sem lehet erről lemondani, mert éppen ez az egyik gyökeres különbség a szektás magyarázat felületessége, és a római egyház írásmagyarázati módszerének külső megkövettsége és a mienk között, akik erre a magyarázatra a szöveg külső és belső ismerete és pedig alapos ismerete alapján jutunk. Az egyháznak az Írás alapos és pontos exegétáira van legnagyobb szüksége, hogy világosan lássuk, mi Isten szava és akarat az egyházhoz.¹⁰ A lelkipásztornak tehát arra kell törekednie, hogy azokat a lehetőségeket, melyek őt erre képessé teszik, a Biblia nyelveinek ismeretét, az idevonatkozó kutatások eredményeit, ne csak megtartsa, hanem folytonosan tovább fejlessze. Az Írás eredeti nyelvei tanulmányozását elhanyagolni, vagy éppen azoknak fontosságát tagadni és azokat diszcreditálni, nemcsak tudománytalan, de egyenesen antireformátus eljárás, ami a lelkipásztori munkára is nagyon szomorú következményekkel jár. A legtöbb labilis, vagy egyenesen helytelen álláspontnak éppen az exegézis bizonytalansága az oka s nem lehet sem jó igehirdető, sem jó pásztor az, aki az Igét nem érti, azaz, aki nem jó exegéta. Szükséges tehát, hogy a jó lelkipásztor ott kezdje meg az Írás tanulmányozását, hogy felújítja a Biblia eredeti nyelvi tanulmányozását. Erre vonatkozólag már nagyon sok, nem is nehezen beszerezhető segédkönyv áll rendelkezésre. A Biblia szavainak, kifejezéseinek tisztázása, azok jelentésének világos megállapítása ezek által lehetséges, e fogalmak tisztán látása nélkül pedig nincs sem igehirdetés, sem pásztori munka, sem bibliatanulmányozás.¹¹

2. Egy másik feltétele a Biblia tanulmányozása módszerének azon *kortörténeti és vallástörténeti* szempontok ismerete, melyek az Ige magyarázatában fontossággal bírnak. Ez csak másodrendű szempont, mert bár ezek megvilágíthatják a Biblia egyes könyveinek, vagy szavainak és kifejezéseinek háttérét, kö-

9. II. Helv. Hitv. II. 1.

10. Fr. Horn: Bibel u. Auslegungskunst. 214.

11. Fr. Horn. i. m. 245 s. köv. l.

rölményeit, nem folynak be abba, hogy Isten örök üzenetét, mely túl van a földi körülmények, korok és idők határán, az az ige és az a bibliai könyv tényleg tartalmazza. Sőt óvakodásra intenek avval a veszéllyel szemben, hogy a kortörténeti és vallástörténeti adatok az Írás tanulmányozójának tekintetét elvonhatják az Igétől és lekötöthetik ilyen tizedrangú kérdések megfigyelésére. Mégis szükséges, hogy erre vonatkozó ismereteinket se hagyjuk bővítetlenül, mert épen ez mutat ismét egy súlyos különbséget a szekták írásmagyarázati módjával, mely ez adatok ismeretét teljesen kikapcsolva, súlyos tévedéseket és félremagyarázásokat okoz. Ugyanilyen szempontból kell nézni a kommentárok értékét is, melyek közül annak a segítségével lehet csak bízni, mely a Szentírás szavait, magának a Szentírásnak szóhasználatából magyarázza.¹²

3. Nagyon fontos az Írás tanulmányozásában az, hogy e munkában *egyházunk hitvallását* tekintettel kísérvük. Már fentebb utaltunk ennek fontosságára, hogy az egyház hitvallása az a kalauz, mely bennünket az Írás rengetegében eligazít, azért mondhatnánk, eredménytelen az Írás tanulmányozása hitvallásunk ismerete és pedig alapos ismerete nélkül. Az egyháznak ezen hitvallása az Isten ígében alapul,¹³ de az egyház foglalja azt össze¹⁴ s ennek összefoglalása szerint való hirdetésére az Isten ígében van a lekipásztor kötelezve. A hitvallási szempontoknak az Ige tanulmányozásában való elhanyagolása okozza, hogy olyan tehetetlenek vagyunk a szekták és a katolicizmus ellenérveivel szemben, hogy az Írás tanulmányozása csak bizonyos kedélyi elmélyülést okoz bennünk, de hitünket nem mélyíti, nem szilárdítja s nem szerel fel bennünket azzal a képességgel, hogy a szembenálló álláspontokat az Írásból cáfolhassuk meg. Ennek természetes következménye, hogy személyes életünk és hitünk, valamint pásztori munkánk elvesztette fundamentumát, melyet nem az Írásban, Isten Igéjében keres, hanem emberi gondolatokban, vallástörténeti, egyházhistóriai elméletekben, egyéni magyarázatokban s így az Igére hivatkozó ellenfelekkel szemben fegyvertelenül állunk. Szükséges tehát, hogy bibliatanulmányozásunk állandóan összhangban történjék hitvallásaink tanulmányozásával és soha az Írással való foglalkozás közben azokat figyelmen kívül ne hagyjuk. Erre vonatkozó eljárásokat magunk is dolgozhatunk ki magunknak, de felhasználhatjuk azokat is, melyek nagy számmal találhatók.¹⁵ De nagyon fontos, hogy soha dogmatikai tanulmányainkat befejezet-

12. U. o. 249 l.

13. II. Helv. Hitv. II. t. és Kálvin: Inst. IV. 8.9.

14. Kálvin: Inst. IV. 9.13. Fr. Horn: i. m. 237.

15. L. A hitvallás az életben és a munkában c. cikkem Az Út X. évf. 182 l.

teknek és magunkat egyházunk hitének ismeretében teljesen ké-szeknek ne gondoljuk, hanem használjunk fel minden alkalmat, hogy beljebb hatolhassunk dogmatikai ismereteinkkel Isten igéje titkaiba.

4. Az Írás tanulmányozásának módszeréhez tartozik annak megállapítása, hogy ennek a tanulmányozásnak *rendszeresnek* kell lennie. Fentebb láttuk, hogy a Szentírást a keresztyén ember és így a ker. lekipásztor is nem valami mellékes célból és érdekből tanulmányozza, erre neki *egyetlen oka és ebben egyetlen célja van: az, hogy a Szentírásban Isten szólni kíván hozzája s ő ezt a szót hallgatni és ennek engedelmeskedni köteles.* Mikor tehát az egyház, a legrégibb időktől fogva máig, rendeli az egyházi szolgálknak a Bibliával való foglalkozást, nem ad új parancsot, nem is olyan rendelkezést érvényesít, melyet emberek állítottak volna fel; hanem egyszerűen ismétli Istennek azt a parancsát, mely az egész Szentíráson végig folytonosan hangzik: ez az én szerelmes Fiam, Őt hallgassátok! Mert amiképen a Szentírásban Isten szól az ő hiveihez, úgy nem tehetik azok, akik Isten gyermekei s akikben Isten a maga Szentlelke által felébresztette az Ő igéje iránti vágyat, hogy ne hallgassák azt és ne tanulmányozzák az ő üzenetét. Ebből következik, hogy mint fentebb is láttuk, a lekipásztor számára fennáll az a kötelezettség, — és pedig nem emberek, hanem Isten által reá rótt kötelezettség, hogy Isten Igéjét ne szünjék meg tanulmányozni, de épenúgy ezzel együtt fennáll az is, hogy ez a tanulmányozás rendszeres, egész életében tartó, Isten Igéjének megfelelő és hivatásához méltó legyen. Isten igéje az igazi lekipásztor-száma táplálék, mellyel minden nap él, melyet sohasem hanyagolhat el. Isten a mi lelkünket az Ige által neveli s az annak egyedüli és legigazibb tápláléka. Meggyöngül az egész élet és megerőtlenedik a munka, ha elégnék tartjuk e táplálékkal csak ritkán, csak szűken élni. Nem lehet bibliatanulmányozásnak nevezni azt, amely nem rendszeres és nem alkalmazkodik annak törvényeihez.

Ha most láttuk, hogy a Bibliatanulmányozásnak egyetlen indoka van, és ez Istennek erre vonatkozó parancsa, és hogy semmi más indokot keresni nem szükséges, akkor felelhetünk arra a kérdésre is, hogy minek kell a célnak lennie, mely a Szentírás tanulmányozásában vezet. Általában két célt szoktak erre kitűzni: azt mondják szükséges a Szentírás tanulmányozása azért, hogy ez által *saját magunk* az Isten üzenetének megértésében előhaladjunk, és szükséges azért, hogy Isten üzenetét az által másoknak is odavihessük és közvetíthessük. Nem vitatjuk, hogy e két szempont kiemelésében mindegyikben van igazság, de állítható az, hogy sem egyik, sem másik, sem együtt a kettő, nem

tartalmazza az Igével való foglalkozás teljes indokát. Ismérhetünk olyan lelkeket, akiknél e két indok közül az első lép nagyon élesen előtérbe. Akik a Bibliát csakugyan a maguk mindennapi táplálékának tartják s mint ilyent használják rendszeresen. Látunk közöttük mélyhitű, a Szentírást minden tettükben és egész életükben szem előtt tartó lelkeket, akiknek beszéde és cselekedete lehelli azt a légkört, mely az Igével való táplálkozásból származik. Mégis ezen lelkek között, — és itt rejlik a kisértés, — találunk olyanokat, akik bár a személyes kegyesség világos példái, mégis munkájukban az Ige parancsa, Isten akarata másokra nem tud hatni, mert mintegy féltékenyen, mások gúnyjától vagy megszólásától félve őrzik az Igéből nyert bizonyosságtételt. Vannak közöttük, akik megelégszenek azzal, hogy egy elmélyedő kegyesség fokára eljutottak, de bizonyosságtételük nem hat ki e világba s környezetükben nem képes semmit sem végezni és felmutatni. Az ilyenek, aminők sokszor a legmélyebb lelkek között vannak, úgy lehet mondani, hogy terméketlen lelkek, akik az Ige kincseit rendszeresen bányásszák ki ugyan, de azokat elzárják és elássák mások előtt s evvel az Igét tehetetlenné teszik abban a körben, melybe őket Isten állította. Ez pedig nemcsak módszери tévedés, hanem súlyos bűn Isten ígéje iránt.

Vizsont látunk másokat, akik a fent említett indoknak második pontját hirdetve, azt vallják, hogy a Szentírás tanulmányozásának az a célja, hogy az által az ember *alkalmassá legyen arra a szolgálatra*, melyre környezetében elküldetett. Az ilyenek között is látunk lelkeket, akikről azt lehetne mondani, hogy kész csatornai a munka áradatának. A Szentírással való táplálkozásukból csak úgy árad az áldás, a tanítás, vigasztalás forrása azokra, akik közt élnek. Képesek és készek mindenkor és bárki előtt bizonyosságot tenni Isten akarata felől és nem vonakodnak felhasználni erre minden alkalmat és időt. Pedig ennek is sokszor tapasztalható súlyos kísértése van. Látunk közöttük olyanokat, — és sajnos a lelkipásztori élet ad erre nagyon sok alkalmat, — akik számára Isten ígéje merő eszköz lett a saját nagyszerű terveik, világjavító elméleteik, vagy egyházújító szervezkedéseik számára. Akikhez a sok használat folytán már olyan közel van Isten ígéje, hogy az az ajkaikon üres szóvá változott, megszokott szólásformává, frázisok rendszerévé, melyekből, mint a fegyverekből, maguk választják ki szakavatott kézzel azt, amit szükségesnek ítélnék. Hol van, hová lett itt Isten ígéjének szentsége, hová lett az a hatalom, melyről remegve szólnak a próféták, melyről az Úr azt mondja, hogy egyetlen pontocska el nem veszhet belőle? Elveszett, kihullott, a frázisok és készre szabott emberi eszközök árjában, mert Isten szavát nem hallani ott, ahol emberek kiabálják bele a maguk bölcsességét

a világba. Alig van lelkipásztor, aki, ha megvizsgálja magát, ne tapasztalt volna valamit ebből a kísértésből, ahová vezet az, ha Isten ígését azért tanulmányozzuk, hogy a munkában alkalmassabbak legyünk.

Mindkét állítással szemben világosan kell látni, hogy a *Szentírás tanulmányozására minket sem egyéni ker. életünk tökéletesedésének, sem lelkipásztori munkánk sikerének érdeke, hanem Isten akaratának parancsszava kell, hogy vezessen.* Isten szól, nekem hallgatnom kell, mit mond, ez az egyetlen indok, mely megóv az Ige tanulmányozásában minden emberi cél belevégyítésétől, minden eszközimádástól, de minden érzelmi csalódástól, hangulatváltozásokon való kétségbeeséstől, és ráirányít egyenesen Isten szentséges ígéje iránti kötelességemre. Isten szól hozzám, nekem hallgatni kell mit mond, Isten az Ő ígében parancsol nekem, az én kötelességem az engedelmeskedés, akár tesz, akár nem, akármit érzek, vagy gondolok. Ha engedelmesen kinyitottam szívemet Isten ígéje előtt és ha csak arra irányítottam elmém gondolatait és kezeim munkáit, amit Isten abban parancsol nekem, akkor igenis megtörténik az, hogy az Ige tanulmányozása által Isten nemcsak engem visz előre az Ő akaratára ismeretében és a neki való engedelmisségben, hanem kegyelmesen felhasznál arra is, hogy másoknak ízenjen általam. De hányiveti emberi okoskodásokat az Ő akaratára gyanánt nem igazol és emberi hangulatok szerint a maga ígését nem változtatja. Ha tehát azt kérdezzük, miért kell a Szentírással foglalkozni? erre azt kell felelnünk, azért, mert Isten azt kötelességünk tette, mert abban akarja velünk a maga akaratát közölni, hogy annak engedelmeskedjünk. Ha így foglalkozunk az Igével, egyrészt saját magunk ker. életét tápláljuk, másrészt megkapjuk benne azt az üzenetet, melyet Isten rajtunk keresztül másokkal közölni akar.

5. A következő kérdésünk tárgyát azon eljárások képezik, melyeket a Biblia tanulmányozásában követnünk kell. A mi református keresztyén hitünk vallja a Biblia egységét, azaz vallja azt, hogy a Biblia, noha egyes könyvekből áll, s e könyvekben részek és versek vannak, mégis nem annyi meg annyi könyv gyűjteménye, hanem egy könyv s mint ilyen egység. A Bibliának ezt az egységét nem, mint egy más könyvnek, a logikai kapcsolat adja, mely az egész könyv tartalmában feltalálható lenne, mert ilyen szoros tartalmi logikai egysége a Bibliának nincs, amivel nem azt állítjuk, hogy ne lennének a Bibliának olyan átvonuló tartalmi kapcsolatai is egyes könyveiben. Nem is azért egység a Biblia, mintha egy szerző műve volna, mint ahogy egy szerző különböző munkáin is mindig a gondolatoknak, korszellemnek stb. bizonyos egysége vonul át. A Biblia egységét nem

is az adja, hogy egy korban keletkeztek volna a részei, mert tudjuk, hogy ez nem így van. A Biblia egységét a benne levő kijelentés alkotja, az teszi egységessé s a Bibliát ennél fogva nem is láthatja más egységes könyvnek, csak aki benné Isten kijelentését látja; ezt pedig csak az láthatja, akinek ezt a Szentlélek megjelenti. A Bibliát tehát nem lehet egységes könyvnek s egységnek látni, csak a Szentlélek vezetése mellett. Ha pedig a Biblia így egység, akkor szükséges, hogy a Szentírás tanulmányozásában erre építsünk. A tanulmányozásnak egyik eljárása tehát az kell, hogy legyen, hogy *a Szentírást összefüggőleg*, a benne levő kijelentés szerint tanulmányozzuk. De ez egység mellett a Bibliában egyes könyveket látunk, melyek koruknál, esetleg szerzőiknél, gondolatmenetüknél fogva, külön egységet képeznek, anélkül, hogy ezzel megbontanák a Szentírás egész egységét. Úgy kell ezeket a könyveket tekintenünk, mint amelyekben a kijelentés egységének üzenete egy bizonyos módon és formában szól hozzánk, melyekben ez a kijelentés nem a másik tartalmával ellenkező, hanem azt kiegészítő formában jelenik meg. A Biblia tanulmányozója nem zárkozhatik el tőle, hogy ezeket az egyes könyveket külön tanulmány tárgyává tegye s bennük a kijelentésnek azon formáját és vonását vizsgálja. Ezért szükséges másodszor a Bibliának *könyvek szerint* való tanulmányozása. Végül, a Biblia könyvei egyes igékből állanak. Ezek a bibliai igék, vagy helyek épenúgy tartalmazzák Isten igéjét, mint a Biblia egyes könyvei, épen úgy nem állíthatók egymással ellentétbe. Ami ellentét emberi szemmel látszik közöttük, az a mi emberi ítéletünk tökéletlenségéből származik, abból, hogy Isten szavát nem abban halljuk eléggé, nem vagyunk elég engedelmesek iránta. Ezért nem mondhatjuk a Biblia egyetlen helyéről sem, hogy az nem Isten Igéje, hogy abban nincs Isten kijelentése, sőt azt kell mondanunk, hogy a hit számára mindenben rejlik ez a kijelentés s minél jobban halad valaki a hitben, annál több hely lesz számára Isten Igéje tartalmazójává.¹⁶ A Biblia minden versében tehát a Szentlélek tárja fel előttünk a kijelentés csodás titkait, ezért nemcsak jogosultak, de kötelesek vagyunk a Szentírás tanulmányozásában *az egyes versekre, vagy azok összefüggő szakaszaira* is kiterjeszkedni. Ez a három eljárás: a Biblia összefüggő egységes tanulmányozása, egyes könyveinek tanulmányozása és versenkénti, vagy szakaszonkénti tanulmányozás egymással nemcsak nem ellenkezik, hanem egymást egyenesen kiegészítik és feltételezik. Nem lehet egyik módon sem egymagában kielégítő eredményre jutni, szükséges, hogy mindegyiket kövessük.

Hogy ezeket *hogyan* kell véghezvinnünk, arra nézve röviden

16. Fr. Horn r. m. 220. l.

a következőkre lehet rámutatni. Azért röviden, mert a Biblia tanulmányozásának módjait még ember ki nem mérítette, azok előtt, akik vele foglalkoznak, mindig új utak és módok nyílnak meg, a már ismerteken kívül, azon általános módszerei elvek alapján, melyekre itt rámutattunk.¹⁷ Az első módra vonatkozólag ki kell emelnünk azt, hogy ez a mód az, melyre a lekipásztornak s mindenkinek, aki az ige tanításával foglalkozik, leg több gondot kell fordítania s benne legmélyebben el kell mérülnie. Az ilyen eljárás útján arra kell törekednünk, hogy azokát a nagy tételeit és tényeit a kér. életnek, melyek a Bibliában előfordulnak, a Bibliából megértsük, azoknak jelentésében elmélyedjünk. Nagyon áldott és termékeny tanulmányokat lehet így végezni. Csak egy pár példát ezekre. Gondoljunk rá, hogy végigkeressük az egész Szentírásban ennek a gondolatnak tartalmát: hit. Látjuk ezt a kifejezést előjönni az Ábrám történetében, aki hitt Istennek és ez tulajdoníttaték neki igazságul, s Ábrám példájában látjuk a hitnek azt a vonását, mely Isten szavában, ígérétében föltétlenül bízik s attól semmi látszólagos lehetetlenség el nem tántorítja, s végig az egész Szentíráson, egészen az utolsó helyig, ahol a Jelenések könyvében a hívőkre váró dicsőség és uralom van leírva. Így lehet végigvizsgálni a kegyelem, a bűn, a megigazulás stb. különböző megnyilvánulásait és formáit, vagy eseteit az egész Bibliában. Össze lehet gyűjteni a Biblia egyes személyiségeinek imádságait s azokból megállapítani az imádság lényegét, követelményeit, jelentőségét. Vagy végig kísérhetjük a Biblia egyes alakjait, akiknek jellemét, Istennel való viszonyát, Istenben való élete törvényeit és vonásait vizsgálhatjuk. Egy ilyen tanulmány, minél alaposabb és komolyabb, nemcsak saját életünkre bír nagyon nagy hatással, de elképzelhetjük, hogy meg tudja eleveníteni egész munkánkat. Ezen kérdések és bibliai alakok közül a legtöbb olyan, melyről szóló tanulmányunk eredményeit örömmel hallgatja a gyülekezet s e tanulmányok rávezetik a gyülekezet tagjait is arra, hogy sokkal többet lássanak meg Isten Igéjéből, mint a vasárnapi prédikációk nyomán egy leksztus alapján eddig megláttak. Izgatón érdekes, nem emberi szempontból nézve, egy ilyen tanulmány, ha jó elő van készítve, bibliakörben, melyet egészen magával tud ragadni és egészen aktívva tud tenni, ha egy ilyen tanulmányi kört csinálunk.

A Biblia egyes könyveinek tanulmányozása ezeket a kérdéseket most közelebbről és mélyebben mutatja fel számunkra. Ennek végzésére birtokában kell lennünk, vagy el kell készítenünk az illető könyv pontos vázlatát és beosztását. Ennek a hiánya az oka, hogy nem ismerjük jól a Bibliát, mert nem tudjuk,

17. Mott R. J. Bible study for personal spiritual growth. XIV. Kiad. N. Y. 1925.

hogyan az egyes könyvek miről szólnak és mi a gondolatmenetük. A Bibliában minden könyvnek megvan a maga speciális üzenete és ezt kell bennük megtalálni. Az egyes könyvek keretein belül is nagy tere nyílik a tanulmányozásnak. Fel lehet keresni a I—II. Kor. levélből azokat az adatokat, melyek a gyülekezet állapotára, tagjaira, azok külső és belső rajzára vontkoznak. Össze lehet állítani a Pál leveleinek bizonyágtételét a feltámadásról. Ha így, elkészítve a beosztását az illető könyvnek, foglalkozunk vele, az a bibliai könyv megelevenedik a kezünkben, észreveszünk benne olyanokat, melyeket eddig nem láttunk meg. Nagyon értékesek az olyan tanulmányok, melyek így juttatnak hozzá bennünket a Biblia egyes könyvei megismeréséhez, és különösen azért, mert közelebb visznek a Bibliához.

Végül szükséges ezek mellett a Szentírás *versenkénti* tanulmányozása is. Ez alól a ker. ember épenúgy nem huzhatja ki magát, mint az előbbiektől. Csakhogy míg az előbbieknél a szó köznapi értelmében véve inkább tanulmány-jellegű van, addig a versenkénti és szakaszonkénti bibliai tanulmányozás a személyes épülés egyik leghatalmasabb és nélkülözhetetlen eszköze. Itt fordítjuk a figyelmünket különösképen arra az igére, mely által Isten akkor akár szólni mihozzánk és keressük benne Istennek a mi számunkra adott parancsát. Csak felületes és világias lélek tarthatja ezt szükségtelennek vagy feleslegesnek és mondhat le erről könnyedén. Az ilyen tanulmányozás percei, vagy órái azok, mikor a lelkipásztor lelke megtelik Isten üzenetének dicsőségével és erővel. Az ilyen tanulmányozásra leghelyesebb egy vezérfontalat venni használathoz, melyet akár saját magunk készíthetünk, akár mások. Ma már ilyenek, még magyar nyelven is nagy mennyiségben állnak rendelkezésre. Mindenesetre hangsúlyoznunk kell, hogy nagy szüksége volna tudományos teológiai irodalmunknak olyan exegetikai művekre, bibliai lexikonokra, klasszikus kommentárok, elsősorban a Kálvin kommentárjai közrebocsátására, melyet a tudományos alapon való tanulmányozást tegyék lehetővé, s nagy szüksége volna egyházi irodalmunknak olyan építő művekre, melyek a Biblia egyes könyveivel foglalkozva, bevezessék a Biblia tanulmányozóit, kiknek száma hála Istennek évről évre szaporodik, az Isten ígéje tanulmányozásába. Az ilyen építő könyvek kiadása elsőrendű kötelessége egyházunknak s ezektől sokkal többet várunk, mint akármilyen szépen megírt, egyéb jellegű munkáktól. Amint a reformáció idejében a Biblia tanulmányozását és olvasását lehetővé tevő és megkönnyítő munkák nagyon jelentős szerepet vittek a reformáció munkájában, ma is ilyenekre van elsősorban szükségünk. I. L.

A mi utunk.

Makkai Sándornak ez a legújabb könyve, mely 1926 óta mondott és írt beszédeit és cikkeit tartalmazza, s mely a sepsiszentgyörgyi Székely-Mikó Kollegiumnak van ajánlva, egyike a szerző leggazdagabb tartalmú könyveinek. A legnagyobb részt benne az egyházi beszédek teszik (20) melléje 6 beszéd és előadás, 9 temetési beszéd csatlakozik. Az egyházi beszédek legnagyobb részét ünnepek, a beszédek között található a püspökké választásakor az egyh.-ker. közgyűléshez intézett beszéd, mely Makkai Sándor püspöki programjának kifejezése, két predikáció a nagyenyedi és brassói nagyhét alkalmával, egy cikk Vajda János zületése 100 éves fordulójára, egy előadás theologus konferencián (A mult értéke) és egy akadémiai estélyi előadás (Közönség és irodalom). A temetési beszédek közül az első a Nagy Károly püspök temetésekor mondott, mellette több, mindenki által ismert személyiség koporsójánál (Fejes Aron, Gáspár János. özv. Bartók Györgyné, gr. Bethlen Odön, gr. Bethlen Ödönné) hirdette az ígét.

A Makkai Sándor gazdag írói munkásságának (a kötet végén fel vannak sorolva szerző összes munkái, melyek száma 38 művet tesz ki) értékes gyümölcse ez a kötet. Isten azt a gazdag adományt adta a szerzőnek, hogy az evangéliumot nemcsak tisztán és elegyítetlenül, hanem olyan formában is tudja hirdetni, mely anélkül, hogy az ígét elhomályosítaná, azt világossá és láthatóvá teszi a lelkek előtt. Igehirdetésének súlyához és mélységéhez ez az adománya előnyösen kapcsolódik s képessé teszi arra, hogy a legmélyebb gondolatot is közel hozza hallgatóihoz. Néhol egy találó, szellemes szemlélet köré helyezi el az Ige tartalmát (Zakeus), másutt azt a kapcsolópontot az anyaszentegyház vagy társadalmi élet egy jelensége (A beteg gyermek) vagy a keresztyén élet egy problémája ad a (Különbség van . . .). Ez az eljárás képessé teszi arra, hogy az ígét mindig ahhoz a gyülekezethez vigye közel, melyhez szól s számoljon azon gyülekezet szükségével s azokra adja meg a feleletet. Ezért az igehirdetése mindig találó, nincs olyan predikációja, melyben ne érezné találva magát, hitében,

* Elmélgedések, beszédek, előadások, temetési beszédek, cikkek. Írta: Makkai Sándor. Az „Ifjú Erdély” kiadása. Kolozsvár. 1929. (300 oldal. Ára 200 lei.)

világnézetében, életformájában a gyülekezet, vagy legalább annak azon rétege, mely az ígét saját magára alkalmazva szokta hallgatni. S ha nem is ért vele egyet, elragadja és lefegyverzi az igehirdető érvelése, szemléleteinek világossága, kifejezésének könnyedsége. Az ige alapján kifejtett alapgondolatának olyan erővel tudja a hatalma alá állítani a hallgatókat, hogy azok ezt az alapgondolatot nem tudják elveszíteni maguktól. A textus-kezelése ment minden nehézkességtől, világos és alapos exegesis támogatja a textus kifejtésében. Alig van textus, melynek ne használná fel minden vonását s ne látná meg a legtávolabbi és legmesszebbmenő következményét is.

A Makkai Sándor beszédei tartalmukban is, szinte egytől-egyig valami újat, meglepőt tartalmaznak, s mivel minden beszéde egy alapgondolat kifejtése, tételeiből csaknem egészen össze lehet állítani a szerző theol. világnézetét és hitvallását is. Kipótolják ezt a kötet nem egyházi beszédből álló darabjai, s ezeken át világosan előttünk áll a szerző egész gondolatvilága. Ez alól csak a temetési beszédek közt van néhány kivétel, de itt is a Nagy Károly püspök feletti az Isten ígéje szolgájának, a Fejes Áron feletti, a keresztyén tanítómesternek evangéliumi fényben való megvilágítása. A Péter Károly és Gáspár János felett tartott beszédek szép példái annak, hogyan lehet Isten ígéje tükrében egy ember egész lelki alkotát, annak legjellemzőbb vonásait megrajzolni. Az előadások között „A mult értéke” című a nemzettörténelem és jövőendő mély meglatással megrajzolt képében a magyar nemzet egész életprogramját, „A mi utunk” című az egyház és felekezetek viszonyának evangéliumi alapon álló megállapítását, „A mi megmarad” címmel a sepsiszentgyörgyi kollegium volt tanítványai találkozóján tartott beszéd az igazi református iskola lényegének, feladatainak pompás beállítását adja.

Nincs itt hely arra, hogy ebből a kötetből, bármennyire teljes képet is ad a Makkai Sándor világnézetéről, annak képét megrajzoljuk, mert azt az ő többi munkái alapján kell megtenni. Dogmatikai állásfoglalása rajzát sem akarjuk e kötet alapján adni, mert erre a célra csak e kötet, melynek darabjai inkább a gyakorlati keresztyén élet és az egyház munkája kérdéseivel foglalkoznak, nem elegendő forrás, mégis jelezniünk kell főbb pontjaiban azt a gondolatvilágot, mely e kötetben foglalkoztatja, inkább azért, hogy a munkában rejlő gazdag anyagról fogalmat alkothassunk.

Gondolatai középpontjában az egyházi, nemzeti élet, az egész világ megújulásának tétele áll. Isten próbája alatt vagyunk, az egyén, a nemzet, az egyház, az egész keresztyén világ. Ezt az időt úgy kell néznünk, mint kegyelmi időt, („Lelki éhség”)

melyet Isten arra adott, hogy meglássuk azokat, amelyek üdvösségünkre szolgálnak. Jelen megpróbáltatásaink nemcsak bűneink igazságos büntetése, de egyúttal előkészítés arra, hogy Isten szavát engedelmesen meghalljuk („Útkészítés“). Az a reménysége a világnak, hogy Isten ébreszt lelkeket, akik engedelmeskednek neki, („Megtartó reménység“) az újjászületett ember a nemzet és az egyház reménysége („Szegény magyarok Karácsonya“). Az ebben rejlő erő, Istennek újjászületett lelkekben munkáló ereje tart meg, az olyan lélekben lehet bízalmunk, amely elszakadt a világ örömeitől („A beteg gyermek“, „Különbég van . . .“). Ezért súlyosan ostromozza nemzeti, egyházi életünkben azokat a hazugságokat, amelyek azt csak névleg teszik keresztyénné, de a Krisztustól távol tartják, a világgal megalkusznak és emberi gondolatok és tervek eszközévé akarják sülyeszteni Isten akaratát. („Gyermekáldozat“, „A beteg gyermek“, „A világ vége“ stb.). Megdöbbenően rajzolja a hazugság következményeit az egyházi és egyéni élet hamis világnézeteknek való hódolásában („A világ vége“). Ezért az egyház feladata és egyetlen feladata Isten Igéje tiszta hirdetése („Lelki éhség“), a teljes és csonkítatlan hit vallása („A világ vége“) s vallja, hogy „nem kímesterkedett programok“ kellenek, hanem „nyitott lelkek, alázatosan figyelő szívek, akik meghallják és megértik az élő Isten parancsoló akaratát.“ („Beszéd a püspök-választó közgyűléshez“). Az egyháznak a hitbeli alapra kell helyezkednie („Útkészítés“). Ezért a bajok és próbák okát sem külső körülményekben kell keresni, („Karácsonyfa“) hanem a belső akadályok ellen kell küzdeni. („Gyermekáldozat“). Az ifjúságban van a jövő, egy olyan ifjúságban, amely az igazságszeretetével és a szeretet igazságával van fölékesítve. („Karácsonyfa“). A gyermek nevelésében is azt a szeretetet hangsúlyozza és követeli, a félelem és gyűlölet pedagógiájával szemben. („A nagy ajándék“). Azért van szükség rá, hogy az intézményeket és munkákat belső életerő töltse meg. („Szegény magyarok karácsonya“).

A Makkai Sándor e kötetének különösen az a jelentősége, hogy minden beszéde úgyszólván egy pillérét alkotja annak a mély programnak, mely úgy életének, mint püspöki munkájának belső alapját képezi. E beszédekkel épen úgy, mint most az egész kötettel is, az a célja, hogy ezt a programot az anyaszentegyház minden tagja világosan lássa, hogy annak megvalósításában vele együtt munkálkodhassék. Kívánjuk, hogy azt a célt, Isten anyaszentegyházának az Ige szolgálatában való együttes munkáját ez a kötet is szolgálhassa.

I. L.

Egyházi Szemle.

A nagykárolyi napok.

A Nagykárolyban tartott nagyhétnek részletes ismertetését bizonyára közlik egyházi lapjaink, az ott elhangzott előadásokat pedig a nagyhét Emlékkönyve fogja tartalmazni. Így nem is terjeszkedünk ki annak lefolyására és az ott elhangzottak részletes ismertetésére, csak egy pár olyan megjegyzést akarunk azon napok emlékeihez fűzni, melyek talán indítani fognak az ott nyertek öntudatosítására.

Az egyik, ami kétségtelenül nagy jelentőséget adott ennek a konferenciának, az *erdélyi és királyhágómelléki kerület* lelkeszeinek és ez által gyülekezéteinek találkozása volt. Nem csoda, hogy hangok hallottak arról, hogy kíváncsok volna e konferenciák állandóan ilyen módon való megtartása. Mert ez a találkozás többet mutatott annál, hogy meg kell ismernünk egymás lelkét, többet annál, hogy a két lelkeszi karnak közös érdekei vannak, többet a zsinati munkálatokra való közös készülési szükségénél, azt mutatta meg, hogy közös megbízásunk van s hogy itt ezen a földön a két egyházkerület, vagyis az egyetemes romániai magyar református egyházra bízta Isten azokat a feladatokat, melyek által szolgálatni kívánja általunk a maga dicsőségét. Hogy ezt a célt sem az egyik, sem a másik egymagában nem fogja tudni megoldani, mindkettő testvéri együttműködésére van szükség. Meg kell tehát látnunk, és a munkánkban is érvényesítenünk kell azt a gondolatot, hogy amint a királyhágómelléki egyházkerület felelős értünk, ezt a felelősséget, talán nagyobb mértékben, mi is hordozzuk s ez alól nem lehet kimenekülnünk. Akárminő nagy történelmi és szellemi különbségek választanak el bennünket egymástól, azon kell dolgoznunk, hogy összekapcsoljon a közös cél világos látása és áldozatos munkássága. Mindkettőnknek meg kell újulnunk és alkalmassá lennünk az evangélium tiszta hirdetésére és ez a megújulás nem osztályok érdekközösségében, nem egyes ad-hoc kérdésekben való összefogásban, hanem Isten előtt való együttes megalázkodásban és az Ő akaratát előtt való közös meghajlásban áll. A zsinat csak megkezdte ezt és külső szervezetben végzi el az alkotandó törvények által, a belső életben és munkában újból és újból fognak ki-termelődni azok az alkalmak, amelyeket Isten arra szánt, hogy

•

az egész egyetemes egyházzal végeztessék el a maga akaratát. A helyi misszió, a regáti munka, a külmisszió, a biblia- és iratterjesztő munkában kell együtt szolgálnunk Isténnek, ha egyáltalában keresni akarjuk a belső kapcsolatot a két kerület között. A történelmi és szervezeti kapcsolatokon túl ezek fog-
nak mindennél jobban összekovácsolni bennünket. Az egymás megismerése így lesz nemcsak külső megegyezés, hanem a Szentlélekben való komoly találkozás. Ez volt ennek a közös konferenciának talán legvilágosabb és legáldottabb üzenete.

A másik ilyen nagyjelentőségű dolog volt a *Károlyi Gáspár Társaság* megalakulása. Bár ez ma még nem ment túl a megalakulás hivatalos proklamálásának formalitásain, s annak célkitűzését, s főképp komoly munkásságát ezutánra kell várunk, mégis le kell szögeznünk azt, hogy egy ilyen társaságra csak akkor van szükség, ha az nem más meglevő társaságok célkitűzéseivel akar versenyezni, hanem speciálisan református, egyházi célt tűz maga elé. Az elmúlt évek tapasztalatai arra tanítanak bennünket, hogy a reprezentáló, külső szervezetükben magukat kiélő társaságokból elég volt, ilyenekre itt nekünk nincs szükségünk. De igenis égetően szükség van egy olyan társaságra, mely azt a minden más szervezet által elhanyagolt munkát, az egyházi irodalom fejlesztését és legfőképpen a Biblia terjesztését végezte. Egyházi iratterjesztésünk már van, ennek társasági alapra való helyezése nem kívánatos, munkaköre, az építő iratok kiadását és terjesztését végezni, elég nagy ahoz, hogy munkát adjon neki. Szépirodalmi könyvekkel túlon-túl el van halmozva az erdélyi magyarság, annyira, hogy aki ilyeneket ír és ad ki, a legtöbb esetben felesleges munkát végez. Két dologra van szükségünk égetően: a theol. irodalom felkarolására és a Biblia terjesztésére. Most, amikor a Biblia iránti érdeklődés hatalmasan megnőtt egyházunkban (hogy másutt is, azt a kath. egyház által kiadott kis újszövetségi részlet mutatja), mikor a legsúlyosabb dogmatikai kérdések iránt nem felületes értelmi, hanem nagyon mély belső érdeklődés mutatkozik (ismerünk olyan fiúkat és vas. isk. vezető s bibliakörös leányokat, akik a Kálvin Intitucióját olvassák) súlyos felelőssége egyházunknak, hogy a Biblia tanulmányozását megkönnyítő és egyházunk hitét tárgyaló könyveket adjon ki. Hogy csak egy párat említsünk ilyenekből, szükséges lenne egy bibliai földrajz, a Biblia ismertetése művelt emberek számára, egyes könyveinek feldolgozása, meg kellene csinálni Kálvin Intituciójának egy rövidített és világiak kezébe is adható kiadását, énekszerzőink életrajzát, énekes könyveink történetét, egy magyarázatos Heidelbergi Kátét, a Kálvin kommentárjainak kiadását stb. stb. Itt van szükség a Károlyi Gáspár társaságra.

Végül nagy jelentőségű volt a nagykarolyi ünnepnapokra az a tény, hogy a *magyarországi ref. egyház képviselői* közül többeket láthattunk ott vendégül. Bizonyos, hogy romániai ref. egyházunk és a magyarországi testvéregyház között nemcsak országhatárák, de ezek mellett más körülmények miatt is nappal-napra növekedő különbségek vannak. Más életkörülmények, más részletfeladatok, a munkában egészen más módszerek alkotják e különbségeket. De mint a világ bármely más ref. testvéregyházával s a nyelv közössége által szorosabban is egynek érezzük magunkat velük a hitben és Isten dicsősége szolgálatában. Kérjük Istent, hogy ezen és ezután találkozásunkból az Ő országára előhaladás és nevére dicsőség származzék.

A nagyhét rendezése és lefolyása tekintetében csak egy pár megjegyzést kell tennünk. Ismét szükségesnek látjuk hangsúlyozni azt, amit már említettünk a tordai összejövetel kapcsán, hogy a nagyhetek tudományos igényei sajnos az utóbbi alkalmakkor nem voltak eléggé kiemelve. E nagyheteknek, melyek tulajdonképpen a lelkészi kurzusokból nőttek ki, nem szabad elhanyagolni a lelkészek tudományos továbbképzésének gondolatát, sőt épen itt kellene nagyon megragadni arra az alkalmat. Ezért a tudományos előadásokat úgy kell beosztani, hogy azok ne nyilvános és a gyülekezet előtt tartott beszédek legyenek, hanem csak a lelkészek számára tartott tanulmányok, melyeket esetleg megbeszélés is követhessen. Semmiképpen sem szabad lemondani arról, hogy a mai időkben, mikor a külföldi tud. irodalomtól a lelkészi kar el van zárva, ezek az alkalmak pótolhassák ezek hiányát és legalább előadások után informálják a lelkészi kart a theol. tudomány kérdései felől. Ha az első lelkészi kurzusok ezt az alapvető elismerték és érvényesíteni akarták, nem szabad visszafelé mennünk s még arról is lemondanunk. Hogy- lelkészeink — és tanítóiink is — milyen tudományos felkészültséggel rendelkeznek, nagyrészen függ attól ezután lelkipásztori munkánk sikere s arravaló alkalmasságunk. Nem képezhet akadályt az, hogy a helyi gyülekezet s a konferenciára esetleg egybegyűlt nők szintén érdeklődnek bizonyos kérdések iránt, hiszen ezek számára ugyanazon órában lehet, sőt szükséges külön előadásokat vagy megbeszéléseket tartani.

Ugyanez az eljárás szükséges a délutáni konferenciákon is. Ma már túl vagyunk azon, hogy a résztvevőket egy minenképp számára egységes lelki eledellel tápláljuk, sőt annyira differenciálódtak a szükségek és élet és munkaproblémák, hogy a sikert nem a legáltalánosabb, hanem a legspeciálisabb kérdések megtárgyalásától várhatjuk. A délutáni konferenciákra vonat-

kozólag is tehát, — melyeknek témái itt nagyon általánosak és túlságosan tágak voltak arra, hogy egy kérdés részletes tárgyalásában eredményes megbeszélést érthettek volna el, — jogosult az ott elhangzott azon kívánság, hogy a konferenciák zártkörűek legyenek. Ugyanezen időben hasonló kon erenciákat és megbeszéléseket kell tartani mások részére is, így eltereljük onnan a nem-lelkészi hallgatóságot.

Végül a bibliaórákat nemcsak keveseltük a konferencián, de azt a beosztást, hogy minden bibliaórát más és más vezette, a bibliatanulmányozás sikerére vonatkozólag veszedelmesnek tartjuk. A bibliaórák célja az, hogy abban az órában a lelkészek együtt merüljenek el Isten ígéje tanulmányozásába; s mindenki tudhatja, milyen nagy szükség van erre és az imádkozásban való közös megjelenésre Isten előtt. Ehelyett az idő rövidsége a közös imádkozást egészen lehetetlenné tette, a bibliaórák n pedig volt eset, hogy a hozzászólást nemcsak nem vették szívesen, hanem egyenesen kifogásolták. Így ez lehetett egy kedves áhítat, egy találó reggeli prédikáció, de nem volt bibliaóra. Jövőre szükséges, hogy a régi gyakorlat állíttassék vissza, a bibliatanulmányozásra kellő időt hagyva. Hiszen mégis csak úgy áll a dolog, hogy a Bibliával való együttes foglalkozásnak kell a konferencia legtermékenyebb és legnyugodtabb alkalmainak lennie.

A nagykarolyi konferencia áldásaiért, tanúságaiért, meleg és bensőséges együttlétéért őszintén hálát kell adnunk Istennek és kérni, hogy ezután összejöveteleinket is áldja meg Szentlelke dicsőséges jelenlétével.

I.

Az Ifjúsági Keresztyén Egyesület Szénior Osztályának határozatai.*

1. Az I. K. E. Sz. O. megjelent tagjai — részint az egymás hite által való épülés, részint a tudományos theológiával való lépéstartás érdekében — elhatározzák a jelentősebb magyarországi, angol, német és francia tudományos theologiai folyóiratok és egyházi szemlék közös pénzen, csoportos használatra való megrendelését. A folyóiratok és megrendelők összeírásával s általában az egész terv végrehajtásával Biró Mózes szénior tag bizatik meg. A konferencia felhívja részvételre a Sz. O. távollévő tagjait.¹

* Vizaknán 1929. július 25. napján tartott konferencián,

¹ Erre vonatkozólag a felhívás a tervezet elkészítése után valamelyik vagy több egyházi lapban meg fog jelenni.

2. Az I. K. E. Sz. O. megjelent tagjai égetően szükségesnek látják egy egész éven át (legalább havonta egyszer) megjelenő s erdélyi ref. egyházunk minden papjához-hívéhez egyaránt szóló ú. n. gyülekezeti lap kiadását. Tudva azonban, hogy ilyen törekvés áll a már régóta megjelenő „Harangszó” c. néplap mögött, a Sz. O. kimondja, hogy kész szívvel-lelekkel melléje állani s azt anyagilag és szellemileg (terjesztés és cikk-írás által) teljes erejéből támogatni, mihelyt a „Harangszó” egy egyetemes gyülekezeti lap igényével lép fel és egész éven át megjelenik. A konferencia reméli és kéri ehéz a távollevő széniortagok hozzájárulását. Felajánlott segítségét pedig a Sz. O. megbízottja útján tudomására hozza a „Harangszó” nt. Szerkesztőségének s mihelyt az, a fenti alapon, bármilyen formában elfogadtatik. haladéktalanul munkához lát, hogy a Harangszót — legalább saját munkaterén — egyetemes református lappá tegye.

3. Az I. K. E. Sz. O. megjelent tagjai Isten Országának a pogány testvéreink közti szolgálatában (külmisszió) részt óhajtván venni, szükségesnek látták a) egy külmissziói tájékoztató füzet kiadását, mellyel a Sz. O. vezetősége megbizatlk.; b) felhívni minden széniortagot s általában mindenkit, aki velünk együtt vállalnt akarja pogány testvéreink gondját, hogy f. évi október hó 15-ig Bedő Bélâ ref. lelkész címére (Zâbala-Zabola, j. Treisçaune-Háromszék m.) írja meg, hogy — Isten Lelke által — mit tesz a külmisszióért.²

² Lásd a felhívást a Ref. Lelkészek Lapja szept. 15-iki számában s lapunkban a Vasárnapi Iskola mellékletben.

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 7. SZ.

1929. SZEPT. HÓ.

Az ifjúság vallási oktatásáról.

„Az Úr az Ó ószövetségi népének lelkére kötötte, hogy az ifjúságot a legnagyobb gonddal és idejekorán helyesen tanítsák, sőt határozottan megparancsolta, hogy azt az Ó törvényére oktassák és neki a sákramentumok titkait magyarázzák. (II. Móz. 12: 26—27. 13: 14. V. Móz. 4: 9—10. 6: 7.) Mivel pedig az evangéliumi és apostoli iratokból világos, hogy az Isten az Ó újszövetségi népére is nem kevésbé ügyel, amennyiben nyilván bizonyosságot tesz erről aképen szólván: Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket, mert ilyeneké a mennyeknek országa (Márk. 10: 14.), tehát igen helyesen cselekedesnek az egyházak lelkipásztorai, akik az ifjú nemzedéket korán és szorgalmasan oktatják, lerakván a hit első alapját és hiven tanítván vallásunk elemeit, magyarázva Isten tiz parancsolatát, az apostoli hitvallást, az uri imádságot, a sákramentumok lényegét és vallásunk más ilyenmű alapelveit és főbb hittételeit. Az egyház bizonyítsa be e részben is hitét és buzgóságát azzal, hogy a gyermekei helyes nevelésben részesülnek.“ II. Helvét Hitvallás. XXV. rész. 1.

Őszi feladatok a vasárnapi iskolában.

Bár a vasárnapi iskolának a nyár folyamán sem kell szünetelnie, sőt a nyár idejét sok olyan dologra lehet felhasználni, melyek a munkának előhaladására vannak, mégis a legtöbb helyen kevés létszámmal dolgozó nyári munka után a szeptember és az ősz új feladatok és új megindulás elé állítja a vasárnapi iskola munkáját. Sokszor az egész évi munkára kérosan hat ki az a tény, hogy az ősszel, mikor a gyermek-sereg iskolába megindult, nem tudtunk elég gondot fordítani a vasárnapi iskolában is egy alaposabb és komolyabb megindulásra. Az egész évi munka eredménye azért nagyon függ a szeptemberi megindulástól.

Első teendők ilyenkor a gyermekek újból való összeszedése. Akik nyáron nem voltak itthon, vagy munkájuk és más akadályok miatt nem vettek részt a vasárnapi iskolában, azokat kell most összegyűjtenünk. Figyelemmel kell kísérni először is tehát a múlt évi névsorunkat. Kik azok, akik az előző évben jártak közül a nyáron elmaradtak, ezeket most újból meg kell szerezni. Felhívjuk őket, hogy vasárnapi iskolába ezentúl is jöjjenek, utána nézünk nem hátráltatja-e őket valami, külső körülmény, szegénység, távollakás, egyéb külső okok, vagy nem akadályozza őket belső akadály, barátok, akik leuntatták őket, idegen befolyás, szülők tilalma, személyes akadályok. Ha ezek fennállanak, igyekszünk megkeresni a módokat ezek leküzdésére, visszanyerni őket, meglátogatva mind egyiket. A másik lépés, növelni a vasárnapi iskolások számát azokkal, akik most jönnek először iskolába. Ezeket is felkeressük, számot vetünk esetleges akadályokkal, gondot fordítunk rá, hogy a vasárnapi iskola felé vágyakozva tekintsenek. A harmadik lépés, azok figyelemmel kísérése, akik a múlt évben még iskolába jártak, de ez évben onnan kimaradtak, akár azért, mert más iskolába járnak, akár, mert iskolai tanulmányukat elvégezték. Különösen nagy gondot kell fordítanunk arra, hogy az ilyeneket számba vegyünk, igyekezzünk, ha iskolai kötelezettségük elmúlt, külön órákra, bibliakörbe gyűjteni őket. Ha ezt nem tesszük, hiábavaló volt a vasárnapi iskolában való munkánk, mert a gyermek, aki abból kikerült és bibliakörbe nem jár, elveszti lassanként a vasárnapi iskolai munka hatását. Ha a múlt évben járt gyermek most más, a községben levő iskolába jár, igyekezzünk megtartani a vasárnapi iskolában, ha más községbe távozott, módot találunk arra, hogy az ottani vasárnapi iskola vezető figyelmét felhívjuk rá, hogy ez a gyermek ott se maradjon ki a vasárnapi iskolából. Evvel a módszerrel két dolgot biztosítunk. A most iskolába kerülőkkel azt, hogy a vasárnapi iskola nem marad új növendék nélkül, az iskolából kilépőkkel azt, hogy a vasárnapi iskola munkája nem marad hatás nélkül. Ha ezt nem tesszük, az a veszedelem ér el, hogy a jelenleg iskolába járó gyermekek kikerülésével a vasárnapi iskola elgyöngül, mindig újból kell kezdeni s így mindig újból kell ugyanazon nehézségeken átmenni.

A másik, amit az éveleji előkészületre tenni kell, a program elkészítése. Meg kell állapítanunk, hogy hány csoportunk lesz, mindenik csoport mit fog tanulni. Minden órára előre megállapítjuk a játékokat, melyeket játszhatunk, tervet készítünk a tartandó vasárnapi iskolai ünnepélyek számára. Számbavesszük a növendékek névsorát, előkészülünk arra, hogy az egyes csoportokat, ha több vezető van, ki fogja vezetni, előirányozzuk

a tantermek vagy helyiségek megszerzését stb. Beszerezzük a szükséges füzeteket, képeket, elkészítjük naplóinkat stb.

Helyes dolog a vasárnapi iskola munkáját szeptemberben egy vasárnapi iskolai ünnepélyvel kezdeni meg, mely jó alkalom úgy a gyermekek összegyűjtésére, mint a szülők informálására.

Vasárnapi iskolai világkonferencia.

Az egész világról 7631 kiküldött vett részt 33 ország képviselésében a Los-Angelesben, Amerikában, 1928. júl. 11—18-ig tartott vasárnapi iskolai világkonferencián. A résztvevők 44 ker. felekezetet képviseltek. A konferencia vezető-gondolata volt: „jöjjön el a te országod”. A konferencia, melynek vezetője *James Kelly* volt, 3 formában folyt: a) nagy közös gyűlések, így az áhitatok és előadások pl. „Testvériség és Isten Országá” címen, ilyen volt továbbá a beszámoló a jelen helyzetről (Európáról *J. Kelly*); b) Konferenciák 7 csoportban ilyen témákkal: vezető-képzés, mindennapi vallásos nevelés stb., végül c) csoport-konferenciák nemzetek és területek szerint, mely ezuttal első ilyen csoportosítás. Az európai országok kiküldöttei egy csoportban voltak, *J. Kelly* vezetésével, s a többi előadók magyar, norvég, lengyel, német, cseh és olasz nemzetiségűek voltak. Újjáterveződött e konferencián a Vasárnapi Iskolai Világszövetség, melyben mintegy 35 nemzet van képviselve s ezek közül az északamerikai és brit vasárnapi iskola szövetség már másokat is segít (külmissziót végez stb.) A végrehajtó bizottság új elnöke *Dr. Luther A. Weigle*, a két főtitkár *J. Kelly* és az amerikai *Dr. R. M. Hopkins*. A központ Amerika, Japán, Korea, Kína, Filippiszigetek és a mohamedán területek számára: New-York, Európa és India számára Glasgow.

A konferencia tartalma, eredménye két megállapításban csúcsosodott ki, ú. m.

1. Csak christocentrikus (Krisztus helyét a középben biztosító) vallásos nevelés igényelheti a mai korral szemben a diadalt.

2. A vallásos nevelés célja: elérni, hogy Krisztus áthassa az életet és személyiséget.

Ez elkészett beszámolót, angol forrás nyomán, azért közöljük most, mert hisszük, hogy ez áttekintés vasárnapi iskolai vezetőink körében (akik közül senki sem lehetett ott Los-Angelesben) sok ismerettel, erősítéssel és indítással szolgál. *H. J.*

Mit teszek a külmisszióért?

Krisztus Urunk missziói parancsának (Mt. 28: 18—20) a betöltését sem az Ő tanítványa, sem az Ő egyháza el nem háríthatja magáról. Ezt látták meg a vizaknai konferencián megjelent széniorok és keresni kezdték az útát a pogány népekért való felelősség felébresztésére.

Nyilvánvaló, hogy vannak már, akiket éget ez a kérdés, de elszigetelten és aktív munka nélkül. Még azt sem tudjuk, hogy kik imádkoznak a misszióért. Pedig bizonyára sokan vannak már (lelkészek, tanárok, tanítók, gyülekezeti tagok, bibliakörösök, vasárnapi iskola vezetők stb.), akik imádkoznak, érdeklődnek, adakoznak és tusakodnak érte. Hogy közelebb vihessük életünket e szolgálathoz: imában, munkában egyaránt szükség van a lelki kapcsolatra és közösségre.

E célból bocsátom ki e felhívást az Ifj. Ker. Egyesület Szénior Osztálya megbízásából és kérek minden testvért, hogy Isten előtti felelőssége tudatában írja meg egy levélben folyó évi október 15-ig nekem (Bedő Béla ref. lelkész, Zábala-Zabola, jud. Treiscaune-Háromszék m.) hogy — csakis az Isten Lelke indításából — *mit tesz a külmisszióért.* (Imádkozás, misszió-tanulmányozás, adakozás, misszió-ismertetés, missziórákészülés stb.)

„Igy szól az Úr: Kevés az, hogy nékem szolgám légy, a Jákob nemzetségének megépítésére és Izrael megszabadultjainak visszahozására: sőt a népeknek is világosságu adtalak, hogy üdvöm a föld végéig terjedjen!” (Ésaiás 49-6.)

Imádkozzunk, hogy az Isten tegyen minket alázatos eszközökké.

—

Nyugtázások: Központi alapra: dombosi v. iskola 90 lei, fogarasi v. iskola 50 lei, nagyenyedi v. iskola 150 lei, adomány 200 lei, fogarasi v. isk. 50 lei. Külmisszióra: Udvarfalvi v. iskola 50 lei, nagyenyedi v. iskola 100 lei, fogarasi v. isk. 50 lei.

Az Én Kicsinyeim című gyermeklap új évfolyamába lép. Mint a vasárnapi iskolai munka hathatós eszközét és segítőjét, ajánljuk a vezetők figyelmébe az egyetlen ref. gyermeklapunkat. Előfizetési ára: 1 évre (10 szám) 24 lei. Megrendelhető lapunk kiadóhivatalában: Cluj-Kolozsvár, Református theologia.

SZERKESZTI:

DR. IMRE LAJOS

KIADÓHIVATAL:

CLUJ, CALEA VICTORIEI 38.

AZ IGE TÜKRÉBEN.

Nézni Isten szemével.

„Látom őt, de nem most, nézem őt, de nem közel.” IV. Móz. 24 : 17.

Akit az Isten meg akar tartani, ember azt el nem pusztíthatja.

A zsidó nép a hosszú vándorlás után elgyötörve, lerongyolódva áll szemben az ígért földjének a határán a moábitákkal. Koldus-nép, pártfogója sincsen, az egy igaz Istenen kívül. Bálák, a moábita király is csak azért riad meg tőle, mert fiai sokan vannak. S elküld Bálámért, a próféta-lelkű pogány papért, hogy átkozza meg őket. De Bálám, mert Istenre figyel, átok helyett megáldja ezt az ismeretlen, furcsa koldus-népet. Háromszor is átokra nyitja száját s mindannyiszor áldani kénytelen. És ekkor mondja, tette egyetlen magyarázatául, ezt a csodálatos pár szót: „Látom őt, de nem most, nézem őt, de nem közel”

Nem is pusztíthatta el Izraelt sem Moáb, sem más. És áldott lett, választott népe az Úrnak, mint Bálán jövendölte, mert Isten így akarta.

Pedig koldus nép volt, temérdek ellenség közé ékelve. S ha Bálám a saját szemei, a saját józan esze után beszél, nem s jósolhat neki hosszú életet. Ám Bálám megmondja: „Látom őt, de nem most.” Hogyan? hát ilyen látás is van: nem most, nem közel?

Ez a látás nem a mi emberi szemünk látása. Isten nézi így az embert: nem a rongyokban, amilyen ma, hanem tiszta fehér ruhában, amilyenné lesz, amilyenné lennie kell. S az emberé csak akkor lesz ez a látás, ha Istenre figyel, mint Bálám s hívő lelkében élő valósággá lesznek a reményelt dolgok. (Zsid. 11 : 1.).

*

Nem is gondoljuk, mennyire szükségünk van erre a hívő látásra a mindennapi életben. Ha csak közről nézünk és csak

azt látjuk, ami most van, óh, milyen szegények vagyunk ezen a sivár világon. Ha csak emberi szemmel nézzük embertársainkat, megdöbbenve ábrándulunk ki, sorba mindnyájukból. Egyik hazug, másik lop, a harmadik kétszínű, a negyedik parázna és így tovább. Végtől-végig mind bűnös, mind koldus, mind tékozló fiú. Még aki hazatért is a tékozlás útjáról, az is el-elbotlik s megújult életében sokszor maga sem hisz. Ha nincs hívő látásunk, csak addig barátkozunk, amíg kiismerjük egymást és soha igazán meg nem tudunk bocsátani egymásnak. Ha csak mostani a látásunk, akkor kétségbeesve el kellene átkoznunk mindenkit s végül saját magunkat is.

De aki Isten szavára figyel, az nem fog többé átkozódni. „Amit az Úr szól, azt szólok.” (24:13.) — mondja Bálám, és ha ő pogány létére várni tud az Úr szavára, mielőtt szól, mennyivel inkább várnunk kell nekünk, keresztyéneknek. Rosszak az emberek? Álnok a barátod? Hitvány a világ? Várj, még ne mondj ítéletet, még ne törj pálcát felettük. Hallgasd meg, amit az Úr szól. Ime azt mondja erről a hitvány világról, hogy „úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen”; rólunk mindannyiunkról pedig azt mondja, hogy „Isten gyermekei vagyunk” (Róm. 8:16., I. Ján. 3:2.), akiket az Isten, nyilván kijelentette, nem elveszteni, hanem megtartani akar. (Ezék. 18:23—32, Luk. 2:10—11.).

Van-e még valaki, akit nem szeretsz, akit elítélsz, gyűlölsz, megvetsz? Ime senkit sem zárhatsz ki, mert Isten mindenkit befogad. S hiába a megvetésed, gyűlöleted, átkod, — akit az Isten meg akar tartani, ember azt el nem pusztíthatja.

Isten pedig mindekit meg akar tartani.

S ha igazán az övé vagy, ha igazán figyelsz a szavára, akkor meglepetten veszed észre egyszer, mint Bálám, hogy te már nem tudsz átkozni, nem tudsz ártani senkinek, jóval fizetsz a rosszért is, imával a szidalomért s megdöbbenve látják mások is, hogy átokra várnak és te áldasz, mindenkiben Isten gyermekét keresed, s egyetlen magyarázatod ez a vallomás: „Látom őt, de nem most, nézem őt, de nem közel.”

Látjátok: „íme elérkezett hozzátok az Isten országa!”

H. J.

IGEHIRDETÉS — KULTUSZ.

Németországi liturgiai reformmozgalmak.

A régebbi liturgiai reformmozgalom.

A mozgalom Friedrich Spitta és Julius Smend nevéhez fűződik. Tulajdonképpen Spittának 1891-ben megjelent: „Zur Reform des evangelischen Kultus“ című röpiratszerű műve vezeti be. Első tudományos jellegű könyve Smendnek 1904-ben megjelent munkája „Der evangelische Gottesdienst. Eine Liturgik nach evangelischen Grundsätzen.“ Sajtóorganuma a Spitta és Smend szerkesztésében 1896-ban megindított, s ma is — Spitta halála után Smend neve alatt — megjelenő havi folyóirat: „Monatschrift für Gottesdienst und kirchliche Kunst“.

Mi a lényege a mozgalom törekvéseinek, milyen körülmények között indult meg, s mi a mai állása?

A németországi evangélikus egyházak életében a régebbi liturgiai mozgalom nem volt egyedül álló. Minden egyházi territóriumnak megvolt a maga kisebb-nagyobb jelentőségű agendareformja. Közöttük a legnagyobb jelentőségűvé márcsak Poroszország történelmi fejlődésénél fogva is a porosz agenda-reform lett. A németországi evangélikus istentiszteleti életben korszakalkotó 1822-ben kiadott poroszagendát a porosz felekezeti uniót keresztülvivő III. Friedrich Wilhelm állította össze tábornokadjudtánsával von Witzlebennel és udvari prédikátorai-val. Az agenda nemcsak a felekezeti unió politikai céljait akarta szolgálni, nem is pusztán az istentisztelet rendjét, formáit uniformizálni, hanem a restauráció korának megfelelően gazdag reformáció korabeli liturgiai anyagot is adni a liturgus kezébe. Az agenda már megjelenésekor időszerűtlenül konzervatív, a gyülekezetektől idegen, sőt több szempontból ellentéteket kihívó volt, s nem tudott népszerűvé válni. Eleve rajta volt a sok tekintetben kényszerrel keresztülvitt unió keserű íze; archaizálása nem talált kedvező fogadtatásra, a királyi kényszer pedig, amely kötelezővé tette, teherként feküdt a gyülekezetekre, melyek közül némelyikbe csak erőszakkal lehetett bevezetni. Felekezeti színtelensége miatt már 1857-ben megjelenik az elégedetlen lutheriek pressziójára a régi lutheri formákat (exorcizmus, keresztelés, abszolúció, disztritúció) tartalmazó „Parallelformulare zur Agende“-t, de az igényeknek ez a már zsinatformálta agenda sem felelt meg, s így a század végéig folyton napi-

renden van a reform. Az új kiadás előkészítése nemcsak a kiküldött előkészítő bizottságot foglalkoztatta: az agendareform az egész kornak kérdése. A kérdést természetesen mindenki a reformáció szellemében akarta megoldani. Innen érthető, hogy a múlt század nyolcvanas éveiben egyre-másra jelennek meg a lutheri liturgiai örökséggel foglalkozó művek: 1884-ben Spitta műve: „Luther und der evangelische Gottesdienst“, 1887-ben Gottschické: „Luthers Anschauungen vom Gottesdienst und seine tatsächliche Reform desselben“. Smend maga is Luther liturgiai törekvéseivel foglalkozik, mint azt az új porosz agenda megjelenése után, 1896-ban megjelent évek tudományos munkásságát eláruló nagyszabású munkája mutatja: „Die evangelischen deutschen Messen bis zu Luthers deutscher Messe“. A felsorolt kiragadott példák mutatják, hogy mennyire foglalkoztatta az új porosz agenda kiadása előkészítésének idejében a régebbi liturgiai reformmozgalom egyes képviselőit a reform kérdése. 1895-ben végre megjelent az új porosz agenda. Megjelenése nagy csalódást váltott ki. Lényegileg semmi újat nem hozott. Hiányzott belőle az alapvető liturgiai egység tisztasága, az istentisztelet bevezető liturgiális része és a prédikáció minden összefüggés nélkül állott egymás mellett, az istentisztelet indokolatlanul indult meg előkészítés nélkül azonnal a bűnvallással, a régen meghaladott formák unalmasan következtek értelmetlenül egymásután. Nem vette figyelembe az új agenda a gyülekezeti szempontot, a művészi követelményeket; a kazuáliákat tekintve a sacramentalis istentiszteletek lényegének új történet-kritikai irány megvilágítását, általában a kor liberális szellemét. A gyarlón összeszerkesztett, semmi újabb igényt ki nem elégítő agenda 1895. június 13-án lett törvény által kötelezővé, — de nem népszerűvé, sőt a liberális irány szabadabb szellemű körében elviselhetetlen teherre. A gyülekezetek pedig archaizáló formáival, hangjával, mesterkéeltségével teljesen idegenül állottak szemben. Ha egyes porosz egyházi vezető férfiak „unsere heilige Liturgie“-ről is beszéltek felőle,¹ miszerint változhatatlannak gondolták is, a reformkivánságok, melyek aztán a régebbi liturgiai reformmozgalomban nyertek kifejezést és formulázást, mindenütt felhangzottak.

A reformmozgalom nagy publicitásra tett szert már 1896-ban megindult, említett sajtóorganumával, melynek szerkesztői, kiadói Spitta és Smend voltak. A mozgalom jellegét és irányát is ők határozták meg; személyiségük, s törekvéseik bélyege ma is rajta van. Mindkét erős művészi hajlammal

¹ Lásd Smend: Der evangelische Gottesdienst. 1904. — Smend: Neue Beiträge zur Reform unserer Agenden insbesondere der preussischen. 1913. 6. lap.

megáldott, biztos izlésű reformer lutheri tradícióban. nőtt fel. Spitta, a nagy egyházi énekköltő-szuperintendens Philipp Spitta fia, északnémetországi születésű, maga is kiváló hymnológus, előbb pap és docens a rajnavidéki Bonnban, majd a mozgalom megindulásakor strassburgi professzor. Smend 1893-tól szintén professzor, ugyancsak hymnológus, liturgus, a Bach-kultusz megindítója és legnagyobb propagátora. A terület, melyen élnek, úgy nemzetiségi (német-francia), mint felekezeti szempontból (evangelikus, református, római katolikus) vegyes lakosságú. Ennek a vegyes nemzetiségű és felekezetű városnak a teológiáján mindketten a mérsékelt liberális irányt képviselik, ha nem is állanak a történet-kritikai, sőt vallástörténeti irány harcosai közé. A poroszországi kötött és lutheránus orthodoxiai szellemnek mindenestre határozott ellenségei. A mozgalom, ha nem is föltétlen hívét, de törekvéseinek támogatóját tekintette a nagy marburgi gyakorlati theol. professzorban E. Chr. Achelisben, ki komoly hatást váltott ki a liturgiai kérdések történeti megvilágítása mellett a Monatschrift für Pastoraltheologie V. évfolyamában megjelent bíráló cikkével: „Die Wahrheit und Wahrhaftigkeit in unsern Gottesdiensten“.

A régebbi liturgiai reformmozgalomnak először is az istentiszteletnek a lényegét kellett tisztán látnia. Spittának, Smendnek nagy érdeme, hogy öntudatosan néztek ennek a kérdésnek a szemébe: világosan állapították meg, hogy az istentisztelet önálló jelentőségű; valami olyasmit nyújt, ami nem pótolható, nem helyettesíthető semmivel sem. „Die selbständige Bedeutung des öffentlichen Gottesdienstes für das Leben der Gemeinde zu begründen, ist unsere Aufgabe“.¹ — mondja Smend. Az istentiszteletet meg kell szabadítani minden olyan célkitűzéstől, mely nincs legbensőbb lényegében. Ezzel meg van adva az istentiszteleti reform egyik alapvető törekvése: „az istentiszteletnek liturgiai egységnek kell lennie és célja önmagában adott: „az Istentől nekünk ajándékozott hit- és szeretetközösség ünnepélyes élménye“.²

Az istentisztelet lényegének ilyenén felfogása természetesen magával hozza az istentiszteletnek egy újabb vonását: az istentisztelet ünnepélyes élmény kifejezése, s így élnie kell a kifejezés formáival, tehát a művészi formákkal.

Az istentisztelet azonban a gyülekezetnek, s nem az egyesnek az élménye s így erőteljesen kell kidomborítania az istentisztelet gyülekezeti jellegét.

Ezek a régebbi liturgiai reformmozgalom főbb törekvései rövid megfogalmazásban; lássuk őket most már kifejtve.

¹ Der Evangelische Gottesdienst. 1904 14. l.

² U. o. 10.

A kultusz a gyülekezeti életben önálló jelentőségű, tehát nem állhat semmilyen lényegétől idegen cél szolgálatában. A Spitta-Smend iránynak ez a kultuszi élet területén következőt következeten keresztülvitt gondolata egyike az irány leggyümölcsözőbb törekvéseinek és a törekvések egész sorát indítja meg: szembe száll a nyilvános istentiszteleti prédikáció egyeduralmával, a kazuáliák babonás felfogásával, stb., ami azonban a leglényegesebb, készíti az irány képviselőit az istentisztelet lényegének tisztázására. Mi az istentisztelet lényege? Smend épen az istentisztelet önálló jelentősége megállapításának során jut el a következő meghatározáshoz: „Der Trieb zu fierndem Erlebnis der uns von Gott vergönnten Glaubens- und Liebesgemeinschaft ist ja offenbar eine Äusserung des Gemeingeistes, mit dem die Gemeinde steht und fällt”.³ Ez a felfogás érvényre juttatja Spittának és Smendnek támadó tendenciáját mindazzal szemben, ami a kultuszi élet terén római katolikus jellegű. Így szembe száll a kultusz törvényszerű előírásával (protenstáns talajon ez az „unsere heilige Liturgie” felfogás), érdemszerző jellegével, a kultuszi tevékenység papivoltának kidomborításával, mely a gyülekezet passzív szereplését vonja maga után, általában az egész életnek szent és profán szférákra való alapvető kettéválasztásával, a kazuáliáknál a nyújtott üdvjvak anyagias és varázsszerű, babonás felfogásával. Hogy minél jobban kidomborodjék az evangélikus kultusz minden sajátága, Smend gyakran mutat rá a római katolikus kultusz egész evangéliumellenes alapvonására, arra, mely szerint a kultusz célja az Istenre való kiengesztelő ráhatás, melyre Istennek naponként van szüksége. A misének az erkölcsi életre való tulajdonképpen neutrális magatartásával szemben pedig reávilágít az evangélikus kultusznak lényegéből folyó (testvérközösség a gyülekezet) erkölcsi életet gyújtó és tisztító következményeire.

A római katolikus kultusszal szemben azonban nemcsak azért foglal állást a régebbi liturgiai mozgalom, hogy egyrészt rámutasson az evangélikus istentiszteletben található róm kath. kultuszi csökevényekre, másrészt vele ellentétben annál jobban kimutassa ez evangélikus istentisztelet sajátos lényét, hanem azért is, mert mint eddig minden evangélikus liturgiai reformmozgalom, úgy a Spitta-Smend mozgalom is a katholizálás gyanújába esett.

A régebbi liturgiai reformmozgalom egy a forma iránt érzéketlen korszakban, melyben az evangéliumi protestanizmus lényegét a formák megvetésében látták, azt hangsúlyozta, hogy a művészi forma elengedhetetlen követelménye az evangélikus kultusznak. Luther számára a művészi

³ Der. ev. Gottesdienst. 1904. 10. 1.

forma általában véve adiaphoron volt, miután az istentisztelet a kor szükségletének megfelelően pedagógiai színezetűvé vált. A lutheri istentiszteleti formák ezzel a színezettel nagyjában megmaradtak, sőt az orthodoxia, racionalizmus és kisebb-nagyobb református hatás alatt a pedagógiai színezet döntő jellegűvé vált. A felfogás nemcsak az istentisztelet művészi egysége ellen vétett, de, amennyiben az istentisztelet kifejezési eszköz, általában a kultusz művészi jellege ellen is. Innen érthető a régebbi liturgiai reformmozgalom éles támadása úgy az istentiszteleti helyet, mint magát az istentiszteletet tekintve minden, kultikus téren található izléstelenség, formátlanság, művésziéltelenség ellen. „Ja, was sind wir Evangelische in unseren Gottesdiensten doch für geschmacklose, unkünstlerische Menschen! Ganz verbohrt in die Vorstellung, dass es auf die Form gar nicht ankomme, zwingen wir die heiligen Handlungen unserer Gottesdienste, die doch nun einmal äussere Gestalt haben müssen, in die möglichst unpassenden Formen“.¹

Ha pedig a művészet kifejező eszköze a kultusznak, s így mindaz, ami tartalmát kifejezésre juttatja tőle nem idegen, helyet kap benne. A kultuszi épület nemes és fényes formája, művészi díszítése, színes üvegű ablakok, melyek ünnepélyes történyt adnak, hideg fehér falak helyett meleg színekkel kifestettek, szimbolumok, jelentőségteljes bibliai mondások, az orgona hol fenségesen hatalmas, hol szelíd, édes hangjának zengése nem teszi pogányá, római katolikus izűvé a kultuszt. A kultusz minden darabjának, mert a kultusz mint kifejezési eszköz maga rokon is a művészettel, művészinak kell lennie. A művésziéltel, régi, formátlansággal tündető hagyományokhoz ragaszkodó protestanizmus meggondolkoztató közelségbe jutott a római katolizmushoz, hiszen régi istentiszteleti formáihoz, illetve formátlanságaihoz a változhatatlanság, kizárólagosság és családhoz tartatlanság törvényszerűségével ragaszkodott. „Der Evangelische, der sich dagegen wehrt, ist entweder völlig unklar über das, was uns von dem Katholizismus unterscheidet und unterscheiden muss, oder er hängt in einer Weise an der Ueberlieferung seiner Konfession, die ihn in bedenkliche Nähe zu den Katholiken bringt“.²

Természetesen a kultusz művészivé tételéhez elsősorban az istentisztelet művészi egységének a kidomborítása tartozott. Mindannak, ami a régi mise csökevényeként maradt meg az evangélikus kultuszban, el kellett esnie. „Ich schicke meinem gestrigen Briefe sogleich einen neuen nach, mit dem ich weiter meine Ueberzeugung begründen möchte, dass wir mit Sorgfalt

¹ Spitta: Zur Reform des evangelischen Kultus. 1891. 18. lap.

² Spitta, Zur Reform des evangelischen Kultus 17. l.

darüber zu wachen haben, dass alles Römische aus unserer Gottesdienstordnung verschwindet; dass dann aber auch nicht ein lebloses, totes Ding zurückbleibt, sondern, dass die aus dem Gottesdienste der alten Kirche herübergenommenen Formen sich zu einer neuen, lebendigen Einheit zusammenschliessen.¹

Az istentiszteletnek tehát liturgikus egységnek, művészi organikus egységnek kell lennie. Eltekintve attól, hogy az istentisztelet ú. n. liturgiális, agendális részét szoros kapcsolatba kell hozni a prédikációval, elsőrendű követelmény, hogy a liturgiai egyensúlyra is vigyázni kell: a liturgiális és prédikációs rész nem ruinalthatják le egymást. Ennek a követelménynek szolgált Smendnek 1908–1910-ben először kiadott agendája: Evangelisches Kirchenbuch, az Arper–Zillesen-féle háborús és háború utáni agendák, melyek az istentiszteletek liturgiális részét a liturgiális, illetve kultuszi egység szempontja alatt dolgozzák fel, különösen pedig Voss könyve, mely theoretikus bevezetés után gyakorlati példákkal mutatja meg a teljes istentisztelet helyes felépítését: Voss: Der Gottesdienst als liturgische Einheit. 1915.

A régebbi liturgiai reformmozgalomnak törekvései között végül ott találjuk az istentisztelet gyülekezeti, közösségi gondolatának kidomborítását. Az istentisztelet a *gyülekezet* vallásos tudattartalmának ünnepi kifejezése,² a keresztyén hívők gyülekezetéé, mely bírja az üdvöt és a birtoklás örömeinek közösen ad kifejezést. A szempont kidomborítása megint új. Smend találóan jegyzi meg,³ hogy az evangélikus egyház az Augustana VII. pontjának annyira a dogmatikai és apologetikai oldalát élezte ki, hogy elejtette a közösség gondolatát. Az Augustana VII. pontjában pedig: Az egyház a szentek közössége, melyben Isten Igéje helyesen tanítatik és a szentségek helyesen szolgáltatóknak ki — a közösségről szóló rész a főmondat, míg az Igéről, szentségekről szóló a viszonyító mondat. A kiindulási pont tehát a hívők közösségének, gyülekezetnek gondolata. A Sulze gyülekezeti gondolatának alig van nagyobb öntudatosítója a régebbi liturgiai reformmozgalomnál. Abban az evangélikus egyházban, melyben szinte római katolikus felfogásszerűen élt a pap is laikus közötti különbségtétel óriási jelentősége volt, s van annak a gondolatnak, melyet Smendek oly következetesen propagáltak, hogy a pap, ha a gyülekezetnek mandataria is a kultuszban, de maga is tagja a kultuszi gyülekezetnek. A gondolat kidomborítása az úrvacsora istentiszteletnél volt a legszükségesebb, hiszen az úrvacsora közösségi

¹ Spitta: Zur Reform des evangelischen Kultus 51. l.

² Smend: Der evang. Gottesdienst. 1904. 10 l.

³ Smend: Vorträge und Aufsätze stb. 26. l.

jellege már-már teljesen elveszett. A gyülekezeti szempont jut érvényre a gyülekezeti ének (Wir-Lieder) kihangsúlyozásánál, az istentisztelet helynek a gyülekezeti szempont alatt való be rendezésénél (oltár nem választható el ráccsal a gyülekezeti helytől mint chórús (Chorraum), az úrvacsora az úrvacsorai asztalnál ülő csoportoknak osztandó ki, az úrvacsoránál a presbyterek aktíve résztvesznek stb.) A kazuális istentiszteletek a régebbi liturgiai reformmozgalom törekvései alapján mind gyülekezeti jellegűek: gyülekezeti istentiszteletek. A keresztelezésnél a gyülekezet a gyermek-feltevő alany, a konfirmációban a gyülekezet veszi fel a konfirmandusokat a gyülekezet nagykorú tagjai közé, az esketés nemcsak a család, de a gyülekezet ünnepe, a temetési istentisztelet a gyülekezeté van. A keresztyén kultusz, istentisztelet a legnagyobb közösségi kapcsolatot a világon Smend folyton ismétlődő megállapítása szerint.

A régebbi liturgiai reformmozgalom nemcsak a múlté; reformtörekvései ma is követelményekként állanak fenn, s legnagyobb részben maradási értékűek. A római katolikus kiküszöbölése a kultuszról, küzdelem a kultusz egyoldalúan tanító-jellegű volta ellen, a gyülekezeti jelleg, liturgiai művészi egység kidomborítása, a „laikus elem” nagyobb mértékű aktivvá tétele, szépség, ünnepélyesség a kultuszban, a kultusz céljának öntudatos tisztázása, a kultusz elevenné tétele, mind olyan elvi jelentőségű gondolatok, melyek örök reformtörekvései, megvalósítandó követelményei az evangélikus kultusznak. Több, mint harminc éves multa tekint vissza ez a reformmozgalom. Régi problémái mellett újabb és újabb problémái vannak és lesznek azáltal, hogy revízió alá veszi egyrészt a maga felfogását a reformátori theologia fényében a kultuszról, a kultuszban Isten és ember közötti viszonyról, az Igének a szerepéről a kultuszban, másrészt öntudatos álláspontot foglal az újabb liturgiai reformmozgalommal szemben. Ha a mozgalom irodalmát nézzük, akkor a nevek és címek a mozgalom új fejlődési fokát mutatják. Heinrich Frick, Paul Graff, Rudolf Günther, stb. neve garantálja a mozgalom elmélyülését, bizonyos értelemben irányeltolódását, t. i. azt az eltolódást, amit a liberális theológiától eltávolodva a reformátori theologia megértéséhez való orientálódás jelent. A mozgalom kezdettől fogva Lutherre hivatkozott, de Luthert a liberális theologia szemüvegén látta, s inkább Luther formális kultuszelveit tartotta szemé őt.

Allwohn 1926-ban megjelent művének címe: Gottesdienst und Rechtfertigungsglaube; az orientálódás tehát ma már a mozgalom képviselőinél is a reformátori theologia alapvető kérdései felé megy. Frick és Allwohn kutatásai szerint a liturgiai reformok alapkérdése a protestantizmus alaki és anyagi elvének

érvényesítése, kidomborítása a kultuszban. A kutatások új fázist jelentenek a régebbi liturgiai reformmozgalomban, s éppen a döntő kérdésnél, a mozgalom legmegsebezhetőbb pontjánál, amin áll vagy esik sorsa, mutatják meg a mozgalom életképességét. A régebbi liturgiai reformmozgalomnak a vallásos életnek és theologiai tudománynak a reformáció örökségéhez és hitvallási alapokhoz vezető regeneráló útja. Ha említett reformtörekvéseivel nagy szolgálatokat tett és tesz is, életerőtől duzzadóvá, színessé, újra föllendülővéakkor válik, eddigi antropocentrikus jellegét feladva, ha theocentrikus alapon áll. Az irány nesztora Smend úgy régi, mint újabb írásaiban a kultuszt antropocentrikusan fogja fel. A hangsúly az emberi oldalon van: „Der Gottesdienst der Gemeinden ist die festliche Vergegenwärtigung des Heils in Form des Wechselselverkhers.“ (Der evangelische Gottesdienst. 1904. 21. l.) „Die der Idee unseres Gottesdienstes entsprechenden Lieder, Gebete, Lektionen sind der unmittelbare, d. h. festliche Ausdruck der christlichen Gewissheit.“ (u. o. 21. l.) A prédikációt illetve „ihrem Inhalt nach darf sie nichts anderes sein als Ausdruck persönlicher Überzeugung und Gesinnung“ (u. o. 23. lap). „Zwiesgespräch der beati possidentes, ja, das will und muss die gottesdienstliche Rede sein.“ (u. o. 24. lap). A gyülekezetet illetve: „ihr Kultus hat sein Wesen nicht in der Pietät gegenüber altüberkommenen Formen und Formeln, sondern in der Aktualität, die Gottes Heil als Gegenwart erleben und bekennen will.“ (u. o. 24. l.) „Der gesamte Gottesdienst ist Darstellung des Heils.“ 25. l.

A mozgalom tulajdonképpen a — kultusz lényegét illetve — Schleiermacheri irányon haladt, mely szerint az istentisztelet kifejező cselekvés, a gyülekezet élményének ünnepélyes kifejezése, maga az Isten is az istentiszteletben csak az emberi, a gyülekezeti öntudat tartalma: „Gott selbst kommt eigentlich nur als Inhalt des Gemeindebewusstseins in Frage, nicht aber als selbst Handelnder, sich Offenbarender.“ — mondja Schian (Grundriss der Praktischen Theologie. 1912.) az irány bírálatánál. A régebbi liturgiai reformmozgalom útja tehát mint minden idők, minden theologiai, egyházi, gyülekezeti kérdés minden protestáns egyháznál, csak a reformáció örökségéhez mehet vissza. Ez a visszaút jövődjének feltétele és záloga. Az útra már reálépett, s így nem lett belőle lezárt törekvés, mely elérte végcélját, vagy nem képes tovább élni, hanem megmaradt mozgalomnak újan, frissen, erőteljesen, életképesen.

Járosi Andor.

TUDOMÁNY ÉS VILÁGNÉZET.

Károlyi Gáspár.*

Az ó-testamentumi próféták szerint Isten sokszor „gyüli” és „megveti” az ünnepeket. Különösen akkor, ha azok ceremóniákkal útját állják az ő legfőbb parancsa teljesítésének. És így kell gondolkoznunk nekünk is. Isten országa nem fényes felvonulások, díszes szónoklatok és mámorító lakomák útján terjed, hanem áldozatos, imádságos élet által. Az ő szent akaratának hűséges, sokszor láthatatlan, sokszor félreismert, sokszor kigúnyolt szolgálata által.

Ezek után kérdezhetné valaki, hogy mit keres evangélium szerint reformált egyházunkban egy *emberektől szerzett* ünnep? Hát van-e dicsőség Istenen kívül, amit nekünk csodálni kell? Lehet-e hódolnunk más előtt, mint Az előtt, aki előtt meghal „a mennyeknek földieknek és föld alatt valóknak térdek”? Lehet, testvéreim. De csak akkor, ha olyan előtt állunk meg tisztelettel, aki magát teljesen oda állította a Krisztus szolgálatába. Aki nem a maga, hanem kizárólag Isten dicsőségét kereste. Mikor egy ilyen keresztyén hős emlékét ünnepeljük, úgy teszünk, mint Izsák szolgái, akik megásták a kútakat, amiket ástak vala az atyák idejében és ott *élő víznek* forrására akadtak. A múlandó, küzdelemmel teljes emberi élet boncolgatásánál itt is, ott is kibuggyan az Életnek vize, kiragyog Annak hatalma, ereje, irgalmassága, aki az ő erejét sokszor a gyöngékben dicsőíti meg, ékességét gyarló cserépedényekbe rejti.

Ne várja tehát senki tőlem, hogy Károlyi Gáspárnak, a teljes kijelentés első magyar tolmácsolójának emlékét fellengős szavakban magasztaljam. Nekünk le kell szállanunk abba a mélységbe, ahol 400 évvel ezelőtt sinylődött a magyarság és vele együtt az evangéliumi egyház, hogy meglássuk aztán, hová emelkedett a nagy szervezők, hűséges lelkipászorok és tudós theológusok, biblia fordítók útján. Ebben a képben ott fog ragyogni a Károlyi élete is, mint örök mintája a Krisztusért lángoló szív kitartó munkásságának.

A kor, amelyben élt, a XVI. század második fele, küzdelmes és sötét. Akár a politikai, akár az erkölcsi, akár a vallási élet felé fordítjuk tekintetünket, mindenünnen vigasztalan jelenségek tárulnak elénk. Politikai téren feltűnő, hogy *ennek*

* Emlékbeszéd, elmondott a nagykárolyi nagyhét alkalmával.

a félszázadnak nincs nagy államférfia. Martinuzzival együtt sirba száll az ő nagy koncepciója is: az egységes Magyarország megteremtése akár a Habsburgok, akár az erdélyi fejedelmek alatt. Az utána szereplő politikusok már nem tudják képviselni ezt az eszmét. Verancsics hosszas politikai tevékenységének legnagyobb eredménye egy békekötés az ausztriai ház és a porta közt, amit azonban egyik fél sem vesz komolyan. Báthory István icsőséges országlása pár év múlva eltolódik a dynasztikus érdek és a rekatholizálás terére. Az öreg Géczy István, az erdélyi kormányzó meglegszik azzal, ha e kis országban fenntartja a rendet, a felekezeti egyensúlyt. Carrillórol és a helytartóságot viselő magyar r. kath. főpapokról jobb nem beszélni. Magyarország azzá lesz ebben a korban, ami volt a honfoglalás előtt: az egymás ellen viaskodó népek harctere. Egy fél ezredév békés, alkotó munkája kezd ekkor veszendőbe menni. Ilyen körülmények közt mit várhatunk a társadalomtól? Balassi Menyhért, ez a „hittel kereskedő”, kalandor főúr, aki a róla szóló komédia szerint annyi bűnt követ el, hogy még meggyónni sem tudja, nemcsak elszigetelt, hanem tipikus jelenség is. Nézzünk csak bele első ref. konfesszióinkba, hallgassuk meg csak akkori énekmondóink, prédikátoraink szavát s meglátjuk, hogy milyen mélyen ásta bele magát a bűn az egész magyarság lelkébe. És az erkölcsi élet zülése magával rántja a keresztyén egyházat is. Az ország nyugati felében feltűnik a jezsuiták sötét serege vak fanatizmusával, laza erkölcsstanával, a keleti részt pedig kikezdi az unitárizmus. Még a róm. kath. fejedelmek alatt is a legkalandosabb tanokat hirdetik és prófétáik Kasától le Pécsig mindenütt megzavarják a reformáció egészséges fejlődését.

Ebben a zürzavaros képben, ebben a folyton forrongó, szennyes haboktól hullámozó tengerben csak egy szilárd pont van, ahonnan megindul a regenerálás nehéz, emberfeletti munkája. És ez Debreczen, az ő református egyházával és nagy prédikátorával: Méliusz Juhász Péterrel. Mintha az isteni gondviselés is arra predesztinálta volna ezt a török hódoltság, magyar királyság és az erdélyi fejedelemség találkozó pontjánál levő, szinte semleges területnek mondható várost, hogy belőle, mint a „szent magból” mint a kivágott fa gyökeréből induljon ki a nemzeti életnek az a megújódása, ami egy félszázaddal később a nagy erdélyi fejedelmek alatt borult virágzásba, áldott gyümölcsözésbe! Itt nem röpködtek politikai jelszavak, mert mindenki hirdette, tudta a nagy igazságot: Jehova elvette, megpróbálta az ő választott népét és csak egy út vezet a megtartásra, a Jézus Krisztus és az ő evangéliuma. Itt nem sülyedhet el sem az egyes lélek, sem a társadalom a bűn fer-

tőjébe, mert kiemeli és megszenteli a komoly, szigorú, tapintatos egyházi fegyelem. Itt nem tud hódítani sem a római egyház, sem a rajongás, sem a racionalizmus, mert a város, — cimerében a zászlót emelő báránnyal, az egyetlen biztos fundamentumra, a Bibliára tette rá jövődő sorsát. És a vezér, a magyar Kálvin tekintete nemcsak a közelbe, hanem a távolba is lát. Valami lázas türelmetlenség, pihenni nem tudó tettvágy űzi, mint Jeremiást, hogy mindenütt ott legyen, ahol az Úrnak ügye veszélyben forog. Ott van a nagyváradi, marosvásárhelyi, debreczeni, tarcali zsinatokon, ott vitatkozik sokszor elakadó nyelvvel, de kitartó elszántsággal Debreczenben, Gyulafehérvártn és Nagyváradon a Krisztus teljes istenségét tagadó unitáriusokkal. Kezéből kerül ki az első reánk maradt magyar nyelvű prédikációs könyv, egyházunknak legtöbb alapvető hitvallása, agendája, énekes könyve, egyházi szervezete, lefordított bibliai része és ezeknek magyarázata.

M. T. Közönség, én úgy érzem, hogy a mai kor sem tudja még eléggé méltányolni, hogy mit jelent a XVI. század szomorú, zivataros napjaiban a Méliusz munkássága úgy egyházi, mint erkölcsi és végül politikai szempontból. Megvagyok győződve, hogy mindaz, ami nagyszerűt ez a félévszázad termelt s ami később is megtartott, naggyá tett minket, ennek a Krisztushoz kötötetett embernek a tüzes lelkén keresztül áradt ki reánk. Nem habozom kimondani, hogy az a nagyszerű historiai tény, aminek az emlékét most ünnepeljük, a teljes magyar biblia fordítás sem jött volna létre az ő kezdeményezése, szorgalmazása nélkül. Ma már bebizonyították, hogy pld. a Szegei Gergely énekes könyvének, az első egyetemes ref. énekes könyvnek az alapját is tulajdonképpen ő rakta le. Éppen így elképzelhetetlen előttem, bár sajnos az erre vonatkozó adatok még nem kerültek napfényre, hogy Károlyit, akivel ő benső barátságban élt, akivel együtt munkálkodott a tarcali zsinaton, együtt harcolt az unitáriusok ellen, s aki minden fontos vitában dicsérettel emlékezik meg „Méliusz Péter atyánkfiáról“ ne ő inspirálta volna.

Valamikor, 1556-ban együtt ültek ők hárman Meliusz, Károlyi és Szegei Wittenbergben, Németország praeceptorának, Melanchthonnak a lábainál. Ez az év 3 nagy hőst adott tehát ref. egyházunknak: a legnagyobb theologust, a legnagyobb énekgyűjtőt és a legnagyobb biblia fordítót. A 3 közül kétségtelenül Meliusz az, aki döntőleg meghatározza a másik kettő sorsát. Ő az, aki alapjában véve tudós elmélyedésre hajló Károlyi lelkét is feltűzeli a helvét reformációhoz való csatlakozásra. S amíg őt egyházának sürgető szüksége haza parancsolja Debreczenbe, addig Károlyi (éppen mint a Heid. Káté

nagy szerzője Ursinus Zakariás,) nyugat felé veszi útját, bejárja Strassburgot és a svájci egyetemeket, érintkezik Bullingerrel, Kálvinnal és Bézával, hogy aztán tudással és előhittel megteljesedett lelkét egészen a helvéciai reformáció szolgálatába állítsa.

Hazatérésének, első munkásságának évei, eseményei ismeretlenek. Mint menekült prédikátor bukkan fel először 1562-ben Szatmárnak töröktől szorongatott várában. A János Zsigmond és Ferdinánd közt kitört háború itt tombol leghevesebben s Károlyi, a külföldi civilizáció és élénk egyházi élet közepéből egyszerre ide vetődött a vérrel, könnyel, csatazajjal, halálhörgéssel teljes magyar ugarra. Itt állja ki nagy hite az első tűzpróbát s a sebesültek, haldoklók vígasztalása közben itt vetődik fel először lelkében a nagy probléma: miért sújtja így Isten az ő árva népét, hogy két részre szakadva, két nagyhatalom szolgálatában kell felőrlődnie? Hol van a szabadulás ebből a rettenetes helyzetből és ki tudja megtartani nemzetüket ebben a viharban?

A feleletet első irodalmi alkotása adja meg, melynek címe: *Két könyv minden országoknak és királyoknak jó és gonosz szerencséjének okairól.* (1563.) Már itt feltaláljuk azt a kálvinista alaptételt, amit minden hitvallásunk különösen hangsúlyoz, hogy *véletlen, vakszerencse nincs sem az egyeseknek, sem a nemzeteknek életében.* Minden Istentől függ s ha egy ország, egy nép nagygyá akar lenni, más út nincs a számára, csak az Ő akaratának, a Jézus Krisztusnak való engedelmesség. Egy ótestamentumi próféta zordonságával ostromozza a nemzet bűneit felekezeti és rangkülönbség nélkül, amikért „elvötte Isten országunkat, elvötte fejedelmünket, elvötte szabadságunkat.” Más szabadulás nincs számunkra, mint Isten irgalma és az ő evangéliuma. 9 bizonyágát sorolja fel annak, hogy a Krisztus viszályvetele közel van és égő reménységgel néz az ő országának közeledése felé.

Ime, m. t. közönség, Károlyinak a prófétai intése, vígasztalása *a mi számunkra.* Krisztus gyülekezetének nem az a feladata, hogy mindig csak ellenségeinek szemében keresse a szálkát és rábizzza magát a napi politika bizonytalan kimenetele esélyeire, hanem az, ami Izrael népé: megbánni a bűnt a porban és hamuban, felöltözni az alázat és némaság daróc köntösébe és oda fordulni, ahol van a megtartás számunkra: *Istenhez, az első Krisztushoz!* Ha valamikor, akkor most kell feladnunk minden hiú reménységet az emberekben, most kell a földi ország romjai felett *egyedül és kizárólag a mennyei felé fordulnunk* és annak eljöveteleért imádkoznunk. Ez a reménység szentebb és boldogítóbb, mint amit a szociálizmus, a

nacionalizmus vagy a szekták nyujtanak nekünk, ez Isten igéretében gyökerezik s az ő szent akaratának győzelmét várja, reméli szüntelen.

Aki így tudott szólni az ő népéhez, az nem tehetett mást, minthogy *ennek az országnak* az. eljövételét egyengesse, készítse a lelkekben egy egész munkás életet keresztül. Így lesz Károlyi a próféta — lelkipásztor. Életének ez a része egy nyugodt, építő, zajtalan gyülekezeti és egy a nagy nyilvánosság előtt lefolyó egyházkormányzati esperesi munkásságot foglal magában. A történetírás akkor is csak olyan volt, mint a mai: az elsőről nem jegyzett fel semmit, csak a másodikról, aminek eseményei kihatással voltak az egyetemes ref. egyház életére.

Károlyi lelkipásztori munkássága, melyet 1563-tól 1578-ig Gönczön, majd 1578-tól 1586-ig Tállyán, végül 1586-tól egészen 1591 végén bekövetkezett haláláig folytat, már nem a reformálás, hanem inkább a bölcs *konzerválás* jegyében folyik le. És ez nem kicsinylendő dolog, különösen előttünk, akiknek reformátora, Kálvin szintén a konzerválásban volt nagy. Hiába röpködtek a levegőben a reformáció jelszavai, hiába hangzott a templomokban a megtisztított ige és áradt az iskolákban az új tudomány, mert az új életnek szilárd új keretek is kellenek, amik ne engedjék azt szétfolyni, elsekélyesedni vagy éppen megzavarodni. Ezért szállja meg a lutheránus Ribini szerint Károlyit a „zsinatolás láza”, ezért fordítja gondját a *gyülekezeti élet szervezésére*. Az 1566-i gönczi zsinat, amelyet már mint a kassavidéki egyházak esperese, a későbbi tiszáninneri egyházkerületnek superintendensi jogokat gyakorló vezére tart, erről a szervező munkásságról tesz bizonyosságot. Alig van még zsinat a XVI. sz.-ban, amelyik pontosabban és szebben körülírná a lelkipásztorok teendőit, jobban kiemelné a biblia állandó tanulmányozásának szükségességét, mint ez. A pásztorok mellett ott szerepelnek már, éppen mint a genfi ordonnanceokban a presbyterek, a tanítók és a diakonusok is és bár az egyház fegyelem még mindig a pap kezében van, de már fel lehet tételezni Károlyiról, hogy ezeknek is tevékeny szerepet juttatott az egyházépítés munkájában. Külön ki kell emelnünk azt a nagy szeretetet, amivel ő a *tanuló szegény, prot. magyar diákok* iránt viseltetett. Ha külföldre igyekeznek, segítséget kér számukra a kassai tanácstól, vagy kölcsöneikért kezességet vállal; mint tállyai pap exkommunikálja (eltiltja az urvacsorától) az egész Tarcal városát, amért az ottani szállópásztorok egy csinyt tevő diákot elfogtak, egy másikat pedig halálra sebeztek; az öregkor napjaiban pedig magához fogadja a peregrináló Szcenci Molnár Albertet, mintha érezte volna, hogy valamikor ő fogja

bibliafordításának revízióját elkészíteni. A jelen lázas teendői közt tehát meglátja, hogy mit vár tőle a jövő és azt új munkások képzésével, pártfogásával igyekszik a Krisztus győzelme számára biztosítani.

Mielőtt bibliafordítására rátérnénk, szóljunk róla, mint *theologusról*. Csodálatos jelenség, hogy amíg ez időtájt a luth. egyház hangos a theologiai vitatkozásoktól, addig a ref. egyházban alig van valami ellentét az egyes vezető tudósok között. Legfennebb a predestináció kérdése, a „nagy titok” idéző elő közöttük különböző eltéréseket. És ez természetes is. Kálvin azok közé a theologusok közé tartozott, akik Schweizer Sándor szerint Isten előtt meghódolva és nem fölébe emelkedve theologizálnak. Isten az ő akaratát, amennyire az szükséges, nekünk kijelentette, — minden theologia tehát *Belőle indul ki és Hozzá tér vissza*. Az egész ref. theologia tehát nem akar ekkor egyebet, mint bevezetni a Szentírás ismeretébe és annak nagy, örök igazságait éltetőbbé tenni. A legfontosabb tudomány ágak tehát: a biblia magyarázása, a vitatkozó jellegű dogmatika és a káté. Nálunk Méliusz, Félégyházi Tamás, Károlyi Péter, Szikszay Bálint és Laskói Csókás Péter ennek az irodalomnak legkiválóbb művelői, Károlyi Gáspártól nagyobb szabású theologiai munka nem maradt fenn, de az Egri Lukács unitárizmusra hajló tanai ellen felállított tételeiből láthatjuk, hogy milyen képzett theologus volt. Éles tekintete felfedezte, hogy hiába vallja valaki látszólag a Szentháromságot és a Krisztus istenségét, mert ha valaki már az Atya istenségét különösen kezdi kiemelni a Fiúé és a Szentléleké mellett, már mindjárt az unitárizmus lejtőjére jut. Ez bebizonyosodott az erdélyi prot. egyház életében és ettől a veszélytől akarta megóvni Károlyi az ő egyházait. Nem tudós szőrszálhasogatásból, nem elfogult fanatizmusból, hanem abból az óriási fontosságú érdekből, hogy az üdvösség alapja nem az ember, hanem *egyedül csak a Krisztusban megjelent Megváltó Isten lehet*. Azokban a theologiai kifejezésektől terhes tételekben, amiket ő a gönczi zsinattal elfogadtatott, meleg, élő, evangéliumi hit sugárzik felénk annyi évszázadon keresztül is.

És ez a vonása vezet át minket élete legfontosabb tényére, *biblia fordítására*.

A biblia fordítása és így az ember lelkéhez való közelítése a reformáció legnagyobb áldása. Ha Isten azt követeli tőlem, hogy én vele *személyes* viszonyba lépjek és őt *életem* megújulásával dicsőítsem, lehetetlen dolog elzárkóznom nekem az ő kijelentésének *állandó* vizsgálatától. A biblia olvasás és tanulmányozás nálunk nem kegyes hagyomány, nem pietista divat, hanem az *Isten élő egyházában való részvétel egyetlen*

feltétele. A biblia azért lett ma a szekták fegyvere a prot. egyházak ellen, mert ennek tagjai nem éltek ezzel a Szent előjoggal, hanem reá bízták azt ép mint a r. katolikusok, a klérusra. Ez pedig sokszor csak iparszerűleg foglalkozott a Szent könyvvel a saját létfenntartása érdekében.

Mindezt Károlyi tudta és hirdette biblia fordításának előszavában. Nagy tévedés azt gondolni, hogy őt valami egyéni ambíció vagy tisztán tudományos érdek vezette ennek a munkának megkezdésére, elvégzésére. Mély vallási motívumok, forró hit és Isten egyházának sorsa iránti aggodalom azok, amik őt munkára serkentik az öregkor napjaiban. „Akik kivesszik a Szent könyvet a nép kezéből, idézi Gergely pápát, azok a Jézus Krisztus vére hullásával megváltott népet bosszúsággal illetik, az sötétségben vezérlő lámpástól, az ő lelkeknek kenyerétől, vizétől, az ellenség ellen való fegyvertől fosztják meg, az sötétségben hagyják, lelki éhséggel, szomszúsággal gyötörik és veszedelemre taszítják.” Munkájának egyetlen célja, hogy a bibliát ne csak a papok tanulmányozzák, hanem „olvassák, hányják, vessék mindenek, szegények, gazdagok, kicsinyek, nagyok, férfiak és asszonyok.” Károlyi tehát imádkozó és bibliát olvasó népet akart nevelni nemzetéből. Nem szégyenli a gönczi zsinat alkalmával, sőt később a bibliafordítás nyomtatása alkalmával is ima órát tartani papjaival és a növendék Senczi Molnár Albert előtt is forrón könyörögni Istenéhez munkája szerencsés befejezéséért.

És mégis ez a kegyesség nem egy oldalú érzelmi áradás, hanem férfias, józan és a *tudomány világossága mellett kipróbált.* Alig van valaki abban a korban, aki mély hite mellett több fáradságot venne az eddigi biblia fordítások áttanulmányozására. Akik theológiát tanultak, azok tudják, hogy milyen nehéz csak egy bibliai könyvnek is az alapos áttanulmányozása az eredeti nyelven, hát még az egész Szentírásé? És mégis az öreg tudós pap nem fárad el. Sőt azt írja később, hogy az a 3 év (1586—89), amit erre a munkára fordít, tele volt „nagy fáradsággal, testi töredelemmel, de oly búzgóságos szeretettel” is, hogy ezt a nagy munkát „egy szempillantásig el nem unta”, hanem „nagy serénységgel és szeretettel” munkálkodott, amíg elvégezte azt.

M. T. Közönség, ma már minden kétségen felül áll, hogy az első biblia fordítások minden nemzet irodalmi életének fordulópontját képezik. Luthert a német, Bézát a francia, Wicklift az angol nyelv mesterének tekinti nemzete és hálásan gondol reá, amért a népnyelvet olyan művészi magaslatra emelte, hogy az alkalmas volt Isten felséges gondolatainak tolmácsolására. A mi Károlyinkat ebben a részben is csak mostohán fizette a

„hálás utókor.“ Még egy félszázad sem telik el és Káldi György, a tudós jezsuita azt írja saját biblia fordítása előszavában, hogy „tovább is ellehetelt volna a mi nemzetünk a magyar biblia nélkül, megelégedvén az igaz tanítók magyarázatával“ s inti a népet, „hogy megvetvén Károlynak hamisan fordított bibliáját“, az övét olvassák. Pázmány pedig a Vulgata helyességét veszi védelmébe véle szemben. 1888-ban Ballagi Mór vádolja Károlyt azzal, hogy tele van fordítása hibákkal és Heltait dicséri, aki szerinte jobban fordít. Sőt egy laikusnak mondható irodalom történész, Bodnár Zsigmond is úgy nyilatkozik, hogy „izlés nélküli bátorsággal és nyers magyarsággal fordítja le Tremelliusát“ Tisztelet, becsület adassék a komoly, haladni kívánó exegetikai tudománynak, de szerény nézetem szerint ilyen könnyen nem lehet napirendre térni e korszakalkotó irodalmi esemény felett. Károlynak — ezt ma már minden komoly írástudó elismeri — ha nem is volt meg a mai tudományos apparátusa, de olyan együttérzéssel, konzzenzáltással rendelkezett, mint Luther és ezért vele mindenkinek, aki a biblia szellemébe be akar hatolni, számolni kell! A magyar irodalomtörténetet pedig már éppen ideje megszabadítani attól az egyoldaluságtól, hogy azért, mert valaki református vagy protestáns, a más felekezetűek munkálkodását ócsárolják, kisebbsítik!

És hadd vessünk egy futó pillantást azoknak a seregére, akik tudományukkal, hitükkel vagy pedig anyagi áldozattal siettek e nagy cél megvalósításának segítésére. Ő maga bevallja, hogy munkájában jámbor, tudós atyafiak is segítettek. Ezek közt volt a gönci iskola tudós tanára Pelei János, lelkész-társa Huszti Imre, öccse Károlyi Miklós deák, aki így hálálta meg neki külföldi tanulmányútja alkalmával tanusított jóságát és egyházmegyéjének több tudós lelkipásztora. Ezeknek munkáit természetesen mind átrevideálta, úgy, hogy az egész fordítás szerzőjének mégis csak őt lehet tekinteni. Az akkori főurak közül pedig az imádságos lelkű ecsedi Báthori István, a buzgó kálvinista Rákóczy Zsigmond, és a karddal vitézkedő Mágócsy Gáspár és Homonnay Drugeth István azok, akik arany és ezüst marháikat odaáldozták a Krisztus szolgálatára, a biblia kinyomatására. Károlyi áradozó szavak helyett csak arra kéri Istent az előszóban, hogy indítsa fel e nagyságos urakat a Szentírás olvasására s abban a drága kőnek keresésére, melyért az embernek minden marháját el kell adni. Milyen megszívlelendő szavak ezek mai világi uraink számára is! Minden áldozat, amit egyházunk érdekében tesznek, csak akkor lesz igazán értékes, ha annak áldásait, eredményeit az adományozók is felhasználják Isten iránti háládatossággal.

M. T. Közönség, a mai ünnepnek nem szabad anélkül elmúlnia, hogy ne hirdessük bátor, boldog bizonyossággal Károlynak befejezett munkájára gondolva, hogy az *imádság meghallgattatik és a hívő kitartásnak mindig megvan a maga jutalma*. Egy lázas tanulmányozásban eltöltött ifjuság, egy hűséges lelkipásztori és egy éber, elszánt egyházkormányzói munka tervei, álmai mind-mind összesűrűsödnek egy vágyban nála : a Szentkönyv lefordításában. És neki megadatott, hogy ezt megvalósítsa. Áldassék az a kegyelmes Isten, aki még az öreg test töredelmeiben, álmatlanságában, nyugtalan fáradozásában is így meg tudta dicsőíteni az ő hatalmát és így jött igazán közel az ő magyar népének szívéhez ! Az 1590-ik év ép olyan fontos dátum egyházunk történetében, mint az 1606-iki bécsi békekötése. Itt a lelki felszabadulás útja nyílt meg protestáns népünk számára, országot nyertünk, amit Luther éneke szerint el nem vehet soha „e föld gonoszsága”

Károlyi első ifjúkori munkájában nemzetünk sorsának súlyos problémájával foglalkozik. Hol van az élet, a megtartás útja ennek a súlyos megpróbáltatások közt vergődő, sok ellenségtől tépett, annyiszor megalázott, halálraitélt nemzet számára ? A feleletet megadta reá élete legnagyobb alkotásával : a magyar nyelvű bibliával ! Minthia e telttével a János evangéliumának szavaival szólna hozzánk : *Ezek pedig megirattak, hogy higgyétek, hogy Jézus Krisztus Istennek Fia és hogy azt hívén, örök életet vegyetek az ő neve által.* (20 31.) És most is előttünk áll az ő szellem alakja s megkérdi az ő nemzetétől, megkérdi anyaszentegyházunktól, megkérdi mindeniküinktől egyen-egyen : kell nektek ez az élet ? . . .

Vegyétek el kezéből az Istennek legdrágább ajándékát és éljétek annak áldásával minden időben !

A vizsolyi Biblia előjáró beszéde.*

Tekintetes és nagyságos uraknak, vitézlő nemes népeknek, Isten felő közösségnek és az Isten házában munkálkodó Predikátoroknak, kik egész Magyarországon és Erdélyben vannak.

Az Istennek kegyelmét és a megszentelésnek lelkét, Jézus Krisztusban, kívánja szíve szerint.

Az egész szent írás bizonságot tészon arról, hogy Isten az embert ez végre teremtette az ő képére, hasonlatosságára és ez végre váltotta meg az ő szent Fia által, hogy őtet és az ő örökké való voltát, bölcsességét, hatalmas mindenhatóságát, igazságát és irgalmasságát az ember megismerne és az ő teremő, megváltó Urának szolgálna. Mint az Apostol mondja: Az Isten egy vérből teremtette az egész emberi nemzetséget, hogy laknának ez földnek színén és keresnék az Istent. És az Zachariás: Az Isten úgymond megváltotta az ő népét, hogy megszabadulván a mi ellenséginktől, szolgáljunk néki az mi életünknek minden rendiben, szentségben és igazságban ő előtt. Annak okáért az embernek az ő életében azon kell mesterkedni, hogy megtudván teremtésének és megváltásának végét arra igyekezzék, a mi végre teremtetett és megváltatott. Mert noha ily méltóságoson teremtet Isten minket, hogy holott a barmok csak az földre néznek, mi egyenesen az egekre nézzünk: Mindazáltal az oktan állatoktól az ember semmit nem különböztet, ha teremtésének végét nem tudja és az ő teremtésének végére nem igyekezik. Nem méltó azért, hogy az emberek közé számláltassanak az kik nem tudják az ő születéseknek végét. De mivel hogy az Isten hozzámegetetlen fényességben lakozik, kit soha senki nem látott és nem láthat, más az, mivel hogy mi gyarló bűnös emberek vagyunk: Nincsen mi bennünk anni erő és tehetség, hogy mi magunktól az Istennek esméretire jutassunk, Mint Krisztus mondja: Az test és az vér ezeket te néked meg nem jelentette. Esmét. Senki nem esméri az Fiut, hanem az atya, sem az atyát hanem az fiu, és a kinek ő meg akarja jelenteni. Innét vagyon hogy ama bölcs Simonides is mikor Isten felől kérdezték, azt mondja vala, hogy annál nehezebb volna az néki, melynél többet gondolkodnék arról. Annak okáért azt mondják, hogy nem csak

*) A Károlyi Gáspár által bibliafordításában, az eredeti első kiadásban közölt előszó.

teremtett és nem csak megváltott minket Isten, hogy őtet meg-
 esmérnök és néki szolgáljánh, hanem ő maga viszen is min-
 ket vakokat és resteket ő magának és az ő jó voltának esmé-
 retire, Nagy azért az teremtésnek és megváltásnak jó tétéménye,
 de ez is nagy jó tétéménye az Istennek, hogy a mi terem-
 sünknek és váltságunknak végére ő viszen bennönket. Az az,
 ő tanít minket magára és mint az Jób mondja, nem úgy tanít
 minket mint az vadakat, madaraka¹, hanem sokkal különben.
 Mert először az embereknek természetibe úgy oltotta bé magát
 Isten, hogy a mint még az pogány bölcs is mondja: soha nem
 lehet oly goromba nemzetségből való ember, az ki nem val-
 laná azt, hogy vagyon Isten, aki ez világot teremtette és azt
 igazgatja. Mint az Apostol mondja, hogy az Isten nem messze
 vagyon mi tőlünk, mintha azt mondaná, hogy az ember ő ma-
 gában megtapasztalhatja az Istent, mivel hogy ő benne élünk,
 mozgunk és vagyunk. Másodszor az teremtt állatokra is an-
 nira reányomta Isten az ő dicsőségének jegyét, hogy az ember
 ha az ő szemét felemelvén megtekinti az teremtt állatokat
 ez világon, nem tagadhatja semmiképpen az Istent: mint a
 szent Pál mondja: Az Istennek láthatatlansága, tudniilik az ő
 örökkévaló hatalma és Istensége a teremtésből és a teremtt
 állatokból megesmértetik, melyet az Dávid is bizonyít. Az
 egek — úgymond — beszélük az Isten dicsőségét és az ő cse-
 lekedeteit hirdeti a kiterjesztett Ég. De mivelhogy a mi termé-
 szetünk megromlott, ha azért Isten más úton nem viszen minket
 az ő esméretire, soha ezen az úton, tudniilik az néma mes-
 tereknek tanítások által, az ő igaz esméretire nem juthatunk
 és az természetből, az teremtésből vött Isteni esméret meg
 nem gyümölcsözik mi bennünk és annak semmi egyéb hasz-
 nát nem vesszük, hanem hogy csak menhetellenek legyünk az
 Isten előtt. Mert noha az régi pogányok az természetnek világos-
 sága által és az teremtés által meggyőzettelvén megesmérték
 és megvallották, hogy az Isten egy és örökké való hatalmas,
 mivelhogy az teremtés Istennek mintegy könyve, melyben őtet
 minden ember láthatja. Mindazáltal mivel hogy Isten azokat
 különben nem tanította, annak okáért az igaz Istennek esmé-
 reti mellől elhajolván számtalan sok Isteneket gondoltak ma-
 guknak és mint szent Pál mondja: elformálták Istent emberek-
 nek és oktan állatoknak formáira. Némelyek imádták az
 Jupitert, kinek az gondviselésben melléje adták Mercuriust,
 Saturnust, Marsot, Venust. Némelyek imádták és tisztelték az
 Napot, Holdot, csillagokat, az éltető állatokat, tüzet és vizet,
 az egeket. Némelyek az négylábu állatokat, madarakat, csuszó-
 mászó állatokat. Kik noha sok Isteneket imádtak, de azért Isten
 nélkül valók voltak, mint az Apostol mondja az Efezusbeliek-

ről, hogy Isten nélkül valók voltak a Jézus Krisztus esmérői előtt, melyre nézve az Próféta is azt mondja: hogy az pogányoknak Istennek bálványok, mert az Istennek ábrázatja Jézus Krisztus, ki nélkül soha senki az Istennek esméretire nem juthat. Annak okáért, hogy Isten az embert az ő esméretire vonhatná, hogy az ő teremtésének vége meg lenne az emberben, az ő szentséges száját megnitván ő maga szolott és tett bizonságot sokszor ez világnak ő maga felől, irgalmassága, bölcsessége, igazsága felől. Mint mikor azt mondotta: Én vagyok az Isten Urad Istened, az Aegyptusból kihoztalak. Esmét: Én vagyok az uralkodó erős Ur, irgalmas, kegyelmes, nagy türelemű, könyörülő és igaz Isten, ki megtartom irgalmasságomat ezerig és elvésem az embereknek bűnöket, kinek előtte az ártatlan nem ártatlan. Ilyen módon pedig sokszor szolott az Isten maga felől.

Jollehet azért nagy jótéteménye Istennek, hogy az természetbe oltotta magát és az teremtett állatokra is az ő dicsőségének jelenségét reányomta, de sokkal nagyobb jótéteménye ez, hogy ő maga szolott maga felől. Mert az Dávid is noha azt mondja, hogy az egek hirdetik az Isten dicsőségét, mind az által más felől az Isten beszédét magasztalja és azt mondja: Az Istennek beszéde tizta, igaz, mely az kicsinyeknek bölcsességet ád. Mellyel jelenti, hogy az Isten beszédéből világosan látjuk és esmérjük őtet, hogy nem az teremtésből. De lásd meg az Istennek más jótéteményét is. Mivelhogy az emberek természet szerint feledékenyek és hajlandók minden hamisságra és idegen Isteni tizteletre; annak okáért nemcsak megjelentette Isten magát az ő szentséges szája által, hanem annak felőtte, hogy el ne feledkeznénk arról, akarta, hogy az ő maga felől és az akarátja felől való bizonságtétele írásba foglaltatnék, hogy az inkább megmaradna, és az írás az igaz tudománnak regulája lenne minden hamis tudománok ellen. Mert noha sok ideig, közel kétezer esztendeig az teremtéstől fogva Mózesig semmi írás nem volt, (noha emlékezik Judás Apastal az Énók könyvéről) hanem Isten csak az ő maga szentséges szája által szolott és az szent atyák az tudománt csak szájokban hordozván, azt kézről-kézre adták fioknak és unokájoknak: Mind az által végezetre az Mózesnek parancsolja Isten, hogy mindeneket megírna. Irt azért Mózes őt könyvet az teremtésről és az Isten Anya szent Egyházának nevedéséről és az Izrael népének minden dolgairól, mind az Kanaán földére menetelekig, mely könyvekről emlékezik Krisztus sok helyen, nevezet szerint pedig mikor azt mondja: Vagyon Mózesek és Prófétájok hallgassák azokat, kinek írásával sok helyen az ő tanítását Krisztus erősíti, azonképen az Apastalok is, noha némely istentelen em-

berek Mózes felől mosdatlanul szolnak és azt kérdik ha volt valaha az Mózes és ha volt, kitől tanulta az teremtésnek históriáját. Az Mózes után is voltak sok Próféták, kik nem csak szóval tanították, hanem Istennek akaratjából megírták tanításokat, mint Sámuel, Dávid, Ezsaiás, Jeremiás, Ezechiél, Dániel és az tizenkét Próféták. Ezek nélkül is sok próféták voltak, kiknek írások elveszett, mint az szentírásból megtetszik, mint az Isten hadairól való könyv Numé. 21. az Iustus könyve Jos. 10. Nathan, Gad, Semeias, Haddo, alias, Jehu könyve, kikről mind emlékezet vagyon az szentírásban.

Ezek pedig az könyvek, melyeket egy szóval bibliának nevezünk, az Istennek kegyelmes jóvoltából megtartattak, noha az emberek gondviselet(le)nek voltak azoknak megőrzésében és az kegyetlenek nagy szorgalmatossággal akarták azt elvezetni, mint az Antiochus Epiphanes és a Diocletianus császár. Annak okáért nagy jótéteménye az Ur Istennek, hogy az ő maga szentséges szájával szólván az embereknek, nékik mind magát, mind akaratját kijelentette: De ez is hasonló jótéteménye, hogy az Prófétákkal megíratta mind magát, kicsoda és minemő állat légyen, mind pedig akaratját, jól lehet ennek is az Isten jótéteményének nem lőn olyan előmeneteli az mi némőt Isten kíván vala. Mert az Izraeliták is, az kiknek Isten szolott az Próféták által, meg nem elégedvén az igaz Istennel, az ki őket Aegyptomból nagy sok csodatételekkel kihozta vala és nékik szolott, idegen bálvány Isteneket imádának, mint azt az Próféták nékik sok helyen vetik szemekre.

Mert az embernek természeti oly romlott, hogy semmiképpen az Istennek igaz esméretére nem juthat, ha Isten ő maga szól is néki, ha csak külső füleinek szól. Végezetre azért mikor mégis az Isten nyilvánban akarná magát kijelenteni, hogy az emberek is őtet nyilvánban esmérenék, az ő maga egyszülött fiát öltözteté testbe, hogy az tanítaná meg ez világot az Istenre és az ő akaratjára, kinek tanításával meg kellene elégednünk addig, míg az Istent színről színre és szemtől szembe látnók. Kiről azt mondják, hogy minékünk mindeneket minden fogyatkozás nélkül megmondott vala, melyeket az ő szent Atyjától hallott. Azért mondja az Apasztal: Az Isten régenten sok képen szolott az atyáknak az Próféták által, ez utolsó időben pedig szolott minékünk az ő fia által. Szent János azt mondja: Senki soha nem látta az Istent, hanem az Fiu, ki az Atyának kebelében vagyon, a beszéltette meg mi nekünk. Krisztus pedig ő maga azt mondja: Nem mondalak titeket szolgálknak, mert az szolgál nem tudja mit cselekszik az ő Ura, hanem barátimnak mondalak titeket, mert valamiket hallottam az én Atyámtól, néktek megjelentettem. Annak az okáért valamennyi jót tölt

Isten ez világgal eleitől fogva, mind azt meghaladja ez és mind annál drágább jótéteménye az Istennek, hogy az ő szent Fiát ez világra elbocsátván az által nekünk mindeneket megjelentett. Ki nem csak megjelentett minékünk mindeneket, hanem az ő választott szolgáit is, kik tanításának hallgatói, csodatételeinek látói voltak, szent lélekkel azokat felékesítvén mind ez világra kibocsátá, hogy az Evangéliumot predikállanak és abban az Istennek Jézus Krisztusban való kegyelmességéről bizonyosságot tennének, kik az ő mestereknek paroncsolatja szerint ez világot betöltötték az Evangéliummal és Krisztusnak jó illatjával. Az után az mit predikáltak, megírták mind az Próféták és az ő utánok valóknak hadták, hogy az Próféták és Apostalok írása lenne az anya szent Egyháznak úgy mint két szeme, vagy két emleje, melyet szopnánk és az által növekednénk. Azért mondja szent János. Az mit láttunk, hallottunk, kézzel tapasztaltunk, tudniillik az életnek egéjét, azt hirdetjük néktek. Szent Péter pedig azt mondja: Nem valami mesterséggel gondolt beszédet követünk, mikor prédikáljuk néktek az mi Urunk Jézus Krisztusnak hatalmát és eljövételit, hanem úgy, mint kik szemeinkkel láttuk az méltóságát és az mi füleinkkel hallottuk az Atyának ő felőle való bizanság tételét. Annak okáért mindezekből azt mondjuk: Először hogy az Istennek tökéletes és mindenestől fogva való akaratja, az Prófétáknak és Apostaloknak írásokban vagyon, és annak okáért azok az írások méltán nevezetnek szent írásoknak. Másodszor, hogy az Prófétáknak és Apostaloknak írások tökéletes, teljes, fogyatkozás nélkül való, tizta, igaz. Harmadszor, hogy nem szabad ahoz semmit adnonk, hogy Istennél bölcsőbbeknek ne láttassunk sem pedig nem szabad abban elvenni, vagy attól elhajolni jobb kézre vagy balkézre, hanem azokat mindenestől éppen kellyen megtartani, úgy mint az mi hitőnknek és valásunknak erős és mozdíthatatlan reguláját. Negyedszer, hogy minden teremtettt állat tartozik engedelemmel ahoz az tudományhoz, mely az Próféták és Apostalok írásában vagyon. Ötödszer hogy csak azt az tudománt kelljen bevonnunk, mely az Próféták és Apostalok tudományával eggyez. Valamely pedig nem eggyez, akar kié légyen az a tudomány, akar Angyalé, akar ördögé, akar Pápáé, vagy akar mely nagy méltóságbéli emberé, akar Conciliumé semmiképpen nem igaz, és azt be nem kell vennünk, mint az szent Pál mondotta: ha az Istennek Angyala mást prédikállana, légyen átkozott. Nem kell tehát minékünk vakmerő képpen minden tudománt bevonnunk, mihelt azt valaki az ő szájából kibocsátja, hanem meg kell próbálni, és az Próféták Apostalok írása mellé kell vetni, mint az Isten lelke tanít bennönket. Annak okáért örökkévaló hála-

adással tartozunk az Úr Istennek, hogy magát sok képpen jelentette ki az embereknek, de kíváltképpen, hogy az ő szent fiát ez világra elbocsátta és ő általa magát ilyen nyilván és minden homályosság nélkül jelentette meg, és az Apostalokkal az ő akarattját nemcsak predikáltatta, hanem annak felötte megíratta, kérjük alázatosan ő felségét, hogy a Bibliának könyvét, melyben vagyon az ő akarattja, tartsa meg az ördögnek és ez világnak dihössége ellen. Az ő szentséges igéjét és abban az ő akarattját hirdettesse minékünk az ő szolgálai által, hogy és hogy az ő igaz esméletire juthassunk és abban gyarapodhassunk, szóljon nekünk az ő szent lelke által az mi sziveinknek is. Mert miképpen az természetnek világa által és az teremts által szinte azonképpen Proféták által, Krisztus által és az Apostalok által, csak hiába szól mi nekünk az mi külső füleinknek, ha az Ur belső füleinknek nem szól. Bodogok azért az kiknek Isten szól az ő szent igéje által. De sokkal bódogbak azok az kiknek szól az ő szent lelke által, és a kiket nemcsak kívül vonson, hanem belől is, kikben nemcsak az ige által, hanem az ő lelke által is hatalmason cselekedik. Annak okáért az Krisztus mi nekünk mind addig haszontalan és az igében hiába predikáltatik, mignem az Isten lelkétől hitnek általa a mi szívönkbe béoltatik és beplántáltatik az igének hallásából. Mert Isten az ő népével való szövetségben egybe köti, mind az keltőt, az igét és az ő szent Lelkét. Ez ugymond az én kötésem vélek. Az én lelkem, mely te benned vagyon és az én beszédim, melyeket adtam az te szádba, el nem távoznak tetőled és az te nemzetségedtől, mely dologra nézve az Apostal is azt mondja, hogy az Evangelium Isten hatalma minden hívó embernek idvösségére, ez az, oly eszköz, melynek általa Isten hatalmason cselekszik az hiveknek szivekbe. Azért hasonlítottatik az tűzhöz, pörölhöz, két élő fegyverhöz és a szép zápor esőhöz, azért mondja az szent Péter, hogy ujonnan születők az halhatatlan és rothadatlan mag által, mely az Istennek igéje.

Miképpen azért külsőképpen Isten az a ki minket eltart és az mi életönket táplálja de úgy ha az mi hivatalunk szerint kenyeret keresünk: azonképpen az Isten lelke az aki az mi szívönkben, lelkünkben cselekeszik, hitet formál, ujonnan szül, de nem különben, hanem az igének hallgatásából, ha azért azt akarjuk, hogy az Isten mi bennünk cselekedjék, ne légyen mi előttünk semmi becsölletesb az Istennek igéjénél, annak hallgatásánál, olvasásánál és tanolásánál.

De mivel hogy ez világ nem akarja, hogy az Istennek szent könyvei közönséges nyelven legyenek, és azt mindenek olvassák: azért erről is szólnunk kell. Azt mondják pedig, hogy

nem csak akarja Isten, hogy az papok olvassák az szent írást és az kösség azoknak szájokból hallja, hanem azt is akarja, hogy az ő és új Testamentum könyvei minden nemzetségnek nyelvén legyenek és azokat olvassák, hánnyák-vessék mindenek, szegények, gazdagok, kicsinyek, nagyok, férfiak és asszoni állatok. Mert az Isten egy aránt mindenrendbéli embereket akar üdvözíteni. Hogy ha pedig nem akarja Isten, hogy az kösség olvassa az Isten ígését az ő tulajdon nyelvén, miért iratta azt az ő népének Mózes-sel, az Prófétákkal, Dáviddal az ő saját sidó nyelveken és nem egyéb nyelven, melyet nem csak az sidók, hanem a szomszedságban is sok egyéb nemzetségek is megérténének? Miért akarta, hogy az ő szent könyve nem csak sidó nyelven volna, hanem Chaldeai és Syriai nyelvre is fordítatnék? Miért olvassa az Istennek törvényének könyveit Josiás király az Salomon templomában az község előtt, ha nem illik az királyok kezébe az Biblia? Vagy a kik azt mondják, hogy nem szabad közönséges nyelvre fordítani az Bibliát, honnét bizonyítják meg, hogy Isten az Bibliának csak Deák nyelvet szentelte? Bizony ha az Bibliát egy kéválképpen való nyelven kellene olvasni, nem volna jobb, mint sidó nyelven olvasni, mivelhogy az ő Testamentum könyvei sidó nyelven irattak. De az Isten így akarta, hogy az szent írás egy nyelv által származnék, az után sok nyelvek által sok pogány népek közzé terjedne azoknak idvösségekre, tudniillik az Chaldoeusok, Syriabeliek és Görögök közzé. Nem Istentől volt-e tehát, hogy amaz Ptolemeus Philadelphus Aegyptum béli király, az ő népének kedveiért felötte nagy munkával és költség-gel Jerusálem-ből hetven sidó bölcseket hivatván, az Bibliát sidóból görögre fordította, az mint Josephus beszéli? Mit mondunk az Istennek ajándokáról, melyet az Apastaloknak adott vala Pinkesd napján? Kétség nélkül az Apastaloknak nyelveket el nem változtatta volna Isten, hogy sok nyelveken szólhatnának, ha nem akarta volna, hogy az ő neve sok nemzetségeknek nyelveken predikáltatnék. Az Apastalok pedig és az Evangelisták miért írták az Jezus Krisztus tudományát Görög nyelven, mely akkor majd mind ez világon közönséges nyelv volt, ha az Isten nem akarta, hogy az szentírás közönséges nyelven olvastassék? Az szent Filep miért nem feddette meg az Candaces királyné asszon-nak szolgáját, hogy az Esaiás könyvét olvassa vala? Avagy nem méltán dícséri-e szent Lukács az Berraea város bélieket, hogy minden napon hánták-velették az szent írást, hogy megpróbálnák az Pál Apastalnak tudományát? De mivel hogy az Patereknek írások mind untalan ezeknek szájokban vagyon, feleljenek meg, az Chrysostomus Doctor miért inti az kösséget, hogy olvassák az szent írást, ha semmi köz-i ninsen az kös-

ségnek ahoz? Mert ő azt mondja: kérlek titeket, hogy gyákorta ide jöjjetek, és az szent írásnak olvasását szorgalmasan hallgassátok nem csak akkor pedig, mikor ide jötök, hanem otthon is az Isten Bibliáját kezetekbe vegyétek: Ismét. Mindenkor intelek és nem szünöm meg inteni, hogy nem csak itt hallgassátok az mit mondunk, hanem mikor otthon vadtok is az szent írást olvassátok, és ne mondjad: nem én dolgom az írásnak olvasása, hanem azoké, kik ez világot megtagadták. Mit mondasz ember? Sokkal inkább tied, hogynem azoké. Ismét: Hallja meg ezt az kösség: Szerezzetek magatoknak Bibliát, mely az léleknek orvossága, ha egyebet nem, akár csak az új Testamentom könyveit. Ismét: Ez mint egy dögleletesség mindent megveszt, hogy az szent írásnak olvasását állítjátok csak az barátokra nézni, holott szükségesb néktek, hogy nem azoknak. Etc. Szent Dávid azt mondja, hogy az Istennek beszéde a mi lábainknak vezére. Másutt: Az Isten lelke kenyérnek és víznek mondja, mely után soha sem meg nem éhezünk, sem meg nem szomjuhozunk. Sz. Pál ellenség ellen való fegyvernek. Azért az kik a Bibliát csak a Deák nyelvre szorítják és az kösség keziből kivészik annak olvasását és őket az bálványokhoz igazítják, hogy azok légyenek amint ők szólnak a paraztoknak Bibliájok és azoktól tanoljanak a mint Gergel Pápa mondotta volt: azok minden kétség nélkül az Jézus Krisztus vére hullásával megváltott népet nagy gyalázatos bosszúsággal illetik, azokat az setétségben vezérlő lámpástól, az ő lelkeknek kenyérétől, vizétől, az ellenség ellen való fegyvertől megfoztván, az setétségben hadják, lelki éhséggel, szomjúsággal gyötrik és veszedelemre taszítják. De mit mondjunk? Igen vaknak kell annak lenni, az ki ezt által nem látja, miért foztják meg az Romaiak az kösséget a Bibliának olvasásától. Mert hogy az ő tudományoknak hamissága meg ne esmértesék az kösségtől, és hogy mindent szabadon szerezhessenek, végezhesenek és azt az kösségnek nyakába vethessék minden próbálás nélkül, ezt az okosságot találták hogy ne legyen szabad az Bibliát közönséges nyelvre fordítani és az kösségnek olvasni. Soha azért a fejedelmek nagyobb jót nem cselekedhetnek az kösséggel, mint ha őket az nagy lelki rabságból kiszabadítván, az Istennek igéjét a Próféták Apastalok irásából predikáltatják, hanem arra is gondjok lészen, hogy az Istennek könyve közönséges nyelven legyen, mindeneknek kezekben forogjon és mindenektől olvastassék. De mivelhogy nem elegendznek meg az Pápasták ezzel hogy az kösségtől mindenestől megtiltják az Bibliának olvasását és annak közönséges nyelvre való fordítását, hanem amaz Bibliára akarnak minket szorítani, melyet vulgata editionak neveznek, melyet ré-

gen fordítottak volt, arról is azért szólnunk kell, hogy a holott az olvasók látandják a mi fordításunkat különbezni attól, méltán minket ne szidalmazhassanak. Azt mondjuk azért, hogy ez Bibliának fordításában nem köteleztük magunkat az vulgata editiohoz, az az amaz régi Bibliához, hanem követtünk sok jámbor tudós embereket és azoknak fordítását, az hetven magyarózóknak Görög nyelvre való fordításokat, Vatablust, Munsterust, Pagninust, Tremelliust, ki természet szerint való sidó fiu volt és csak most fordította meg az Bibliát, ez mellett sok tudós bölcs magyarózókat. Mert jóllehet méltó nagy dicséretre az, ki a régi Bibliát fordította és sokat igen szépen fordított és nem volna gonosz, ha egy bizonyos Biblia volna, mellyel élénk közönségesképpen, mikor bizonságot kell előhozni vagy tanításban, vagy disputálásban : Mindazáltal kicsoda tilthat meg minket, hogy a kutfőből ne igyunk, az az hogy az ó Testamentom könyvein a sidó betőt, az uj Testamentomén a Görögöt meg ne tekintsük, ha valami igéknek erejének vagy jegyzésének jobban végére akarunk menni? Vagy ki tilthat meg minket, hogy ne kövessük azt, aki jobban és igazban fordította másnál a Bibliát? Mert kétség nélkül való dolog, hogy a régi Bibliában sokat nem jól és alkalmatlanul fordítottak, sokat elváltoztattak, sokat megcsonkítottak, sok helyen sokat adtak hozzája, mint ezt sok példával és bizonsággal ez után megbizonyítjuk. Méltó e azért azt mindennél inkább követni az ki az Istenében vagy elvött, vagy ahoz adott, vagy azt megfertéztette?

Es amit megváltoztattak az Istenében, nem szabad e követnünk annak helyére állatásában a nyelvet, melyen szolott az Isten lelke? Kétség nélkül jobb embernek a forrásból innya, hogynem az folyásból és nem lehet az emberének olyan méltósága, mint az Istenének. Továbbá az bölcs embereknek egyenlő szavok ez, hogy nem Jeronymusé az régi Biblia, noha övének mondják, melyet erős bizonságokkal bizonyítanak. Mert ő maga megválastja az ő Bibliáját az vulgata editiotól, mikor ezt mondja. *Nomini vestro consecravi opus tridui, interpretationem nempe trium voluminum. Salomonis Misse, quas Hebraei parabolás, vulgata autem editio proverbium vocat.* Más a, hogy Jeronymus az ő írásaiban sok mondásokat és bizonságokat különbben mond ki, hogy nem az régi Bibliában vagyon, melyet vulgata editionak neveznek. Erasmus Doctor azt mondja. *En hiszem (ugymond) hogy amaz régi Biblia méltóságot és erőt vött csak az időnek hosszu voltából.* Mert ha közönséges Conciliomban vették volna azt be, mindnyájan azzal éltek volna, de ugyanazon mondást, különbben mondja ki Ágoston, különbben Ambrus Doctor, különbben Hilarius. Jól lehet Platina azt mondja, hogy az Jeronymus Bibliájának Damasus pispek szer-

zett először méltóságot mivelhogy az előtt élnének az Görög Bibliával. Sanctes Pagninus ki az sidó nyelvben tudós volt, azt írja az hetedik. Kelemen Pápának: Az Jeronymus Bibliáját nem kárhoztatjuk, el nem változtatjuk, attól sok helyen külömbözünk, miképpen egyebek is, kik az keresztyéni hitben egyezvén, az olvasásban külömböznek, mint Ciprianus, Hilarius, Ambrus, Agoston, kiknek írásokban külömségek és ellenkezések találtnak, jól lehet az mely Biblia most mindenöt olvasztatik, nem hisszük, hogy Jeronymusé legyen. De ha szinte Jeronymusé volna is enni időtül fogva könnyen megveztegettetett volna az íróknak restségek és gondviseletlenségek miatt. Más az, hogy Jeronymus nem köti az ő Bibliáját erővel senkire, hogy nem volna szabad mással élni. Mert azt mondja együütt. Kérlek tégedet olvasó, ne állítsad, hogy az én munkám egyebeknek munkájokat kárhoztatna. Az Isten templomába minden ember azt viszi az mit vihet, némelyek aranyat, ezüstöt, drágaköveket, bibort, bársont mi pedig jól cselekedszük ha viszünk csak bőröket és kecske szőrt. Másut esmét azt mondja: Ha valahol az fordításban láttatom tenéked tévelgeni, ha valaki az mi fordításunkban akar valamit megfeddeni, kérde meg az sidó betűt az ő maga lelkiesméretit, lássa meg az beszédnek textusát és rendit, az után ha lehet úgy rágalmazza a mi munkánkat. Ismet: kérlek titeket, hogy ez könyvnek kíválcéppen való olvasásával megelegedvén, azt közönséges helyre ki ne vigyék és az kik eleget töttenek, azoknak az ételt ne töltsétek szájokba, és az olyanoknak kevélségeket eltávoztassák, akik egyebeket tudnak kárhoztatni, de ők semmit sem tudnak szerezni, ha pedig vadnak az atyafiak közül olyak, kiknek az mi munkánk tettzik, azoknak adjátok az könyvet olvasni. Ha azért Jeronymus ő maga senkire erővel nem kötötte az ő Bibliáját, hanem szabadságban hatta aki akarja olvasni vagy nem: Az Római Pápa is senkire erővel ne kösse azt. Hanem ha az Isten házának előmentét kívánja, megengedje, hogy az ki azzal nem akar élni és azt nem akarja olvasni, szabadsággal legyen azzal élni és azt olvasni, amely neki inkább tettzik és láttatik igaznak lenni. Mert az Agoston Doctor is ezt mondja: Akik sidóból Görögre fordították, az írást megszámlálhatjuk, de akik Görögből Deákra fordították, meg nem számlálhatjuk. Mellyel jelenti, hogy ő idejében senki nem köteleztetett egy bizonyos Bibliához, hanem mivel hogy szabad volt mindennek megfordítani, azzal éle minden, amely neki tettzett. Másut azt mondja, hogy az Deákoknak két szárnyoknak kell lenni a szentírásra, tudniillik a sidó és Görög nyelvnek. És hogy az ő Testamentum könyvének igasságát az sidóból kell megpróbálni, az új Testamentum könyveinek pedig a Görögből, mely mondás a Gratianus pápa decretomában is le vagyon írva.

Azért jól lehet a Jeronymus Bibliájának méltóságát mi helyén hagyjuk és távol legyen mi tőlünk, hogy azt szidalmaznók, rágalmaznók és valakit annak olvasásától elrettenténk, ha valaki kedveli azt: sőt azt mondjuk, hogy azzal mi is igen segítettünk és az holott az szükség hozza, örömezt élünk vele. De ahoz magunkat semmiképpen nem akarjuk kötelezni, úgy hogy attól csak egy betűben is ne mernénk eltávozni, mint az Tridentomi Conciliomban végezték volt az Római Pispékek, hanem egyéb bölcs embereknek fordításokat is háladással látjuk, olvassuk és követjük azt akit esmérhetünk legigazbnak lenni. Méltatlan dolog pedig azt mondani, hogy menél több nyelvre fordítatik az Istennek ígéje, annál inkább megfertéztetik. Mert ha az igaz, miért változtatta el Isten az Apastaloknak nyelveket Pünkösöd napján, hogy az evangeliumot sok helyen predikállának. Ha azért az sok nyelven való predikálás meg nem fertéztette az Isten beszédét, mi módon fertéztetik meg, ha sok nyelvekre fordítatik? Más az, hogy a régi szent Doctorok idejében is sok Biblia volt. Mint az sidó nyelven való Biblia nélkül, Arabiai és chaldeai nyelven való Biblia, Görög Biblia, Aquilfa, Symmachus, Theodotion, Origenes Bibliája, és ezek nélkül is sok fordítások, melyek alég számlálathatnak meg mint Agoston Doctor mondja. Nem hogy azért Istennek ellene volna, de inkább szép ajándoka az Úr Istennek, hogy sok nyelvekre fordított az Biblia, és egy nyelven sok rendbéli fordítások vadnak.

De hogy igaz legyen az mi beszédünk az mit mondánk az vulgata editorol, az az, amaz régi Biblia felől, hogy tudniillik igen megveztegettetett azt bizonyítsuk meg. Hogy sokat adtak ahoz és abban sok toldalék vagyon, bizonyíttuk ez példakkal: Lásd meg Genéz. 4 vers 8. Az vulgata editioban így vagyon: Monda Chain Abelnek, menjünk ki. Ez pedig (menjünk ki) nincsen az igaz betűben, hanem csak így vagyon: Szóla Chain az Abelnek, és mikor volnának az mezőn etc. Genes. 32. vers 29. Az régi Bibliában így vagyon. Miért tudakozol az én nevemről, mely csudálatos. Ez pedig (mely csudálatos) nincsen az igaz Bibliában. Numer 20. vers 6. Az régi Bibliában egy egész vers vagyon, mely nincsen az igaz betűben. Kiáltának (ugymond) az Istenre és mondának: Uram Isten hallgasd meg ez népnek kiáltását és nisd meg nekik az te kéncses házadat, az élő viznek kutfejét, hogy megelégedjenek és ne zugalódjanak etc. Ezek nintsenek az igaz betűben.

Az Ésther könyvét is négy vagy öt cáputtal toldották meg. Az két utolsó könyvét Esdrásnak nyilvánvaló szóval mondja Jeronymus Doctor álomnak. Az Tobiás könyve Görögül irattott, nem sidójul, de azt is annyira megveztegették, hogy 46.

versel töldötták meg, mely az igaz betűben nincsen. Azonképpen az Judith könyvében 48 vers vagyon, mely nincsen az Görög betűben, melyeket az mi Bibliánkban mind elhattunk, mint az Tobiás könyvébenn is. Az példabeszédről irt könyvbenn is 19 vers vagyon, mely nincsen az igaz betűben, noha az Görög Bibliában megvadnak.

Az Sirack könyvébenn is, mely Görög nyelven iratott 38 vers vagyon, mely nincsen az betűben. Ezenképpen az Dániel könyvébenn is sok toldalék vagyon. Az Romába irt levélnek 4. részében v. 2. Így vagyon a régi Bibliában: ha Ábrahám megigazult, az történnék cselekedeteiből etc. De az igaz betűben csak így vagyon: ha Ábrahám az cselekedetekből igazult meg.

Hogy pedig sokat elloptak és elhadtak benne, az is nyilván vagyon. Lásd meg Genez. 9. vers. 6. Így vagyon; Az ki az ember vérét kiontandja, kiontassék annak vére: Elhadták ezt: Ember által, az pedig igen szükséges tizikkel. Math. 9. Így vagyon: Nem jöttem hinni az igazakat, hanem az bűnösöket. Elhadták ezt: Poenitentiára. 1. Ioan 5. így vagyon. Ezeket irom néktek, hogy megtudjátok, hogy örök életetek vagyon, kik hisztek az Isten fiának nevében. Az igaz betűben pedig így vagyon: Ezeket irom néktek kik hiztek az Isten fiának nevében, hogy megtudjátok, hogy örök életetek vagyon, és hogy higgyetek az Isten fiának nevében, Roman 11. Egy egész sententiát loptak el. Ha cselekedetből tehát immár nem kegyelem, és az cselekedett nem volna cselekedett.

Ha annak okáért nem szabad semmit az Istenéhez adni, és abban ellopni, mi képpen ő maga ezt erősen megtiltotta, tehát minden kétség nélkül felötte igen vétkezett az Isten ellen, az ki ez toldalékokat adta az Istenéhez és az ki ellopta amelyekről szólunk, akar Jeronymus dölga legyen ez, akar kié. És mi képpen az fejedelemnek levelének méltósága elvész, ha ahhoz valamit adnak vagy elvésznek benne, azonképpen az Bibliának méltóságának gyalázattyára cselekedték ezt, valakik cselekedték.

Annak felötte sokat úgy fordították, hogy az ember nem tudhatja micsoda: Mint Joel 2. Cap. Convertimini ad Dominum, quia benignus est, et praestabilis super malitia? Micsoda ez, praestabilis super malitia? Psal. 67. Si dormiatis inter medios cleros, pennaë columbae deargentatae et posteriora dorfi eius in pallore auri. Ezt sem tudhatja az ember mit akar. Psal 110. Tecum principium in die virtutis tuae etc. ez is olyan mint egy mese. Sokat pedig mindenestől elváltoztattak az régi Bibliában. Mint Jud. 11. Nos potes esse haeres, quia ex adultera matre natus es. Maga nem úgy vágyon, hanem ex altera matre. Psal. 132. Vidoae eius benedicam, maga

victui volna. Apoc 22. Beati qui lavant stolas suas in sanguine agni. Maga az betűben így vagyon Beati qui fervant mandata eius.

Ezeknek fölötté sok helyen a régi Bibliát az Pápai tudomány mellé szabták. Mint Genéz. 3. hogy az Máriának közbejárását és segítségül való hívását bizonyíthassák, így veztegették meg az betűt: Ipsa conteret Caput serpentis, maga nem ipsa, hanem ipsum vagyon az igaz betűben. Gen. 14. Obtulit Melchisedech panem et vinum, maga protulit volna. De úgy fordítják, hogy az Misében való áldozatot bizonyíthassák. Ioan 14. Spiritus S. suggeret quaecunque dixeró, maga nem dixeró, hanem dixi, vagyon az betűben. De így fordítják, hogy azzal bizonyítsák az ő Conciliumoknak végezését Isten lelkének tudományának lenni. Mindezekből megtetzik, hogy ok nélkül akar-nak minket az régi Bibliához kötelezni, melyet vulgata editionak neveznek és méltatlanul tölték az Tridentomi Conciliomban ez végezést, hogy semmiben el ne távozzunk attól a Bibliától.

Nagy gondviseletlenség volt azért és Istenhez és az ő szent igéjéhez nagy idegenség, hogy holott minden nemzetségnek nyelvén vagyon az Istennek könyve, a Magyar nemzetség arról enni ideig gondot nem viselt. Nem tudom, ha az Predicatorokat vádoljam, vagy az fejedelmeket. Bizony az Heltai Gáspár munkája és az Melius Péteré bizonságot téveszen arról, hogy találattak volna olyak az előtt is, kik a munkát nem restellették volna, ha az fejedelmek arra gondot viseltek volna, az tanítókat felébresztették volna és az ő tárházokat Isten tisztességére megnitották volna. Azért kétség nélkül ha vagyon is ebben valami bűnök az tanítóknak, hogy enni ideig egészen az Biblia nem volt Magyar nyelvén, de a fejedelmeknek nagyobb bűnök vagyon. Kik nem hogy az Bibliának Magyar nyelvre való fordítására gondot viseltek volna, melyben vagyon az örök életnek beszéde, az kenyér és víz, melynek utánna meg nem éhezünk és szomjuhozunk: De csak arra sem viseltek ez ideig gondot, hogy az Magyar nemzetségnek sok szép és nagy dolgainak vagy cselekedeteinek históriáját megíratják volna és azt az ő utánnok valóknak örök emlékezetre hadták volna, holott nincsen ez világon oly nemzetség, mely arra gondot nem viselne. Noha pedig volt darabonként az Bibliának valami része megfordítva, de mindenestől fogva egészen ez ideig az mi országunkban, az mi nyelvünkön nem volt, hanem az kegyelmes Istennek jókedvéből most mégyen ki egy néhány nevezetes Jámbor, Istenfélő Nagyságos Uraknak intése, törekedések, és költségek által, kik annira nem igyekeztek ez dologban ez világi hirre és tisztességre, hanem csak az Isten tisztességére az ő házának épülésére, hogy az ő magok nevét is nem akar-

ták ide beiratni, meglegedvén azzal, hogy az ő nevek az életnek könyvében be vagyon írva.

Meggondolván azért az Anya Szent Egy háznak az mi nemzetségünk között ez dologban való fogyatkozását és jövőendő éppülését, másfelől az mi tiztünket, az Istennek nevét segítségül híván, minek utánna hozzá kezdettem volna egy néhány jámbor tudós atyafiakkal, kik nékem az fordításban segítséggel voltak, meg nem szüntem addig, mignem véghöz vittem az Bibliának egészen való megfordítását, melyben munkálkodtam közel három esztendeig nagy fáratsággal, testi töredelemmel, de oly buzgóságos szeretettel, hogy én egy szem pillantásig ez nagy munkát el nem untam, hanem nagy serénységgel és szeretettel munkálkodtam, mignem elvégezném azt. Hogy pedig az olvasóknak nagyob kedvet tennék, mind az egész Bibliát versenként fordítottuk, mint az Sidók szokták, melynek felötte igen nagy haszna vagyon az betűnek meg értésére melyet mivel hogy ez előtt meg nem tartották, gyakorta az mi egygyüvé való volt el szakasztották egymástól és az mi nem egygyüvé való volt, egybe kapcsolták, mely dolog igen meghomályosítja az betűnek értelmét. Az Caputoknak summát csináltam szép értelemmel, hogy az mit keres az olvasó az summát megtekintvén, hamarább megtalálja azt. Az holott valami nehézség volt az betűben vagy egy igében, vagy egy egész sententiában, azt megmagyaráztam, hogy minden tartozás nélkül mehetne az olvasó az olvasásban. Az fordításban éltnök az menyére lehetett tiszta igaz Magyar szóval, idegen szólásnak módját nem követtük sőt inkább az mi darabosnak tettett vagy az Sidó vagy az Deák szólásnak módjában annak is kimondásában az Magyar nyelvnek szólásának módját követtük. Az Istennek állattya szerint való neve Jehova. De azt is nem tartottuk meg, hanem az holott egyéb nem lehetett benne mint mikor azt mondja Isten Mozesnek, hogy Ábrahámnak, Isáknak, Jákóbnak az ő Jehova nevében nem jelent meg. Az Ezechiél is mindenöt Adonai Jehovat mond, melyet különben nem magyarázhattunk, hanem Ur Jehovának, noha néhon Uralkodó Urnak is fordítottuk. Követtünk ez fordításban sok jámbor tudós embereket, kik az Sidoból, az mely nyelven iratott az ő Testamentom, igazán fordították az Bibliát. Mint Vatabulust, Pagninust, Munsterust, Tremelliust, ki természet szerint való Sido volt, és ujonnan nem sok ideje, hogy az Bibliát megfordította, követtük az vulgata editiot is és ez mellett sok magyarázó Doctorokat. Az kik ez előtt valami részt fordítottak az Bibliában, azokat is nem utáltuk meg, hanem megtekintettük.

Ez mi munkánkat pedig Nagyságtoknak és kegyelmetek-

nek neve alatt bocsátom ki és Nagyságtoknak s kegyelmeknek dedicalom. Nem hogy kételkedném abban, hogy az Isten könyvének méltósága nem lenne ő magában, hanem hogy Nagyságtokat és Kegyelemeket felindítanám az szent írásnak olvasására és abban az drága kőnek megkeresésére, melyért embernek minden marháit is el kell adni. Más az, hogy ebben kellett követnem ez világnak és az bölcs embereknek szokásokat, kik az ő munkájokat mindenkor valakinek neve alatt szokták kibocsátani. Nagyságtokat és Kegyelemeket kérem, ez mi munkánkat vegyék jó neven és azzal éllyeték az nagy Istennek dicsőségére és tulajdon lelketeknek idvösségére. Az Ur Isten tartsa meg Nagyságtokat és Kegyelemeket, éltesse sok ideig, kegyelmességével és jó akarattával mint egy pais-sal vegye körül, szent Lelkével erősítse, bátorítsa és minden tanácsit igazgassa az ő Neve dicsőségére és az ő házának éppülésére. Amen. Göntzön. Boldogasszony havának első napján 1589. esztendőben.

Nagyságtoknak és kegyelmeknek szolgája,

Károli Gáspár: az Göntzi Anyja szent Egyháznak lelkipászlora, És az Kassa völgyén az Tanítóknak Seniora, etc.

Az olvasóknak.

Bizonnyal tudom és semmit sem kételkedem abban, hogy ez mi munkánknak, minek utánna emberek közzé az kimégyen sok irigye és sok rágalmazója leszzen. Mert miképpen az testet követi az árnyék, azonképpen az virtust, az az a jóságos cselekedetet követi az irigység és az kikhöz hasonlót nem cselekedhetnek, ha különben a nek nem árthatnak, rágalmazzák azt. Mindazáltal senkinek sem irigységével, sem rágalmazásával nem gondolok. Mert az Isten és az én jó lelkiismeretem nékem bizonságom, hogy nem egyebet, hanem az nagy Istennek tisztességére, az ő házának éppülésére néztem ez dologban. Más az, hogy szabad mindennek az Isten házába ajándékot vinni. Egyebek vigyenek aranyat, ezüstöt, drága köveket. Én azt viszem, az mit vihetek, tudniillik Magyar nyelven az egész Bibliát, mellyet eleitől fogva sokan igyekeztek offerálni, de véghöz nem vihetek. Annak okáért minden keresztyén olvasókat kérek, hogy az én munkámért engemet ne rágalmazanak és meg ne keserítsenek, hanem nagy Isteni félelemmel és hálaadással vegyék és olvassák ez Magyar nyelvre fordított Bibliát. Ha valól az fordításban tévelgettem és az tzélt nem találtam, azt ne tulajdonítsák vakmerőségnek, hanem az én gyarlóságomnak. Az olyan helyeket az olvasók ugyan Regestum szerint igyekezzék meg és engemet intsenek meg, hogy mig Isten ez testben tart, jobbithassam meg az mi fordításunkat mind addig mig nem igen szép és jó leszzen, etc.

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 8. SZ.

1929. OKT. HÓ.

Megtudni.

II. Móz. 10:2. „... hogy megtudjátok, hogy én vagyok az Úr!”

A Bibliában nagyon gyakran ismétlődik ez a gondolat. Ahol Isten beszél, akár az ő elnyomatásban levő, gyöttrődő népének, akár Fáraónak, akár egyeseknek szolgái közül, a kétségek, a próbák vagy a nagy menekülések idején mindig ismétli ezt a kifejezést: ez pedig azért történik „hogy megtudjátok, hogy én vagyok az Úr!” Ugy látszik, ez a nagy tudomány, amit meg kell tanulni, ez az amire el kell jutni, ez az, amiért minden próba, minden segedelem van, s ezt az egyet kell nekünk megtudni, hogy *Isten az Úr!* Isten erre akarja megtanítani népét, választott embereit, ellenségeit, a vele dacolókat, hogy Ő az egyedüli Úr.

És csakugyan ez az, amit mindenkinek legelőször meg kell értenie és látnia, mielőtt egyáltalában bármi munkát végezhetne. Egészen komolyan, a maga félelmisségében és szentségében kell meglátni azt, hogy Isten: Úr. „Én vagyok az Úr, a Te Istened”, hangzik a tizparancsolatban. „Én vagyok az Úr, ez nevem, dicsőségemet másnak nem adom!” — szól Ésaiás próféta által, s a Zsidókhoz írt levél így szól: „A mi Istenünk megemésztő tűz!” Hogy Isten egyetlen és feltétlen Ura a világnak, az emberiségnek, egyetlen Uram és parancsolóm nekem, egyetlen Úr a munka felett, ez az a nagy tudomány, amit meg kell tanulni. És ezt „megtudni” azt jelenti, hogy az Isten ez urasága előtt alázatosan meghajolni, megalázkodni, az Ő szolgálatára adni magam teljesen és kizárólag. Nagy és nehéz tanulmány ez: Izrael népe évezredek óta tanulta és mégsem tanulta meg. A Fáraó életét veszítette ennek az Úrnak való reménytelen ellenállásban, amikor ellen akart szegülni és alkudozni akart ezen Úr parancsával. Jónás hiában menekült a tengerre az Ő hatalma elől. És valaki csak szembe akart állani még vele, aki csak a saját énjét, érdekeit, céljait

szembe merte helyezni az egyetlen Úr parancsával, az mind keserevesen „tudta meg,” hogy Ő csakugyan Úr!

A vasárnapi iskolának is egy tudománya van, az, hogy: Isten: Úr. Ezt kell megtanulnom nekem magamnak, nem avatag frázisokkal, nem a természetesség hangján, hanem meg kell látnom, mint mindig új üzenetet: Ő az Úr. Nehézségem, munkám kísértéseim között Ő akar Úr lenni, hogy Úr legyen az egész életem felett, hogy Isten uralmáról szóló üzenetét hirdethessem a gyermekeknek, akiknek élete felett ismét csak Ő akar lenni az egyedüli Úr, a hódító, diadalmas, kegyelmes király.

A Biblia használata a vasárnapi iskolában.

A vasárnapi iskolát eredetileg biblia iskolának is hívták és eleinte céljában és módszerében is a Bibliához volt kapcsolódva. Az első vasárnapi iskolák célja is az volt, hogy a gyermekeket a Biblia történeteivel megismertessék és a munkája is úgy folyt, hogy ott a Bibliát olvasták és olvastatták a gyermekekkel. Ezt a vonást a vasárnapi iskola maig megőrizte s ma is egyik fontos célja a vasárnapi iskolának, hogy a gyermekeket a Biblia használatába bevezesse. Azért helytelennek kell tartanunk, ha néhol meglegszenek azzal, hogy a vasárnapi iskolában bibliai történeteket tanítanak, de különböző okoknál fogva elmulasztják azt, hogy a gyermeket igazán megismertessék a Bibliával. Különböző okokat szoktak erre felhozni. Egyik ok gyanánt azt említik, hogy a gyermekek kezébe nem jó a Bibliát odaadni, mert nem értik és olyan dolgokat olvasnak el belőle és magyaráznak ki, melyek félrevezetik őket. Ezért sokan elvből helytelenítik is a Szentírásnak a gyermekek és a nem tanult ember kezébe való adását. Tisztában kell lenni vele, hogy az ilyen ellenvetés, akármilyen igaznak látszik is, nem református alapgondolaton épül fel és római katolikus kovász a mi egyházunk gondolkozásában. Sőt még annál is rosszabb, mert hiszen ma már a kath. egyház is kezébe adja híveinek legalább is az Újszövetség egyes részeit s erre a célra egy szép kiadású és olcsó kis Újszövetség jelent is meg, melynek olvasását maga az erdélyi kath. püspök engedte meg. A református álláspont szerint igen is kezébe kell adni a gyermeknek a Bibliát, sőt minden ref. hívőnek kötelessége olvasni is azt. Ha a Bibliát igazán az Élet könyvének tartjuk és igazán valljuk, hogy abban Isten kijelentette a maga akaratát, minő helytelen sőt gonosz eljárás volna megvonni gyermekeinktől éppen ezt a könyvet és megtiltani őket annak olvasásától. Nem lenne ez egyéb mint az, amit a tanítványok tettek, midőn a gyermekeket eliltották Krisztustól.

Egy másik ellenvetés, vagy nehézség a Bibliának a gyermekek kezébe adása ellen azzal érvel, hogy a gyermek számára a Biblia érthetetlen, azt kifejezése és nyelvezete miatt olvasni nem tudja és nem is érti. Ha ezt az érvet megnézzük, feltehetjük magunkban a kérdést, hogy ha egy gyermek a Bibliát nem szívesen és könnyen olvassa, mit kell inkább csinálnunk: eltüntetni-e tőle, vagy pedig épen odasegíteni, hogy olvasásában kedvet és épülést találjon. Meg kell fontolnunk azt is, hogy a Biblia semmi más könyvhöz nem hasonlít, nem is az a fontos tehát a Biblia olvasásánál, hogy azt kedvvel olvassa, hanem, hogy úgy olvassa, hogy abból Isten akaratát megismerje. Tehát nem kivenni kell a kezéből a gyermeknek a Bibliát, hanem annak megértését elősegíteni. A Csel. könyvében olvassuk (8:26—40), hogy a szerezcsenországi komornik sem értette jól, amit Ésaías prófétánál olvasott, sőt láthatjuk, hogy bizony nagyon rosszul értette s mégis Filep evangélista nem azt mondta neki: ezt nem érted, ne is olvasd hát ezt, hanem odaült mellé és megmagyarázta neki amit nem értett. Így kell nekünk is eljárni ebben az esetben, amit a gyermek nem ért, meg kell magyarázni s utmutatást kell adni neki, hogy hol olvasson és hol keressen a Bibliában.

Az is akadály a Biblia használatának a vasárnapi iskolában, hogy a teljes Biblia drága, ahoz ritkán jut a gyermek, még bizony nagyobb gyermek is, mert a bibliakörben is látunk gyermekeket, akiknek nincs teljes Bibliájuk, s így az Ószövetség ismeretlen marad a gyermek előtt. Sokan ezt helyesnek is találják, s azt ajánlják, hogy a gyermek kezébe adjunk csak Újszövetséget. Egyrészt azért, mert az Ószövetségben sok olyan dolog van, ami a gyermek erkölcsi érzékének nem használ, másrészt, mert sokan azt tartják, hogy az Újszövetség fontosabb mint az Ószövetség s ez utóbbi nem is nagyon tartozik reánk. Hogy az Ószövetségben sok olyan van, ami a gyermek erkölcsi érzékére hat, erre azt lehet mondani, hogy az Újszövetségben is van ilyen s hogy azokat a részeket ki nem téphetjük a Bibliából. De viszont megjegyezhetjük, hogy ezek a részek világosan megmutatják neki Isten ítéletének szigorúságát a bűnnel szemben és Isten törvényének tisztaságát. Azután nem szabad azt gondolnunk, hogy a Biblia részei, az Ószövetség és az Újszövetség között különbséget tehetünk abban, hogy az egyik fontosabb, a másik kevésbé fontos lenne. A II. Tim. 3:17. így szól: „A teljes írás Istentől ihletett és hasznos a tanításra, feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre.” Arra kell tehát igyekeznünk, hogy a gyermek lelkében a Biblia egésze iránt szeretetet és alázatosságot keltünk fel. Másik oldalról igaz, hogy a teljes Biblia megvételére

nem minden gyermek képes, azért gyakran meg kell elégednünk avval, hogy a gyermekek csak Ujszövetséget vegyenek. Igyekezni kell azonban azon, hogy a lehetőség szerint minden gyermek megvásárolja a teljes Bibliát, ebben a vasárnapi iskola a szegényebbeket segítse és támogassa.

Hogy a gyermek előtt a Biblia használata világos legyen s hogy meggyőződjék róla, hogy a v. iskola a Biblián alapul, szükséges, hogy a vezető maga használja a Bibliát. Szükséges használni a vezetőnek a saját életében is, hogy azt ismerje, a szükséges felvilágosításokat a gyermekeknek megadhassa, ha valamit kérdeznek, hogy a tanítandó történetet a Biblia alapján tudja elmondani. De szükséges, hogy a v. iskolában is használja. Még akkor is, ha nem abból olvassa fel a történetet, mindig vigye magával, mert lehetetlenség, hogy valaki v. iskolába megy és Biblia nincs a kezében. De még jobban teszi, ha a tanítás folyamán használja is. Ezt úgy teheti, ha a történet elmondásánál a Bibliát kéznél tartja, olyan részeket, melyeket a Biblia szavaival kell elmondani, onnan olvassa fel. Így a gyermekek látják, hogy azt a történetet nem a vezető találta ki, hanem csakugyan a Bibliában van s esetleg kedvet kapnak rá, hogy otthon ők is elolvassák, vagy elolvastassák. Különösen az aranymondást pedig mindig a Bibliából kell megtanítani. A gyermekek közül, akinek Bibliája van, kikeresi, azokkal esetleg egy párszor elolvastatjuk, akinek Bibliája nincs, annak mi olvassuk fel a Bibliából. Mivel az aranymondás az egész történet s az egész tanítás lényege, fontos, hogy a gyermek lássa, hogy ez a Bibliából szószerint van véve.

Még a következő számban beszélni fogunk arról, hogyan vezetjük rá a gyermekeket a Biblia használatára a v. isk. tanítási órán kívül.

SZERKESZTI :
DR. IMRE LAJOS

KIADÓHIVATAL :
CLUJ, CALEA VICTORIEI 38.

IGEHIRDETÉS — KULTUSZ.

Ágendás könyvünk kritikája írásban és gyakorlatban.

E sorokban reflektálni akarok azokra a hivatalos és nem hivatalos véleményekre és javaslatokra, melyek „A mi istentiszteletünk” című ágendáskönyvre vonatkozólag a sajtó útján napvilágot láttak,* valamint az új istentiszteleti rendtartás bevezetése kapcsán szerzett tapasztalatokra.

I.

Az ágendás könyvet általában úgy elvi, mint gyakorlati szempontból szimpátiával fogadják azok, akik szükségesnek tartották általánosságban is véleményt mondani róla. Megállapítják, hogy tiszta kálvinista alapelveken nyugszik, amelyeket következetesen érvényesít és úgy a terjedelem és a kiállítás, mint a besztás és elrendezés tekintetében céljának megfelelő. Azok a kisebb kifogások, melyek részben a példatár elégtelenségére, részben a végrehajtási utasítás egyes

Kádár Géza: Egyházunk ágendás könyve. Ref. Szemle 1929. évf. 12., 14., 15., 16. szám.

Dr. Musnai László: Istentiszteletünk reformja. Ref. Szemle 1929. évf. 20. szám.

Boér Károly: Megjegyzések új ágendáskönyvünkr. Ref. Szemle 1929. évf. 21. szám.

Kiss István: Véleményes javaslat a vasárnapi és ünnepi liturgiáról. Ref. Szemle 1929. évf. 22—24. szám.

Máthé Elek: Hozzászólás. Református Lelkészek Lapja 1929. évf. 10. szám.

Szász Ferenc: Az új vasárnapi liturgia. Ref. Lelkészek Lapja 1929. évf. 12. szám.

A kézdi egyházmegye előadója: Vélemény „A mi istentiszteletünk”-ről. Ref. Lelk. Lapja 1929. évf. 13. szám.

Lukács László: Konferencial előadás az Ágendás könyvről. Ref. Lelk. Lapja 1929. évf. 14. szám.

Márk Mihály: Az új ágendáskönyv. Ref. Lelk. Lapja 1929. 15. sz.

Pálffy Károly: Új liturgiánk homíliás része a gyakorlatban. Ref. Lelk. Lapja 1929. évf. 15. szám.

Szász Ferenc: Az új úrvacsorai liturgia. Ref. Lelk. Lapja 1929. évf. 17. szám.

A Széki Református Egyházmegye határozati javaslata „A mi istentiszteletünk” c. új ágendáskönyvre vonatkozólag. Ref. Lelk. Lapja 1929. évf. 19. szám.

Szász Ferenc: Konfirmáció az új agenda szerint. Ref. Lelk. Lapja 1929. évf. 20. szám.

id. Mester János: Az új liturgia és annak hatása. Ref. Lelk. Lapja 1929. évf. 20. szám.

hiányosságaira, vagy némely liturgiai alkalomra vonatkozó utasítások (pld. gyermekistentisztelet, házszentelés stb.) hiányára vonatkoznak, nem változtatnak ezen a tényen. Egyfelől, mert maguk a hozzászólók sem tartják ezeket olyan hibáknak, melyek miatt az ágendás könyv alkalmatlan lenne hivatása betöltésére, másfelől, mert az ágendás könyv terjedelme, valamint az az elv, hogy csak a gyülekezeti istentiszteletek liturgiáját adja, szükségképen magával hozta, hogy 1. minden aprólékos kérdésre nem terjeszkedhetett ki és 2. az új ágendás könyv nem zárja ki, sőt feltételezi, hogy a gyakorlati kivitelre vonatkozó egyes kérdésekben az egyházmegyék, esetleg gyülekezetek a helyi szokások és lehetőségek figyelembevételével önállóan, egymástól függetlenül döntsenek.

Lényegbe vágó és az egész ágendás könyvre nézve sorsdöntő jelentőségű egyedül a széki egyházmegye határozati javaslatának ama megállapítása lenne, hogy az ágendás könyv bevezetése, mivel dogmatlan, néhol evangélium ellenes, ellenmondások és erőltetett elmagyarázások foglaltatnak benne, egészen elvetendő és mással pótlandó. Azonban e határozati javaslat megállapításait egyáltalában nem indokolja meg és így vele nem foglalkozhatom, annyival is inkább, mivel a határozati javaslat leközlési módja, amely — talán gondatlanságból, vagy megtévesztési szándékból — elhallgatja, hogy a javaslathból éppen a bevezetésre vonatkozó részt nem fogadta el az egyházmegye, azt a gyanút ébreszti, hogy nem tárgyi indokokra épült e megállapítás.

II.

Az ágendás könyv által javasolt *istentiszteleti rendtartás egészére* vonatkozó ellenvetések három csoportba sorozhatók: 1. veszedelmes az újítás, mert nem számol népünk konzervativizmusával, 2. indokolatlanul új szokásokat hoz be és 3. nem törődik a gyakorlati kivihetőséggel.

a) Nem lehet tagadni, hogy a nép konzervatív és a régihez való ragaszkodása első sorban is legerőteljesebben éppen a meglevő istentiszteleti rendtartás iránt nyilatkozik meg. Szomorú dolog volna és egyházunk reménytelen állapotának, halálos agóniájának lenne bizonyossága, ha a meglevő istentiszteleti rend bármily — még a legcsekélyebb — változtatása is anélkül mehetne végbe, hogy a gyülekezeteink, a hivatásunk az ellen szavukat felemelnék. A konzervativizmus természetesen és szükséges fék minden mohó, meggondolatlan újítással szemben. De, akik túlságosan és célzatosan kihangsúlyozzák a hagyományos rendhez való ragaszkodást, mégis tévednek. Mi lenne a mi egyházunkkal és egyáltalában lenne-e a mi egyházunk, ha a régiekhez, a meglevőhöz való ragaszkodás uralkodó szempontként elfogadtatnék? Továbbá a

jelen esetben tévednek, amikor megállapításukat általánosítják. Mert vannak és elég szép számmal vannak gyülekezetek, amelyek az új rendtartást örömmel fogadták. Nem is szólva arról, hogy különbség teendő az újítás és javítás, valamint a tiszteletreméltó és a csökönyös konzervativizmus között.

b) A széki egyházmegye határozati javaslatában foglaltatik expressis verbis az az ellenvetés, hogy az ágendás könyv „indokolatlanul” új szokásokat akar bevezetni. Ilyen indokolatlan új szokásként az ima hangos együttmondását, az énekek előolvasását, a házassági fogadalom bevezetését és a konfirmációi úrvacsora eltörlését jelöli meg.

Bár az ágendás könyv minden elfogulatlan olvasója előtt világos, hogy egyetlen ellenvetés sem alaptalanabb, mint a fenti — hiszen a legtöbb panasz éppen azért van, hogy az ágendás könyv szerkesztői az elveiket könyörtelenül érvényesítették tekintet nélkül a gyakorlatra, — mégis megemlékezem erről az ellenvetésről is, mert tudom, hogy a jelszavak veszedelmesebbek szoktak lenni, mint a komoly érvek. Csak megemlítem ezt az ellenvetést, mert az ágendás könyv részleteire vonatkozó vélemények tárgyalásánál úgyis előkerülnek mindazok, amikor lesz alkalmam felmutatni azokat az indokokat, amelyek alapján az ágendás könyv az újításokat javalja.

c) Az egész rendtartásra vonatkozó harmadik ellenvetés a gyakorlati kívánalmakkal való nem törődéssel vádolja az ágendás könyvet. Beismerem, hogy ez az ellenvetés részben indokolt. Az ágendás könyv szerkesztőit az a meggyőződés vezette, hogy az istentisztelet a gyülekezeti élet legideálisabb megnyilvánulása lévén, az alapelvek mellék tekintetek nélküli érvényesítése nemcsak megengedhető, hanem a legszigorúbban kötelező éppen ezen a téren. Hol érvényesüljön az elvi, ideális szempont, ha nem az istentiszteletnél? Ennyiben igaz ez az ellenvetés.

De — és ezen fordul meg minden — csak abban az esetben állhatna meg ez az ellenvetés, ha az új istentiszteleti rendtartás gyakorlati megvalósítása *leküzdhetetlen nehézségekbe* ütközne. Mert — elv ide, elv oda — az ilyen nehézségek feltétlenül kiküszöbölendők. De vajjon minősíthető-e ilyen nehézségnek az, hogy pld. felállás és leülés gyakori váltakozása miatt a gyülekezetre, a szószéken való állás miatt a liturgusra nézve fárasztó az új rend? Hogy sok helyen a lelkész végzi a kántori teendőket is? Hogy a gyűlő és kimenő énekek elhagyása veszélyezteti az istentisztelet nyugodt lefolyását?

Azok, akik a fenti ellenvetéseket komolyan veszik, elfe-

ledik, hogy az ilyen és ehhez hasonló szempontok érvényesítése annak a veszedelemnek teszi ki istentiszteleti rendtartásunkat, hogy annak megállapításánál a gyülekezet rendtelenségére, pontatlanságára és közönyösségére leszünk tekintettel. Ahelyett, hogy ezeknek megszüntetésére törekednénk, hozzájuk alkalmazkodunk. Fárasztó a mi istentiszteletünk liturgusra és gyülekezetre nézve? Hát akkor mit szóljanak a szegény gör. keleti lelkészek és hívek, akik minden ünnepi istentiszteleten hosszabb ideig kénytelenek talpon lenni, mint mi a nagy ünnepi úrvacsora osztásoknál? Mit csináljon a lelkész, ha kántora nincs? Neveljen önállóan énekelni tudó gyülekezetet, neveljen énekvezetőket! És vajjon a gyűlő és kimenő énekek fentartásánál nem alaposabb védelmet nyújt-e az istentisztelet nyugodt lefolyásának, ha a gyülekezetet pontosságra, rendre szoktatjuk? Általában az összes gyakorlati nehézségeknél nem az-e a megoldása, ha meg tanulja minden gyülekezet, hogy az istentisztelet Isten tisztelete? Azon úgy kell megjelenni, abban úgy kell résztvenni, arról úgy kell eltávozni, mint a legnagyobb úr, a királyok királya előtt és elől illik! Amelyik gyülekezet pontatlan, rendetlen és tiszteletlenül lármás a templomban is, azt nem az orgona vagy ének zengetésével, hanem a bölcs fegyelmezőssel lehet és kell rendre tanítani!

III.

Harmadszor azokról az ellenvetésekről emlékezem meg, melyek az új rendtartás *részleteire* vonatkoznak. Illet ilyen ellenvetés a leggyakoribb: 1. Helytelen és szükségtelen, hogy a liturgus vezesse az istentiszteletet; 2. Jobb lenne énekkel kezdeni és zárni, mint fohással és áldással; 3. Bűnvalló ima és Miatyánk hangos együttmondása katolikus szokás és kivihetetlen; 4. Kötött alkatrészek szaporítása a lelkék megoltására vezet; 5. A liturgia gazdagítása az igehirdetés rovására megy és 6. Céltévesztett, sőt káros az offertoriumnak, mint állandó alkotó résznek a felvétele.

a) Ha megvizsgáljuk azoknak véleményét, akik az istentiszteletnek a lelkész által való vezetése ellen látszanak állást foglalni, azonnal meglátjuk, hogy legnagyobb részük az énekek diktálását, felolvasását nehezményezi. Kádár Géza, a Ref. Szemle 1929. évf. 180—181 lapjain részletesen és alaposan megfelel mindazokra az ellenvetésekre, amelyek az istentiszteletnek a liturgus általi vezetésére és az énekek diktálására vonatkoznak. Ismétlés helyett hivatkozom a K. G. fejtegetéseire. A magam részéről csak annyit kívánok hozzátenni, hogy az énekek szövegének felolvasása nem lényeges követelménye az új liturgiának. Semmi akadályát nem látom annak, hogy az illető liturgus tetszésére bízassék, felolvassa-e az

egész éneket, vagy csak egy versét, vagy csak megnevezze az éneket. Tudom, mindenik lelkipásztor társam volt már olyan helyzetben, amikor érezte az énekszöveg felolvasásának szükségét. Minimális követelménynek tartom azonban, hogy ne csak a számát, hanem az első mondatát is mondja be a liturgus az éneknek.

Ellenkezik az istentisztelet mivoltáról való felfogással minden olyan törekvés, amely tanító vagy nevelő szempontokat akar érvényesíteni, éppen ezért a fentiek előrebocsátása után, amikor már lezártam ezt a kérdést, emlitem meg — főként azokra való tekintettel, akik mindig a gyakorlati érdekekre hivatkoznak — az énekek diktálásának nagy gyakorlati hasznát. Talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy gyülekezeti énekünk öröndetes fellendülését az énekdiktálás bevezetésével hozom összefüggésbe. Egyfelől van valami kényszerítő hatása a gyülekezetre, úgy, hogy nehezebb némán maradni, másfelől közelebb viszi az éneket a lelkekhez, mert a mi „harsogó” éneklésünk a legtöbb hívűnkénél akkora fizikai erőfeszítéssel jár, hogy az ének szövegére teljességgel nem figyel. Ezzel függ össze az, hogy a gyülekezet éneklése csak a melódiát követi, a szöveget azonban érthetlenné torzítja. Szeretnék próbát tenni, egyszer, hogy egy ismeretlenebb szövegű ének elzengése után, hányan tudnák elmondani az ének tartalmát — ha csak nagy vonásokban is.

b) Szinte egyhangúan helyteleníti minden kritikus az *istentiszteleteknek fohással kezdését és áldással zárását*, azt kívánva, hogy — mint eddig — énekkel kezdődjék és záródjék az. Bár abban is megegyeznek mindnyájan, hogy főként praktikus szempont vezeti állásfoglalásukban, mégis két csoportot különböztethetünk meg közöttük.

Vannak, akik a fohászt és az áldást az új rendtartás által javasolt helven meghagyják, csak eléje, illetőleg utána még egy-egy éneket, esetleg orgonajátékot akarnak tenni, részint a régi szokás fentartása, részint a bejövétel és kimenetel alatti idő kitöltése érdekében.

Heljesen jegyzi meg erre az ellenvetésre Márk Mihály (Ref. Lelk. Lapja 1929. 15. szám), hogy az új agenda nem zárja ki, hogy ahol szokásban volt a gyűlöének, továbbra is megtartassék, sőt a kimenetelkor is énekeljenek, vagy orgonázzanak. Csak azt kell tudnia liturgusnak és gyülekezetnek egyformán, hogy az istentisztelet a fohással kezdődik és az áldással zárul. Ami azt jelenti, hogy akkorra és addig mindenki ott kell, hogy legyen. Mert, aki később jön, vagy korább távozik, nem vett részt az egész istentiszteleten, elmulasztott valamit, ami nélkül nem teljes az istentisztelet.

Vannak azonban olyanok is, akik a fohászt és az áldást a régi helyén akarják hagyni, vagyis a fohászt a prófétai ima előtt, az áldást a nagyimádság, illetőleg a Miatyánk után.

Nem akarom történelmi példákkal védelmezni az új rendtartást, mert igazuk van azoknak, akik azt mondják, hogy nem mindig helytálló az, ami régi, nem is szólva arról, hogy nálunk nincsenek változhatatlan formák. A történelemre való hivatkozás különben is kétélű fegyver, érvet és ellenérvet egyformán szolgáltat.

Nem a történelem, hanem az elvi alap készítette arra az ágendás könyv szerkesztőit, hogy következetesen keresztül vezessék az egész istentiszteleti rendtartáson azt, hogy fohással kezdődjön és áldással végződjön.

Minden istentisztelet egy szerves egészet képez, amiből önként következik, hogy nemcsak az a fontos, miféle alkotó részekből áll, hanem az is, hogy azok milyen rendben következnek egymás után. Minden egyes alkotó résznek meg van a maga helye, ahonnan, ha elveszjük, megrömlik az istentisztelet természetes menete. Az istentisztelet, vagyis az Isten és az ember találkozása szükségképen kezdődik a fohással, Isten segítségül hívásával. Ez a legelső lépés, mondhatnám a kopogtatás. Ebben kifejezést nyer az, hogy Isten elé csak az Ő engedélyével, segítségével járulhatunk. Ez a fohászzkodás, segítségül hívás az egész istentiszteletre kiható, ennél fogva nem mindegy, hogy hol helyezzük el. A régi helyén, a prófétai ima előtt könnyen azt a hitet keltheti — minthogy keltette is, — hogy vagy csak az igehirdetésre való készület vagy a tulajdonképeni istentisztelet kezdete, tehát ami előtte van, nem okvetlenül tartozik az istentisztelet testéhez, azt el lehet mulasztani. Voltak is híveink között szép számmal, akik a főének utolsó sorára jöttek be, sőt nem egy gyülekezetünkben — legalább régebben, 10–15 év előtt, — a pap is csak a főének alatt ment be a templomba.

Az áldás pedig azért került a legvégső helyre, mert ez az istentiszteletnek a záróakkordja. Nemcsak Isten elé menni, de előle eltávozni is csak az Ő engedélyével lehet: amikor maga elé bocsát és amikor kegyelmesen elbocsát. Ha az áldás csak Isten kegyelmes válasza volna, maradhatna a régi helyen. De mivel benne foglaltatik az is: menjetek el békességgel, csak az istentisztelet legeslegvégén van a megfelelő helye. Amíg Isten el nem bocsát, addig nem is lehet eltávozni, de amikor elbocsátott, akkor vége is van a fogadtatásnak. A záróének azért változott át észrevétlenül kimenő énekké, mert érezte ezt a gyülekezet. Az áldást megkapta, természetes volt, ha utána vette a kalapját és a templomból kitakarodott, al-

kalmat adva a kántornak és egy pár notórius éneklőnek, hogy tetszésük szerint zengedezzenek, fedezve ezzel azt a zajt, amit a lábak dobogása, csoszogása és a mozgásba jövő nyelvek fecsegése okozott. Így zsugorodott össze istentiszteletünk anynyira, hogy volt idő, amikor az előfohász és az áldás által bekeretezett három imádságból, egy énekből és igehirdetésből állott.

Még csak azt akarom indokolni, hogy — ha nem zárja ki — miért nem rendeli el az új ágendás könyv a fohászt megelőző, az áldást kísérő éneket vagy orgonaszót. Először azért nem, mert csak a szorosabb értelemben vett istentisztelet rendjét akarta megszabni. Másodszor azért nem, mert kifejezésre akarta juttatni azt a meggyőződést, hogy a mi istentiszteletünk hatékonyságához több külső csöndességre van szükség úgy előzőleg, mint utólag. Az istentisztelet kezdetére várakozó és az onnan távozó gyülekezetre nézve a csönd csak akkor kellemetlen, ha nem veszi komolyan az istentiszteletet. Az istentisztelet áldásának elfogadásához és megőrzéséhez azonban feltétlenül szükség van legalább annyi csöndességre, míg a templomba bemegy és onnan eltávozik a gyülekezet. Hadd nvomja, hadd zsenirozza, hadd kényszerítse az a csönd a gyülekezetet. Nem válik ártalmára, ha halkabban lépdel, ha nem beszélget. Sok istentisztelet áldását rontotta meg már egy a templomban igen későn vagy igen korán elhangó prófán szó felzavarva a lélek békességét, megzavarva az istentisztelet hangulatát.

Avagy lehetetlennek tartjuk gyülekezeteink rendre, pontosságra és csendre szoktatását?

c) *A bűnvalló ima és a Miatyánk hangos együttmondása* ellen két érvet szegeznek: egy elvit és egy gyakorlatit.

Az első szerint ellenkezik a kálvinista felfogással, határozottan pápista ízű. A másik szerint kivihetetlen, mert csak zavart kelt, lehetetlen, hogy egy nagy gyülekezet pontosan, zavar nélkül el tudjon mondani egy akkora imádságot, mint amekkora pld. a bűnvalló ima.

Nem akarok vitába szállani afelett, mi pápista és nem pápista. Csak arra mutatok rá, milyen veszedelmes tévedés és mire vezet, a reformáció lényegét a katolikus egyház elleni oppozícióban látni. Hiszen akkor igazuk van ellenségeinknek, amikor Lutherben, Kálvinban vagy a magyar reformátorokban nem akarnak mást látni, mint túlabíciózus, szerepelni vágyó, okvetetlenkedő embereket. Akkor vessük el a harangozást, az éneklést, az áldást, hogy egyebet ne említsek. Miért nem tiltakozunk a hitvalló kérdésekre adandó

hangos felelet ellen is? Hiszen ez is éppen úgy nevezhető pápista szokásnak.

Nyilvánvaló, hogy ebben a vitában csak azzal lehet érvelni pro vagy kontra, ellenkezik vagy nem istentiszteletünk lényegével, szolgálja-e a lelkek épülését vagy nem, kivihető-e vagy nem.

Istent lélekben és igazságban kell imádni — ez az örök norma, amelyet a mi istentiszteletünk elé állított a Megváltó. Az együttes hangos imádkozást ki meri ezzel ellenkezőnek mondani? Csak akkor lenne igaza az ellentmondóknak, ha mi Isten előtti érdemnek tekintenők a hangos szóval való imádkozást.

Nem Istenre, hanem magunkra, a mi gyarlóságunkra való tekintettel szükséges a hangos ima. Minél teljesebben igénybe van véve valamely cselekmény által az ember, annál könnyebben tudja egész figyelmét arra koncentrálni. Ki nem tapasztalta, hogy az egyszerű ember mindig hangosan imádkozik! Utána mondja, ha csak pusmogva is, a papnak az imádságot. Mert másképpen nem tudja figyelemmel kísérni. Az együtt mondás tehát nem új szokás!

A mi gyülekezeti imádkozási módunk mellett — állva, legtöbb helyen egymással szemben állva — különösen nagy szükség van a lélek eme koncentrációja biztosítására.

És szükséges a közösség dokumentálására is. Az az ima, amely nemcsak eljut a lelkemhez, hanem annak visszhangjaként az ajkamon is keresztül megy, többé nem egy idegen ima, a pap imája, hanem az enyém is, amellyel egybe forrtam, közösséget vállaltam azáltal, hogy hangos szóval együtt mondtam.

Azt az ellenvetést, hogy gyakorlatilag kivihetetlen, éppen a gyakorlat cáfolja meg. Nem egy gyülekezetben hallottam már a bűnvalló imának egészen szép, összhangzó elmondását. És ha valahol most, a kezdet kezdetén, más lenne a tapasztalat, nem változtat a tényen. A bűnvalló ima kötöttsége garantálja, hogy később minden nehézség meg fog szűnni, mert a hívek megtanulják.

Csak egyet nem szabad feledni. Senki sem kényszeríthető arra, hogy — ha akarja, ha nem — hangosan mondja az imádságokat. Szoktassuk rá a gyermekeket, a konfirmálókat, majd menni fog szépen, apránként az egész gyülekezetben.

Az együttmondásnak azonban nem az a módja, hogy a liturgus elmond egy mondatot és azután külön mondja a gyülekezet, hanem együtt, egyszerre kell azt mondani, minden szót vagy kifejezést közvetlenül a meghallása után. És ne kiabálja vagy szavalja iskolásan a gyülekezet, hanem hal-

kan zsongja utána. Megragadóan szép és mély benyomást gyakorol a lélekre.

d) Vannak, akik félnek a *kötött alkatrészek*től, félnek a prófétai elem háttérbe szorulásától. Nem mint meglevő veszedelmet, hanem mint bekövetkezhetőt emlegetik, hiszen aránylag kevés az egészen kötött alkotórész.

A kötött részeknek nemcsak a természete, hanem a rendeltetése is az, hogy korlátozza a liturgus szabadságát. Ezt el kell ismerni. És mindjárt azt is be kell vallani, hogy ha csak ennyit adna, jobb volna teljesen kiküszöbölni. Mert nem lehet és nem szabad egyetlen alkotórészt is azzal a hátsó gondolattal venni fel a liturgiába, hogy a lusta vagy tanulatlan liturgust általa mőresre tanítsuk, vagy a lustaságát, tanulatlanságát ellensúlyozzuk.

A kötött alkotórészeknek pozitív rendeltetése van. Általuk egyfelől az mult megszentelt öröksége helyet foglal klasszikus formában az istentisztelet változó elemei közt, másfelől az egyéni, szubjektív, változó résszel szemben az objektív, stabil, változatlan, közösségi képviselője lesz. Beennük formailag és tartalmilag is kifejezést nyer, hogy a mi hitünknek objektív alapja van. Emlékeztetnek arra, hogy csak a forma változik, de a lényeg azonos. Ime, az atyák, az előttünk élők ugyanazt vallják, mint mi.

Ebből következik, hogy vannak olyan részek, amelyek csak kötötten képzelhetők el. Pld. a Miatyánk, a Hiszekegy helyett ezeknek a parafrázisát alkalmazni, liturgiai képtelenség. És vannak olyan részek, amelyeket megkötni lehetetlen: pld. a prófétai ima, az igehirdetés, a nagy imádság. Viszont vannak olyanok, amelyeket tanácsos megkötni. Ilyenek a bűlvallás, a keresztelezési és úrvacsorai agenda, a hitvalló kérdések. Kívánatos egyfelől azért, mert ezeknél a tartalom mindig azonos, nem kívánatos, hogy hozzá tegyenek, vagy belőle elvegyenek; másfelől azért, mert fontosságuknál fogva jó, ha a gyülekezet minél pontosabban elsajátítja, magiévá teszi. És ha tartalmilag ennyire meg vannak kötve, akkor csak természetes, ha az egyház kötelezőleg elfogadja mindeniknek egy klasszikus formában való kifejeződését. Természetes, hogy ezeknél, ahol a tartalmi kötöttség az első, a formai kötöttség csak másodlagos, más a helyzet, mint azoknál a kötött részeknél, hol a forma és a tartalom egyformán érinthetetlen. Míg a Miatyánk, a Hiszekegy betűszerint recitálandó, az utóbbiak formai kötöttsége nem ilyen szigorú.

Itt emlékezem meg röviden arról a megjegyzésről, amely az ágendás könyv ama utasítására, hogy a bibliai eredetű részek (Miatyánk, áldások, szereztetési igék) mindig szösze-

rint a revideált Biblia szerint mondandók, figyelmeztet. ne csináljunk a revideált Bibliából református Vulgatát, vagyis ne tiltsuk le a szószékről évszázados szent könyveinket, s az újabb és jobb fordításoknak ne álljuk útját.

Annak előrebocsátása mellett, hogy tökéletesen igaza van Musnai Lászlónak, mikor a fenti figyelmeztetését azzal indokolja, hogy az ilyen eljárás ellenkezne protestáns voltunkkal, megpróbálom indokolni a liturgiai bizottság álláspontját.

Hogy a Szentírás melyik fordítását használja valaki, mint theologus, az az ő dolga és mindaddig, amíg egyházunk hitelveivel ellenkezésbe nem jut, senkinek sincs beleszólása. De más a liturgus helyzete. Az istentisztelet kollektív jellege szükségképen hozza magával, hogy kötve legyen az Irásnak a közösség által használt fordításához, mert egyfelől az istentisztelet keretében magyaráztatni nincs hely és idő, másfelől és ezért zavarólag hatna annak nyugodt menetére. Képzeljük csak el, milyen hatást gyakorolna, ha másként mondanám a Miatyánkot, mint az a közhasználatban levő fordításban olvasható? Feleslegesen zavarnám vele a gyülekezetet. Arról nem is szólva, hogy minden fordítás egvúttal exegesis is, magyarázat is. Közülök egyiket vagy másikat az egyház hivatalosként kifejezetten vagy hallgatólagosan elfogadja. A liturgus köteles ezt a fordítást használni.

Természetesen a theologus és az igehirdető válogathat a fordítások között a fentartandók fentartása mellett.

e) Hangot adtak többen annak a félelmüknek is, hogy *a liturgikus elem szaporítása az igehirdetés háttérbe szorítását, illetőleg szorulását vonhatja maga után.* Egyfelől azáltal, hogy a gyülekezet és liturgus elfárad, mielőtt az igehirdetésre kerülne a sor, másfelől azáltal, hogy gyülekezet és liturgus kevesebb jelentőséget tulajdonít az igehirdetésnek, ha gazdagabban kiképzett az a liturgiai keret, melyben elhelyezkedést nyer.

Ezzel az ellenvetéssel szemben három dologra kell hivatkoznom. Először, hogy a szegényesebb keret nem okvetlenül hozza magával az igehirdetés meggazdagodását és tekintélyének növekedését. Másodszor, hogy az új ágendás könyv által javasolt liturgia a régivel szemben nem növekedett meg olyan mértékben, hogy a liturgia nem rövidíthető vagy nyújtható tetszés szerint. Afölött, hogy milyen és mennyi részből álljon, egyedül a szükség dönthet. Ami szükséges, azt fel kell venni, ami nem szükséges, azt ki kell hagyni.

Végezetül még azt kell megemlítenem, hogy a gazdagabb liturgia az igehirdetőre és igehirdetésre nézve nemcsak teher

és első sorban nem teher, hanem egy áldott segítség, mert a szabad elem mellett minél több kötött rész van, annál inkább mentesíti az igehirdetőt az egész istentisztelet ránehezülő terhe alól. Minél komolyabban veszi valaki az igehirdetést, annál inkább kell éreznie, hogy erején felüli teher az a lelkén; ez elbírhatatlanná nőtt a mi régi liturgiánk mellett, amikor a lelkész szabad imái és igehirdetése nemcsak a közép-pontját képezték az istentiszteletnek, hanem — különösen nem éneklő gyülekezetben — az egész istentisztelet azokból állt. Az új liturgiával az istentisztelet terhéből nagyobb részt kell hogy vállaljon a gyülekezet külsőképen és belsőleg is ami által könnyül a liturgus lelki terhe, ha fizikailag fárasztóbb is az újnak elvégzése.

f) Az új istentiszteletbeli rendtartás szerint minden istentiszteletnek elengedhetetlen alkotó része az *adakozásra való felhívás*. Elvi szempontból senki sem tett eme követelményre ellenvetést, gyakorlati szempontból annál többen. Azt mondják, hogy az adakozásra való felhívás gyakori ismétlése vagy elidegenítheti a hívek egy részét a templomból, vagy annyira megszokottá lehet, hogy akkor sem figyelnek fel rá, amikor valami égető, nagy szükségre kellene adakozni.

Az offertoriumnak, az adakozásra való felhívásnak minden istentiszteletünk liturgiájába való beillesztését olyan elvi okok követelik, hogy még abban az esetben sem lehetne kihagyni, ha az ellenvetések minden tekintetben helytállóak lennének. Le kell számolnunk már egyszer véglegesen azzal, református keresztyének vagyunk-e vagy nem! Hogy mibe kerül ez a leszámolás az egyháznak és miibe az egyház szolgáinak, az másodrendű kérdés. Egyházunk jövője fordul meg azon, felébred-e lelkünkben az áldozatkészség lelke. Ha felébred, akkor a gyakorlati nehézségek önmaguktól megoldódnak, ha nem, akkor mint egy örök vád, egy állandó ítélet hangozzék templomainkban az adakozásra való eredménytelen felhívás és az üres persely emlékeztessen arra a nagy sírgödörre, amely már feltátotta száját pusztulásba rohanó egyházunkra.

A magam részéről népünket méltatlanul meggyanúsítónak, de mindenesetre kishitűen megítélőnek tartom az offertoriumtól a fenti indok alapján való idegenkedést!

IV.

E pont alatt azokra a megjegyzésekre és ellenvetésekre térek, melyek az *istentiszteletünk egyes típusaira*, azok egészére vagy részleteire vonatkoznak.

a) Legtöbb kritika a *homiliás istentisztelet* liturgiáját érte. Ez egészen természetes egyfelől azért, mert ez az ú. n. főistentisztelet, amely leggyakrabban fordul elő, másfelől

azért, mert ennek a liturgiája szenvedné a legnagyobb változást.

A vasárnapi és ünnepnap iistentisztelet ellen a leggyakoribb kifogás az, hogy igen hosszúra nyúlik az új rendtartás bevezetése által. Futólagos megfigyelés mellett egészen igazoltnak is látszik ez, hiszen a régi 7 alkotó résszel 14 áll az újban szemben. De ha közelebbről vesszük szemügyre, mindjárt kitűnik, hogy csak két résszel bővült ki: a bibliaolvasással és az önálló bűnvalló imával, a többi öt eddig is meg volt, de nem volt külön pont alatt felvéve (előfohász, textus felvétel, Miatyánk, hirdetések, áldás). És még közelebbről nézve a szaporulat egyre redukálódik, a bibliaolvasásra, mert a bűnvallás és feloldozás eddig is szerves alkotó része volt az iistentiszteletnek, ha nem is külön, hanem mint a prófétai ima egyik alkotó eleme. A bűnvallásnak és feloldozásnak ez az elkülönítése, mivel ezáltal a prófétai ima szükségképpen megrövidül, olyan lényegtelenül hosszabbítja meg az iistentisztelet idejét, hogy szóra sem érdemes. Hátra van tehát a bibliaolvasás. 10—15 verset ír elő az ágendás könyv. Ennek felolvasására 10 perc bőségesen elég. Tehát, aki egy óra alatt elvégezte ezelőtt az iistentiszteletet, az ötnegyed óra alatt ezután is elvégezheti, anélkül, hogy az igehirdetést meg kellene rövidítenie. Ezt tapasztalat után mondom. Az akadémiai iistentiszteleteken órával a kezemben félesztendőn keresztül őriztem ellen, hogy mennyi időre van szükség a liturgia előkészítő és befejező részének elvégzésére. 28 perc volt a minimum és 45 perc a maximum. Az egész iistentiszteletre 75 percet számítva — azt hiszem — elég idő maradt még az utóbbi esetben is az igehirdetésre. Természetesen nem arról az esetről szólok, amikor az igehirdető ott feledkezett a szószéken.

Sokalkják a *felállás és leülés* gyakori váltakozását is, amennyiben az eddigi hárommal, illetőleg, ahol a közének alatt ülni szoktak, négygel szemben az új előírás szerint ötször kell felállani és leülni. Ez a többlet sem olyan nagy, hogy miatta elviselhetetlenül fárasztónak mondhassuk az új rendtartást. Különben is könnyű ezt leegyszerűsíteni az elvi alap megsértése nélkül. Meggondolandó azonban, vajjon ez a mozgalmasság nem üdvös-e éppen gyakorlati szempontból, amennyiben a templomi alvást megnehezíti.

A *bibliaolvasásnak* az igehirdetési iistentiszteletbe való bevetését a kezem között levő kritikák közül csak egy helyteleníti, azt mondva, hogy egyfelől az ige az igehirdetésben amúgy is szerephez jut, másfelől formasággá teheti az ígét a magyarázat nélküli igeolvasás. De van egy másik szempont is, amely a felvételét megköveteli, t. i. az, hogy a bibliaolvasással az jut kifejezésre, hogy mi bűnös emberek addig nem járul-

hatunk Isten elé, amíg Ő nem jön elibénk, mint a hazatérő tékozló fiú elé az atyja. Különben az Írás alapján álló református egyházban legalább is vitatható az az állítás, hogy az Igét csak magyarázat kíséretében lehet a gyülekezet elé adni.

A *bűnvallás és feloldozás külön választását szintén* praktikus okból, az istentisztelet időtartamának megnyújtásától való félelemből kifogásolják némelyek, azt mondvá, jobb lenne meghagyni a régi helyén a prófétai ima keretei között.

Ha a különválasztást csak az indokolná, hogy ezáltal, mint régebben gyakran megtörtént, ki nem maradhat egy istentiszteletből sem, akkor lehetne arról szó, hogy ez a kívánság honoráltassék. Azonban a különválasztásnak mélyebb indoka volt. Annak a felismerése, hogy a bűn megvallása az első, ami a szent Isten elé álló ember első kötelessége. Ezért közvetlenül a bibliaolvasás, az isteni megszólítás után kellett beiktatni, aminek következtében külön kellett választani a prófétai imától, amelynek helye az igehirdetés előtt van. Mivel így áll a dolog, lehetetlen az imádságok régi kettős számát fentartani. Lehetetlen továbbá, hogy — amint egyik bíráló javallja — a bűnvallást és feloldozást a délutáni istentiszteleten elhagyni, ha délelőtt is volt istentisztelet.

Az az ellenvetés, hogy a gyakori ismétlődés és a kötött forma a bűnvallást formássá teszi, nem változtathatja meg álláspontunkat. Ilyen címen nagyon sokat, szinte mindent kihagyhatnánk az istentiszteletünk liturgiájából.

A *feloldozás formája ellen* emelt ama kifogás, hogy az nem az Isten kegyelmes válaszát adja, hanem a gyülekezet biztonyságtételét az Isten szeretetéről, önmagában megdől, ha figyelünk arra, hogy a Szentírásnak, tehát Isten kijelentésének egy részével hirdettetik az absolutio.

Kádár Géza veti fel azt a javaslatot, hogy az *istentisztelet első öt pontja ne a szószéken, hanem az úrasztalánál folyjon le*. Indokolja ezt azzal, hogy 1. az istentisztelet így változatosabb lenne, 2. a lelkész az úrasztali és szószéki szolgálatot elválasztó derekas ének alatt a papi székből kissé megpihenhetne, 3. a bűnbocsánat hirdetést eddig is az úrasztalától vette a gyülekezet.

Ehhez a módosításhoz a praktikus érveket tekintve hozzá is járulhatnánk, mert a hozzászólásokból úgy látszik, sokak tetszését megnyerte, bár hangsúlyozzuk, hogy az istentisztelet sorrendje egy részének tisztán a változatosság okából való át-helyezése az úrasztalhoz nem éri meg azt az árat, amelyet ezért igen sok templomban kellene fizetnünk: t. i. a gyülekezet egy része nem hallaná jól ezt a nagyon fontos részt és így nem vehetne benne részt. De meggondolandónak tartjuk ezt a

változtatást a harmadik évrre való tekintettel. Félünk tőle, hogy ezáltal még jobban megerősödne híveink lelkében az a pápista felfogás, mely a sakramentumot többre becsüli az igénél, az úrasztalt a szőszéknél. Pedig mi éppen azt hangsúlyozzuk nagyon erőteljesen, hogy mind a kettő lényegében ugyanaz, egyforma tekintéllyel és áldással. A mi egyházunk az ige egyháza, szemben a katolikus egyházzal, a sakramentom egyházával. A reformáció legjelentősebb munkája éppen az volt, hogy az ígét, amelyet a sakramentom egészen háttérbe szorított, ismét visszahelyezte jogaiba.

A fenti elvi alap magyarázza, hogy teljességgel nem oszthatjuk Kádár Gézának a fenti javaslatához csatolt ama megállapítását, hogy a bűnbocsánat hirdetését csak felszentelt pap eszközölheti. Ennélfogva azt javasolja, hogy amikor valahol nem lelkész végzi az istentiszteletet, a liturgia első része maradjon el és „a nem lelkészi képesítésű fungensek csak a szószéki sorrend szerinti istentisztelet végzésére nyernének felhatalmazást.” Teljesen igaza van Musnai Lászlónak, amikor leszögezi, hogy „aki a predikációban Isten izenetét hirdeti, az tolmácsolhatja a gyülekezet bűnvallomását is és hirdetheti az abszolúciót is, amelyet nem a pap ad, hanem csak hirdet az Isten kegyelmére és szeretetére való hivatkozással.” Az ige-hirdetés olyan nagy és szent dolog, hogy akinek engedélye van az ige-hirdetésre, az minden egyébre nyerhet felhatalmazást. Elvileg egészen indokalatlan, hogy külön fakultáció megnyerésétől tesszük függővé a sakramentumok kiszolgáltatását. Ebből azonban nem az következik, hogy képezdészeknek, jogászoknak, gimnázistáknak, gyerkőcöknek adjunk fakultációt, hanem az, hogy ige-hirdetésre se bocsássuk őket.

b) *A sakramentomos istentiszteletek.* Úgy a keresztesítés, mint az úrvacsora liturgiáját általában minden hozzászóló elfogadja, helyesnek tartja.

Az *úrvacsora* rendtartásában kifogásolják, hogy 1. igen hosszú, 2. ugyanazt a szertartási beszédet írja elő minden alkalomra, 3. a hitvalló kérdések tartalmilag nem megfelelőek és 4. felnőttek keresztesítésekor, konfirmációkról nem szolgáltat ki azonnal.

Teljesen igaz, hogy az *úrvacsora liturgiája* nagyon hosszú, tekintve azt, hogy a homiliás istentisztelet után megy végbe. Mégis nem lehetséges a két egymásután következő istentiszteletet azáltal rövidíteni, hogy a homiliás istentiszteletből úrvacsora osztáskor kihagyjuk az első részt, amely az úrvacsoraiiban amúgy is benne foglaltatik. Mert az új agenda elvileg teljesen különválasztja a kétféle istentiszteletet és éppen csak megengedi, hogy praktikus szempontból időileg

egymás után folyhassanak le. Különválasztotta, mert a kettőt egyesíteni nem lehet anélkül, hogy vagy az ige vagy a sakramentum háttérbe ne szorúljon vagy az istentisztelet egysége meg ne bomoljon. Elvileg ez a különválasztás olyan teljes, hogy megengedhető, hogy valaki, aki a homiliás istentiszteleten nem vett részt — ha egyébként teljesen elő van készítve — az úrvacsorában részesüljön, ha azon az istentiszteleten elejétől fogva részt vett. Nem a kétféle istentisztelet szorosabb összekapcsolására, hanem még teljesebb, tehát idői szétválasztására lenne szükség, hogy a kétféle istentisztelet egyenrangúsága nyilvánvaló legyen és egyik istentisztelet se szenvedjen a másik miatt.

Egyetlen szertartási beszédet azért ad és ír elő az ágendás könyv, mert a szertartási beszéd feladata és így tartalma is mindig ugyanaz, felmutatni azt a kegyelmi ajándékot, melyet az úrvacsora kínál és azokat a feltételeket, amelyek mellett megnyerhetjük. Az alkalmi vonatkozások beleszövése a jelenlegi gyakorlat mellett azért nincs szükség, mert az igehirdetés (a megelőző homiliás istentiszteletben) ezt a munkát, az alkalom méltatását már elvégezte. A szertartási beszéd kötöttsége nemcsak arra jó, hogy a liturgust megóvja a félrekalandozástól, a tulajdonképeni téma elejtésétől, hanem arra is, hogy gyakori ismétlése folytán a gyülekezet is apránként megtanulja, mi és mire való az úrvacsora. Arra a jövődben bizonyosan bekövetkező esetre való tekintettel; hogy t. i. az úrvacsora a homiliás istentisztelettől teljesen külön fog választatni, talán inkább lehetne szó az alkalmi szertartási beszédek szükségéről, bár akkor is bizonyára nem fogják elmulasztani az úrvacsorázók a homiliás istentiszteletet.

Szász Ferenc, amikor kifogásolja a *hitvalló kérdések* elsejének megfogalmazását és a régi harmadiknak az elhagyását, eltalálja, hogy mi okból mellőzi az új ágendás könyv a harmadik kérdést. T. i. a központi helyet az Úr elégtételt szerző halála foglalja el és ezért a feltámadásban és az örökéletben vetett hitről való megkérdezés annyival feleslegesebb, mert a Hiszekegyben az erről való vallástétel már megtörtént. Az első kérdés pedig, ha expressis verbis nem is foglalja magában az eredendő bűnre utalást, mégis vallja azt, amikor azt mondja, „hiszitek-e, hogy ti mindenestől gyarlók, esendők és bűnösök vagytok.” A Szász Ferenc által javasolt szövegtől csak abban tér el, hogy kimaradt belőle „az Istentől igazságban, szentségben és ártatlanságban teremtet első embernek esete folytán...” egyébként azzal szóról-szóra megegyezik, ennél fogva nem találom benne a „történetietlen szubjektiviz-

musnak nyulós kifejezéseit, amelybe nemcsak minden keresztyén felekezetnek, de akár a modern pógányságnak a befogása is könnyen belemagyarázható“, amint Szász Ferenc állítja. (Ref. Lelk. Lapja 1929. 17. szám, 262. lap.) De ha már mindenestől bűnös voltunk fenniti indokolásának kihagyása kifogás tárgyává tétetett, semmi elvi akadály nem áll a hiány pótlásának útjában.

Annak, hogy a felnőttek és áttérők keresztelese, valamint a konfirmáció alkalmával az úrvacsora kiszolgáltatását nem írja elő az ágendás könyv, magyarázata abban van, hogy először nem tartozik az úrvacsora az említett esetek szertartásához és így hozzákapcsolása elvonja a figyelmet az illető aktus igazi rendeltetésétől, másodszor senkit sem akar kényszeríteni az úrvacsorához, harmadszor, mert gyülekezet részvétele nélküli úrvacsorát nem ismer. Ennek az elvi álláspontból fakadó eljárásnak megváltoztatását nem indokolja az a lehetőség, hogy ily módon az áttérő vagy a konfirmált esetleg nem fog élni az úrvacsorával, sőt éppen ennek az álláspontnak az érvényesítését követeli, mert az olyan úrvacsora, amelyet nem önként veszek magamhoz, amúgy is semmit érő és a rákényszerítés szükségességének vitatása azt a látszatot keltheti, hogy az úrvacsorával való élés — tekintet nélkül indokaira — ex opera operato üdvösséges.

c) *Szimbolikus istentiszteletek.* Apróbb, lényegét nem érintő megjegyzéseken kívül, melyek az egyes alkalmak sorrendjének változtatására, az utasítások egyes jelentéktelen hiányainak pótlására vonatkoznak, a legtöbbet vitatott kérdés a *házassági eskünek fogadalommal való felcserélése*. A legtöbbben az eskütől való vonakodásban keresik az ágendás könyv eme intézkedésének magyarázatát és következetlenséggel vádolják, rámutatván arra, hogy a hivatali esküt mégis megtartotta. Kívánják az eskü visszaállítását, felmutatva, hogy az eskü nem ellenkezik az evangéliummal és félve attól, hogy a fogadalommal kötött házasságot még könnyebb szívvel fogják megtörni és felbontani a felek.

Az eskünek fogadalommal való felcserélésére azonban nem ez az ok, hanem az eskü szentségének a védelme készítette a szerkesztőket. Látták azt a fonák és veszedelmes helyzetet, melybe az egyház azáltal került, hogy az eskü szentségének vallása dacára kénytelen volt az állami törvények rendelkezései előtt meghajolva a válást akceptálni. Ebből a helyzetből a különböző felekezetek különböző kivezető utat találnak. Az evangélikus egyház nem vesz esküt, hanem nyilatkozatot (akarsz-e N. N.-nel, mint társaddal keresztyéni módon házasságban élni stb.); a keleti egyház a polgárilag

elválasztott házaspárokat az új házasságkötés előtt egyháziilag is feloldja az eskü alól; a róm. katolikus egyház a házasság felbonthatatlanságát vallva, a válást el nem ismeri. Mind a három eljárási módnak vannak előnyei és hátrányai, amelyek olyan szembeütőek, hogy hely és időkimélés szempontjából nem sorolom el.

Az ágendás könyv arra az álláspontra helyezkedik, hogy az eskü felbonthatatlan. Amit Isten megkötött, azt ember még nem oldhatja. Sem az állam, sem az egyház, egyedül Isten. Az eskü szentségének lejárására vezet, ha az tetszés szerint feloldható vagy meg nem történtnek tekinthető. Ha a házassági eskü megmarad, akkor egyetlen következetes magatartás a katolikus egyházé. Vannak azonban szociális és erkölcsi okok, amelyek nehézzé, veszedelmessé tehetik ennek a mérv álláspontnak az elfoglalását. A válás néha a házastársak egymás, önmaguk, gyermekeik, sőt Isten iránti kötelessége. Ennélfogva lehetetlen annak teljesen útját vágni. Nem szabad feledni azt sem, hogy a házasság nemcsak erkölcsi, hanem jogi aktus is. Ennélfogva az államnak beleszólási joga van. Az állam pedig a válást bizonyos feltételek mellett elismeri. Ha már most az egyház ellenkező álláspontot foglal el, örökös konfliktusban fog élni az államhatalommal. Különben Jézus is elismeri a házassági elválást egy esetben: a házasságtörés esetében. Ezért az eskü, amely lényege szerint nem mára, sem holnapra, hanem egyszersmindenkorra szól és amelynek természetével ellenkezik, hogy feltételekhez kössük (pld. hűtelenül el nem hagyom), komolyan számbavéve mindent, elbíráhatatlan teher a gyarló emberen.

Viszont nem lehet szemet hunyni a mi korunknak könnyelmű, léha felfogása előtt, mely a házassági elválást olyan megdöbbentően gyakorivá tette és amely felfogást az állam is honorál, egyre könnyebbé téve az elválást. Az egyháznak kötelessége a válási járvánnyal szemben a házasság komolyságát hangsúlyozni és védelmezni. Ezért nem elégszik meg az ágendás könyv a nyilatkozattal.

Ezért tette az eskü helyére a fogadalmat.

A szerkesztők látják és vallják, hogy ez sem tökéletes megoldás. A bajt kell megszüntetni, amelynek tünetei vetették fel e kérdéseket. A bajt pedig külső intézkedésekkel, sem új liturgiával, sem új törvényhozással megszüntetni nem lehet. Ezért ez a megoldás és egyik megoldás sem teljes. Mindeniknek vannak hibái és fogyatkozásai.

V.

Azok a kritikák, amelyek az új ágendás könyv ellen elhangzottak, legnagyobb részt a gyakorlatra hivatkozva emel-

nek kifogásokat. Ez annyira természetes, hogy emiatt nem is akarunk senkinek szemrehányást tenni. Ha egy liturgikáról, azaz az istentisztelet elméletéről volna szó, másként állana a dolog. De itt egy ágendás könyvről van szó, amely az elveknek a gyakorlatba való átvitelét célozza. Szükség azért az elvi megállapítások után szólni az új liturgia bevezetésének gyakorlati nehézségeiről és azoknak megoldásáról.

Bár már leszögeztük, hogy nézetünk szerint leküzdhetetlen nehézségek nem állanak útjában és az elvi fejtegetések rendjén itt is, ott is utalhatunk arra, hogy a meglevő nehézségek miként győzhetőek le, mégis szükséges a nehézségekről újólal is szólni.

Legelőször azt kell megállapítanunk, hogy az új rendtartás bevezetésének külső akadályai nincsenek. A rendelkezésünkre álló eszközökkel tökéletesen véghez vihető. Sem a tárgyi, sem a személyi kellékeken változtatni, azokat újakkal megpótolni nem kell. A régi templomokban, a régi énekeskönyvvel, a régi gyülekezettel, a régi papokkal és kántorokkal végbe vihető.

Meg kell azonban állapítanunk, hogy akadályok, nehézségek mégis vannak. Nem külső, hanem belső, nem dologi, hanem lelki. A régihez való ragaszkodás, az újtól való irtózás. Liturgusoknál és gyülekezeteknél egyformán felfalálható. Ez az egyetlen, de nem lekicsinyelendő nehézség, mely a bevezetés útjában áll. Ezen egyszerűen átlépni nem lehet, sem megkerülni, hanem el kell hárítani.

Elhárítani pedig nem lehet sem hatalmiszóval, sem gúnyos lekicsinyléssel, csak a meggyőzés fegyverével.

A tapasztalat azt mutatja, hogy azokban a gyülekezetekben, ahol a lelkipásztor az új liturgia bevezetését egész lélekkel akarta, a gyülekezet nemcsak hamar, de szívesen belenyugodott az újításba. Ha a liturgus belső nehézségei le vannak győzve, akkor a gyülekezet is 90 százalékban már nem áll a bevezetés útjában. Ennek meggondolása vezetett engem, amikor a fentiekben látszólag a gyakorlati érvek semmibe vevésével mindig az elvi alapra hivatkoztam. Mert meg vagyok győződve, nincs senki lelkipásztor testvéreim között olyan, aki akkor is debattálna az új liturgia ellen, ha annak elvi helyességéről meg volna győződve. Azért hangsúlyoztam, hogy az ágendaskönyv egyetlen egy elvet akar érvényesíteni, a református keresztyén elvet. Előtte a református istentisztelet ideálja áll és azt akarja megvalósítani. Ezért nyúl néha tiszteletlenül látszó módon régi, atyai hagyományokhoz, azokat átformálva, ha kell elvetve és ezért kész újítani. Néha

teljességgel nem törődik a gyülekezettel, a liturgussal, egy szóval az emberrel, mert csak az Istenre néz, mert az a fundamentális meggyőződés jut benne kifejezésre, hogy az istentisztelet mikéntjét nem az ember, hanem elsősorban Isten szabja meg. Nem az a kérdés, miként akarja tisztelni Istent az ember, hanem miként akarja és engedi az Isten. A kultusznak nemcsak tárgya, hanem alanya is az Isten.

De emellett az emberről: a liturgusról és a gyülekezetről sem feledkezik meg az új ágendáskönyv. A liturgusról le akarja venni az egész istentisztelet terhét és egyrészt a tehernek át akarja hárítani a gyülekezetre azáltal, hogy a gyülekezet aktív részvételének nagyobb teret biztosít.

Komoly a meggyőződése, hogy, aki az új ágendáskönyvnek nemcsak a részleteit nézi, hanem egészében szemléli; aki a liturgia mögött meglátja azt a lelket, amelynek külső megjelenési formái, ruhái a szertartások, az hamar megbékül, sőt megbarátkozik azzal. Az meglátja, hogy fogatkozásainál sokkal többek és nagyobbak az előnyei és áldásai. Meglátja, hogy nem újítrásról, hanem megújításról van itt szó.

Amelyik lekipásztor mindezt meglátja, megtalálja, az el tudja hárítani a hívek nehézségeit is az új liturgia útjából. Elhárítja azáltal, hogy elvi alapon a helyességét, gyakorlatilag pedig a szépségét és erejét megmutatja. Szinte mindenütt, ahol a gyülekezet nem fogadta szívesen az új liturgiát; ki lehetne mutatni, hogy vagy abban volt a hiba, hogy a liturgus közönyös, esetleg ellenséges érülettel viseltetett maga is az újítással szemben, vagy abban, hogy a gyülekezet nehézségeit lekicsinyelve vagy nem véve észre, nem okosan és nem tapintatosan akarta keresztül vinni, esetleg áthajszolni vagy áterőszakolni az új rendtartást. Ahol például minden előkészítés vagy megfelelő előkészítés nélkül akarták bevezetni, vagy ahol maga a liturgus kellő gondosság nélkül: (pld. egy órás igehirdetéssel, rosszul megválasztott bibliaolvasási résszel, a bűnvalló ima hangos együtt mondanak követelésével, az egész rendtartás akadózó, elnyújtott lélektelen, kapkodó véghezvitelével) fogott hozzá a bevezetéséhez, ott természetesen kiváltódott az ellenséges érület az újítással szemben.

Különben honnan magyarázható az, hogy egyes gyülekezetek határozottan örömmel fogadták az új istentiszteleti rendtartást?

VI.

Végezetül csak annyit akarok még megjegyezni, hogy az új ágendáskönyv körül megindult harcot mindaddig, amíg

tiszta lélekkel és méltó fegyverekkel vívják, nemcsak természetesen, hanem egyenesen kívánatosnak tartom. A külföldi protestáns egyházak mindenike megvívta már a maga agenda-harcát, nekünk is meg kell vívni a magunkét.

De okulva az előttünk levő példákból, azzal a fenntartással kell harcolnunk pro és kontra, hogy bármelyik fél javára is fog eldőlni a harc az arra illetékes fórum döntésével a harc után tökéletes béke kell, hogy legyen. A kisebbség alázattal hajoljon meg a többség előtt.

Dr. Gönczy Lajos.

TUDOMÁNY ÉS VILÁGNÉZET.

Hogyan maradhat a lelkipásztor theologus? ¹

A kérdés ezen megfogalmazásán — „hogyan maradhat a lelkipásztor theologus“ változtatnunk kell, mert ez a megfogalmazás azon a téves feltevésen alapszik, hogy az ember, ha beiratkozott a theologiai fakultásra, ha végig hallgatta és tanulta a historia- szisztematika- és praktika-theológiát és végül különböző vizsgákkal bebizonyította e theológiai tudományokban való előhaladását, már theológussá lett. Nincs egyéb feladata, hogy abban, amit tanult, megmaradjon. Ez azonban nem elég! A mai „theológus“ szóhasználat értelmében az intézetbe beiratkozott ifjú már theologus és sokak — nem az ifjak — szemében csak theológus. Amint telnek a theologiai évek, úgy szűnik meg fokozatosan az ifjú theologusnak lenni. A német fakultásokon a tanuló ifjú az alapvizsga előtt „student theolog“, alapvizsga után „candidat theolog“, vizsgái végeztével „theolog“. Amint telnek a tanuló évek, úgy válik theológussá. Nekünk is abból a kézenfekvő tényből kell kiindulnunk, hogy aki theológiai tanuló, vagy végzett lelkész, még nem theologus, mert theologusok nem vagyunk és nem maradunk, hanem leszünk. A theologiai évek alatt egy épületnek csak oszlopai és pillérei emelkednek a magasba, — ennél több semmiképpen nem, — az oszlopközöket azután kell kiépítenünk, mint lelkészeknek, szorgalmas és állandó theologiai tanulmányozás által. Amikor kész az épület akkor theologusok vagyunk. Ez pedig komoly feladata minden lelkésznek. Nem privát szórakozásból, hanem a lelkipásztori elhivatásból származó feladat. Theologusnak lenni nem egyesek kiváltsága, hanem mindenkinek kötelessége. Itt van a mi fakultásunk: nem egyszerűen theol. fakultás, hanem az erdélyi református-egyház theologiai fakultása. Ennek az egyháznak mindnyájan elhívott munkásai vagyunk. Ha megértjük, hogy a fakultás nem önmagáért, hanem az egyházért van, s mi is nem önmagunk, hanem az egyház szolgálatára képesítettünk, akkor megértjük azt is, hogy az egyháznak sokkal nagyobb szolgálatot teszünk, ha theologusok lettünk. Amikor az intézetet elhagyjuk, akkor lelkipásztorok vagyunk. Ezzel azonban még nem lettünk theológusokká, ellenben ha theologusok vagyunk és leszünk, akkor vagyunk és leszünk igazi lelkipásztorok is.

¹ Bevezető előadás theologus konferencián.

Mivel a „theológus“ szó mai köztudatban élő és valódi értelmé nem fedik egymást, először azt kell tisztáznunk, hogy mi e szónak valódi értelme, vagyis azt, hogy ki a theológus? Mik a kritériumai annak, hogy valaki theológus lehessen? Azután térjünk rá magára a kérdésre és engedjük meg nekem a kérdésnek ilyen megfogalmazását: *h o g y a n l e s z és l e h e t a l e l k i p á s z t o r t h e o l ó g u s ?*

I.

K i a t h e o l ó g u s ? Helyes ismerete a theologia lényegének helyes ismeretéből származik. Kérdezzük tehát azt: *m i a t h e o l ó g i a ?* A theologia lényegét illetően az utóbbi évek alatt nagy változások állottak be. Alig pár évvel ezelőtt, amikor én voltam theologiai hallgató, a theologia lényegének fogalmi meghatározása egészen más volt, mint ahogy ma meghatározhatjuk. Ha az lett volna kötelességem, hogy abban, amit tanultam, megmaradjak, akkor ma is azt vallanám, hogy a theologia öncélú vallástudomány, tárgya az ember vallásos élménye, célja az élmény tudományos magyarázata. Ebből a meghatározásból a theologia mai felfogása szerint csak azt vallhatjuk, hogy a theológia tudomány, azaz *v a n t á r g y a*, tárgyat igyekszik módszeresen megismerni. És itt van a különbség! *T á r g y a* nem az ember vallásos élménye. *M i h á t a t á r g y a ?*

A theológiának a tárgya Istennek a Bibliában, az Ő ígétéjében adott kijelentése. „Azonban nem a kijelentés folyamata, hanem a kijelentésről való bizonyosság.“² Azaz nem azon van a hangsúly, *h o g y a n* beszél Isten, hanem, *í g y* beszél Isten. Ennek értelmében a theologia fogalmi meghatározását Barth szavai szerint a következőkben adhatjuk: „A theologia bizonyos embereknek egy bizonyos időben és helyen a fogalmi gondolkodás formáiban végbemenő szolgálata az Isten kijelentésének.“³ A theológiát theológiává az teszi, ha alázatos szolgálatban és engedelmisségben helyet ad és teremt a kijelentés érvényesülésének. Isten mindig beszél és kizárólag a Bibliában beszél. Az ember mindig csak hallgatja és kizárólag a Bibliában hallgatja. Szolgálatának és engedelmisségének mindig arra kell irányulnia, hogy mikor Isten beszél, ne beszéljen hiába és ne hallgassák hiába. A theológiának egyenesen a megtagadását jelenti, ha szuverén tárgyától elvonatkozva a véges ember véges megrendüléseit és azok pszichológiai folyamatát teszi vizsgálódásai tárgyává.

De vajjon lehet-e az Isten szavát közvetlenül hallani? Kijelentését közvetlenül venni? Amikor azt mondtuk, hogy a Bib-

³ K. Barth: Die Theologie und Kirche 1928. 305 l.

² E. Thurneysen: Das Wort Gottes und die Kirche 1929. 208. l.

liában van az Ő kijelentése, nem mondtuk-e azonnal azt is, hogy a véges emberi szó közvetítésében jelenik meg az Isten kijelentése? Vajjon a theologia ezen új megfogalmazásában is nem válik-e sikertelen próbálkozássá, amikor Isten szavát és kijelentését csak emberi szó közvetítésében vehetjük? Nem! De hogyan válik az emberi szó Isten szavává? S miért csak a Biblia Isten beszélő tere? Arról, hogy 'a Biblia emberi szava, mint Isten szava érkezzék hozzánk, maga Isten gondoskodik a Szentlélek által. Nem áll az ember hatalmában, hogy akkor nézze Isten szavának, amikor akarja és belőle annyit, amennyit akar. A Biblia sem azért válik Isten beszélő szervévé, mert a mi kritikai ítélő képességünk fogadta el Isten szavának, hanem azért, mert Isten jelölte ki azt az egyetlen helyet, ahol beszéljen. Ha létjogosultsága volna a vallástörténeti felfogásnak, hogy Isten mindenütt beszélhet, akkor egyáltalán nem tudnánk eligazodni, hogy hol beszél.

Tehát a theologia mint tudomány egyedül Istennek a Bibliában adott kijelentéséhez van kötve. Nélküle a theologia, nem theológia.

II.

A theológia elé ezt a határvonalat az egyház húzta. Mert mi az egyház? Ekklézsia. Az elhívottak serege. Isten beszél az egyes emberhez. Szavában megszólítja, ezt a szót úgy pecsételi el szívében, mint saját szavát. Akiknek szívében a maga szavát elpecsételi, azokat egy helyre is gyűjti. De amikor a keresztyén egyház kezdetét vette, már akkor támadtak hamis tanítók, akik Isten szavát meg akarták hamisítani. Ezért maga az egyház, a megszólítottak és elhívottak serege, mintegy konkrét tekintélyt állította fel és fogadta el a Bibliát a Kanon lezárásával, s húzta meg az Isten szavának határvonalát, hogy annak épségét, tisztaságát, elegyítetlenségét biztosítsa. Amikor az egyház ezt tette, a legnagyobb elszántságban az ige iránti félelemből tette, akkor, amikor az egyház fölötte a tekintély teljes mértékben Istén abszolút kijelentése, Krisztus volt. Az egyház ma is minden megnyilvánulásában és életformájában, — tehát a theológiában is, — nem akarhat mást, mint az ígét megőrizni, szemben minden önkényes emberi beszéddel, még pedig a theológiában tudományosan. A theológiát ennél fogva maga az egyház bízta meg, hogy az ige tiszta-értelmének meghatározásával szolgáljon az egyháznak. Theológiát tehát egyház nélkül elképzelni lehetetlen, valamint a theologia nélküli egyházat szegénynek és árvának mondhatjuk, mert ez az őrálló az ige tisztasága felett. A theologia nem öncélú tudomány, nem önmagáért, hanem az egy-

házért van. Alája van rendelve az egyháznak, de éppen ez alárendeltségében van önállósága és szabadsága.

A theologia feladata tehát az, hogy alázatosan alárendelje magát a Bibliában adott kijelentésnek s az egyház és a tiszta igehirdetés iránti hűségben és buzgóságban tudományosan szolgáljon az egyháznak és ezáltal Istennek.⁴

III.

A theológia csak a kijelentés theológiája lehet. Az egyház és theologia egymástól elválaszthatatlanok. E két szemponttérvényesítésével határozzuk meg: *k i t h e o l ó g u s*? Ha felütiük az Instituciót, mindjárt az első lapokon előttünk áll Kálvin *theologus* alakja: „... nihil ex quo officium doctoris in Ecclesia suscipi, mihi fuisse propositum, quam Ecclesiae prodesse, sinceram pietatis doctrinam asserendo“ „Porro hoc mihi in isto labore propositum fuit, sacrae Theologiae candidatos ad divini verbi lectionem praeparare et instruere“.⁵ Használni az egyháznak a kegyesség tiszta tudományának biztosításában és elkészíteni és megtanítani a szent theologia jelöltjeit Isten igéjének olvasására. Ez volt Kálvin közelebbi és végecélja, Kálvin bizonyos időben és helyen a fogalmi gondolkodás formáiban végbemenő szolgálatával odaadta magát engedelmesen a kijelentés szolgálatába, melynek érvényt igyekezett szerezni az egyházban. Ő *theologus* volt és ezért volt *theologus*. Mi is az egyháznak szolgálói vagyunk. De vajjon szolgálatunk, melyet végzünk, vagy végezni fogunk, magán viseli-e a kijelentés bélyegét, azaz minden ténykedésünkben Istennek a Bibliában adott kijelentéséhez vagyunk-e kötve? Ne feledjük el, hogy amit mi gondolunk az Írásról, az még nem kijelentés. Módszeres tudományossággal behatolunk-e az Írás értelmébe, hogy az abban az Isten szavát hamisítatlanul kapjuk meg? Itt jó emlékeztünkbe idézni hanyagságunkat és pótolhatatlan mulasztásunkat, hogy érteni akarjuk Isten szavát és nem tudunk azokon a nyelveken, ahogyan Isten kijelentését adta. Benne élünk-e állandóan az elhívottak seregének történetében, ahol Isten választottainak az *ige tisztaságáért és hamisítatlanságáért* erőtt meghaladó küzdelmek folytak le? Értjük-e a kijelentés egész tartalmát az alfától az omegáig, azaz azt, hogy az élő Isten nem halott báb, Ő most is Úr, Atya, a *k i b e s z é l é p*

⁴ Feladatunk tisztázásához elég tudnunk, hogy mi a theologia általában. Felosztásáról itt beszélni, — bármennyire kecsegtető, mivel sok új szempont vetődne fel, — nem aktuális.

⁵ Calvini Opera Selecta Volumen III. 6.

pen hozzánk, s megértettük-é és értjük-é, hogy Ő mit mond? Ismerjük-é a hitvallások, a reformátorok reflexióit arra a megszólításra, mit Isten hozzájuk intézett? Valljuk be hiányos ismeretünket és ennek ellenére mégis vakmerőségünket, hogy mi mégis merünk Istenről beszélni, hogy mi mégis minden további nélkül merünk egy felvett alapige nyomán predikálni és a Bibliának minden egyes igéjét merjük alapigéül venni. — Gondoltunk-é arra, hogy benne élünk vagy rövidesen benne fogunk élni a gyülekezeti élet konkrét szituációjában, ahol úgy az inas-módszer, mint a pásztorális prudencia csődöt mond, ahol éppen Isten hamisítatlan tiszta igéjére volna szükség, amit most még alig ismerünk? Kérdések, melyekre feleletet csak akkor adhatunk, ha theologusok vagyunk. Ki merne arra vállalkozni, hogy e kérdésekre a maga részéről igennel feleljen? Itt és most értjük meg a feladat új fogalmazását: nem vagyunk, hanem leszünk theologusokká és ha az egyházban az igének vagyunk szolgálói, akkor lennünk kell theologusokká, ha csak nem akarunk az élő Isten beszédének meghamisítói lenni.

Dávid Gyula.

(Folyt. köv.)

LÁSZLÓ DEZSŐ: *Bethlen Gábor keresztyén élete. Az Élő könyvek* 12-ik számaként jelent meg ez a kis füzet Bethlen Gábor halálának 300 éves fordulójára alkalmából. Szerző feladatául Bethlen Gábor keresztyén életének rajzát tűzte ki; arra szorítkozott, hogy rámutasson azokra a pontokra, melyek mutatják: „volt köze Istennek Bethlen Gáborhoz és viszont neki is az Istenhez.” „Szántszándékkal mellőztük az élete külső eredetnyelveire való hivatkozást. Megtehettük volna, hogy vallási türelmessége, iskola- és egyháztámogató munkája, nagy egyháztisztelete, román miszsiói törekvései, a római kath. bibliafordítást támogató magatartása által igazoljuk keresztyén-élete valóságát és komolyságát. Ezeket azonban mellőzzük. Beszélnek élete belső tényei, megnyilatkozott lelke beszédes jelei” — írja tanulmánya záró részében. A könyvecske tehát egy keresztyén jellemnek az életét mutatja, azaz „az Isten által minden vonatkozásban meghatározott életet.” Röviden vázolja a fejedelem külső életét, ír predesztinációs hitéről, belső élete megmozdulásairól, végül igyekszik megoldani keresztyén élete ellenmondásainak titkát.

Predesztinációs hitéről írva kimutatja, hogy a fejedelemnek fel-séges Úrához való viszonyának alapja személyes kiválasztottsága. Ezért látja Isten nagyságát élete változatos eseményein keresztül is a maga személyes kiválasztásain túl is megnyilatkozni, s magát Isten eszközeként tartja. E hármaskörben részint Bethlen személyes vallomásaival, részint kortársai feljegyzéseivel bizonyítja állításait.

A „Belső élete megmozdulásai” című fejezetben a fejedelem vívódásait, hálaadását, imádkozó életét rajzolja. Bethlen 1619-iki nagy hadjáratára bójttal való készülésétől aránylag meglehetősen részletesen ír, s a szerzőre jellegzetesek erre vonatkozó utolsó szavai: „Ha a mai protestáns világ meg is veti a bójtöt, annak van olyan fajtája, amelyik nem ellenkezik az Evangéliummal. Annak a hadseregnek, amelynek fejedelme és vezérei bűnbocsánattal és büntől való feloldozással indulnak el és amelyet egy ország fegyelmezett önmegtagadása kísér, győzelmes hadseregnek kell lennie. A mai Erdély, sok nyomorúsága között tanulhatna a fejedelemtől.” — Tulajdonképpen az első nyílt párhuzam az akkori és mostani Erdély között.

A „Keresztyén élete ellentmondásai” című fejezet azokkal száll szembe, akik kétségbe vonják Bethlen keresztyén életének komolyságát. A hadakozás szeretetének, a pogány törökkel való szövetségének, jelleme állítólagos ravaszságának, kétszínűségének vádjai hullanak Bethlenre. A támadásokat egytől-egyig Bethlen vallásos alaptermészetének erőteljes ki-domhorításával veri vissza. Ahogy Bethlen babonásságának adja magyarázatát, az a pár sor mintaszerű megértése egy korjelenség megértő magyarázatának: „Ez a babonás, boszorkányhit nem egyedül Bethlen gyengesége, hanem korjelenség. Keresztyén élete szempontjából akkor lenne veszedelem, ha Istent még ezeknél a hatalmaknál is nagyobbakat nem tartaná.” Végül jelleme gyengeségeiről szól. Nem a megértés szokott frázisaival, hanem a jellem *Igeszerinti megítélésével*, úgy, hogy az Ige alatt élő Bethlen végrendeletének magát megítéltnek, s mégis kegyelmesen megváltottnak jelző sorait idézi. A tanulmány e sorai a legfigyelemreméltóbbak. Az az ifjúság, amelyiknek ajánlja (az 1929. év nyarán erdélyi ref.

ifj. konferenciákon résztvett leány és fiú testvéreinek) a keresztyén élet döntő kérdésének kiútját látja meg bennük; A megszentelődés folyamatában a bűn súlya alatt síró, s mégis a megváltottság tudatában élő ember Istenben nyugvó életét.

A füzet lapszámát tekintve aránylag hosszasan foglalkoztunk László Dezső tanulmányával, de jelentőségét nézve nem lehetett rövidében. A könyv ígérete, bizonyára, ilyen stílű műveknek. Merész vállalkozása, hogy a keresztyén élet hőseit Isten mértékei alá állítja be s úgy mutatja meg annak az erdélyi ifjúságnak, amely évfordulót ül, sikerült. A régi példakép-eszményítéssel szemben itt *embert* kapunk, de az *Isten akaratát* szerint való eszközt. A füzetben nincsenek fellengős dicséretetek, sem követésre buzdító erőltetettségek. Egy keresztyén élet megrajzolása az egész, melynek tényei ébresztenek, Isten iránt való hódolatra készítetnek. Ilyen értelemben harcos, kemény írás. Egyet nélkülözünk benne: a szerző szívének a melegségét. Az írottak után talán különösen hangzik ez a kijelentés, de talán elég a megvilágítására annyit mondanunk, hogy az egész füzetben nem találunk sort, mely Bethlen érzelmi-, kedélyvilágának melegére, áradására mutatna. A keresztyén élet e vonása bizonyára nem hiányzott Bethlen életéből. Stíláris szempontból is ez a hibája a füzetnek. A szerzőnek van invenciója, áttekintése, anyag- és gondolatszisztematizáló ereje, valahogy azonban hiányzik a megírás örömeinek a heve, a megtalálás és közlés szemérmes, de legerősebben hatni tudó lelkendezése.

A füzet mindenesetre a legerősebb kritikát is megbírja. Nevelők kezében úgy felfogásánál, mint lapról-lapra döntésre készítő voltánál alkalmas eszköze a jellemnevelésnek. Adatai tények, melyek a szkeptikus és cinikus ifjúságot is hódolatra készítetik Istennel szemben, akinek olyan eszközei vannak dicsőségének ragyogtatásához, mint a fejedeleim áldott élete.

Járosi Andor.

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 9. SZ.

1929. NOV. HÓ.

A Biblia használata a vasárnapi iskolában.

A mult számban erről szóló cikkünkben szólottunk arról, hogy a Bibliának milyen szerepe van a vas. isk. tanításnál. Akkor megállapítottuk, hogy egyáltalán nem lehet vas. isk. munka (sem tanítás, sem nevelés), mely a Bibliát nélkülöznél és feleslegesnek tartaná, sőt a vas. iskolának az a célja, hogy a gyermekek a Bibliát megszeressék s az számukra valóban az élet könyve legyen.

Mit kell evégre tennünk azon kívül, amit előbb már megállapítottunk. azt kell most megvizsgálnunk. Itt is, mint mindenütt, a vezető személyes életének és példájának van nagy ereje. Az első dolog tehát az, nekem, mint vezetőnek látni: mi az én számomra a Biblia? Ha a vezető számára a Biblia csak vasárnapi olvasmány, ha csak egy könyv a többi közül, ha nem sugárzik a vezető egész személyiségéből, szavaiból, magaviseletéből, életéből, az Isten Igéjének szeretete, az, hogy az Ige az ő életének alapja, akkor egyetlen gyermek sem fogja az ő szavai nyomán megkedvelni a Bibliát. De ha a gyermekek látják, hogy a vezető a Bibliáról tisztelettel és szeretettel beszél, hogy az életében Isten Igéje az egyedüli hatalom, akkor ők is tiszteletet és szeretetet éreznek majd Isten Igéje iránt. Ez az első eszköz, amivel a gyermekeket a Biblia használatára vezethetem.

A másik eszköz az, hogy magukat a gyermekeket is buzdítani kell, hogy otthon is olvassák a Bibliát. Erre az első lépés az aranymondás kikeresése, melyet a gyermekek otthon kezdenek meg, esetleg magát az egész történetet is, amiről a vas. iskolában szó volt. Így a gyermek megtanulja a Bibliában való járást. Tévedés azt gondolni, hogy ezt nagyon nehezen tanulja meg a gyermek. Ellenkezőleg mindenki tapasztalhatja, hogy lassan-lassan először az Újszövetségben, majd az egész Bibliában megtanulja a nevezett hely felkeresését. Sokat segít a gyermeknek a Biblia megszeretésében, ha otthon

a szüleivel együtt *házi áhitatokat* szoktak tartani. Azért a vezetőnek látogatások alkalmával igyekezni kell arra, hogy a családok figyelmét erre felhívja. Lehet, hogy erre vonatkozó tanácsai meghallgatásra nem találunk, de nem kell csüggedni, nem is kell azt erőszakolni, sem a kényszernek eszközeivel élni, mert a gondolat úgyis majd megtalálja az utat a lelkekhez. Ha az az eset állana fenn, hogy a családban szívesen tartanának ilyet, de nem tudják a módját, a vezető ajánlja fel, hogy egy alkalmas időben, egy szombaton, este, vagy vásárnap délután elmegy és tart velük házi áhitatot. A házi áhitaton a gyermek megszokja a Bibliát, megismeri, lelkébe vésődik a Biblia jelentősége. Egy következő mód a Bibliának a gyermek életébe való bevitelére az, ha a felvetődő *kérdésekben*, melyek a gyermek lelkében nagy számmal élnek, a megbeszélés alkalmával minden kérdésnél rámutatunk a Biblia üzenetére. Lehetnek ebben olyan kérdések, melyek a gyermekeket csak külsőleg érdeklik a történettel kapcsolatban, lehetnek lelki kérdések, s lehetnek olyan személyes beszélgetéseink, melyek az egyes gyermekek életének bajaival, kísértéseivel foglalkoznak. Az ilyeneknél rá kell mutatni arra a feleletre, amit Isten az ő igéjében ad. Azt is megtehetjük, hogy egyes igéket megtárgyalunk a gyermekekkel bibliaóra formájában, hogy így megmutassuk nekik, hogyan kell az ígét olvasni és érteni.

Végül a harmadik az, a gyermekeket arra buzdítani, hogy saját maguk is tartsanak *csendes órát*. Ezt persze csak nagyobb gyermekeknél lehet, de ismerünk sok vas. iskolás gyermeket, akik már IV. elemi osztályos korukban rendszeren szoktak csendes órát tartani. Ennek módját meg kell magyarázni a gyermekeknek, nehézségeikben segíteni és akadályait el távolítani. Természetesen a Bibliát igazán használni és Isten Igéje gyanánt életébe befogadni csak az a gyermek tudja, akit erre Isten Lelke indít és késszé tesz. Azért gyermekeinkért gyakorta kell imádkoznunk és kérni Istent, hogy tegye világossá előttük az Ő akaratát.

A Jelentőívek kitöltéséhez.*

Minden vezető tudja, hogy a munka állásáról, haladásáról, esetleges szükségéről csak úgy lehet biztos képet kapni és segítséget nyújtani, ha a jelentések pontosan és teljesen ki vannak töltve. Tehát az áthúzgált, feleletek nélkül hagyott je-

* Kérjük a vezetőket, hogy e sorokat olvassák el és a mellékelt kérdőív kitöltésénél vegyék figyelembe.

lentőív nemcsak hanyagság jele, de megakadályozza azt is, hogy támogatni lehessen azt a munkát ott, ahol támogatásra szorul. Azért tartjuk szükségesnek, hogy pár felvilágosítást adjunk a jelentőív kitöltésének módjáról.

Az első ilyen az a kérés, hogy a kitöltött íveket *azonnal vissza kell küldeni*, mert ha egy félév is beletelik, míg az összes vas. iskoláktól bejön, az már a kép pontosságának rovására esik. A jelentőívben *laikus* vezetőnek az van nevezve, aki nem lelkész, sem tanító, vagy tanítónő, tehát nem oklevéllel rendelkező tisztviselője az egyháznak. Az előkészítő óra, bibliaóra kérdésében is sok a bizonytalanság. *Előkészítő* óra az, mikor egy helyen több vezető heti egy órán összegyűl és a következő vas. isk. tanítási leckére előkészül. Amiből látható, hogy egy vezető vas. iskolánál nem lehet előkészítő óráról beszélni. A *bibliaóra* alatt itt *csakis* az a bibliaóra értendő, melyet a vas. isk. vezetők, ahol többen vannak, együtt tartanak. Nem tartozik ide az, ha a vezető más (nőszövetségi, leányegyleti, stb.) bibliaórára jár, sem a vezető csendes órája, mert arra fentebb van kérdés. A II. 2., 4. kérdésekre a feleletet a *naplóból* lehet megállapítani. Tehát minden vezető vezessen naplót, melybe felírja, hogy ki, mikor hiányzott a gyermekek közül. A *mulasztásokat* a vas. iskolában olyan eszközökkel, mint a mindennapi iskolában, nem szabad megtorolni. A III. csoport arra vonatkozik, hogy minden vas. iskolai csoport a tanítási órákon kívül szükséges, hogy játékkal, ismeretközléssel, kézügyességgel is foglalkozzék. Nem számít tehát ide más, csak az olyan játék és kézügyesség, melyet a gyermekek a vasárnapi iskolában csinálnak. A IV. csoportban a *jutalmak* olyan füzetek vagy képek lehetnek, melyeket a gyermekek ingyen kapnak, a *kitüntetések* pedig olyan ajándékok, melyeket a szorgalmas járásért, vagy aranymondások tudásáért osztunk. Nagyon fontos dolog az V. csoportban az *adakozás* kérdése, erről többször volt szó, nagyon melegen ajánljuk azt minden vas. isk. figyelmébe. A *vas. isk. ünnepélyek* közé csak az számítható, amit a munka megismertetésére, vagy a vas. isk. célja szolgálatára tartottunk, tehát iskolai ünnepélyek és más ilyenek nem. A vas. isk. ünnepélyeket mindig perselyes adakozással tartsuk s a bejövő jövedelem mindig a vasárnapi iskola céljait szolgálja. A VII. csoportban a *felelős vezető* alatt azt értjük, aki a vas. iskolát fenntartó egyházközséggel szemben felelős, aki gondoskodik a tanítások tartásáról stb. Ahol egy vezető van, ott vagy az, vagy a lelkész, tanító stb. a felelős, ahol több a vezető, ott az, akit az egyházközség megbíz. Az *előkészítő* órákról már fentebb beszéltünk.

Végül ajánljuk minden vas. iskolának, hogy a *központi alapot*, melyből ezt a lapocskát kiadjuk, támogassa azáltal, hogy a jövedelméből minden évben küldjön be egy bizonyos összeget. Az idén még 17 vas. isk. küldött csak erre az alapra, s ajánljuk minden vas. iskolának „*Az Én Kicsinyeim*” című gyermeklap terjesztését és támogatását.

A munka.

Jelen számunkhoz minden nálunk nyilvántartott vas. iskolába *jelentőívet* mellékelünk. Kérjük a vas. isk. vezetőit, hogy a jelentőíveket minél hamarább kitöltve küldjék vissza, hogy a vas. iskolák munkájáról a beszámolót elkészíthes-
sük. Vannak olyan vas. iskolák, melyek az egyházi jelentés-
ben benne vannak ugyan, de a múlt évben küldött jelentő-
ívekre nem válaszoltak. Most ebből a szempontból ismét fi-
gyelemmel kísérjük a vas. iskolákról szóló egyházmegyei be-
számolókat, s a nálunk nyilván nem tartott helyekre is kül-
dünk jelentő lapot.

Nyugtázások: Várkudui vas. isk. közp. alapra 40 lei. Sep-
siszentkirályi vas. isk. közp. alapra 50 lei. Magyarláposi vas.
isk. regáti vas. iskolák számára 200 lei.

A vas. isk. munka támogatására az egyházker. belmissziói bizottság megbízta *László Dezső* ifj. utazótitkárt, hogy a vas. iskolákat is látogassa meg és a munkában segítséget és támogatást nyújtson. Az utazótitkár akár külön, akár amikor ifj. fiúbibliakörök látogatására megy útközben, kész meglátogatni a vas. iskolákat is, s ott ennek a munkának is szolgálni. Kérjük mindazokat, akik segítségét igénybe óhajtják venni, hogy ebbeli szándékukat írják meg neki (címe: Cluj-Kolozsvár, Ref. teológia) s a látogatás idejét vele levelezzék meg. Az utazótitkár útiköltségét az egyházker. belmissziói számla hordozza, s így az az egyes vas. iskolákat nem terheli. Kérjük a vas. isk. vezetőket, vegyék igénybe ezt az alkalmat, mivel látható, hogy a fiúbibliakörök munkája az utazótitkári állás beállítása óta nagyon sokat nyert elevenségben és erőben.

A szászvárosi árvaház árvái támogatását a vezetők figyelmebe ajánljuk olyan módozatok szerint, mint az *Az Én Kicsinyeim* c. lap 1—2. számában olvasható.

SZERKESZTI :

DR. IMRE LAJOS

KIADÓHIVATAL :

CLUJ, CALEA VICTORIEI 38.

AZ IGE TÜKRÉBEN.

Nincsen semmitek s minden a tiétek.

„Nincsen semmittek, mert nem kéritek.

Jakab 4:2.

Elevenebben talán sohasem éreztük a szegénységet, mint ma. Mennyi a koldus, hányszor érezzük mi is annak magunkat, mennyiszor van ajkunkon ez a szó: nincs. Nincs pénz, nincs munka, nincs föld, nincs kenyér, nincs ruha — s aztán a lelkiek: nincs béke, nincs szeretet, nincs isentefélelem, nincs igazság, nincs jövő, nincs remény. A hívek azt sóhajtják: nincs termés, a pap, hogy: nincs hit. Mindenki van miről panaszkodni s minden nap új szükségét hoz. Az ujságok állandó panaszrovatot nyitottak s ha nem tudod, miről beszélj, a legidegenebb emberrel is közös témád lesz, csak panaszkodj szegénységedről. És ezt az egész mai világot amikor jellemezni akarnám, nem mondhatnék rá találóbbat ennél: panaszos világ.

Nincsen semmitek... mennyire talál ránk, testi-lelki koldusokra, az apostol szava. De még ennél a nagy szegénységnél is szomorúbb, hogy miért vagyunk ilyen koldusok. Nem a háború miatt, nem azért, mert nem vagyunk szerencsések, nem azért, mert rosszak a viszonyok vagy rosszak az emberek, akik közt élünk, hanem azért, amiért az apostol mondja: „nincsen semmitek, mert nem kéritek.“ Baj, hogy nincs pénzünk, baj, hogy nincs hitünk — de a legnagyobb baj, hogy nincsen imádásunk. Éppen az, hogy nincsen semmink, mutatja, hogy nincs imánk se. Mert ha igaz az, hogy ha nem kérjük, semmink sincsen, az iz igaz, hogy mindenünk lenne, ha kérnők.

De nincs. A mindennapi kenyérről nem beszélek, mert az csak megvan, ha szükösen is. De azokban, amiket csak azoknak ad Isten, akik kérik: szelídségben, alázatosságban, megbocsátásban, szeretetben, hitben, önmegtagadásban, szolgálatban — meddőbentően szegények vagyunk. És nem is lesz, míg nem kérjük. Hasztalan gyűjt, kinek az Isten nem ad, hasztalan dolgozik, akitől megvonatott az áldás: hiába gyűjtünk mi is, nem leszünk gazdagok, nem fogy ki a panaszokból a szánk, hiába iparkodunk jobbak lenni: nem leszünk alázatosabbak, szelídebbek, nem lesz több a szeretetünk, nem lesz erősebb a hitünk; verhetjük magunkat, bőjtölhetünk, nem leszünk önmegtagadók akkor s felemészthetjük magunkat, mégse leszünk Isten szolgálói — ha nem imádkozunk, ha nem kérjük a szelídséget, az alázatosságot, a szeretetet, a hitet, a szolgálatra kész

szívet Istentől. Ha nem imádkozunk, azt is elveszítjük, amink van.

Akarsz-e meggazdagodni? Tanulj meg imádkozni. „Aki kér, mind kap.“ Mindened lesz, ha imádkozol. Isten akarja így. Mert aki „tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem őt áldozatul adta értünk, mimódon ne ajándékozna nekünk mindent?“ Csak kérjük Tőle. Ugy-e milyen egyszerű, milyen könnyű a meggazdagodás, sőt a legnagyobb kincsnek, az üdvösségnek megszerzése is? Valóban könnyebb, mint annyi pénzt szerezni, amennyivel végre betelünk, mint mindent előteremteni, amit számunk-szánk óhajt, mint mindennel rendelkezni, amire szükségünk van. Imádkozni valóban könnyebb, mint megtanulni (könyvből vagy életből) a szelídséget, alázatosságot, mint erőltetni a megbocsátást, mint szidni a szívünket, hogy szeressen, szeges divánra feketetni a testünket, hogy önmegtagadó legyen és rabszolgaként bilincsbe verni az életünket, hogy Istennek szolgáljon. Imádkozni valóban könnyebb, mint szüntelen emésztetni magunkat, hogy szüntelen gazdagodjék a lelkünk, valóban könnyebb, mint reszkette ejteni ki minden szót s aggódva lesni minden lépésünket, hogy vajjon több lett-e vele a szeretet, hogy vajjon szereztünk-e vagy megint veszítettünk hitet. Imádkozni, kérni, elfogadni valóban könnyebb, mint megpróbálni és mindig újra próbálni azt a lehetetlent, hogy attól, akié minden, valamit is elszerezzünk, elvegyünk.

De imádkozni mégis nehezebb, hogysen tudnánk tanulás nélkül. Még az apostoloknak is tanulni kellett, s milyen nehezen tanulták ők is meg! Hány ember van, aki egész életén át tanulja s mégsem tud igazán kérni valamit Istentől. Imádkozni hát mégsem olyan könnyű dolog. Csak úgy „imádkozom, ha akarok“-módra senki sem tud és magamagától nem is tanul meg. Imádkozni olyan nehéz, hogy maga az Úr kell megtanítson rája. És tanít is, mint hajdan tanítványait az Úr Jézus, úgy tanít ma minket a Szentlélek Isten. Csak kérjük. És ezt kérjük a leghamarabb: hogy kérni tudjunk.

„Nincsen semmitek“ — tisztában vagyunk-e ezzel? Addig nem tudunk igazán kérni, amíg azt hisszük, hogy van valámink „...Mert nem kértek“ — ez az egyetlen oka minden szegénységünknek. Ez az egyetlen hiány. Mihelyt csak imánk van, megszűnik mindennemű szükségünk és az Ige egy szavával szól hozzánk így: „minden a tiétek.“ (I. Kor. 3:22.)

Horváth J.

TUDOMÁNY ÉS VILÁGNÉZET.

Hogyan maradhat a lekipásztor theologus ?

(Folytatás)

IV.

Most már beszéljünk arról, **h o g y á n l e s z** a lekipásztor theologus? Eddigi fejtegetésünkkel a fejeletet részben megadtuk: úgy, ha nem akar soha más lenni, mint a tiszta, hamisítatlan ige szolgája és hirdetője. Senki-előtt sem lehet kétséges, hogy itt tanulásra van szükség. A theologia olyan iskola, melyben az ember mindig tanul, de sohasem végez. Amikor komolyan kezd tanulni, akkor látja, hogy milyen keveset tud.

a) Lássuk azokat az alkalmakat és eszközöket, melyekkel élve theologus lehet a lekipásztor? Azokról az alkalmakról lesz szó, melyek a lekipásztornak adatnak, miután elkerült a theologiáról. De rá kell irányítanunk tekintetünket a legnagyobb alkalomra, mely kiindulás és kezdet, mely fundamentumot, oszlopot és pillért adó alkalom.

1. A **t h e o l ó g i a i n é g y e s z t e n d ő a l k a l m a**. Négy áldott esztendő, amikor nem lett volna és ma sincs más dolga és kötelessége az embernek, hogy tanuljon. Hányszor viszsasóhajtja az ember a négy év alatt hiábavalósággal eltöltött idejét! Azt az időt, amit szórakozásra, sokszor nem is a legnemesebbre, hiábavaló dolgokkal való foglalkozásra, s nem egyszer semmittevésre fordított. Ez időnek elmuló és soha vissza nem jövő alkalmait azután sohasem találjuk meg. A munkára készülésnek áldott-ideje az a négy esztendő. Ott van az előadóterem, hol exegesist, historiát, dogmatikát, homiletikát hallgattunk és hallgatnak, ott a szerda este baráti bibliórája, ott egy nagy gyülekezet igeszomjuhozásával és mi láttuk-é és látják-é, hogy minden egyért van, Isten ígéjének érvényesüléseért az egyházban. Nem a kollokviumért, nem is a diplomáért, nem a megélhetésért hallgatom az előadásokat, nem érvényesülésért járok bibliaórára, nem a gyakorlati rutinért a gyülekezetbe, hanem mind egyért, hogy az élő Isten amikor beszél, süket fülekre ne találjon se nálam, se másnál, hogy növekedjék az Ő anyaszentegyháza, azaz szavára figyelmessé lett, szava után induló hiveknek serege. Drága javakat tipor a porba, aki a theológián nem használja fel minden idejét a szent szolgálat előkészülésére. Ezt az tudja, aki porba tiporta. Itt a theológián fundamentumot kell szerezni, oszlopot és pillért rakni, hogy legyen azután mire és hová építeni.

2. A lelkipásztor egész élete is nem egyéb drága alkalomnál a tanulásra. Mert a lelkipásztor akármit tesz, mindig tanul. De vajjon lehet-e azt az időt, amit az iskolában, a vas. iskolában, az ifjúság között, bibliaórán, nőszövetségben, dalárda próbákon, beteglátogatásban, estélyrendezésben stb. tölt el, olyan időnek és alkalomnak nevezni, ahol a lelkipásztor theologus minőségében gyarapszik? Ha lehetséges volna, akkor a lelkészek nagyobb százaléka theologus volna. Az élet nem ezt mutatja. Más időt és más alkalmat kell a tanulásra és tanulmányozásra felhasználnia, — ha azt akarja, hogy minden egyes alkalommal a hamisítatlan igét szólja. Mégpedig kell tanulnia historia-, szisztematika-, praktika-theológiát, a theológia új felfogása értelmében nem önmagáért, hanem másokért, nem a maga tudományának gyarapításáért, hanem az élő és ható ige minél tisztábban és elegyítetlenebbül való hirdetéséért. Hogy akar a lelkipásztor az ige hirdetője lenni, ha nem ismeri az igét és annak értelmét, ahogyan azt Isten mondja? Hogy akar hozzá és belenőni az egyházba, ha nem ismeri annak történetét? Hogy akar a keresztyén igazság hirdetője lenni, ha nem tisztázta ez igazságnak minden más felett való abszolutságát? Hogy akar az egyház jövőjének, növekedésének munkájába állani, ha nincs tisztában életének törvényeivel, melyek az ige érvényre jutását biztosítják? Tisztába kell jönnie mindezekkel, mégpedig anélkül, hogy gyülekezetében a különböző munkákat elhanyagolná.

3. A lelkipásztornak nem szabad elfeledkeznie arról, hogy Isten h o z z á i s szól s rajta keresztül másokhoz. Mikor meghallgatná a lelkipásztor a hozzá beszélő Istent, mikor állhatna meztelenebbül, szegényebben, kérőbben Isten elé, mikor kapcsolódhatnék össze legjobban gyülekezetével, mikor viaskodhatnék nagyobb reménységgel a bűn feletti győzelemért, mikor áldozhatná fel magát kedvesebben a szolgálat oltárán, ha nem az Ige fölé hajolva, a z i m á d s á g b a n. Baktatás a sötétségben, ha nem az Ige fénye vezérel az imádság útján. Isten Igéjének ajtója csak az imádság kulcsával nyitható fel.

A Szentírás tanulmányozása nélkül theologusok sohasem lehetünk. A Szentírást imádság nélkül sohasem érthetjük meg. Tehát theologusok imádkozás nélkül sohasem lehetünk.

4. Szemelől sohasem szabad tévesztenünk, hogy mi a reformátori egyház tagjai vagyunk. A reformátori egyház nem volt más, mint az ige egyháza és theológiája nem volt más, mint a Biblia theológiájának a felfedése, amit a kath. egyház elfedett. Ha mi az ige egyházának vagyunk tagjai, ha theológiánk a kijelentés theológiája, vissza kell mennünk azokhoz, akik nekünk ezt az örökséget adták. Mi azonban nem elégedhetünk meg azal, hogy mindig csak a reformáció örökségéből éljünk, mert az

örökség elfogy és mi elszegényedünk; hanem komolyan kell vennünk az igét, mint tette Kálvin és a többi reformátorok és útmutatásuk, kalauzolásuk mellett be kell mennünk az ige birodalmába. A reformátorok, valamint hitvallásaink, sohasem tanítanak arra, hogy az igét úgy értsük, ahogy nekünk jól esik, olyan értelmet tulajdonítsunk neki, — melyek számunkra legelfogadhatóbb, hanem megtanítanak az örökkévaló ige örökkévaló értelmére. Nem gondoljuk-e, hogy a reformátorok valahogy másképpen állottak az ige szolgálatába, mint mi? Szolgálatukból reformáció született, a mi szolgálatunk nyomán a reformáció egyháza színtelenedett el és erőtlenedett meg. A l e l k i p á s z t o r n a k e l e n g e d h e t e t l e n k ö t e l e s s é g e a r e f o r m á t o r o k é s h i t v a l l á s a i n k i s m e r e t e é s t a n u l m á n y o z á s a, h o g y t h e o l ó g u s l e h e s s e n.

5. Tudományos theológiai könyvek és folyóiratok olvasása hathatós segedelem a szolgálatban. Miért vannak könyvek, miért jelennek meg folyóiratok? Mind az ige magyarázásának kényszerű hatása alatt születnek meg. Hely és alkalom teremtés arra, hogy Isten ha beszél, ne hiába beszéljen és beszédét tisztaságban vegye az ember. Ez természetesen a könyveknél és folyóiratoknál próba és kísérlet. De mert van theologia, folynia kell e próbának, mert éppen a tudományos theologia feladata, hogy a maga tárgyának igazságosságával és abszolútuságával szemben feltárja és elhatároljon minden emberi szót. A harc, a küzdelem az ige épségében maradásáért éppen a könyvekben és folyóiratokban folyik. Hogyan hirdetheti a lelkipásztor az igét, ha e harcból nem veszi ki a maga részét? Az a lelkipásztor, aki el tudja mondani: „az idén sem olvastam egy tudományos könyvet sem, mégis rendben van minden a gyülekezetemben“, halad ige hirdetése elszegényedése felé és I s t e n g y ü l e k e z e t e a szétomlás felé. Még ha zsenialitásával dicsekedhetik valaki és azzal menti magát, akkor zsenialitásáról — önmagáról — tesz bizonyosságot, tehát nem az igét hirdeti. A theológiában zsenik nincsenek. Ott csak alázatos, engedelmes szerszámokról és az isteni kegyelem megmérhetetlenségéről lehet beszélni, de zsenialitásról nem. Templomaink üres voltának okát is valahol itt és nem a világ külső vagy belső változásában kell keresni. Mert az ember lelke az élő Isten után sovárogo; szeretné az ő szavát hallani és ha a lélek nem azt hallja a templomban, nem megy oda és igaza van. Állandó tanulás és tanulmányozás nélkül, vagy mondhatjuk tudományos theológiai könyvek olvasása nélkül, lehetünk jó adminisztrátorok, zsonglőrök a módszerek alkalmazásában, jó, esetleg rossz gazdák, kiváló politikai rétorok, még szektavezérek is igen, de theologusok és ige hirdetők nem lehetünk.

Igaz ugyan, hogy a könyvek beszerzése már gazdasági kérdés. De aki theologus akar lenni, aki szolgálni akar az Igének, aki ég a vágytól, hogy Isten ne hiába beszéljen és az emberek ne hiába hallgassák, az kettőbe vágja a gazdasági kérdés gordiusi csomóját. Több lemondás önmagunkról és több könyv. Csak azt kell meglátnom, hogy nem magamért vagyok a gyülekezetben, nem a magam kedvteléséért űzök theológiát, hanem mindent Istenért, akkor áron is megveszem az alkalmat, hogy Neki jobban szolgálhassak.

6. A lelkipásztor nem elégedhetik meg azzal, hogy minden kérdés tisztázását mások kezéből vegye. Ez a módszer megöli fejlődését és önállóságát. Önmagának **a k t i v m u n k á b a n** kell bizonyos kérdéseket tisztáznia; egyelőre a maga számára. Ha valaki más számára nem ír, nem kell azt hinni, hogy nem theologus, valamint aki ír, nem kell mindenkit theologusnak tartani. — Ha meg akarom tudni pl., hogy milyen volt a reformátori igehirdetés, akkor prédikációkat olvasok Luthertől, Kálvintól és a többi reformátoroktól, a Ravasz Homiletikáján kívül.

7. Sok lelkipásztori élet félbenmaradásának, a munkában való elkedvetlenedésnek oka egyrészt a theológiától való teljes elszakadás, másrészt az a „kollegiális“ viszony lelkipásztorok között, ami **i g a z i b a r á t s á g**-nak nem nevezhető. Elérkezett az ideje meglátnunk, hogy akiket Isten elhívott a maga szolgálatába, azok egyek a Lélek által. S mindenkinek a kapott kegyelmi ajándékával nem egymás rontására, nem különböző táborok megszervezésére, hanem Isten országa, munkájára kellene sietnie. Ha csak egy parányit megéreznénk az egységbe köztelt kegyelmi erőből, ezt, mint a lelkipásztor életében adódó legaldottabb lehetőséget életünk leginkább féltett kincsének tartanók.

b) Lássuk most a **t h e o l o g u s s á l é t e l m e l l é k ú t r a t e r e l ő a k a d á l y a i t**.

1. Vannak **k ü l s ő** — a lelkipásztori munka mezején kívül eső **a k a d á l y o k**, melyeknek közös vonásuk abban van, hogy elragadják a lelkipásztortól a munkaidőt gyülekezete és önmaga kárára. Nem theologus ember nem minősíti akadálnak, sőt szeretné a feladatává tenni azokat. Theológiai fontosságtól azonban másod- sőt harmadrendű dolgok.

Ilyenek: **g a z d a s á g i, p o l i t i k a i, i r o d a l m i** akadályok: Isten a lelkipásztor az ige szolgájául hívta el. Amiképen Isten a katedrába az ő ige hirdetésére nem küldi sem a gazdaságot, sem a politikust, sem az irodalmárt, még ha oly páratlanok is a magok nemében, hanem egyszerűen az ő szolgáját, éppen úgy azt sem akarja, hogy szolgájából gazdaság, politikus vagy irodalmár legyen. Istennek vannak emberei a lelké-

szeken kívül is. Ha pedig minket lelkészekül hívott el, az azt jelenti, hogy semmi keresni valónk túl a theologiai határvonalon. Minket Isten egyenesen azért hívott el, hogy hirdessük az ő hamisíthatlan igéjét, abban a gyülekezetben, ahová állított. Az embereknek erre van szükségük. Ezt tőlünk várják! Mi nem adhatunk egyebet. Semmi létjogosultságunk nincs egy gyülekezetben, ha nem vagyunk az igének hirdetői száz százalékban. Miért van a theologia? Az erdélyi református egyház theológiája, ha a lelkipásztor más is lehet, mint theologus? Hogy gazdaszok, politikusok, irodalmárok legyünk és lehessünk, ahhoz nincs szükség theológiára. De mert van theologia és nekünk mint theologusoknak kell az ige szolgálatába állanunk, nincs szükség arra, hogy felcseréljük hivatásunkat. Nem gondoljuk-e, hogy felcserélt hivatási minőségünkben nemcsak feleslegesekek, sőt egyenesen nevetségesek vagyunk.

A konferenciai beszélgetés közben bevezető előadásomnak ez a része keltette fel a teljes érdeklődést. Az ifjúság egyrészének megnyilatkozásából az tűnt ki, hogy nem mindenben értenek velem egyet. Hogy a gazdaság nem a lelkipásztornak való és hogy a theológiának semmi köze nincs a gazdasági szaktudományokhoz, azt már keseeven vitatják. Annál inkább a másik kettőt. Legyen szabad a következő utólagos állítástomat nem visszavonó, sőt megerősítő kiegészítést tennem. Általában kisebbségi helyzetünkben egyenesen elengedhetetlennek és megbocsáthatatlan mulasztásnak minősítik, ha a lelkipásztor nem politizál; értik alatta, ha nem dobja bele magát a nyilvánosság küzdelmébe s nem ott védi népe érdekét, ahol legjobban támadják. Bizonyára súlyos érvek. De szerény véleményem szerint nem az a törekvésünk, hogy az állami élet színpadára került kérdések, melyek talán népünknek valóságos kérdései, a politikus lelkipásztor által egyházas megoldást nyerjenek vagy a kérdések küzdőtere a politikai élet nyilvánosságából az egyházba tolódjék át, hanem az, hogy az egyházban olyan hatalmasan hirdettessék az ige, hogy annak ereje menjen át a nyilvános életbe. S mi a politikus lelkipásztor helyzete? Avval a hatalmas üggyel, minek szolgálatában áll, s ami mindig az élet középpontjában kellene, hogy álljon, kénytelen meghúzódní a nagy nyilvánosság kicsiny szögletében. Az irodalom a azt mutatja, hogy abban benne van népünknek vágya, akarata, gondolkodása, világszemlélete, munkája, alkotása, századokra kiható örök emberi vonás. Hát akadály, ha a lelkipásztor lépést tart az irodalom eme életlűkítésével? Nem! Ha lépést tart. Igen! — legyen szabad egy kis túlzással élnem — ha nagyobb elragadtatással dicsőíti Petőfit, Aranyt, Adyt vagy másoldalról az irodalmi élet számtalan gregariusát, mint hiva-

tásának éltető forrását, a Bibliát; ha a prédikáció helyett irodalmi citátumok gyűjteményét nyújtja a gyülekezetnek. Senki félre ne értsen! Itt nem az irodalom lekicsinyléséről, hanem arról a sikaímlásról van szó, amikor a lelkipásztor más akar lenni, mint aminek elsősorban lennie kell: igehirdető theológus.

2. Vannak belső, — a lelkipásztori munka mezején belőleső — akadályok. Ilyenek: öncélú tudományosság, adminisztráció, elgyakorlatiasodás.

Mit értsünk öncélú tudományosság alatt? Azt, ha tanulmányozásunk elveszíti eszközi jelentőségét és eszköz helyett céljá lesz. A lelkipásztor életének nincs más célja, mint az ige szolgálata. A lelkipásztor nem felelheti magát íróasztala mellett könyveibe elmélyedve s eközben elmulasztja a betegek vagy családok látogatását. Nem mulaszthatja el egyetlen kötelességét sem azért, hogy tanuljon. Ezért van az, hogy a lelkipásztor lámpája talán legtovább világít a falú éjjeli sötétségében, mert azzal sem mentheti magát, hogy sok elfoglaltsága miatt nem ért rá tanulni. Nem azért kell azonban tanulnia, mert talán docent szeretne lenni (amint egyik theológus barátom indokolta tanulmányútja célját Bâselben: „Ich möchte nämlich das Docentum erreichen“), nem is azért, hogy mások előtt tudásával tekintélyt és elismerést szerezzen, hanem egyszerűen azért, hogy alkalmasabb legyen az Istentől elhívott szolgálat betöltésére.

A lelkipásztorra vár az adminisztrációs kötelességek elvégzése. Lelkiismeretes és pontos elvégzése! A lelkipásztor sohasem becsülheti le az egyház eme fontos, de mégis eszközi jelentőségű feladatát. Viszont sohasem becsülheti oly sokra, hogy azok elvégzésében kimerítve lássa lelkipásztori kötelességét. Ha a lelkipásztor munkáit becsületesen és híven elvégezte, de az adminisztrációt elhanyagolta, akkor munkáját egészen nem végezte el. De ha csak az adminisztrációt végezte el, akkor semmit sem végzett el. Vigyázzunk mindig arra, hogy az igében való szolgálatunkat töltsük be.

Miben áll végül az elgyakorlatiasodás veszedeleme? Megtanul, jobban mondva, elsajátít az ember a theológián bizonyos módszerei fogásokat és azokkal akar operálni a gyülekezetben is. Az igehirdetésnek és szolgálatnak van módszere, de aki a külső eszközi kereteket nem tölti meg az ige tartalmával, azzal az igével, amit ő vívódva, tusakodva, tanulmányozva és imádkozva hallott Istentől, bár végezhet bibliaköri, vasárnapi iskolai, ifjúsági- és gyülekezeti munkát, de szomorúan kell majd tapasztalnia, hogy munkája csak látszat, külsőség és forma, tartalmatlan és üres, mert hiányzik belőle a meglevevítő ige. Aki mindig csak dolgozik, — de nem tanul

önkénytelenül lesiklik az ige szolgálatának talajáról, lesz belőle falú bölcse, de nem theologus.

Hogyan maradhat a lelkipásztor theologus? Ez volt az én feladatom. Számtalan kérdés vetődött felszínre, melyeket igyekeztem az ige szempontja alá helyezni, s azokra — bár nagy vonásaiban feleletet adni. Vajjon az eredmény megértés vagy félreértés, nem tudom. De azt tudom, hogy e világon minden elmulik, csak egyedül az Isten beszéde marad meg örökké. Ezt kell választanunk! Ez ad végső feleletet minden kérdésre. Ez a megtartás, ez az élet. „Viseljetez azért gondot magatokra és az egész nyájra, melyben a Szentlélek titeket vigyazókká tett, az Isten anyaszentegyházának legeltetésére, melyet tulajdon vérével szerzett.“ Ap. Csel. 20. 28.

Dávid Gyula.

„Az Úr csodásan működik“, Ezen a címen adta ki az „Ifjú Erdély“ az Ifjúsági Keresztyén Egyesületek Jézus életére vonatkozó Bibliaköri vezérkönyvének második évi anyagát. A könyvecske vezérfonalat nyújt a Biblia, közelebbről Jézus élete tanulmányozásához. Három részre oszlik: 1. „Tűz a földön“: Jézus személyének más voltát, e világra új, ismeretlen életforrását szemlélteti; 2. „Teremtő szeretet“: Jézus szeretetének új életet formáló erejét mutatja; 3. „Mélybe zuhanó és megtartó erejűek“, ez a rész váltakozó ótestamentumi történetekben tárgyalja az ember emberi természetét, amelyet mindig lefelé huz önsulya; az Isten emberei pedig emelkednek másokat is magukkal emelnek. Mind a három rész 13 órai anyagot dolgoz fel, az egyes órai anyag végén kapcsolatos, megbeszélésre alkalmas és szükséges, az ifjúság gondolatkörébe vágó kérdéseket vet fel. A könyv végén kettős csoportosításban (12–14, 15–17 évesek) 52 témát tűz ki, melyek gazdagítják a Bibliakör programját, az ifjúság szívét és változatosabbá teszik a munkát.

Örömmel köszöntjük a könyvecsket; benne újabb jelét látjuk annak az aggódo és reménykedő, munkás szeretetnek, mellyel az „Ifjú Erdély“ ifjúságunkat átöleli; örömrünk annál nagyobb; mivel a könyv és a mögötte rejlő indulat ifjúságunkat az élet fejedelméhez, Jézushoz vezeti, hogy általa éljen, Benne szeressen. De egyszersmind az idők jele is ez a könyvecske úgy ifjúságunkra, mint annak vezetőire nézve. Egyfelől azért, mert e vezérforma által ifjúsági munkánk belekapcsolódik a keresztyén világ ifjúságnevelő mozgalmába, másfelől azért, mert az eddigi lagymatag, kulturmázás tendenciák helyett a Biblia világába vezeti a lelket: Jézus személyének hatása alá állítja. Vajha, és reméljük, hogy Isten csakugyan csodásan fog működni közöttünk, s a magyar keresztyénség is magára eszmél, amint ez manapság mindenfelé történik a ker. egyház életében. Ebben a magára eszmélésben az a *szükséges* dolog, hogy ne magát találja meg, hanem Krisztust. Ebben akar útmutató kalauz lenni e könyvecske. Állítjuk, hogy szép és reményteljes sikerrel. Épen ezért Biblia-körök vezetésére igen alkalmasnak és haszonnal járónak tartom.

Szeretném azonban, ha az órai anyag végén csak 1–2 kérdés tüzetné ki, kissé talán itt-ott frappánsabb formában, és röviden az irányító felelet is ott volna, már csak azért is, hogy vezető nélkül is könnyebben használható legyen és a kalandozásnak elejét vegye. A könyv fordítás; de épen ezért kell kettőzött figyelemmel kerülni a magyartalanságokat, hogy az átváltást ne érezze helyenként sértően. Erdély magyar ifjúságához ma különösen egyszerű és elegyitlen magyarsággal kell szólni.

Ismételten, szívesen üdvözlöm a könyvecsket; Biblia-köröknek, azok vezetőinek figyelmébe, meleg szeretettel ajánlom azzal, hogy ez áldott magvetést megáldja az Úr az eljövendő nemzedék dús lelki kalászaival.

Hegyi András.

Dr. Tavaszgy Sándor: A Dialektikai Theologia Problémája és Problémái. (A dialektikai theologia kritikai ismertetése. Kolozsvár, 1929. 58 oldal.)

Az előttünk fekvő értékes dolgozatban szerző a jelenlegi theologia kritikai ismertetését adja. Ez a jelenlegi theologia a Barth, Thurneysen, Brunner, Gogarten és a „Zwischen den Zeiten“ c. folyóiratban köréjük csoportosuló német theológusok theológiája. Vezető személyiségeinek neveivel már többször találkozunk. Mert nem csupán egy theológusról van szó, hanem általában a bibliai élet radikális megmozdulásáról. E theologia tíz éves multját ha megtekintjük, azt látjuk, hogy nemcsak a theológusoknak van köze a theológiához, s nemcsak ők siettek mellette vagy-ellené állásfoglalásaikat leszögezni, hanem amiképen a bibliai élet keretek közé nem szorítható, úgy e theológiában megnyilatkozó élet, állásfoglalásra kényszeríti a medikust, filozofust és természettudóst egyaránt. Amint a magnetikus erő magához rántja a reagáló tárgyakat, úgy ránt magához a barthi theológiában előtörő lélek magnetikus ereje. Ez a magnetikus erő nemcsak a német föld embereit, hanem túl a földrajzi határokon, magához vonja úgy az orthodox hollandust, mint a modern angol hívót, mint egykoron a reformáció.

Tavaszgy Sándor a jelenkori theologiai szituáció ismeretét a dialektikai theologia problémája és problémái megismerése egyik előfeltételének tartja. Az újabb kor theológiájának nagy mulasztása és egyuttal theológiája is, abban állott, hogy teljesen elfelejtkezett az egyházzól, s nem ment tovább a studiózásnál, tudományos teljesítményeknél, nem ment el az Isten igéjéig, amiből a theologia élhet és élnie kell. A kritikai liberális theologia liberalismusa „a vallás és pedig a keresztyén vallás egészen általános humanisztikus-idelisztikus felfogásában nyilvánult meg“. A neokantianus-ritschlianus theologia az „erkölcsi mellett a vallást és közelebbről a keresztyén vallást másodlagos jelenséggé tette“. A psychologizmus theológiája „eliminálja az Isten és az ember közötti határt“. A vallástörténeti theológiában „a historia foglalja el ugyanazt a helyet, amelyet az előbbiben a lélek foglalt el“. E theologiai irányok közös vonásuk, hogy bennük az abszolút isteni kijelentés relatív emberi ítélet és mérték alá került.

A dialektikai theologia tartalma, ellentétben a előbbiekkel, emlékezés az Isten igéjére. Vagyis a problémája (a könyv I. része) az, hogy megismerje és megértse az igében beszéző Istent és hogy utat törjön mások számára is az élő ige megértésére. Tehát *alap-problémája az ige-hírdetés*. Ez az alap gondolat adja meg a theologia igazi felfogását, amint azt a dialektikai theológiában látniuk. Mégpedig „a theologia feladata Isten kijelentésével áll vonatkozásban“. Azonban nem a kijelentés aktusával, hanem a kijelentésről szóló bizonyosságtétellel. Ennélfogva megszűnik a theologia öncélú tudományossága, mert a kijelentéssel való szoros, elválaszthatatlan kapcsolata, mely a theologia feladatává az ige-hírdetést teszi, a theologia létigóságát csak egy határozott egyházi közösségben ismeri el. Hogy theologia lehessen, annak feltételei: a. Kanon, az egyház és a hit. A theologia, mint tudomány konkrét elágazásában így néz ki: *Exegézis*; „valódi exegézis, amely alapos filológiai készség alapján alapul. És nem pneumatikus exegézis, mely a szavak értelmét a szavak mögött keresi, hanem az az exegézis, mely a készen adott szavak jelentését kell vizsgálja és magya-

rázza". A theologia továbbá *Bibliakritika*, azonban a kijelentés alatt álló bibliakritika. Harmadszor a theologia *Dogmatika*; az Isten kijelentésének megértése és utánmondása. Végül *Homiletika*: mit jelent az egyház szolgájának lenni?

Ennek az új theológiának a sajátossága a *dialektikai gondolkodás és a dialektikai módszer*. Miben állnak ezek? Előbbi Barth szerint az a „keserű szükség” (bittere Not), amikor egzisztenciális létünkben támadtatunk meg, amikor Isten ígéjének ítélete alatt meglátjuk, hogy saját emberi kezdeményezésünkéből eredő és saját belátásainkon nyugvó ismereteink, amelyek a végső kérdésekre és Istenre irányulnak, valóban semmit sem érnek, amikor meglátjuk, hogy mi bűnös emberek Isten kijelentését közvetlenül sohasem vehetjük. És miben áll az utóbbi, a módszere? Nem a Hegel-féle dialektikai eszköz, hogy urrá legyünk az igazság felett, hanem hogy legyőzöttségünk Istentől. Itt állunk egyik oldalon mi, a bűnös ember, a másik oldalon Isten. Ő beszél, mi hallgatunk. A theologia igaz módszere: az engedelmesség. De ebben az engedelmességben benne van annak a meghallása is, hogy kik vagyunk mi, vagy kik nem vagyunk. A dialektikai módszer tehát — amint Brunner legújabb megjelent cikkében („Die Andere Aufgabe der Theologie”) mondja, — a mi egzisztenciális létünk „sarkokba szorítása”, hogy egvedül Istené legyen a dicsőség.

A dialektikai theologia problémái (a könyv II. része): „A történet és az őstörténet”; „A Kanon mint kijelentés”; „Isten ígéjének hármas alakja”; „Az eschatologia, mint a theologia meghatározója”; „A kijelentés diszkreditálja a vallást”; „Az igehirdetés, mint a theologia értelme és célja” cím alatt tárgyaltnak a könyvben.

Milyen viszonyban vannak egymással a kijelentés és a történet? Ez az első kérdés. A történeti megismerés sohasem tudja eldönteni e kérdést, mivel nem tudja megérteni, hogy a kijelentés a történetben megy végbe és még sem történet, s a történet nem kijelentés. Csak hit által lehet megérteni, hogy a történetnek igazi értelme, hogy Isten, az embert megszólítja benne. Az igazi történet az „őstörténet”: a *kijelentés*, melynek színhelye a *Kanon*. Itt ismét felmerül az a kérdés, hogyan lehet a Kanon a kijelentés hordozója, amikor az történelmi okmányok gyűjteménye? E kérdés eldöntésében a dialektikai theologia nem helyezkedik sem az ortodoxia álláspontjára, mely a kijelentést az írás szavaiba zárta, ámbar méltányolja, hogy a Szentírást supranaturalis eredetűnek vallja, sem a vallástörténeti iskolaéra, mely az írást történelmi dokumentumok gyűjteményévé teszi, ámbar méltányolja törekvését a Szentírás filológiai és exegetikai megismerésében. A dialektikai theológiában a Kanon a kijelentés tereuma, tekintélye önmagán nyugszik, a benne levő ige, ma is megisméllendő megszólítása Istennek. Mit értsünk *Isten ígéje* alatt? Isten ígéje három határozott alakban jön hozzánk: 1. mint prédikáció, 2. mint Kanon, 3. mint kijelentés. Az ige a prédikációban eszköz, közvetítő, a Kanonban biznyságtétel, a kijelentésben mint őstörténet nyilatkozik. A kijelentést hordozó ige az örökkévalóságra mutat, a hit ennél fogva *eschatologikus* karakterű. Az ígében megismert kijelentés, az antropocentrikus talajból táplálkozni szerető *vallásra nézve ítéletté* válik, mert a vallásnak csak a kijelentés feltétele alatt van létjogosultsága. A dialektikai theológiának fundamentális feladata az *igehirdetés*. Ez értelme és célja. Az igehirdetés nem retorikai művészet, nem homiletikai műretek, hanem az Ige

tekintélye alatt álló keresztyén beszéd.

A könyv III. része a dialektikai theologia megítélését adja református theologiai szempontból. Foglalkozik egész röviden Vasady és Sebestyén kritikáival, akik csak úgy lóhátról szeretnek beszélni a dialektikai theológiáról. Egyik a kultur protestantizmust, másik a holland orthodoxyát látják veszélyeztetve e theológiában. Elég jól látják! Mert a protestantizmus sem az egyik, sem a másik. Mindkettő a maga igazságát egy magasabb formában kapja meg a dialektikai theológiában és ezzel megszűnnek önálló óriásoknak tekintetni.

A dialektikai theológiát lehet még nevezni reformátori theológiának is, mivel Barth és barátai a reformátoroktól tanultak theológiát és azokat az erőket, igazságokat, melyek által a reformátorok reformációt vittek véghez, látjuk új formában öntudatossá válna e theológiában és képviselőiben.

S ha a mi református hitvallásainkkal vetjük össze e theológiát, akkor is csak azt állapíthatjuk meg, hogy úgy a Szentírásról szóló felfogásban, mint krisztológiáról, Szentlélekről — preadestinációról szóló tanok értelmezésében és tanításában a legélesebb azonosságot találjuk.

A könyv végén e theologia kritikáját találjuk, ami már benne van e theologia kritikai ismertetésében. Mert Tavasz Sándor nem olyan értelemben fogalmazta meg kritikai ismertetését, hogy a végén legyen mit kritizálnia, hanem mint ő maga is dialektikai theologus, e theologia szellemében a dialektikai theologia hatalmas üzenetének lett tolmácsolójává magyar nyelven. Természetesen, a dialektikai theológiának kimerítő összefoglalását adni egy kis könyvecske méretei között nemcsak merész, de lehetetlen vállalkozás. S hogy e könyvecskén át mégis magával ragad a dialektikai theologia magnetikus ereje, mint amikor magukat a dialektikai theologusokat olvassuk, onnan van, hogy e kis könyvben is egy dialektikai theologustól olvasunk.

E kritikai ismertetést, összevetve német és holland ismertetésekkel (Burchard: Was sagt uns die Theologie K. Barths Basel, 1927; W. Kollfaus: Die Botschaft des K. Barths 1927; Haitjema: K. Barths „Kritische“ Theologie, 1926; Strauch: Die Theologie K. Barths) méltán tarthatjuk, ha nem is a legszenvélyesebb, de mindenesetre a leg tárgyilagosabb ismertetések egyikének.

Dr. Imre Lajos: Isten és az emberi lélek. (Az egyéni pásztoráció alapproblémái.) 1929. 34 oldal.

Ma mind világosabb előttünk az a tény, hogy az egyház feladata az Isten igéjének hirdetése. Ez az elv újabban a rendszeres theológiában tört utat magának. Aki figyelemmel kísért és kíséri azt a theologiai küzdelmet, ami épen az Isten igéjének minden vonalon való érvényesüléseért foly, szinte aggodalommal tekintett a gyakorlati theológiára, hogy miképpen lehet érvényre juttatni abban is ezt az elvet, mely évtizedek alatt kicsontosodott, olyan gyakorlati theologiai teoriák megszűnését jelelti, melyeket megdönthetetleneknek, feladhatatlanoknak és igazaknak gondolt az ember. Azt hittük, hogy még sokáig kell várnunk, míg az új theologiai felfogás megteremti a maga új gyakorlati teoriáját.

A fent jelzett kis füzetben határozott és tiszta érvényesítést találjuk a pásztorációban annak az elvnek, hogy az egyház feladata Isten igéjének hirdetése. A múlt évtizedek gyakorlati theológiájának és poimenikájának a középpontjában a gyülekezet

kérdése állott. Ma egyik oldalon az egyház, másik oldalon az egyes lélek szerepének kérdése emelkedik ki. A régi pásztoráció megelégedett azzal, ha bevonhatta az egyes lelket a nyugalmas egyházaság és vallásosság mázával. Azonban nem elégedett meg ezzel az egyes lélek. Sovárgott és soyárog az élő Isten és élő ige után. Existenciális életkérdésévé lett a léleknek, hogy hogyan jut el Istenhez, hogyan találja meg Őt, mert nélküle nem tud tovább élni. Világossá lett, hogy a gyülekezetnek és egyháznak is legfőbb feladata, Isten akaratának engedelmeskedni, az ígét hirdetni, a lelkeket foglyúl ejteni. Ezen okonál fogva meg kell hát teremteni az egyéni pásztoráció új lehetőségeit.

Az egyéni pásztorációnak egyetlen kérdése van, aminek szempontja alatt minden más kérdést néznie kell: *Isten és a lélek viszonyának kérdése*. Addig egy lélekhez sem lehet közel jutni, egyetlen kérdést sem lehet megfejtetni, míg fel nem tárul a léleknek Istenhez való viszonya. Ezt a viszonyt, nem a pásztor dönti el, mint a lélek bírója, hanem a pásztorációt végző Szentlélek, mert ő a munka alanya az ige által. Mivel a *Szentlélek* a munkában az embert használja fel, mint eszközt, szükség van egy olyan *lelkipásztri típusra*, melyik alázatos és engedelmes eszköze a Szentlélek kezében az Isten szolgálatának. A pásztoráció *célja Isten igéjének*, Isten kijelentett akaratának hirdetése az egyes lélek számára. A lelkipásztorának az a feladata, hogy az ígét világosan állítsa a lelkek elé, világosan mutasson rá a lelkekben azokra a pontokra, ahol az ige ellenállásra talál, mert az ige feltétlen követelése a lélektől: az *engedelmesség*, hatása a lélek megújulása: a *keresztény élet*.

Ez a pásztoráció a lelket úgy tekinti, mint aki *Isten számára van teremve*, akire Isten igényt tart. A pásztoráció tárgya tehát nem az ember, ahogy van önmagában, hanem az ember, mint Isten gyermeke, Isten tulajdona. Az ember a *bűnnel küzdő*, tragikus lény, akinek egyetlen problémája, hogy hogyan szabadul meg a *bűntől*. A bűnt tehát nem-takargatni, nem szépítgetni kell, hanem leleplezni, feltárni rabulejtő formáit. Az emberi lélekben meg van a bűnből való megszabadulás vágya, ezt a vágyat kell kielégíteni az ige által.

E pásztoráció *módszerének* első lépése számon venni a lelkeket, meglátni azt a vonást bennük, ahogy az Isten igéjét fogadják és alkalmazkodni kell a lélekhez az Isten igéje feltárásában. Ez a feltáró módszer Krisztus megismertetése. önmagunkra — pásztorokra nézve — Krisztus megismerése, minek útja a Biblia, imádság és szolgálat eszközeivel élni és táplálkozni. De nem szabad a pásztorának közvetítő képen Isten és a lélek közzé állania, hanem arra nevelnie és segítenie a lelkeket, hogy hitüket és keresztény életüket maguk táplálják és neveljék ugyancsak a Biblia, imádság és szolgálat eszközeivel. De azt sem szabad elfelednie, hogy akár milyen hatásos módszer is csak a Szentlélek által válik igazán ható tényezővé és minden módszer csak eszköz arra, hogy a lélek munkáját ott, ahol erre Isten útát mutat, közel vigye s a lelket Isten szolgálatára előkészítse.

E pásztoráció csak akkor teljes, ha munkája kapcsolódik a gyülekezetben és az egyházban végzett munkával. A pietizmus és szekták pásztorációjának hibája épen ott van, hogy a lelket elszigeteltségében, kiszakítva a gyülekezeti és egyházi közösségből, legfeljebb a megtértek által alkotott gyülekezet körén belül gondolja. Hibája és mulasztása ezzel nem csupán ez az elszigetelés,

hanem a lélek felületes és a maga lélektani és egyéni szempontjai szem előtt tartásával való gondozása. Az igazi pásztoráció mindig előre néz arra a közösségre, melybe a lélek Isten által elhivatott. Itt a lélekre a szolgálat munkája vár.

Dr. Tavasz Sándor: A kijelentés feltétele alatt. Theologiai értekezések. 1929. 88 oldal.

Tavasz Sándor ez újabb könyvében hat theologiai értekezést ad olvasói kezébe. Amint maga mondja előszavában: értekezései „theologiaiak kívánnak lenni, amennyiben minden kérdést a kijelentés feltétele alá helyeznek.” E rövidke mondatban a theológiának új irányát látjuk megfogalmazva. Mind a hat értekezésében, (1. Az emberi élmény és az isteni kijelentés. 2. A vallás mint emberi alkotás. 3. A kijelentés és hit. 4. A keresztyén élet és kulturális élet. 5. Hitvallásunk igazsága. 6. Az egyház református dogmatikai felfogása.) a keresztyén életnek és a theológiának központi kérdéseit látjuk nemcsak új beállításban, hanem megoldásban is. Igazi theologiai értekezések, nem az elhumanizált és elantropologizált theologia értelmében, mert akkor újabbat nem mondana, mint a liberális és élmény theologia, hanem a theologia új felfogása értelmében, ahol a theologia létjogosultságának feltétele, értelme és célja csak a kijelentés egyedül. Hogy ez az új, de mondhatnám azt is, hogy ez a régi, még a reformatori felfogás és következményeinek bátor levonása mit jelent a keresztyén életre, vallásra, kulturális életre, egyházra nézve, lenyűgözően tárul elénk az említett értekezésekben. Hálásan meg kell köszönnünk a könyv írójának, hogy ezen iránytszabó értekezéseit, most egy kötetben bocsátja olvasói rendelkezésére, mert ha különböző helyeken hallottuk és olvastuk is őket, most mintha újra kényszerítve éreznők magunkat általuk, ott hagyni és elfordulni minden önimádástól és egyedül, magát az igéjében adó kegyelmes Istenhez fordulni. Világosan tárják fel az értekezések úgy az önimádás útjait, mint a kegyelmes Isten útját. Hogy a mi egyházi — keresztyén életünk mikor és mennyiben lesz egyházi és keresztyén igazán, ahhoz szükséges úgy látni és úgy érteni meg az Isten nagyságos dolgait, mint Tavasz Sándor látja és érti. Amikor a kijelentés feltétele alatt theologizáló lelkészi nemzedék megszületik, akkor elindult az erdélyi egyház a megújulás útján. Mert ez a nemzedék egyebet nem tesz, mint szolgál inaszakadtáig élete Urának és királyának Krisztusnak a szuverén Isten dicsőségére.

Dávid Gyula.

MONATSBLATTER f. d. EV. RELIGIONSUNTERRICH. Szerk. Heinrich Spanuth. (Vandenhoeck u. Ruprecht. Göttingen. XX. évf.)

Fr. Niebergall: A látszat ellen a vall. tan.-ban című cikke figyelemztet, mennyi nehézség áramlik belőle, ha a vall. tan.ban is, és más munkában is szép szavakat használunk, úgy tüntetjük fel az óhajításokat és követelményeket, mint valóságokat. Az imeprativust összetévesztjük az indicativussal. Az egyházban és vallásban lelki értékekről és feladatokról van szó. Ilyen látszattal tele van a vall. tan. Magában a célban a ker. személyiség céljával együttjáró illuzionizmus helyett jobb lenne egyszerűbben fejezni ki ezt: pl. érzék a ker. szem. iránt, vagy: hitélet megalapozása. Így jön a vizsgálatból és konfirmációnál ez tovább, nem csoda, ha az angyalok elrejtik orcájukat. Ezért nem veszik ezeket a tanító és tanítvány komolyan. Hasonló az eset a pszichológiai előfeltételezésekkel.

Az iskolai és egyházi „én” — aki szokásból mindent elmond magáról, de tényleg ebből semmit sem érez és cselekszik, vagy csak azért teszi, mert így kell. Ugy tesznek, *mintha* hinnék szívből, de belsejükben kacagnak rajtuk. Ilyen illúzió azt hinni, hogy a gyermek érti a Pál vagy Luther megállapításait. Ilyen csalódás, a földi atyával szemléltetni Istent, holott tudjuk, hogy ez sok esetben hazugság, ha tudjuk, sok családban milyen bajok vannak. Még súlyosabb hazugságok vannak a tanításban. Mikor a vallást biztosító intézetnek nézzük a földi hajók ellen, azt hisszük, hogy hitet ébreszthetünk beszéd, kérdés és feladat által, vagy a vallást nevek és számok ismeretében keressük. Mikor a zsoltár és Káté „én”-jét a gyermek én-jével egynek vesszük, mint érett keresztyéneket nézzük őket. A gyermekek megtanulnak szavakat, melyekről tudják, hogy a lelkeseknek tetszik. A Káté gondolkörét a tapasztalattal össze téveszteni, érzelmeket fogalmakkal próbálni ébreszteni. Ezek kikerülésére *pozitív feladatok* állanak: valóság iránti érzék, a személyiség őszintesége és egyszerűsége, számolni avval, hogy ha az eredmény belülről nem jön, kívülről semmi esetre sem.

Az 1—2. számokban kapunk értesítést a múlt év októberében Essenben lezajlott *valláspedagógiai kongresszusról* is. Ezen Schlemmer tartott előadást: *Mit vár az ifjúság a vallástanítástól* címen. A serdült ifjúság általában két dolgot vár: tudományos kérdés megoldásokat, vagy tényleges segítséget az élet kérdéseiben. Konkrétan három dolgot. 1. Hogy a vallástanító komolyan vegye az ifjúságot, meghallgassa az ellenvetéseket, olyan kérdéseket állítson eléjük, melyek fejtevést okoznak. 2. Várkendőzés nélküli realizmust. A mai ifjúság realiztikus gondolkodású, megveti a hamis idealizmust. 3. Azt várja, hogy a vallástanár higgye is, amit beszél, ismerje, mi a bűn, találkozott legyen az élő Istennel, tudja, mi a Megváltás. — Másik említésre méltó előadás volt Kessel: *A népisk. vall. tanítás jelen kérdései* című. Az előadó hangsúlyozza, hogy a tanításban három közösségnek kell megnyilvánulni: a gondolkodás, átélés és cselekvés közösségének. A gyermekeket tevékenységre kell szoktatni, kérdések felvetésével, megbeszélésével, de kerülni az időtöltést, fecsegést és intellektualizmust. Prof. dr. Schuster: *A felsőbb iskolák vall. tanítása kérdéseiről* szólva a világnézet tud. és vall. alapjait hangsúlyozza s ennek megalapozását tartja a vall. tan. feladatának. Schlossmacher: *A szak- és továbbképző iskolák vall. tanítása feladatáról* szól s feladatát a gyak. ker. életre való nevelésben és az Ige hirdetésében találja. Módszerében szociológiai szempontok is tekintetbe veendőek. Itt egyrészt evangéliumi következetesség és határozottság szükséges minden oldalon, másrészt világos belátás és az élettel való számolás. — *A konfirmációi tanítás* (hc. dr. Werdemann) feladata a gyűl. közösségbe való nevelés, a közösség értékeit felmutatni: templom, egyh. és gyülekezet története, áldozatkészség növelése. Ennek nagy akadálya az óriási gyülekezetek. Nevelni kell az egyházi közösségre. — Végül Prof. dr. Hupfeld: *A vall. tanítás és az egyház* címen beszél. Utal arra, hogy ha a kettő elválik, az egyháznak vigyáznia kell rá, mi történik a vallástanításban. Az újabban kifejlődött egyháztalan vallásosság a vall. tanításra is kihatott, a vallás egyéni kincsé lett elvált az egyh. tantól. A munka bálvány lett, az életviszonyok elviselhetetlenek, az élet tartalmatlan. Ezt az ifjúság látta meg először. A világ vágyik a segítségre. Ezt az egyház tudja nyújtani, nem egy kegyes privátvallásosság, hanem a közösség. A vall. tan. feladata az egyházi közösségre nevelni, maga a tanítás is ebben kell, hogy gyökerezék.

Fr. Niebergall: *A váltság gondolata a vall. tan.-ban* címen arról ír, hogyan kell felhasználni az örök élet — bűn — váltság gondolatát. Rámutat arra, hogy az igehirdetés és vallástanítás belátja, hogy ezekről

mint fogalmakról beszél, vagy a szuggestio eszközével akarja őket közel hozni. A psych. realizmus segít arra, hogy a hallgatóknak a dolgok valóságáról benyomásokat adjunk, mely szerint szemléletekkel lehet a fogalmakat megmagyarázni. A bűntől való lekötöttség tényét valódi, az illető életében tapasztalt jelenségekkel szemléltetni. A megváltás nem fogalom által lesz világosító, hanem annak leírása által, ami a megváltott emberben történik. Sok váltság elmélet van — váltság nélkül, theologusok és más keresztyének, tele pénzvággyal, irigységgel, élvezetvágygal: és sok váltság váltságelmélet nélkül, aki tapasztalja a váltságot, de nem csinál elméletet magának belőle. A váltság elméletét, mondja, nem anynyira a katedrán, mint a tanulószobában kell meglátni; nem magyarázatban, hanem a megértés számára összegezzhetetlen folyamatok és fejlődések bevezetésében áll. Érzelmeket, élményeket nem lehet fogalmakkal kiváltani. Olyan befolyások alá kell helyezni az embereket, melyek megváltás hatásúak. — A gyermekeket a váltság megtapasztalására teljesen képteleneknek tartja, ezeknek a megváltás fogalmát kell átadni s megmagyarázni, de óvakodni kell azt gondolni, hogy az ifjúság csakugyan megváltásra vágyik. A Luther kátéja II. artikulusa a megváltás páli tana szerint szól, pozitív részeiben kell különösen kiemelni a II. art. gondolatait.

Mint jellemző tünetet említjük Schlemmer előadását és az általa kiváltott ellenmondást, aki a *Mária tiszteletét* a vall. nevelés eszközei közé szimbolikus értékénél fogva bevezetendőnek tartaná. Joggal mutatnak rá mások arra hogy egy ilyen lépés egyrészt történetileg alaptalan, másrészt magával hozná a kath. Mária-dogmatika vonásait, s olyan katholizáló tendenciát vinne be a vall. nevelésbe, melytől óvakodni kell. — E cikkében (*A legújabb theol. fejlődés jelentősége a vall. pedagogiára*) a szerző végig tekint a legújabb theol. irányok hatásain a vall. nevelésre. Utal rá, hogy a theol. irányokat ma nagy változatosság jellemzi. „Míg a theol. történeti volt, a vall. ped. volt dogmatikus, most, hogy az utóbbit sikerült történeti síkba irányítani, a theol. szakított a historizmussal.” Látjuk, hogy a vall. nevelésnek igazi *vallásos* nevelésnek s nem tört. nevelésnek kell lennie. A vall. ped. egyik krízise a *tört.* állapot ingadozásában van. A másik, hogy a theol. *psychologia* orientációja is ingadozni kezd. Bár a psych. irány még mindig erős, a vall. tan. még mindig „Lebenskunde”, Arbeitschule, „Erlebnissunterricht” Otto a gyermekisten-tiszteletet és a mystika szerepét hangsúlyozza, szerző két dolgot: a gyermekek úrvacsorázását és az ev. Mária tiszteletet megfontolásra érdemesnek. Egészen más irány *Tillich*, aki a vall. pedagogiában egy szociál-proletár orientációt hozott, ami a német ifj. mozgalmakat nagyon befolyásolja. A *Barth* irány a következményeiben egvezetethető össze nehezen a vall. neveléssel, különösen, hogy szerinte a vall. tanítás nem más, mint igehirdetés, módszerében intellektualisztikus, a gyermeket passzivitásra kényszeríti a vallás javain kívüli javakat értékteleneknek vallja, így a dolog úgy áll, hogy vagy Barth, vagy vallásos nevelés, a kettő együtt lehetetlen. Az ifj. egyesületi munka a diál. theol. alapján lehetetlen, az egyház, mint emberi munka káros. Szemben ezzel áll az egyház jelentőségét kiemelve *Piper* és *Peterson*, akiknek munkája azonban az ifjúság egyh. szempontból való közömbössége miatt csak a konf. tanításban jut szerephez. Nevezetes az *ökumenikus* irány (Deiszmán) is. Nagy szerepe van a vall. nevelésben a *Berneucher Buch* irányának, melynek tagjai (Stählin) az egyház kritikája és a szimbolumok jelentősége gondolata, a hochkirliche Bewegunggal (katholizáló mozgalom) szemben határozott evangéliumi vonás. Ennek nagy jelentősége, hogy az ifjúság a szimbolumok iránti hajlamánál fogva, evvel az iránnyal erősen rokonszenvez. Ez az irány és *Fillich* munkája nyújtanak a legtöbbet a vall. ped. számára.

Érdekes hozzászólások vannak az *istentisztelet látogatása* kérdésében, mely kérdést a vallásitanítók nem pusztán egyházi alkalmazása vetette fel. A *sexuális nevelés* felől egy tanfolyamról számol be a 4—5 szám. E tanfolyamon elhangzott előadások hangoztatják, az egyház felelősségét, foglalkoztak külön a fiúk és külön a lányok sex. nevelése kérdésével. Végül érdekes Unland Aug. cikke *Az egyház problémája megoldásának új kísérletéről*. Szerző foglalkozik az egyház jelentőségének világosabb látásával és felfogásával, melyet a nagy világkonferenciák is mutatnak; a forradalmi zavarok egy bekövetkező vágyat ébresztenek fel, az egyházakban egy erős konfesszionizmus kezd uralkodni. A berneuchi konferencia az egyház azon vonását domborítja ki, hogy az szolgálni köteles a mi világunkban, s a baj okát abban látja, hogy az egyház nem hirdette a kegyelmet, törvénné és módszerré vált a kezében. Elő hitre kell törekedni. Emellett az egyházak hitrendszerbeli szétszakadozottsága oka a bajnak. — Az egyház tekintélye kérdésében Peterson szerint az egyház egy kész, szilárd hatalom, melynek joga meghatározni a hit tárgyát. Határozott katolikus (egyetemes) gondolat a Dibeliuszé, aki az egyházat jogi és intézményes szervnek nézi (Rechtsanstalt Kirche); ettől különböző a Piperé, aki azt vallja, hogy az egyház Isten egyedüli eszköze és munkája, az abszolút Isten az egyházban nyilvánul meg, s a hit alapja nem a Biblia, hanem az egyház.

Mint látjuk, a folyóiratban felmerült kérdések eleven életre mutatnak, s szükséges, hogy e kérdésekkel magunk is foglalkozzunk.

(I. L.)

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

III. ÉVF. 10. SZ.

1929. DEC. HÓ.

Es a mi gyermekeink ?

Nekünk örködnünk kell a gyermek-lelkek fölött, amelyeket Isten ránk bízott, „őrei“ vagyunk a gyermekeknek. Tisztában vagyunk vele; mit jelent ez? Halljuk-e a Bibliánkból, *milyen* értékesek voltak éppen a gyermekek az Úr előtt? Tőle tanultuk-e a gyermekek iránti szeretetünket? Éppen olyan fontosak előttünk, mint amilyenek az Úrnak voltak s amilyenek Neki ma is? Ő látta *milyen* szeretetre van szüksége a gyermeki lelkiületnek, Ő volt az első, Aki a gyermekeket — nem sajátjait, hanem az idegeneket — igazán, lélekkel szerette. Mert a régi kor nem ismerte *ezt* a szeretetet. Ezeknek a kicsi teremtményeknek legfeljebb a furcsaságait és kedvességeit látták; vagy jólesően nyugodott a felnőttek szeme egy-egy ügyes, egészséges kicsin. De tovább nem terjedt az érdeklődés. A férfiagnak különösen nem volt idejük gyermekkel törődni, idővesztéségnak láttak minden velük töltött percet. Jézussal egy soha nem ismert módja jött vilá- gunkba a gyermekekkel való foglalkozásnak. Ő látta; hogyan uta- sítják el (éppen a saját tanítványai) őket; és ezért különös nagy gonddal fordult feléjük. Csendesen ült aztán a gyermekekkel az ölében; nem látszott rajta sem türelmetlenség, sem nyugtalanság. Hogy ragyoghatott szemében a szent szelidség, hogy vadidegen gyermekek vele, az „idegennel“ olyan örömet dédeltették ma- gukat. Még szinte hallhatták a tanítványok szidását és már olyan bizalmasan ülték a Jézus térdein. Milyen jóságos lehetett Ő, hogy az a gyermek, akit az utcáról emelt fel és a felindult férfiak közé hozott, nem kiáltott, vagy ellenkezett. Kétszer írja a Biblia hatá- rozottan, hogy Ő egészen idegen gyermekeket dédeltetett; és Neki nem volt unalmas, mikor ez az apró nép az ellenségei gúny- kacaja közt az Ő királyi bevonulásakor gyermekszokás szerint az egyszer hallott szót addig kiáltotta utána, amíg belefáradt. Nézzük meg ezeket a dolgokat egyszer egészen gyakorlatilag! És gondolkozzunk rajta, vajjon a mi kicsi neveltjeink érezhetnek-e valami *jézusit* a mi irántuk való magatartásunkban? Milyen

másképpen tekintett Ő a gyermekekre mint mi. Akkor is bizonyoson sok csúf, szeszélyes, neveletlen, vad gyermek volt. Hiszen ezekből a tulajdonságokból mindenikben rejtőzik valami. Lát-hatjuk, hogy az „En“ már a legkisebbeknek is alapbajuk; és csak Istentől kért bölcsesség és türelem tehet képessé arra, hogy őket igazi, pásztori szeretettel vegyük körül. Első pillanatban pedig könnyűnek tetszik őket minden jóra rávezetni. De nem-sokára tehetetleneknek érezzük magukat velük szemben. Gyakran semmi befolyást nem tudunk gyakorolni, nem tudjuk megérteni a kicsik neveletlen lényét és nem tudjuk szeretni őket. Igen, csak Jézusnál láthatunk valódi meleg szeretetet irántuk. Önála olyan gazdagsága volt a szeretetnek, amilyen — visszaneézve az akkori tökéletlenségekre — csak szükséges lehetett az akkori elhagyott, gondozatlan gyermekeknek. A mi mai gyermekeinknek is megvannak a maguk nyomorúságai, — az akkoriakéval talán éppen ellenkezőek. Hiszen most a „gyermekek kora“ van. Gondoljuk el szánakozó részvétellel a következő nyeket, amelyek ebből állhatnak elő s lehetnek a gyermekek nehézségeivé. Segíteni nem tudunk ha — amint az gyakran megesik — mindíg csak szidjuk a tiszteletlenségét, fegyelmezetlenségét, kényelmességét és lelkiismeretlenségét a „modern gyermeknek“. Természetesen nehezék ezek nekünk, látnunk kell őket és harcolnunk ellenük; de nem égetőbbre arra mutatnak-e ők is rá, hogy a gyermek-lelkeket Jézushoz kell vezetnünk. Aki egyedül tehet mindent újjá? A mi gyermekeinknek szükségesebb ma, mint akármikor, hogy Jézus az életükben magától értetődő valósággá legyen. Ez úgy lehetséges leginkább, ha szavakkal és egész lényünkkel szemléltetvő tesszük előttük Azt, Aki olyan jószágos, barátságos, irgalmas védőjük volt a gyermekeknek s ma is az. *Ha Jézus szól: „Engedjétek hozzám jöni a gyermekeket“ — akkor nyilvánvalóan feltételezi, hogy a gyermekek vonzódnak Hozzá.* A legelső kötelességünk tehát a gyermek-szíveknek ezt a legbensőbb törvényét kifejlődésre segíteni, nekik ezt az egyetlen isteni Gyermekbarátot olyan fenségesen a szemük elé rajzolni, hogy ők Jézus barátaivá legyenek. Mondjuk el nekik, hogy Előtte egyik sincs hátrább a másiknál, hogy az Ő számára mindenikük lelke egyformán „olyan“ értékes. Világosítsuk fel őket arról az egyedül Ő nála lehetséges tényről, hogy minden gyermek, aki Őt szereti és követi, a *legelső helyen* áll. Nem tűnik-e el ezzel a csodálatos szeretettel szemben irigység, féltékenység és sok más szomorú hiba is, és nem ugyanaz a gazdagság tölti-e meg a gyermeki lelkeket, amely minket, nagyokat olyan boldoggá tesz? Ó, könyörögjete mind, hogy a mi szolgálatunkat az a szeretet ragyogja át, amely tudja, mi teszi örvendezővé a gyermek-szíveket, amely résztvesz mindabban, ami az ő

kicsi életükben szerepet játszik, és amely a kicsiket szelid, de erős kézzel, megértő szívvel vezeti Jézushoz. Hogy a mi Urunk az ő számukra is mindenekfelett vonzó legyen, és hogy ettől a megragadó hatalomtól soha többé el ne szakadjanak.

A gyermekek a jövődönk. Ők lesznek később szülők, nevelők, emberek, akiktől befolyások erednek. Mi most szolgálhatunk nekik; tudatában vagyunk-e igazán a mi szentséges feladatunknak, a mi óriási felelősségünknek a maga egész kiterjedésében?

„Én Pálé vagyok, én meg Apollóé.”

Vasárnapi iskolai karácsonyi ünnepély van. Egymást eddig nem ismert csoportok és gyermekek boldog rajongással, vagy áhítatos csendben néznek a fénylő karácsonyfára és várják a műsor kezdetét. A vezetők a padok előtt összegyűlve tanácskoznak az utolsó intézkedéseken, s a pillanatokra magukra hagyott gyermekek között gyors párbeszédnek indulnak. Átnyújtogatják a kezűktől a két pad sor között, ismerkednek... Magázódva, vagy tegeződve ugyanaz a kérdés száll mindenütt keresztül: „Ki csoportjába jár? (vagy „jársz“?)” — és kíváncsi szemek szegződnek a vezetők felé. „Én az Ilonka nénié vagyok!” „Én meg a Kovács tiszteletes úré!” Aztán tovább kérdezzétek egymást; — és melyik gyermek ne szeretne dicsekedni, vagy volna hajlandó valamiben alól maradni? Kiderül, hogy mindenkinek valami egészen különösen nagyszerű, vagy gyönyörű vezetője van, „akihez érdemes járni” s aki mellett ezzel a nagy szeretettel fog kitartani, amíg csak vasárnapi iskolába járhat.

Mikor Pál hallotta, hogy a magára maradt korinthusi gyülekezet a közöttük megfordult aposztolok szerint oszlik versengő csoportokra, kétségbeesett: és csak az nyugtatta meg valamenynyire, hogy ő soha senkit nem keresztelt a maga nevére.

És mit csinálnak a vasárnapi iskolai vezetők?

Megkezdődik a műsor, és a „szereplő” gyermekek ugyancsak kitesznek magukért. Hogyne, hiszen hetek óta ezért veszték szinte egészen el a vasárnapi iskolai órák, azért nem haladt a tanítás, azért volt ideges a vezető és lettek azzá a gyermekek is, hogy most minden „sikerüljön”. Most aztán mindenik meg van elégedve és egy-egy nagyon ügyes szereplőnél boldog büszkeséggel néz körül annak a csoportnak a vezetője: „Ez az én gyermekem!” De aztán akad egy olyan gyermek is, aki az izgalomtól elakad, zavartan néz maga elé, végül sírv fakad; egyszóval beleesül a mondanivalójába. Mindenki részvétellel, vagy kíváncsian kérdi: „Kié ez a gyermek?” Szegény vezetője; szeretné elsülyeszteni, vagy legalább az ablakon kidobni azt a nyomorult kis férget,

aki így megcsúfolta az ő sok szép igyekezetét és ilyen „szégyent“ hozott rá. A többi vezetők lelkéből pedig titkos hálaadások szállnak fel, amiért nem az ő gyermekükkel történt ez a dolog. (Sokuknak a lelkében ez az első hálaadás az ünnepély alatt.)

A karácsonyfa gyertyák lángocskái egyforma szelídséggel lobognak fölfelé, láthatalan füstjük tiszta útát talál a magasságba; körül a szívek és szemek fénye szétszóródott, meghomályosult, egymást néző lett; körül csoportok vannak, „én“-ek és ambíciók; körül az Ilonka néni, a Kovács tiszteletes úr stb. stb. gyermekei vannak és a vezetők.

Miért ad Isten egy-egy ilyen ünnepélyt? Azért, hogy mind, akik egy munkában, egy akaraton vannak, egyé legyenek: egy lélekke, egy ajakká, egy térdde, amely egyedül Feléje irányul. Őt dicsőíti és Előtte borul le. Ő nem vár sem a gyermekektől, sem a tanítóktól erejükön felüli produkciót; egyforma szeretettel öleli át a legjobban sikerült szereplés hőseit és azt a kicsi csacszi gyermeket, aki még most is kétségbeesett könnyeket hullat a „rettenetes szégyen“ után. Ő nem némítaná el a rossz hallású gyermeket a közös ének alatt és nem rázná ki az Igék mondásából a selypitve beszélőt; Ő mindenkit egyformán engedne örven-den. Milyen szent, milyen dicsőséges és boldog lenne egy olyan ünnepély, amelyet *egészen* Ő rendezne! Hogy lehessen egy ilyen végre, adjuk neki a gyermekeinket, magunkat, mindenünket maradék nélkül.

A munka.

A múlt számhoz csatolt *jelentőivek* visszaküldését sürgősen és pontosan kérjük.

SZERKESZTI :

DR. IMRE LAJOS

KIADÓHIVATAL :

CLUJ, CALEA VICTORIEI 38.

